PAYLAŞILAMAYAN BELDE

KONSTANTİNİYYE

5. BASKI

LEVON PANOS DABAĞYAN

IQ KÜLTÜR SANAT YAYINCILIK

LEVON PANOS DABAĞYAN

PAYLAŞILAMAYAN BELDE

KONSTANTİNİYYE

PAYLAŞILAMAYAN BELDE KONSTANTİNİYYE

Levon Panos DABAĞYAN

5. Baskı

IQ KÜLTÜR SANAT YAYINCILIK

IQ Kültür Sanat Yayıncılık: 50
Araştırma-İnceleme Dizisi: 26
Levon Panos DABAĞYAN
PAYLAŞILAMAYAN BELDE KONSTANTİNİYYE

Kitabın tüm yayın hakları IQ Kültür Sanat Yayıncılık Uluslararası Tanıtım Hizmetleri Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

I. Baskı: Şubat / 2003 / İstanbul
II. Baskı: Mayıs / 2003 / İstanbul
III. Baskı: Kasım / 2005 / İstanbul
IV. Baskı: Aralık / 2005 / İstanbul
V. Baskı: Şubat / 2006 / İstanbul
ISBN: 975-6618-46-9

Genel Yayın Yönetmeni: Adem Sarıgöl
Editör: Deniz Saraç
Dizgi-Mizanpaj: Zehra Ünverdi
Kapak Tasarım: Yunus Karaaslan
Montaj: Bülent Birkan
Halkla İlişkiler ve Dağıtım Sorumlusu: Onur Yüceel
Baskı-Cilt: Kilim Matbaası
Litros yolu Fatih Sanayi Sitesi 12/204
Topkapı / İstanbul Tel: 0212 612 95 59

Copyright © 2006, IQ Kültür Sanat Yayıncılık
Uluslararası Tanıtım Hizmetleri Ticaret Limited Şirketi
Copyright © 2006, Levon Panos DABAĞYAN

IQ KÜLTÜR SANAT YAYINCILIK, toplumu "Bilgi Işığında Aydınlanmaya" çağırıyor. Amaç satışları ya da kârı arttırmak değil, yalnızca topluma faydalı olmak.

GENEL DAĞITIM
www. iqkultursanat. com
e-mail: info@iqkultursanat. com

IQ KÜLTÜR SANAT YAYINCILIK ve ULUSLARARASI TANITIM HİZMETLERİ TİC. LTD. ŞTİ.
Ticarethane Sokak, Fetih Han
No. 33/48 34110 Cağaloğlu - İstanbul Tel: 0212 520 91 12
Belgegeçer: 0212 520 91 12

Sadece bir ülke için değil
Umum Cihan için tarih en
güvenilir rehberdir.
Yeter ki, dürüst yazılmış olsun.

Levon Panos DABAĞYAN

Bu nâçiz eserimi; saygıdeğer ağabeylerim merhum, Necati GÜRDAL ve merhum, Fuad BORA Beyefendilerine ithaf ederken. Değerli ağabeylerimden sonra, ben nâçiz biraderini, yalnız bırakmayıp, hemen her açıdan değerli yardımlarını esirgemeyerek, kalemime yeniden güç kazandıran pek değerli biraderim ve dostum, sayın Hanefi KAYAN Beyefendilerine de ayrıca ve alenen teşekkür etmeyi bir borç bilirim efendim.

Hz. Allah hemen her zaman Ahmet AYDINLI ve Hanefi KAYAN biraderim gibi değerli "Vatanperverleri" aziz Ülkemiz Türkiye'den hiçbir zaman esirgemesin.

Levon Panos DABAĞYAN

"Araştırmacı-Yazar"

OTOBİYOGRAFİ

Levon Panos DABAĞYAN

"Krikor ve Siranuş" adlarındaki, **"Türk Ermenisi"** bir ailenin evlâdı olarak: **(11 Kasım 1933 Cuma)** tarihinde İstanbul'un **"Aksaray-Yenikapu"** semtinde, büyük devlet adamı, "Harutyun **"Artin" Amira BEZCİYAN'**ın meşhur yalısında dünyaya geldi.

Baba tarafı; Van vilâyetinden, Kastamonu Kadın-Saray köyüne ve daha sonra, İstanbul'a göçerek, Yenikapu-Hisardibi'ne yerleşmiş **(KARACİYAN)**lardır.

Ana tarafı ise; Erzurum ve Van dolaylarından İstanbul'a takriben bir asır evvel göçüp, Yenikapu semtine yerleşmiş, **(DABAĞYAN)**lardır.

Ailevi bir sebepten dolayı **(DABAĞYAN)** soyadını alan Krikor Efendi; evlâtlarına da aynı soyadını vermiş olduğundan, yazar Levon da mezkûr soyadını taşımaktadır.

Dabağyan ailesi: Ermeni mezhebi olan **(LUSAVORİÇAGAN)** yani yanlış olarak bilinen **(GREGORYAN)** mezhebindendir. Altı yaşlarında okul hayatına intisap eden Levon. 1938'lerde henüz faal olan Yenikapu-Hayganuşyan İlkokulu'nun ana-sınıfına kaydolmuş ve talebe yetersizliğinden mezkûr okul 1939'da kapanınca; ilk, Nişanca-İncirdibi'ndeki, **"Ermeni-Protestan"** okuluna ve bilâhare de, Kumkapu-Nişanca'daki meşhur, **"Ermeni-Lusavoriçagan"** okuluna kaydolmuştur: (1941).

Öğrenim hayatında, 1991 yılında vefat eden teyzesi, Bayan **Araksi Hanım**'dan hayli istifade eden ve genel kültürünün gelişmesinde büyük çapta katkıda bulunan teyzesi merhum Araksi Hanım, bir zamanlar faal olan **"Aksaray-Vlanga"** daki **"İngiliz-Koleji"** mezunu olup: **(Ana lisanı Ermenice, Türkçe, eski Türkçe, İngilizce)** lisanlarını en âlâ şekilde bilir ve genel kültür açısından da hayli zengin bir birikimi mevcuttu.

1967 yılında gazetecilik hayatına atılan **Levon Panos Dabağyan,** (1967-1982) yılları arasında muhtelif: **"Gazete ve Dergi"**de çalışmış birçok tefrika ve makaleleri muhtelif yayın organlarında neşredilmiş ve okuyucuları tarafından takdirle karşılanmışdır ki: (1979-1980) - **"Gazeteciler Cemiyeti"**nin tertiplediği yarışmaya iştirak etmemiş olduğu hâlde **"Araştırma dalında"** birincilik ödülü kazanmıştır.

1976 yılında, merhum Patrik, **Şınok Baş-Yebisgobos KALUSTYAN** tarafından: **"Türkiye-Ermenileri Patrikhânesi-Basın Sözcülüğü"** görevine atandırılmış ve bir yıl sonra (1977) mezkûr görevden istifa ederek ayrılmıştır.

Yakın tarih ve günümüzdeki **"Siyasî Dünya Hadiseleri"** hakkında inceleme yazıları **"Ermeni Meselesi"**nin temel unsurlarını belgelerin ışığında Türkiye ve dünya milletlerinin dikkatlerine çekmekle hayli takdir toplamış bulunan Dabağyan'ın günümüze kadar yayınlanmış ve önemli tefrika ve telif kitapları şöyledir:

TEFRİKA EDİLEN ESERLERİ:

1- ERMENİ MESELESİ, Tarih: 1979.

2- HİROŞİMA'DAN SALT-2'YE, Tarih: 1979.

3- İKİNCİ CİHAN HARBİ'NİN UZAK DOĞU CEPHESİ, Tarih: 1979.

4- ATATÜRK'ÜN YAKIN ARKADAŞLARI, Tarih: 1979.

5- U-2 SORUNU VE TÜRK DIŞ POLİTİKASI, Tarih: 1979.

6- SİNEMA'DAN TV'YE TOPLUM OLUŞTURMA METODLARI, Tarih: 1979.

7- OLİMPİYATLAR VE SİYASET, Tarih: 1980.

8- YALNIZ KARTAL, Tarih: 1979.

9- PAPA VE TÜRKİYE, Tarih: 1979.

10- KIZIL ORDU AVRUPA'DA, Tarih: 1979.

11- JOHN WAYNE'IN HAYATI, Tarih: 1980.

12- ÇARLIK RUSYASI'NDAN GÜNÜMÜZE: DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE GERİLLA HAREKETLERİ, Tarih: 1980.

13- İSTANBUL EĞLENCE ALEMİNİN SEYİR DEFTERİ-(1943-1965), Neşir tarihi: (1980-1981)

14- SELÇUKLULAR'DAN GÜNÜMÜZE TÜM YÖNLERİYLE ERMENİ MESELESİ, Neşir tarihi: 1981.

TELİF KİTAPLARI:

1- ÇAĞ AÇAN HÜKÜMDAR, Neşir tarihi: 1973.

2- FATİH VE FETİH OLAYI, Neşir tarihi: 1976.

3- PEARL-HARBOR'DAN HİROŞİMA'YA, Neşir tarihi: 2002, "Kum Saati Yayınları"

4- OSMANLI'DA ŞER HAREKETLERİ VE ABDÜLHAMİD HÂN, Neşir tarihi: 2002, "IQ Kültür-Sanat Yayıncılık"

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ 15

BİRİNCİ BÖLÜM

Sultan II. Murad Hân Osmanlı Tahtında 23
Taht Kavgasında İhanetler Zinciri 25
Şehzâde Mustafa: **"Sonun Başlangıcı"** 32
Emir Sultan'ın Duası 33
Asi Şehzâde'nin Sonu 34
Kötülüğün Karındaşı: **"Hiyanet"** 35
II. Murad Hân'ın **"Bizans Kuşatması"** 39
Şehzâde Mustafa ile Danışmanı Cüneyd'in Âkıbetleri 44
Ve Cüneyd'in Sonu 51
Mesud bir Hadise! 55
II. Murad'ın **"Varna Zaferi"** ve II. Mehmed'in İlk Saltanatı 57
"Buçuk Tepe Vak'ası" 62
Mora Seferi 64
İkinci **"Kosova Meydan Muharebesi"** 66
II. Murad ile II. Mehmed: **"Baba Oğul Seferde"** 67
II. Murad Hân'ın Ölümü 70
II. Murad Hân'ın Vasiyetnâmesi 72
II. Murad Hân'ın Kişiliği 72
II. Murad Hân'ın: **"Türkçülüğe Hizmeti"** 73
Yabancı Tarihçilere Göre: II. Murad Hân ve Devri 74
II. Murad Hân Devrinde Türkiye 76

İKİNCİ BÖLÜM

Çağ Açan Hükümdar: Sultan Fâtih 79
Cülus Tebriki ve **"Sulh Muahedeleri"** 80
"Karaman Seferi" ve Bizans İmparatoru'nun Gafleti! 80
Cülus Bahşişi Vak'ası 82

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Rumeli-Hisarı'nın İnşâası 85
Ermeni Ameleye Bahşedilen Mezarlık Vak'ası 86
Bizans İmparatorluğu'na İlân-ı Harp 90
Edirne'ye Hareket 92
Bizans Tarihi ve Bizans'ın Son Günleri! 94
Büyük Konstantin ve Bizans İmparatorluğu 96
Bizans İmparatorluğu'nun Hakiki Kimliğine Kavuşması Vak'ası 103
IV. Haçlı Seferi ve **"Bizans Soygunu"** 108
Ayasofya Katedrali Soygunu 111
İmparator Yoannis V. Paleologos'un: **"Yeni Bir Haçlı Seferi"** Teşebbüsü! 117
Ayasofya Katedrali'nde İlk **"Katolik"** Ayini! 120
Konstantinopolis'in Savunmasını: **"Lâtinler Üstleniyor"** 122
Batı Kaynaklarındaki Çelişkiler! 123
Ayasofya Katedrali'nin Tarihçesi: **"Camiî'e Tebdil Edilmeden"** 126
Ayasofya Katedrali ve Ermeniler! 134
Bizans İmparatorları Listesi 137

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Pay-ı Taht Edirne'den Hareket ve **"Muharasa'nın Başlangıcı"** 145
Bizans Ordusu! 147
Devrinin En Müthiş Silâhı: **"Ejder Adındaki Top"**: Konstantiniyye Yolunda 151
"Prens-Adaları'nın İşgâli" Vak'ası 154
Ayios-Stefanos **"Yeşilköy"** Deniz Muharebesi Vak'ası 155
Türk Gemileri'nin Karadan Geçirilme Vak'ası 160
Sultan II. Mehmed Hân'ın: **"Bizans İmparatoru'na Acıyıp, Teklifde Bulunma Vak'ası!"** 171
Konstantinopolis İçinde Zuhur Eden Garip Vak'alar! 175
İki Hükümdarlık ve İki Ayrı İnanç! 178
Büyük Dua Töreni Vak'ası! 180
Ayasofya Katedrali'nde Son **"Ortodoks Ayini"** Vak'ası 182

BEŞİNCİ BÖLÜM

Büyük Taarruz ve **"Feth-i Mübin"** 189
Amiral Hamza Beğ ve Şehzâde Orhan Vak'ası 196
Ulubatlı Hasan Bizans Sûrlarında! 197
Konstantinopolis'in Son Anları! 200
İmparator Konstantinos XI.'in Trajik Akibeti! 202
Feth-i Mübin Gerçekleşiyor 204
Giritli Bahriyeliler'in Direnişi Vak'ası! 206
Derviş'e Verilen Ders! 209
Ayasofya Katedrali'nin Yeni Hamisi: **"Sultan Fâtih"** 210
Ayasofya, Cami-î Kebir'inde İlk Cuma Hutbesi! 215
Sultan Fâtih'in Dünya Görüşü ve Siyasî Dehası! 216
Patrikhâne'nin Tesis Edilmesi Vak'ası! 218
İmparator Konstantinos XI.'in Başsız Vücudu! 220
"Anadolu-Türkleri" ile **"Dönme ve Devşirme"** Mücadeleleri! 223
Galata'nın Fethi 228
Osmanlı-Türk İmparatorluğu'nda **"Ermeniler"** 231
Bizans-İmparatorluğu Devrinde **"Ermeniler"** 233
Ermeniler'in Bizans ile Barışmaları Vak'ası 235
Osman Gazi ve Ermeniler 237
II. Mehmed Hân ve **"Hovagim Yebisgobos"** 239
Sultan Fâtih'e, Hovagim Yebisgobos'un Müjdesi! 240
Fetihten Sonraki Dönem 241
Türkiye-Ermenileri Patrikhânesi ve Hovagim Yebisgobos'un, Patrik İntihab Edilişi Vak'ası 243
Sultan Fâtih'in Ermeni Kullarına Hediye Ettiği Katedral 245
Türkiye-Ermeni Patrikhânesi'nin **"Samatya-Kapu"**da Olduğu Dönemin Patrikleri 246
Azınlık Hakları Meselesinde Siyasî Oyunlar! 250
Mağlup Bizanslılar'ın İleri Sürdükleri Hezeyanlar! 251
Tahrif Edilen Bir Ferman! 254
Prens Dukas'ın Fâtih Yorumu! 260
Çandarlı-Halil Paşa Meselesi! 262
Sultan Fâtih'in Edirne'ye Dönüşü 269
Fethi İslâm Âleminde Yarattığı Sevinç! 270
Batı Dünyasındaki Şaşkınlık! 270

ALTINÇI BÖLÜM

Fetihten Sonraki Seferler ... 277
Kuzey-Anadolu Seferi ... 280
Candaroğlu Devleti'nin Sükutu ... 284
Hedef: **"Trabzon-Rum imparatorluğu"** ... 285
Kazıklı Voyvoda Vak'ası ... 289
Konya'nın Zaptı ... 295
Otluk-Beli Savaşı ... 302
Otluk-Beli Savaşı'nın Düşündürdükleri! ... 304
Ak-Koyunlu Hükümdarı **"Uzun Hasan"**ın Siyasî Hataları! ... 306
Sultan Fâtih'in Savaş Hazırlıkları ... 309
Evet: **"Ya Uzun Hasan ya Fâtih!"** ... 311
Otlukbeli'den Sonraki Vaziyet Üzerine! ... 313
Son Sefer-i Hümâyûn ve Büyük Cihangir'in Ölümü ... 315
Avrupa Haçlıları'nın Fâtih'i Zehirleme Plânları! ... 316
Maestro Jacopo Denen İblisin Kimliği! ... 318
Üsküdar'a Geçiş ve Büyük Hâkan'ın Şehadeti Vak'ası ... 320
Ölüm Haberinin Yankıları! ... 323
"Âli Osman Kanunnâmesi" ve Düşündürdükleri! ... 324
Sultan Fâtih'in Şahsiyeti, Devletçiliği ve Eserleri ... 329
"Ya Vedud Sultan ve Horoz Dede" Vak'aları ... 337
Sultan Fâtih'in İlme ve İlim Adamlarına Verdiği Değer! ... 342
Sultan Fâtih'in **"Vasiyet-î Hümâyûnu"** ... 349
Sultan Fâtih'in Kurduğu Muazzam İmparatorluğa Kasteden İblisler Taifesinin Melânetlikleri! ... 351
Fâtih Sultan II. Mehmed Hân Gazi Devri'nin Eserleri ... 356
Yabancı Gözü ile Sultan Fâtih ... 358
Sultan Fâtih'in Kabri Vak'ası! ... 360
İstanbul'un Milletlere Göre Aldığı İsimler Listesi ... 362
İstanbul'un Tarihi Kapuları: **"Bizans ve Osmanlı Devirleri"** ... 363
Kronolojik Sıraya Göre: **"OSMANLI PADİŞAHLARI"** ... 366
Resimler ... 395
Faydalanılan Kaynaklar ... 427

PAYLAŞILAMAYAN BELDE (KONSTANTİNİYYE)

SUNUŞ

Hükümdarlar vardır; hiçbir iz bırakmadan göçüp gider. Hükümdarlar vardır; zâlimliği ile hafızalara kazınır!..

Ve Hükümdarlar vardır; emsâlsiz hizmetleriyle, bizzati kendileri tarihtir ve ebediyen şükranla anılırlar!..

İşte Cennetmekân Fâtih Sultan II. Mehmed Hân, üçüncüsüdür. Yâni akıl almaz icraatlarıyla Cihana parmak ısırtmış ve de ender yetişebilen şahsiyetlerdendir!..

Nitekim, nâçiz eserimiz okunduğu zaman bu iddiamızda ne derece isabetli olduğumuz daha bariz şekilde anlaşılacaktır!..

Evet, "Avrupa Haçlıları", Araplar ve daha nice milletlerin bir türlü paylaşamayıp, doğrudan sahip olmak istedikleri ve fakat asla muvaffak olamadıkları, emsâlsiz Belde, "KONSTANTİNİYYE"yi, bütün Cihanın şaşkın bakışları karşısında fethederek; Hz. Peygamber (s.a.v.)in isteğini de gerçekleştirebilmenin mutluluğunu tadmaya mazhâr kılınan; Cihan İmparatoru ve Türk Padişahı Fatih Sultan II. Mehmed Hân. Ne büyük acıdır ki, günümüzde bazı basiretsizlerin hezeyanlarına muhatap olma talihsizliğine uğramaktadır!..

Bizler; tarihçi sıfatı taşıyan ve fakat kalemlerini siyasi yorumlara uygun kullananlar başta olmak üzere ne bir şahsın veya ne de bir ötekinin karşısında değiliz. Çünkü; bizim ne şahıslarla ve ne de bir takım ferdi inançlarla alıp verdiğimiz yoktur ve zaten olamaz da. Zira, bilhassa **"Irki saplantılar"** bizim fikir ve inanç dünyamızın tamamen dışındadır.

Ancak, şu kadarını gayet iyi bilir ve sonuna kadar savunuruz ki, o da: **(IRKCI FİKRİYAT VEYA FELSEFESİNİN GAYET ZARARLI BİR HASTALIK OLUŞUDUR.)** Çünkü, insanın basiretini bağlar, çünkü tüm gerçekleri görebilmesini önler ve tamamen

yalnızlığa iter. Böylesi bir durum ise, hayat bulduğu bu koca küre-i arzda: (Bir kendisi ve bir de düşmanlarından gayrı kimse kalmaz.) Çünkü, böylesi bir fikir yapısı muhatabına; çevresinin gerçek yüzünü göremeyecek derecede basiretsizlik aşılar.

Türk kanının, Türk millî harslarının yüceliği ve saygıdeğer oluşunu, Cihana kabul ettirebilmenin yolu: (Başka kavimleri aşağılamak, onları hor görmek) gibi, tamamı yanlış bir tutum ve davranıştan geçmez. Tam aksi; (Sevgi ve saygı başta olmak üzere. Başka kavimlere karşı da adâletli ve dürüst olmaktan) geçer.

Tarihte zuhur etmiş menfi vak'aların tümünü, **"yabancı gördüklerine"** yükleyip, başarıların tümünü de sadece kendine mal etmeye çalışmak. Sadece kendini aldatmak, kendine haksızlık etmekten ileri geçmez!..

Peşinen kabul edilmesi kesin olan şudur ki: **(Osmanlı Türkleri, Cihanşûmul bir İmparatorluk kurabilmiş ve cihanın pek ender görebilmiş olduğu bir muhteşem devlet meydana getirebilmiş bir büyük Türk boyudur.)** Bunun aksini iddia etmek veya savunmak: **"Abesle iştigâl etmekten"** ileri gitmez, gidemez. Zira; **"Güneş balçıkla sıvanamaz!.."**

Dolayısıyla, Osmanlı Hanedam'nı, (Melez ve Türk düşmanı) göstermeye çalışmak. Doğrudan (Türk Tarihi'nin) temeline dinamit koymakla eşittir!..

Osmanlı-Türk Devleti: (Fethedilen ülkelerle o ülkelerin kavimlerinin, "Osmanlılaştırılmasıyla"[1] meydana getirilmiş bir cihan İmparatorluğu idi.

1- Bizim, (Osmanlılaştırılma) ifadesini kullanmamızın **"asimile"** etmek veya **"antisemit"** siyaset ile alâkası yoktur.
Osmanlı Devlet idaresi hiçbir zaman böylesi menfi siyasetlerden meded ummamış ve lüzûm görmemiştir.
Osmanlı'nın takip ettiği bütünlük siyaseti, (Adaletini eşit şekilde uygulamak, tebası olan kavimlerin, devlete zararı dokunmayacak neviinden **"inanç, din ve örflerinde"** olması şartı ile külyen serbest bırakma esasına dayanmakta ve bu sistem ile hemen her tebasını. Devleti'nin adaletine hayran bırakarak, kendiliğinden **"Osmanlılığı benimsemesini"** sağlamaktaydı.)

Dolayısıyla, Osmanlı-Türk topraklarında yaşamış ve hâlâ yaşamakta olanları: **"Irki ayırıma tabi tutmak"** ve bilhassa Osmanlı Pâdişahları'nı, **"Türklüğün dışına itmeye"** gayret etmek. Türk tarihine verilebilecek en büyük zarar olmaz da ne olur!..

Filancanın anası şu milletten. Falancanın anası bu milletten diyerek, bizlere, **Hz. Allah**'tan sonra en büyük lütufta bulunup, dev bir İmparatorluk bırakmış olanların: (Analarıyla uğraşacak yerde). Onların yüce hatıralarına gâni gâni rahmet okumamız. **Elbette ki, en doğru olanı olur ki; "Bazı basiretsiz veya art niyetli olanlara" rağmen. Yüce ve kadirşinas Türk milleti zaten bu kutsî görevini her daim yerine getirmektedir.**

Türk tarihi: (Türk millî bütünlüğü ile "Millî Tarih" özelliği kazanır. Yani, "Müslüm ve Gayrimüslim" bir bütün teşkil eder ve bu mukaddes bütünlüğün kudsi adı: (TÜRKLÜK)tür.

Bu inancın dışında olanlar veya böylesi bir sakat düşünceyi aziz milletimize aşılamaya çalışanlar; **"Ya basiretsiz veya art niyetli"** olanlardır ki, böylelerinden bu aziz vatan her daim zarar görmüştür.

Mekânı Cennet olsun. Sultan Fatih'in muhterem vâlideleri için: **(Sırp Kralı'nın kızı, Madam Despina)** diyebilmiş bazı basiretsizler. Ne yaman bir yanılgı içinde olup da bu aziz vatana istemeyerek kötülük yapmaya çalıştıklarını acaba biliyorlar mı?.. Hiç sanmıyoruz. Zira böyleleri, yanlış yetiştirilmiş olmanın basiretsizliği içinde hakikatleri görebilmekten yoksun yaşayan talihsizlerdir!..

Meselâ, gayet enteresandır. Gayrımüslim tebasını teşkil eden kavimlere, arzu ettikleri taktirde, **"Patriklik veya Hahamlık"** mahkemelerinde yargılama yapıp ve gene kendi tesis ettikleri hapishânelerde suçluların cezaya çarptırıldıktan sonra, infazını uygulamalarına müsaade etmiştir ki, **"Türkiye-Ermenileri Patrikhânesi salnamelerinde"** mezkûr mevzu ile alâkalı resmi kayıtlar mevcuttur. Dileyen gidip bakabilir.

Osmanlı-Türk İmparatorluğu'nun uyguladığı bu adil sistemin bir benzeri ise daha sonraları (Amerika Birleşik Devletleri)nde uygulanmakla, günümüzdeki güçlü Devlet meydana getirilebilmiştir ve hâlâ aynı uygulama mevcuttur. Osmanlı-Türk Devleti'nin "Devletçilik" anlayışındaki mezkûr âdil anlayış, başka hiçbir devlette aynı düzeyde olamamış ve Osmanlı adaleti Cihan Devletleri için birçok yönü ile ibret alınacak bir örnek teşkil etmiştir.

Diyelim ki, o muhteşem Padişah'ın anası **"Madam"** sıfatı yakıştırılan kadındır ve tabii ki, değildir. Ancak öyle kabul edelim. Bu hususta bizim sözümüz şu olacaktır. Ne bir eksik, ne bir fazla.

– **"Madam"** sıfatı yakıştırılan, o muhteşem kadın. Ne mübarek bir kadınmış ki; oğlunu tam bir İslâm-Türk yetiştirebilmiş ve o ne mübarek bir kadınmış ki; dev ve muhteşem bir İmparatorluğun kurulabilmesine öncü olmuş bir nadide evlât doğurabilmiş!..)

Meselenin aslı ise şudur: **(Sultan Fâtih'in annesi; İsfendiyar Beğ'in torunu ve İsfendiyar Beğ'in, mahdunu, İbrahim Beğ'in kızı, "HATİCE HÂLİME HÜMÂ veya ÂLİME HATUN"dur.)**

Bazılarının **"Madam Despina"** diye iddia ettikleri kadın ise: (Sultan Fâtih'in anası değil. Sadece **"analığı"**dır.) Kimliği ise: **(Sırp Kralı, Despot Curac Brankovic'in kızı, Prenses Mara Despina)**dır.

Bizim, yukarıda kayda geçtiğimiz nâçiz iddiamızı hiç şüphe götürmez şekilde belgeleyen birçok ciddi kaynaktan sadece ikisini aşağıda örnek olarak kayda geçiyoruz ki, yazarlarının Türklüğünden en ufak bir şüphe dahi edilemez.(*)

Sultan Fâtih mevzuunda yeni bir çalışmaya bendenizi sevkeden ana sebep bu olmuştur. Yani yukarıda kayda geçtiğimiz nahoş kayıtlar.

1973 yılında bu mevzuda neşredilen **(ÇAĞ AÇAN HÜKÜMDAR)** adlı, Fatih ile alâkalı nâçiz deneme eserim ki, 1976'da ikinci baskısı yapılmıştır. Gayet kısıtlı bir çalışmam olmasına rağmen. Her iki baskısı da okuyucular tarafından sevilmiş ve rağbet görmüş olmasına rağmen. Yeni bir çalışma ile daha detaylı ve daha verimli bir eser yazabilmeyi her zaman düşündüğüm halde bir türlü fırsat bulamamış ve fakat yukarıda kayda geçtiğim nahoş iddiaların hiç sıkılmadan ve hiç vicdani sorumluluk duyulmadan ileri sürülmesi. Bendenizi yeni ve daha detaylı bir çalışma ortamına sürüklemiş ve böylece bu nâçiz eser meydana çıkmıştır.

(*) "İZAHLI OSMANLI TARİHİ KRONOLOJİSİ", İsmail H. Danişmend, cilt: 1. "OSMANLI TARİHİ", Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, cilt: 1.

Sırası gelmişken, bir nebze de **"Gayrımüslim devlet adamlarından"** mülâhaza etmekteyim. Zira, bu mesele de ülkemizin **"Millî menfaatleri"** açısından birinci derecede önemlidir.

Gayrımüslim devlet adamları, içinde vatan hainleri elbette ki vardı. Ancak böylesi bir durum hemen hepsini aynı potada görme hakkını kimseye vermez. Meselâ; Olsun Osmanlı-Türk Devleti'ne ve olsun Türkiye Cumhuriyeti'ne nice hizmetler vermiş ve böylece Türkiye tarihinde şerefle yer alabilmiş nice gayrımüslim vatandaşımız vardır ki, bunların varlığını açıklıkla meydana koyan binlerce belge mevcuttur.

Bu nâçiz eserde asıl mevzumuzun dışına çıkılmadan, bazılarını vak'alar zinciri içinde sunmaya çalıştık. Sunmaya çalıştık ki; (**O Uğursuz Ermeni Meselesi**) dışında da Ermeniler olduğu, daha doğrusu **"Türk-Ermenisi"**nin de, uzak-yakın tarihimiz içinde şerefle hizmet sunmuş olduğu. Yeni nesillerimizce açıklıkla bilinsin.

Baştan beri yazdıklarımız şu hususu açıklıkla meydana koyuyor ve isbatlıyor ki, o da şudur: Osmanlılar **"millî bütünlükte"** yıkıcı değil, her daim yapıcı olmuşlardır. Yapıcı olduklarının en açık misâli de bu satırların bizzati kendisidir. Zira, vatan ve millet sevgisi aşılamasını bilmişlerdir. **Ayırıcı değil, birleştirici olmuşlardır ve en büyük hizmetleri de: "Yüce Önderimiz, Gazi Mustafa Kemal Paşa" gibi emsalsiz bir Lider'in, yetişmesinde katkıları oluşudur.** Bu nasıl mı olmuştur?.. Yakın bir tarihte IQ Kültür Sanat Yayıncılık tarafından basılıp neşredilen (OSMANLI DEVLETİ'NDE ŞER HAREKETLERİ VE ABDÜLHAMİD HAN) adlı mufassal eserimde cevabı mevcuttur.

Ne diyebiliriz, Hz. Allah (c.c.) cümlesine gâni gâni rahmet eylesin.

Levon Panos DABAĞYAN
"Araştırmacı-Yazar"
Yeşilköy/İstanbul, Kasım-2005

Birinci Bölüm

Sultan II. Murad Hân Osmanlı Tahtında
Taht Kavgasında İhanetler Zinciri
Şehzâde Mustafa: **"Sonun Başlangıcı"**
Emir Sultan'ın Duası
Asi Şehzâde'nin Sonu
Kötülüğün Karındaşı: **"Hiyanet"**
II. Murad Hân'ın **"Bizans Kuşatması"**
Şehzâde Mustafa ile Danışmanı Cüneyd'in Âkıbetleri
Ve Cüneyd'in Feci Sonu
Mesud bir Hadise!
II. Murad'ın **"Varna Zaferi"** ve II. Mehmed'in İlk Saltanatı
"Buçuk Tepe Vak'ası"
Mora Seferi
İkinci **"Kosova Meydan Muharebesi"**
II. Murad ile II. Mehmed: **"Baba Oğul Seferde"**
II. Murad Hân'ın Ölümü
II. Murad Hân'ın Vasiyetnâmesi
II. Murad Hân'ın Kişiliği
II. Murad Hân'ın: **"Türkçülüğe Hizmeti"**
Yabancı Tarihçilere Göre: II. Murad Hân ve Devri
II. Murad Hân Devrinde Türkiye

SULTAN II. MEHMED'İN BABASI: II. MURAD HÂN OSMANLI TAHTINDA

Yıldırım Bâyezid Hân'ın torunu, Çelebi Mehmed Hân'ın mahdunu ve II. Mehmed Hân'ın babası, **II. Murad Hân,** Osmanlı tahtına geçtiğinde henüz (18 yaşlarında) yağız bir delikanlı idi.

II. Murad'ın dedesi Yıldırım Bâyezid'in damadı olan, büyük **Şeyh Emir Buhârî**'den kılıç kuşandıktan sonra, resmen Padişah sıfatı ile Devlet idaresine el koyduğunda, Yeniçeriler, yeni ve genç Padişahlarına sadakatlerini muhteşem bir resmi geçit ile simgeleyip, sonuna kadar, itaat edeceklerini resmen belirtmişlerdi.

II. Murad Hân, merhum babasının naaşına son saygı vazifesini ifâ ettikten sonra, **"sekiz gün matem tuttu"** ve bilahâre, tahta çıkışını ilân ile; **(Karaman ve Menteşe Beğleri ile Macar Kralı Sigismond'a, İmparator Emanuel'e elçiler gönderip; babası zamanındaki andlaşmalarm yanilenmesini istemekle, Devlet idaresine ilk adımını atmış oldu.)**

Yeni Padişah'ın isteğine, **Karaman Beğ**'i olumlu cevap verip, barış andlaşmasını tazeledi. **Macar Kralı, Sigismond** ise **"beş senelik bir mütâreke andlaşmasma"** imzasını bastı.

Ancak, Bizanslılar pek iyi niyetli değillerdi ve II. Murad Hân'dan evvel davranıp, kendi elçilerini Bursa'ya göndermişlerdi ki, **Paleologue Lachynes** ile **Theologos** adlarındaki Elçiler; **"Merhum Padişah'ın vasiyetnamesindeki hükmün yerine getirilmesini"** talep etmekteydiler.

Vasiyetnameye göre; **(Merhum Padişah'ın hâlefi olan Sultan, II. Murad, kardeşlerinden ikisini, İmparatora teslim etmek mecburiyetinde idi.)**

Aksi taktirde, merhum Bâyezid Hân'ın mahdunu Veliahd **Şehzâde Mustafa, "taht"** iddiasında bulunmak üzere, azad edilecekti.

Bunu Bizanslı elçilerden dinleyen Vezir Bâyezid Paşa, hiddetini hiç belli etmeden, elçilere şu cevabı verdi:

– Müslüman evlâdının, Müslüman olmayanlar nezdinde terbiyesi Peygamber şeriatine uygun olmadığını, Efendisinin, İmparatora lütfen bu vasilikten vazgeçerek kendisiyle iyi münasebetlerde bulunmasını rica etmekte olduğu cevabını verdi.

Siyasi görüş ve tadbiki vasat olduğundan, hasım veya hasımlarının kuvvet ve kişilik seviyelerini sıhhatli ölçebilmekten yoksun kalan Bizans İmparatoru, **Emanuel Paleologos.** Böylesine kesin bir cevapla karşılaşacağını hiç mi hiç ummadığından ve ne yaman bir hasmı menfi açıdan harekete geçirebileceğinden habersiz ki; bütün bunlar her cahil gibi eksik görüşünden kaynaklanan kibirliliği yüzünden basiretsizleşmesinden doğmaktaydı. Daha büyük bir yanlışı uygulamaya koyup **Démétrius Lascaris Leontarios'u**; külyen silahlandırılmış 10 Kadırga'dan müteşekkil bir filoyu, derhal (**Limni-Adası**)na gönderdi ve Démétrius'a şu emri vermişti: **(Veliahd Mustafa ve onun kaderdaşı Kumandan Cüneyd'i derakap azad ederek, Avrupa yakasına nakledilmelerini sağlayın.)**

Böylece, Türkleri biribirine kırdırabileceğini hesaplayan entrikacı İmparator Emanuel. Ayrıca, Veliahd Mustafa'ya yardımelini uzattığı için; "Muvaffak" olduğunda kendisinden talep edeceği birtakım istekler listesini öne sürdü ki, yenilir yutulur cinsinden değildi!.. Ne var ki, kendisine meşru veliahd kabul eden Mustafa için bütün bunlar önemsiz ayrıntılardı ve kendisini alâkadar eden tek unsur, bir an evvel Osmanlı tahtını ele geçirebilmekti ve de daha sonra bütün bunları hâl yoluna bağlayabilirdi!..

Halbuki, İmparatorun istekleri, sıradan ayrıntılar sayılamazdı ve bilhassa kesinlikle reddedilmesi icap eden gayet tehlikeli, yani ilerisi için gerçekten baş ağrıtabilecek isteklerden müteşekkildi!..

Evet, Bizans İmparatoru Şehzâde'ye bir taht verecekti lâkin, karşılığında da **"Osmanlı tahtı'nın kalbini"** alacaktı ve böylece Osmanlılar'ın sonunu getirebilmeyi tasarlamaktaydı!..

İstekler listesinde en önemli olanları ise özetle şuydu: (Gelibolu, Konstantiniyye'nin kuzeyinde Boğdan sınırına kadar, Karadeniz kıyısındaki bütün memleketler ile güneyinde "Erysos ve Aynaroz"a kadar olan Kasabalar'ın hemen hepsi.)

Evet, **İmparator Emanuel** böylesine cüretkâr bir istekte bulunmuş ve **veliahd Mustafa'ya: (İsteklerini andlaşma ve andlaşmaya bastığı imzası ve yemini ile her açıdan güvenli kıldırdıktan sonra.)** Mezkûr isteklerini böylesine kolay kabul ettirebilmesine kendisi de şaşmıştı. Zira, icabında pazarlığa dahi razı olabilecekken, böylesine kolay bir şekilde işi sonuca bağlayabilmişti!..

Taht mücadelesine girişmeyi kabul eden Şehzâde Mustafa'ya gelince, kendisini tahtın meşru varisi görebilecek derecede basiretsizleşip, sonu meçhul bir maceraya atılmayı göze alan bu Şehzâde. Kendince değerlendirme yapıp şöyle düşünmekteydi:

– Ben Padişah olduktan sonra andlaşmayı hiçe sayar reddederim.

Gerçi bu doğruydu ve yapabilirdi. Ve lâkin, Bizans İmparatoru'nun elinde böylesine değerli bir vesikanın bulunması dahi Türkler açısından büyük çapta risk taşıyabilirdi. Zira, andlaşma tahtın varisi sayılmasa da nihayeti bir Türk Şehzâdesi idi ve entrikacılığı **"devlet mesleği"** olarak değerlendiren Bizans Devleti elinde herhangi bir şekilde değerlendirilebilirdi. **Çünkü, vesika vesikadır. Hele bir Devlet Prensine ait olan daha da değerlidir ve de fırsat zuhur edince siyasî mânâda değerlendirilebilir!.. Lâkin, talihsiz Şehzâde'nin taht hırsı basiretini öylesine bağlamıştı ki, değil bu gibi mahzurlu andlaşmaları, burnunun ucunu dahi görebilecek durumda değildi!..**

TAHT KAVGASINDA İHANETLER ZİNCİRİ!..

Tarih boyunca devletlerin kader çizgisinde başlıca faktör olan **"İkbal hırsı ve ihanetler zinciri"** nice ülkenin devletiyle birlikte tarihin tozlu sayfalarına göçmesinde birinci derecede rol oynamıştır. Nitekim, **(1123 yıl, 18 gün, Doğu-Roma İmparatorluğu Bizans'ta aynı, entrikal ihanetlerin kurbanı olarak yoklara karışıp gitmiştir!..)**

Andlaşma'nın aktedilmesinden sonra İmparator'un emri ile "Démétrius Lascaris. Veliahd Şehzâde ile kaderdaşı **"Cüneyd"** ki, Şehzâde Mustafa'ya biad etmesine rağmen, pek güvenilir bir kimse olmadığı ileriki sayfalarda açıklıkla görülecektir!.. Yani; **(Sultan II. Mahmud Hân'ın 1808-1839)** nasıl bir **(Hâlet Efendisi)** olmuş ise Şehzâde Mustafa'nın da bir **(Cüneyd)**'i vardı...

Cüneyd'den ayrı daha ne kadar Şehzâde Mustafa taraftarı var ise, içlerinde Şehzâde'nin talihine ortak olmak isteyenleri de külyen kadırgalara bindirilip, **"Gelibolu-Sûrları"** kıyısına çıkardı.

Mevzubahis belde ve çevresindeki memleketlerin ahalisinin büyük bir kısmı; Şehzâde Mustafa'yı, Osmanlı tahtının meşru varisi kabul ederek, ona biat ettiler. Ancak, kale muhafızı askerler II. Murad Hân'a bağlı kalıp, kaleyi teslim etmemişlerdi.

Démétrius'u Gelibolu sahilinde bırakıp, süratle **"Hexamion"** adı ile bilinen **"Aynaroz-Geçidi"**ne doğru ilerleyen Şehzâde Mustafa hiç zaman kaybetmeden vaziyetini güçlendirip, rakibi, II. Murad Hân ile savaşabilecek kuvvete erişebilme gayretine düştü.

Nitekim, şansının da yardımı ile kısa zamanda hayli büyük bir orduya sahip olabildi. **Bu başarısındaki başlıca faktör; II. Murad'ın hayli genç oluşundan halk üzerinde güven sağlayamaması ve Şehzâde Mustafa'nın tam zıddı, güven sağlayabilen bir görünüme sahip oluşu idi.** Bu başarısı ona diğer şehirlerin kapularının da açılmasını ve kendisinin hükümdar olarak benimsenmesini sağlamış ve böylece birçok yeri zaptedebilmişti.

Bu vaziyet II. Murad Hân'ın aleyhinde gelişmelere yol açmış ve **"iki başlı Kartal"** misâli, Osmanlı mülkünün ikiye bölünmesi tehlikesi meydana getirmişti. **Yani, binlerce kandaş kanı oluk gibi akabilecek ve onca emek boşa giderek, Osmanlı hâkimiyeti, henüz başlarda iken, tarihin tozlu sayfalarına göçüp gidebilecekti!.. Evet, bu derece müthiş bir tehlike peydahlanmıştı ve bunun farkında olan İmparator sevincinden ne yapacağını şaşırmış durumdaydı!..**

Kötü haber çabuk ulaşır misali, vaziyetin gayet vahim olduğu haberi, Bursa'ya ulaşınca, II. Murad Hân'ın vezirlerinden ikisi ki,

bunların Padişah'ın yanında önemli derecede nüfuzları vardı. Menfi gelişmelerden istifade ederek, kendilerine ezeli rakip gördükleri ve gücünden çekindikleri, **Vezir Bâyezid Paşa**'yı bir şekilde ortadan kaldırabilmenin zamanı geldiğinde kanaat getirip, derhal harekete geçtiler...

Bu iki entrikacı ve de makam budalası Vezir: **"İBRAHİM PAŞA ile AYVAZ PAŞA"** idi. Vezir Bâyezid Paşa'ya karşı olan husumetleri ise; onun, mevkiine haset etmelerinden doğmaktaydı. **Yani sadece ve sadece ikbâl hırsı ve bu hırs yüzünden ne yaman trajedilerle ve ne büyük devletler son bulmuştur!..**

Yukarıda belirttiğimiz sebeple harekete geçen iki kafadar entrikacı, II. Murad Hân'ı efsunlayarak; **"bize başkaldıran ahaliyi ancak, Bâyezid Paşa sakinleştirebilir. Dolayısıyla Rumeli'ye gönderilmesi münasiptir."** neviinden sözde isabetli yorumlarla talepte bulunmuşlar ve ne acıdır ki, istekleri yerine gelmiş, Bâyezid Paşa bu vazife ile görevlendirilmişti...

Padişah'ın henüz tecrübesiz ve tahta geçer geçmez, böylesi müşgüllerle karşılaşmasından dolayı, hayli tedirgin durumda oluşu bu efendilerin pek işine yaramıştı!...

Bâyezid Paşa ise, yılların verdiği tecrübe ile ne yaman bir entrika çevrildiğini fark etmiş: Timurtaş'ın (**üç Tuğlu Paşa**) tâyin olunan, üç mahdunu, **"ORUÇ BEĞ, UMUR BEĞ ve ALİ BEĞ"** ile birlikte kararı bozdurabilmek için ellerinden geleni yapmış. Ancak, tüm gayret ve çabaları boşa gitmişti. **Zira, entrikacı Paşalar, Divan-ı Hümâyûn'da çoğunluğun oylarını sağlayabildiklerinden, Bâyezid Paşa alınan karara itaate mecbur kalmıştı.**

Bâyezid Paşa hareket etmeden vasiyetnâmesini hazırlayıp, Padişahına sunmuş: **(Şayet vefat ederse, vasiyetnâmesindeki hükümlerin yerine getirilmesine nezaret etmelerini dilemişti.)**

Vasiyetnâme hükümlerine göre: (Padişah'ın en sadık ve en güvenilir kulu olan, Timurtaş'ın büyük mahdununa serveti teslim edilecekti ki, mezkûr servet, "50.000 akçe" civarı idi.)

Daha sonra helâllaşıp az bir kuvvetle gemilere binen Vezir Bâyezid Paşa. Muharebe açısından zayıf olan gemilerini, Bizans'ın

kadırgaları ile karşılaşabilme ihtimâlini dikkate alarak, gayet temkinli şekilde ve gizlilik içinde Rumeli'ne doğru rota çizdirdi ve selâmetle karaya çıktıktan sonra, derakap Edirne'ye yönelirken, yolda rastladığı bütün başı bozukları toplayarak, takriben **(30.000 kişiden müteşekkil)** bir kuvvet meydana getirdi ve Rumelili başı bozukların ekseriyet teşkil ettikleri mezkûr kuvvet ile; **"Edirne beldesinin yakın bir mesafesinde ve bataklık bir ovada ordugâhını kurdu."**

Diğer taraftan **Şehzâde Mustafa: (Siroz'da, Vardar-Yenice'sinde Evranos Zâdelerin, Orhan Beğ'in, Kumlu oğlunun ve devletin diğer büyük tâbilerinin)** ihanetleri neticesi, büyük bir ordu elde etmiş olarak, Bâyezid Paşa'nın kuvvetleri üzerine yürüdü ve henüz kurulmuş olup, Türkler'e ait büyükçe bir kasabadan geçerek, Bâyezid'in ordugâhının karşısındaki vadide durdu.

İki ordu savaş düzeninde karşı karşıya geldiklerinde ise, Şehzâde Mustafa, umulmadık bir cür'etle Bâyezid Paşa'nın askerlerinden müteşekkil olan düşman saflarına yaklaşıp, gür bir sesle:

– Bre evlâtlarım! Biz ki, Osmanlı tahtının asıl varisiyiz. İrademiz odur ki, tiz bize itaat edesiz!

Bu vaziyet üzerine bir an büyük bir sessizlik olmuş ve daha sonra, Şehzâde'nin cesur davranışı ve alımlı görünümüne hayran kalan bütün ordu, derhal âsi Şehzâde'nin saflarına geçmiş ve böylece ihanete uğrayan **Vezir Bâyezid Paşa,** biraderi **Hamza** ile birlikte esir alınarak, zincirlere vurulup, kendisini meşru Padişah kabul eden Şehzâde Mustafa'nın huzuruna çıkarıldı.

Sadece talihinin cilverileriyle, birtakım muvaffakiyetler elde eden Şehzâde Mustafa, **mağrur bir eda ile esirlerini süzdükten sonra, her ikisini de müşaviri, Cüneyd'e teslim etti.** Aslında hiyaneti kendisine âdeta meslek edinmiş olan bu hain ise, Bâyezid Paşa ile biraderinin kendisine teslim edilmesini, mükâfatların en büyüğü kabul etmiş ve sevincinden kabına sığamamaktaydı... **Onu bu derece sevindiren asıl sebep ise; Cüneyd'in damadı, "Arna-**

vud Audoula"nın, Bâyezid Paşa'nın emri ile hadım edilmiş olmasıydı ki, şu an dilediği şekilde intikamını alabilecekti...

Şehzâde Mustafa'nın müşaviri Cüneyd böyle düşünmekteydi ve de düşüncesini anında gerçekleştirip; II. Murat'ın mert ve sadık veziri Bâyezid Paşa'nın boynunu vurdurup, kendince intikamını almış olmaktaydı ki, bu neticeden sevinen yalnız kendisi olmayıp, başkaları da vardı. Zira, hatırlanacağı gibi, şehit Bâyezid Paşa'yı bu âkibete sürüklemiş bulunan; Vezir İbrahim Paşa ile Vezir Ayvaz Paşa da vardı ve gerçekten sevinmekteydiler!..

Bu trajik vak'adan sonra, iğrenç icraatı ile gururlanan Cüneyd, sevincinin tezahürü olarak, şehit Bâyezid Paşa'nın biraderi Hamza'yı azat etti ki, bu cömertliği ona ilerde pek yaman bir âkibete dûçar bırakacaktı!..

Asi Şehzâde Mustafa'nın başarıdan başarıya koşması ve onun zaferlerini en abartılı şekilde yayanların tesirinde kalan, Gelibolu kalesi muhafızları; her şeyin bittiği inancıyla, silahlarını terkederek, Démétrius Leontarios'a teslim olmuşlardı. Bu vaziyeti en âlâ şekilde değerlendirmek isteyen Démétrius ise, ele geçirdiği kaleye asker ve cephane yerleştirebilme hazırlıklarına girişmişti. Ancak, hiç beklenmedik bir anda âdeta yerden biter gibi meydana çıkan Şehzâde Mustafa, mağrur ve kendisinden son derece emin şekilde:

– "Benim yaptığım savaş ve kazandığım zafer, imparator Emanuel'in menfaati için değildir.

Biz İslâm şehirlerini yeniden zaptetmeye niyet ettik!..

Hz. Peygamber şefaat buyururlar ise, bu niyetimizi yerine getirebilmek andımızdır!..

Bununla beraber bizi, senin efendine bağlayan andlaşmaya riayet edeceğim. Efendim bizim yeminimize güvenebilir.

Askerlerine gelince, bizim artık onlara ihtiyacımız yoktur. Geri dönmekte serbestsiniz" dedi.

Démétrius; İmparatoru'nun, Şehzâde Murad'ı azat ederek, onunla andlaşma yaptıktan sonra, yardım elini uzatmasına karşılık, Şehzâde'den beklediklerinin boşa gitmesini görmeye mecbur kalmasının ezikliği içinde deniz tariki ile Konstantiniyye'ye döndü.[1]

Vaziyeti öğrenen İmparator Emanuel ise âdeta küplere binmiş, böylesi bir oyuna nasıl geldiğine hayıflanarak, söylenip durmaktaydı!..

Lâkin, bu hususta bu derece kızmak, bu derece hayıflanmak lüzumsuzdu. Çünkü, bunun aksi olsaydı tek kelime ile **"eşyanın tabiatına aykırı sayılırdı."** Zira; bir hırslı taht sevdalısı ile yine bir hırslı entrikacının oynadıkları satrançta: **"Şah-mat"** diyebilen Şehzâde olmuştu!.. Evet, hemen hepsi bundan ibaretti. Yani her ikisi de **"hak, hukuk ve sözünün eri olmak"** gibi harslardan dem vurabilecek kişiliklere sahip değillerdi!..

Vaziyet aslında şuydu: İmparator, Şehzâde'den çok şey istemiş ve o dönemde hiçbir dayanağı olmayan Şehzâde de her ne istenmiş ise yok dememiş ve bir an önce azat olabilmek gayesiyle hareket etmişti.

Dahası, kendisini son derece alçaltabilecek bir andlaşmaya imza basarken, kısa zamanda böylesine büyük başarılar elde edebileceğini hiç mi hiç aklının köşesinden dahi geçirmemişti ve bu sebeple kendisine her ne madde sunulmuş ise hiç tereddüt etmeden imzayı basmış, zûl denebilecek derecede alçaltan şartlara dahi imza basmaktan çekinmemişti!..

İmparator Emanuel, daha sonra sakinleştiğinde, yeni bir plan hazırlayıp onu uygulamaya geçti. **Bu plana göre: II. Murad Hân**

1- "Bizans"ın, muhteşem tarihinin geçmişinden güç alıp, gururlanan son dönemlerin hemen her Bizans İmparator ve çevresi. Hemen her yabancı kavmi hiçe sayıp, onları hor görme alışkanlığı içinde, zamanla bakar kör olup, tamamen basiretsizleşmiş ve bu sebeple de koca İmparatorluk, yoklara yelken açarak, hızla sona doğru yaklaşmaya yüz tutmuştur!.."("OSMANLI İMPARATORLUĞU TARİHİ", Yazan: Hammer, cilt: 44, Baskı: 1972, Tercüme: Zuhuri DANIŞMAN, sh. 202-203-204-205.

ile yeniden müzakereye girişecek ve yeni bir andlaşma ile iki biraderinin vasiliğini elde etmeye çalışacaktı.

İmparator böyle bir planı tatbik sahasına koymaya hazırlanırken diğer taraftan, Padişah II. Murad Hân, vezirlerinden İbrahim Paşa'yı İmparator'a göndererek, âsi Mustafa'ya karşı yardım etmesini istedi. Yani, İmparator'un aradığı fırsat kendiliğinden ayağına gelmiş oluyordu ve İmparator bu durumdan istifade, isteklerini şart koşmaya başlayıp, Padişah'ın biraderlerini vasiyeti altına alma isteğini yeniledi.

Ne var ki, II. Murad Hân İmparator gibi akıl fukarası değildi ve İmparator'un isteklerini kesin olarak reddedince, müzakereler kesilmiş ve bu meyanda Padişah, "Foçe-Cenevizliler" ile ittifak yapmış ve böylece İmparator ile ikinci bir görüşme ihtimali de kesinlikle suya düşmüştü.

ŞEHZÂDE MUSTAFA AÇISINDAN (SONUN BAŞLANGICI!..)

Şehzâde Mustafa'nın kaderdaşları sayılan ve acele toplatılıp bir araya getirilmiş acemi erat: (**Azepler ve yayalar**)dan müteşekkildi ki, **II. Murad Hân**'a ihanet eden Yeniçeriler'in Mustafa'ya tabi oluşlarıyla, muntazam bir orduya sahip bulunan âsi Şehzâde. O ilk göz ağrılarını unutmamış ve onlara hizmetleri karşılığı, **"50 akçe" ile mükâfatlandırmıştı ki böylece ilk olarak, bir Türk Hükümdarı, bu nevi nefere hizmeti karşılığı para vermekteydi ve ayrıca bunlara: "Nöbetlerden affolunmuş asker" mânâsına gelen "Müselliman" bir isim koymuştu.**

Bütün bunlar olurken, diğer tarafta II. Murad Hân süratli bir hazırlık içinde olup; mevzubahis Şehzâde'nin işini bir an evvel bitirebilme gayreti gütmekteydi. **Ancak, Şehzâde Mustafa, pek ucuza kazandığı başarılarının gururu içinde sefahete dalmış ve böylece kendisini koyvermişti. Hem de askerine hizmetleri karşılığı mükâfat vermeyi dahi unutabilecek derecede... Yani, II. Murad Hân'ın böyle bir hazırlık içinde olduğundan hiç mi hiç haberi yoktu denebilir. Zira burnunun ucunu dahi görebilmekten yoksun sefa deryasında yüzüp durmaktaydı!..**

Ne var ki, müşaviri Cüneyd, düşmanlarının hemen her hareketini izlemekte ve Padişah II. Murad Hân'ın hemen her an izlenmesi icap eden bir hasım olduğunu asla unutmamakta ve efendisinin vaziyetini de hiç beğenmemekteydi...

Nitekim, daha fazla zaman kaybetmeden derakap harekete geçerek Şehzâde Mustafa'yı uyardı ve casusları vasıtasıyla temin ettiği bilgileri harfiyen aktarıp, gereken tedbirin derhal alınmasını talep etmişti.

Müşaviri Cüneyd'in hiçbir sözünü hafife almayan Şehzâde ise anında hazırlıklara girişti ve deniz tariki ile harekete geçerek, hasmına doğru yol almaya başladı ki, bir müddet sonra karşılaştığı Ci-

neviz gemileri ile muharebeye tutuştu ve Cinevizliler'in bütün gayretlerine rağmen, onlara karşı üstünlük sağlayıp oradan uzaklaştı ve **"Lapseki"**de karaya çıktı.

Diğer taraftan Padişah II. Murad Hân da tüm hazırlıklarını tamamlayıp, Bursa'dan çoktan yola çıkmış ve **"Ulubâd-Ryndacus"** deresinin arkasında ordugâh kurmuş düşmanını beklemekteydi. Nehrin iki yakasını bağlayan köprü kesilmiş olduğundan ki, II. Murad Hân kestirmiştir. Dolayısıyla ordusunun sol kanadı denize dayanmış, sağ kanadı ise; **"Ulubâd-Gölü" - (Lopadion)** ve bataklıkları kaplamaktaydı. Mevzubahis göl ve bataklıkları çevirebilmek için, **"Keşiş-Eteği"**nden geçmek ve böylece **"üç gün yürümek"** şarttı. Yani, II. Murad Hân gayet emin bir mahâle yerleşmişti. Maiyetinde ise başta gelenler, en sadık bendelerinden müteşekil bahadırlar olup, şu nâmlı yiğitlerdi: **(Ali, Umur, Oruç Beğ, Timurtaş zâdeler ve Hacı Ayvaz.)**

Padişah II. Murad Hân'ın kumandanları, ordugâhda uygulanan, Divan-ı Hümayûn'da, Padişahlarına; Tokad Hapishânesi'nde mahpus bulunan **Mihaloğlu zâde**'nin azat edilmesini ve bu suretle; âsi Mustafa'nın askerlerinden büyük bir kısmını teşkil eden **"Akıncı ve Azap'lar."** Eski Başbuğlarını görünce, anında saf değiştirme ihtimâllerinin kuvvetli olduğunu belirtip, bu babda tavsiyede bulunmuşlardı.

Kumandanlarının tavsiyelerini makul bulan II. Murad Han, Mihaloğlu zâde'yi derhal azat ettirdi. Bu vaziyet karşısında kendisini, II. Murad Hân'a borçlu hisseden Mihaloğlu, vezirlerin tekliflerini kabul ederek, âsi Mustafa'nın askerlerini, Padişah'ın saflarına geçirebilme teşebbüsünü kabul etti.

EMİR SULTAN'IN DUÂSI!..

Âsi Şehzâde Mustafa, Ulubâd kıyısına yaklaştığında, II. Murad Osmanlı tahtına çıktığında kendisine kılıç kuşatan, **Büyük Şeyh Buhârî Emir Sultan**'dan; gazasının mübarek olabilmesi için, hayır duâlarını esirgememelerini diledi.

Padişah'ın dileğini memnuniyetle kabul buyuran Büyük Şeyh; âdeti vechile, üç gün duâ etti ve bu üç gün içinde âsi Şehzâde bir-

den rahatsızlandı ve burnu şiddetli şekilde kanamaya başladı. Durumu gören kumandanları ise: **(Bu iyiye işaret değildir... Öyle sanırız ki, nasibimiz, yenik düşmektir!..)** demeye başlamışlardı. Dördüncü günü ise daha da zayıf düşen âsi Şehzâde; kuvvetten öylesine düşmüştü ki, muharebeyi ertelemeye mecbur kalmıştı.

Böylesine kritik bir ortamda, Şehzâde'nin vaziyeti yetmezmiş gibi bir de Mihaloğlu gelmiş ve karşı cenâhta bulunan Rumeli askerine gür sesi ile seslenip, gecenin karanlığını yırtarcasına çınlayan bir nara ile hayatta olduğunu müjdeleyince, akıncıların tümü de II. Murad Hân'ın saflarına geçmişti. Ancak, âsi Şehzâde'ye sadakat gösteren **"Azepler"**, Şehzâde Mustafa'yı terketmemişlerdi ve bununla da yetinmeyip, (500 kadarı) gecenin karanlığından istifade ederek, nehrin tamamen sığ olan mevkiinden sessizce geçerek, II. Murad Hân'ın ordugâhına ani bir baskın yapmayı planlamışlardı. Lâkin. baskın harekâtında hiçbir başarı sağlayamayıp, kahredici bir mağlubiyete uğramışlar ve birçoğu kılıçtan geçirilerek, yoklara karışmışlardı...

Böylesi bir akibete duçar olmalarının sebebi ise; II. Murad Hân'ın casusları tarafından durumun öğrenilmesi ve Padişah'ın haberdar olabilmesiydi ki, yakın bendelerinden Umur Beğ, ((2.000 Yeniçeri) ile pusuya yatmış ve böylece Azepler gafil avlanmışlardı.

VE ÂSİ ŞEHZÂDE'NİN SONU!..

(TAHTLAR ve BAŞLAR) tabiri, tarih boyunca insanoğlu için en manidar darbımesel olmuş velâkin, buna rağmen bizler gene de ders almasını bilememiş ve sebeple tarih, her daim "tekerrür edip" durmuştur!..

Nitekim millî şairimiz merhum, Mehmed Âkif Ersoy'un buyurdukları: **(Tarih tekerrür eder derler. Şayet ders alınması bilinseydi hiç tekerrür eder miydi!..)** darbımeseli bu hususu ne güzel belirtmektedir!..

Saltanat hırsına kapılarak, taht kavgasına girişen âsi Şehzâde Mustafa'nın yaşadığı çağda ise, bu gibi trajik vak'alar zaten olağan

sayılmaktaydı. **Zira, Krallıklar ve İmparatorluklar'ın kainatın hemen her mevkiinde, devletlerin çoğunlukla "monarşik" sistem ile idare edilmesi: (Taçlar ve Başlar) ifadesinin en ziyade geçerli olduğu çağlardı denebilir.**

O çağlar ki, nice baş taht uğrunda vücudundan edilmiş, nice boyun, yağlı ipe teslim edilmiş, nice baba evlâdını, nice evlât da babasını, taht uğruna, hiç mi hiç acımadan katlettirebilmişlerdir!..

Ve şu husus katiyetle bilinmelidir ki, yukarıda belirtmeye çalıştığımız trajik vak'alar, sadece Osmanlı'ya münhasır olmayıp, küre-i arzın hemen her yerinde aynı trajediler sahnelenmekteydi...

Ancak, ne gariptir ki, bu mevzuda bizim ülkemizde dikkatler her daim sadece Osmanlı üzerine çekilir ve onların, "taçlar-başlar" trajedileri devamlı gündemde durur veya durdurulur!.

Hele, **Fatih Sultan II. Mehmed Hân'ın** o meşhur fermanı ki, hemen her daim, menfi açıdan dillerde dolaşır durur. Tamamı sadece tenkit babında değerlendirilmiş ve asıl maksattaki esas üzerinde hiç mi hiç durulmamış ve böylece ciddi kaynaklar dışında kalan bazı maksatlı yayınların, başlıca malzemesi olmuştur ki, mezkûr fermandaki fikir yapısının esası, Sultan Fatih bölümünde tüm yönleriyle işlenmiştir.

Her ne ise, biz gene âsi Şehzâde Mustafa'nın mevzuuna dönelim ve taht hırsı uğruna ne hazin bir sona ulaştığını ibretle görelim ve varislerinin çokluğu, ülke düşmanlarının işine nasıl yarıyor ise gene ibretle okuyup, ona göre değerlendirme yapalım!..

KÖTÜLÜĞÜN KARINDAŞI: (HİYANET!..)

Padişah II. Murad Hân'ın, **"haklamadan huzur duyamayacağı"** âsi Şehzâde Mustafa'nın elinde bulunan askeri kuvvetin bir kısmını yitirmiş, yani II. Murad Hân'ın safına geçmiş olmalarına rağmen, hâlâ önemli miktarda askerinin mevcut olduğu, rakip taraftan bilinmekte ve bu vaziyete bir son verebilmenin çareleri aranmaktaydı!..

Mezkûr mesele uzun uzadıya düşünüldükten sonra II. Murad Hân'ın bendelerinden **"İvaz Paşa"**, mevzubahis probleme nihayet bir çare bulabilmiş ve şayet muvaffak olunursa âsi Mustafa'nın kuvvet açısından hayli yıpranacağından asla şüphe edilemezdi!..

Uygulanacak plan ise özetle şuydu: **(Âsi Şehzâde Mustafa'nın sağ kolu durumundaki danışmanı Cüneyd. Çok mahir bir kumandandı. Lâkin aynı derecede de bir bulunmaz kalleşdi... Yani; cazip bir çıkarı olursa, efendisini her an satabilecek derecede gayet tehlikeli bir haindi... Dolayısıyla ona çok cazip gelebilecek bir teklif getirilebilir ve efendisi Şehzâde Mustafa'ya da bir ayrı usûl uygulanıp, Cüneyd'e karşı şüpheye düşürülebilirdi ki, böylece her ikisi arasına sokulacak bir nifak ile Şehzâde yalnızlığa itilerek, güçsüz duruma getirilebilirdi!..)**

İvaz Paşa'nın planı Divan-ı Hümâyûn'da görüşülüp, kabul gördükten sonra derhal yürürlüğe kondu ve **İvaz Paşa,** biraderi **Hamza Beğ** kanalı ile **Cüneyd** ve **Şehzâde Mustafa**'ya birer mektup gönderdi.

Kumandan ve Danışman Cüneyd'e yazılan mektupta: **(Şehzâde Mustafa'yı bırakıp, Padişah II. Murad'm safına katılıp, Osmanlı Devleti'nin bir uyruğu olması şartı ile "Aydın-Emirliği" tekrar kendisine verilecekti.)**

Diğer taraftan **Şehzâde Mustafa**'ya gönderilen mektupta ise: **(Kumandan Cüneyd, askerin büyük bir bölümü ile II. Murad saflarına katılıp, Efendisi olan kendisini de düşmana teslim edeceği)** yazılmıştı.

Nitekim, nifak tohumu çabuk tesir göstermiş ve iki kaderdaş, yekdiğerine hasım durumuna gelerek, biribirinden şüphe etmeye başlamışlardı.

Durum aynen şuydu; Kumandan Cüneyd, gelen teklifi cazip bulmuş ve böylece çoktandır aklını kurcalayan planını derhal uygulamaya koymasının zamanı geldiğine kanaat getirmişti!.. Çoktandır zihnini kurcalayan şey ise şuydu: **(Şehzâde Mustafa'nın taht iddiası yavaş yavaş bir maceraya döşnüşebilme eylemi göstermekteydi. Böyle bir vaziyet ise kendisi açısından hiç de hayırlı ol-**

mazdı!.. Üstelik ön sezisi gayet kuvvetli olduğundan, bazı açılardan tehlikeler mevcut olduğunu görebilmekteydi!..

Meselâ, Akmcılar'm, Malkoçları ile birlikte II. Murad'ın saflarına geçmeleri hem de topyekûn geçmiş olmaları. Hiç de küçümsenecek bir vak'a değildi ve dahası, başkalarının da aynı yolu tercih etmeyeceklerini hiç kimse iddia edemezdi!..)

Şehzâde Mustafa'ya gelince o da aldığı mektuptan sonra danışmanına olan güvenini yitirmiş, Cüneyd'ten mümkün mertebe uzak durmaya gayret gösterip, onu göz hapsinde tutmaktaydı.

Âsi Şehzâde böyle düşüne dursun. Kesin karara varan Cüneyd bir gece en yakın cengâverlerinden (70 kişi ile gümüş ve altun) dahil bazı kıymetli eşyalarını alarak, ordugâhdan sessizce ayrılıp süratle "Aydın" yoluna düşmüştü...

Aynı gecenin sabahı Kumandan Cüneyd'in kaçtığı anlaşılınca. hemen herkesi bir telaş aldı. Zira eratın ona güveni sonsuzdu. Dolayısıyla, şafak söktüğünde vaziyetin öğrenilmesi, eratın paniğe kapılmasına sebep olmuştu. Çünkü, kumandanlarından böyle birşey hiç mi hiç beklememekteydiler!.. **Dolayısıyla, kendiliğinden çözülen eratın her birisi bir ayrı yöne at sürerek, kaçışmaya başlamış ve ordugâhın kimsesizliğe bürünmesiyle hemen her yanını âdeta sessiz bir hüzün kaplamıştı!..**

Kendisini **"saltanat ortağı"** ilân eden ve de bir dereceye kadar muvaffak olabilen Şehzâde Mustafa ise bu hazin görüntüyü bir an seyrettikten sonra yanında kalmış olan sadece sadık hademesi ile birlikte, Lapseki'ye doğru uzaklaştı ki, oradan da Gelibolu'ya geçecekti.

İvaz Paşa'nın, sağladığı **"fitne-fesat"** oyunu, gerçekten işe yaramış ve maya öylesine tutmuştu ki; Padişah II. Murad Hân, bir tek ok atmaya dahi lüzum kalmadan, savaş meydanının gâlibi olup çıkmıştı ki, bu esnada, Şehzâde Mustafa'yı terkederek, Padişah II. Murad Hân'ın saflarına katılan askerlerin çoğunluğu, o an bağlılık yemini etmekle meşgul idi.

Daha sonra ise **"Ulubad-Nehri"**nin iki yakasını birleştiren köprüyü yeniden kurdurup, ordusu lie birlikte Lapseki'ye yönelen

Padişah ordusunu Rumeli'ye geçirebilmek için ihtiyacı olan gemileri, kendisine dost olan, **"Yeni Foçe Podestası Adorno"**dan temin etti ve yedi harp gemisinden mürekkep bir filo, derhal emrine tahsis edildi.

Gelibolu limanına az bir mesafe kala karaya çıkan II. Murad; süratle karaya asker çıkarıp, (3.000 seçme askerin) en ön safında, askerini savaş düzenine geçirdi. Keza, **(500 frenk okçusu)** da II. Murad'ın okçuları saflarında, muharebeye iştirak için yer almışlardı.

Kahredici bir saldırı ile her iki tarafça başlatılan savaş, kısa zamanda öylesine bir hâl almıştı ki, bilhassa II. Murad Hân'ın okçularının seri atışları ile gökyüzü âdeta kararmakta, cenk naraları hemen her yanı âdeta inletmekte ve ne acıdır ki, nahak yere kardeş kanı akmaktaydı!..

Ancak bu trajedi daha fazla sürmemişti. Zira, âsi Şehzâde'nin askerleri bu sefer de ihanet etmişler ve şiddetli ok yağmuru karşısında âdeta paniğe kapılarak, şaşkınlık içinde kaçışmaya başlamışlar ve böylece muharebenin galibi kesin olarak belli olmuştu. **Yani bu âsi Şehzâde'nin son savaşı olmaktaydı. Bir başka ifade ile "Savaş İlâhı, Şehzâde Mustafa'ya küsmüştü!.."**

Acı sonun yaklaştığını bizzat kendisi de gören ve askerinin ihanetiyle tüm ümidi yoklara karışan talihsiz Şehzâde Mustafa, hazinesinden alabildiği kadarını alarak, Edirne'ye doğru süratle kaçmaya başlamıştı...

Savaşın gâlibi II. Murad Hân ise, kendi saflarında yer alan, **(2.000 İtalyan askerini)** de birlikte alıp, Edirne üzerine yürüyüp, kısa zamanda şehre girdi ki; Edirne halkı, muzaffer Padişah'ı zaten yarı yolda karşılamış, lehinde tezahürde bulunmaktaydı.

Hâl böyle iken, âsi Şehzâde'nin oralarda daha fazla oyalanmasına hiç mi hiç lüzum yoktu ve zaten bu sefer, kendisini hademesi dahi terketmek küstahlığını göstermişti!..

Mağlubiyetten, ihanetten ve de kaçmaktan yorulan talihsiz Şehzâde Mustafa, Edirne'ye bir günlük uzaklıkta, Tunca üzerinde ve kuzeydeki **"Kızıl-Ağaç Yenicesi"**nde; II. Murad Hân'ın devri-

yeleri tarafından yakalanıp; elleri arkadan bağlı olduğu hâlde, Padişah'ın huzuruna getirilmişti.

Ne acıdır ki, insanoğlu; birgün evvel gökkubbeye sığdıramadığı velinimetini, bir gün sonra, yuhalayabilecek derecede, esneklik gösterebilmektedir!..

Nitekim, Şehzâde Mustafa'nın uğradığı feci âkibeti de hemen hemen aynı olmuş; O'nu bir gün evvel Padişah olarak alkışlayanlar birgün sonra, elleri arkadan bağlı olarak huzura götürülürken, en ağır şekilde hakaretlere dûçar etmişler, daha sonra ise bir kulede asılarak idam edildikten sonra; ikbâl hırsından kaynaklanan bütün ıstırabları son bulmuştu!..

SULTAN II. MURAD HÂN'IN İNTİKAM SEFERİ ve BİZANS KUŞATMASI

Bütün bu trajik vak'aları bizzat takip eden ve hemen her gelişmeyi en ince noktasına kadar öğrenmeye çalışan Bizans İmparatoru **Emanuel,** zaferinin **II. Murad Hân'a** nasip olduğu ve âsi Şehzâde'nin idam edilmiş olduğunu öğrenince sanki, başından aşağı kaynar sular dökülmüşcesine sarsılmış ve yüzü bir anda kireç gibi bembeyaz kesilmişti!..

Yani doymak bilmez kaprisleri, entrikacı karakteri birleşince; hemen herkesi hiç sayarcasına hareket eden bir iblis bozuntusu olup çıkmıştı ki; Bizans tahtına geçen daha nice entrikacı ve sütü bozuk İmparatorlar, aynen Emanuel benzeri çıyanlar olduklarından bin küsur yıllık muhteşem bir İmparatorluğun, şeref ve haysiyetini ayaklara düşürmüşler ve en nihayet koca İmparatorluk, kendileriyle birlikte tarihin tozlu sayfalarına göçüp gitmiştir!..

Zekâsını değil, kurnazlığını hep ön planda tutan ve bu sebeple hayali hesapların gadrine uğrayan İmparator Emanuel, bu zor vaziyetten kurtulabilmek düşüncesiyle, II. Murad Hân'ı, binbir riya ile kandırıp, sulh yapabilmenin yollarını aramakta ve daha evvelki kalleşçe icraatlarını, hiç mi hiç kaale almayıp kendisini suçludan ziya-

de, aldatılıp (!) mağdur olmuş saf bir şahıs olarak göstermeye çalışarak, binbir dil dökmekteydi!.. **Yani tek kelime ile iğrençten de beter bir şahıstı!..**

Bu gibi iblisane tasarılar içinde bir çıkış yolu arayan İmparator Emanuel, nihayet bir karara vararak yakın bendelerinden, **Paleologue Lachanes** ile **Marcos Jaganis**'i, Padişah'a birinci derecede elçi sıfatı ile göndererek: **(Zorbanın öldürülmesinden dolayı, tebriklerimin kabulünü rica ederim. Biliniz ki, müzakerelerin kesilmesine Bâyezid Paşa sebep olmuştur.)** gibi lafazanlıklarla o koca suçunu örtbas etmeye çalışmaktaydı!..

Ne var ki, Padişah II. Murad Hân, İmparatora karşı olan kinini hiçbir zaman unutmamış, sebep olduğu zararın asla telafi edilemeyeceğini çünkü, "kardeş kanı dökülmüş" olmasına şahsen sebep olduğunu bilhassa unutmamış ve zaten unutmak isterse de töresi buna mâni idi!..

Dolayısıyla, Bizans elçilerini kabul etmeyip, ordusunun hazırlanmasını bekledikten sonra, Bizans elçilerini kabul ederek:

– "Tiz yurdunuza dönesiniz ve İmparatorunuza; Padişah'm '20.000 asker'in önünde, cevabını bizzat getireceğini söyleyesiniz" buyurdu.

Daha sonra ise muhteşem ordusu ile birlikte Bizans'ın başkentine doğru hareket etti. Evet, iblis İmparator ile görülecek bir hesabı vardı ve belki de bu hesapla birlikte; **Hz. Peygamber (s.a.v.)in mukaddes Hadis-i Şerifinde buyurdukları da kendilerine nasip olabilirdi!.. Kim bilebilirdi ki!..**

Padişah göz kamaştırıcı bir görünüme sahip ordusu ile Bizans surları yakınlarına vardığı anda ise Bizanslılar'm öfke ve korkularından olacak ki, bir günah keçisi aramaya başlayıp birbirlerini harcayabilecek kadar seviyesizleşmişlerdi ve onca entrikaya rağmen, günah keçisi olarak bula bula, Saray Tercümanı **Theologos Corax**'ı bulmuşlar: II. Murad Hân'ın yanında, tercümanlık yapmaya atanmış olduğunda, son derece rahatsız olanlar, zavallıya karşı kin duyarak, onun hainee entrikalar çevirmiş olabileceğini ileri sürmeye başlayıp, mezkûr yafta ile kendilerine bir sorumlu meydana getirmişledi!..

Halbuki, aranan asıl suçlu bizzat İmparator Emanuel idi ve bunu herkes bildiği halde, ona toz konduran yoktu!.. Hadisenin aslı ise özetle şuydu:

(**İmparator Emanuel** vaziyetin normale döndürülebilmesi için, Tercüman **Theologos Corax'ı** görevlendirip, II. Murad'ın Otağ-ı Hümayûnu'na göndermiş ve bu son görevinden dönen Corax, iyi haberlerle dönememişti. Bu meyanda maiyyetinde bulunanlardan birisi ise: **"Theologos Corax'ın, Sultan II. Murad Hân'a, bilahare Kumandanlığı'nın kendisine verilmesi şartı ile şehrin kapularını açarak kendisine teslim edebileceğini"** söyleyerek ihanette bulunmuştur. İftirasını atınca İmparator'un huzurundan çıkan bigünah tercüman, **Theologos Corax;** halk tarafından aşağılanır ve kendi postunu kurtarabilme çabasında olan İmparator Emanuel ise, Corax'ın günahsız olduğunu bildiği hâlde işi oluruna bırakıp: **"gözlerinin oyulmasına, yüzünün yırtılıp, bazı uzuvlarının koparıldıktan sonra zindana atılıp, orada üç gün acılar içinde kıvranarak ölmesine"** göz yummuş ve çıtı dahi çıkmamıştı!..)

Bütün bu trajik vak'alar zuhur ederken, diğer tarafta **Mihal Beğ, (10.000 akıncısı)** ile başkente yakın beldeleri bir bir ele geçirmiş ve aynı süratle **Konstantiniyye** önlerine varmıştı ki, 10 gün sonra da kuşatma ordusu bütün haşmetiyle surların önünde boy gösterip, muhasara işlemini tamamladıktan sonra, her iki taraf aman tanımaz bir boğuşmaya girişti ki; mancınıklardan fırlatılan taşlar, havada uçuşan okların bulut benzeri karartıları, sur tepelerinden dökülen kaynar yağlar ve o yılların meşhur Bizans muharebe silahlarından **"Rum ateşi"**nin tahripkâr parıltıları vs. Bizans surları ve çevresini âdeta cehenneme çevirmişti...

Bizans'ın başkenti paylaşılamayan belde Bizantium için verilen dehşet verici boğuşma devam ederken, bütün bunlara sebep olan İmparator Emanuel ise, ölüm hâlinde idi ve son anlarını yaşıyordu. Aslına bakılacak olursa zaten on yıldır ki hastaydı ve ülkeyi geri plandan mahdunu idare etmekteydi ki, o anda mahdunu Veliahd **Prens Yoannes** kumandası altındaki seçme askerlerle **"Saint-Romain Kapusu"**nu canı pahasına koruyabilme muharebesine girişmişti ve bütün şiddeti ile devam eden muharebe, her iki

tarafın inatçı mücadeleleriyle güneş batana kadar devam etmiş ve daha da sürmesi beklenirken, hiç akla gelmeyen bir durum zuhur etti ve Osmanlı askerleri, savaş aletlerini yakarak, geri çekilmeye başlamışlardı. Bizanslılar ise bu vaziyeti şaşkınlık içinde seyretmekteydiler!..(*)

Türk ordusunun hiç beklenmedik bir anda savaşı bırakarak geri çekilmesinin yegâne sebebi ise, II. Murad Hân'ın Otağ-ı Hümayûnu'na gelmiş olan bir kara haber olmuştu ve haber şuydu:

İmparator Emanuel, Şehzâde Mustafa'nın esir alınıp, idam edildiğini öğrendikten sonra, **Bu sefer de yeni bir rakip bularak karşısına dikmişti ve ne gariptir ki, bu Şehzâde'nin adı da "Mustafa" idi!.. Mezkûr Şehzâde, Padişah'ın biraderi olup, 13 yaşlarında iken Karaman Beği'nin yanına kaçmış ve bu suretle hayatını garantiye almaya çalışmıştı.(**)**

İmparatorun yakınları, Padişah'ın başına yeni bir dert sarabilmek gayesiyle adı geçen Şehzâde'yi zihnen ihvâl ederek, saltanat iddiasında bulunmaya teşfik etmişler ve böylece talihsiz ve tecrübesiz Şehzâde, saltanat mücadelesine girerek, Küçük Asya'nın merkezinde isyan bayrağını açmıştı. Bu sebeple Padişah Bizans muharasasını kaldırmıştı. Zira, Osmanlı tahtı, kendi açısından tehlike altında idi ve böyle bir zamanda Bizans ile uğraşması kesinlikle yanlış olurdu. Muhasaranın kaldırılmasındaki yegâne sebep ise doğrudan buydu.

(*) Bizanslı tarihçilere göre: "Hz. Meryem", hücum esnasında üzerinde mor bir elbise ile çevresine nur saçarak, dış tabyalarda görününce, bu ulvî görüntü karşısında tesir altında kalan muhasara askeri, derakap geri çekilmiş!..
Böyle bir vak'a zuhur etmiş midir, etmemiş midir, orasını bilemeyiz ancak Osmanlı askerinin yukarıda açıkladığımız sebepden dolayı geri çekilmiş olduğu birçok kaynak tarafından teyid edilmektedir.

(**) Saltanat iddiasında bulunup, kardeş kanı dökülmesine sebep olan bazı Şehzâdelerin, ne derece tehlike teşkil ettikleri dikkate alınırsa, Sultan Fatih'in meşhur fermana neden ihtiyaç duymuş olduğu daha sarih şekilde anlaşılır!..
Gerçi daha evvel yazmış olduğumuz gibi; Sultan Fatih bölümünde mezkûr konu bütün detaylarıyla işlenmiştir. Ancak, yukarıda kaydedilmiş olan vak'a dolayısıyla, tekrar hatırlatmayı zaruri gördük.

Nitekim, İznik'i zaptederek açıkca meydan okuyan Şehzâde Mustafa'ya karşı yürümek maksadı ile derhal harekete geçen II. Murad Hân iki açıdan gayet üzgündü: **Birincisi Muhasarayı kaldırmak mecburiyetinde kalması. İkincisi ise, biraderine karşı savaşmak mecburiyetinde oluşu. Zira dökülecek kan karındaş kam idi!..**

Ne garipdir ki, büyük babası, Yıldırım I. Bâyezid Hân da iki sefer Bizans'ı muhasara etmiş ve iki seferinde de aynı sebeplerden dolayı muhasarayı kaldırmak mecburiyetinde kalmıştı!..

ÂSİ ŞEHZÂDE MUSTAFA İLE DANIŞMAN CÜNEYD'İN ÂKIBETLERİ!..

Saltanat hırsı ile feci bir sona uğrayıp, yağlı ipi boylayan **Şehzâde Mustafa; II. Murad Hân**'ın ve bu yeni âsi **Mustafa**'nın amcaları olmaktaydı. Yani, saltanat uğruna isyan bayrağını açan Mustafa. öylesine efsunlanmıştı ki; amcasının nice mücadelelerden sonra nihayet hayatından olduğu vak'a dahi ona tesir etmemiş ve ders almasını bilememişti. **Yani basireti bağlanmış ve de burnunun ucunu dahi göremez duruma düşmüş ve bu sebeple de sonu meçhul bir maceraya atılmaktan hiç mi hiç korkmamıştı!..**

Ancak, bu derece efsunlanmasında, küçüklüğünden beri onun özel hocası olup, kendisini hemen her konuda malumattar kılan ve böylece üzerinde gayet kuvvetli bir nüfuzu bulunan Lâlâsı, Şarabdar İlyas. Daha ziyade tesir etmiş ve böylesi bir ortam meydana geldiğinde sevincinden âdeta etekleri zil çalmıştı!..

Şarapdar İlyas, şöyle düşünmekteydi: (Benim Şehzâdem, benim aslanım, koca Osmanlı tahtına geçecek olursa. Benim nüfuz alanımın hududları nice olur!.. Kuvvet ve kudretime kimler ulaşabilir!..)

Evet ne garip değil. Ne hazindir ki, tarih boyunca; birileri erişilmesi güç mevkiler elde edebilmek uğruna, nice insanın hayatı ile oynamış, nice körpecik canın heba olup gitmesine başlıca sebep teşkil etmiş ve de insan kanı bu iğrenç ihtiras uğruna oluklar gibi değil, nehirler gibi akıp gitmiştir ve heyhât ki, hâlâ öyledir!..

Nitekim bu ikbal hırslısı Şarapdar ilyas, böylesine maceralara karşı bir nevi şerbetli idi. Zira, onun kaypak karakter yapısı, bu hususta kendisine son derece yardımcı olabilmekteydi!.. **Yani anında**

saf değiştirebilmek, onun için çok basit birşeydi. Çünkü, böyleleri için; (dostluk, sadakat ve hatta vatan dahi önemli değildi.) Böyleleri için önemli olan tek şey; "şahsi menfaat, şahsi kazanç." Kalanının hiç mi hiç önemi yoktu!..

İşte Şarapdar İlyas böyle bir mahlûkattı ve Şehzâde Mustafa'nın Lâlâsı olması da bu bahstsız genç için ayrı bir talihsizlikti!..

Üstelik bu mahlûkatın daha evvelden de sabıkası mevcuttu ki, sadece o dahi yeterli idi!.. Özetle bu entrikacı daha evvel Sultan Çelebi Mehmed'e hiyânet etmiş ve hiç sıkılmadan gayet rahat şekilde biraderi, Süleyman'ın ordusuna iltihak edebilmişti!..

Şimdi ise, yine aynı oyunu oynamakta ve yine kardeş kanı akıtmaya hazırlanmaktaydı. Genç Şehzâde'yi iyice efsunlayıp, isyana hazır duruma getirdikten sonra **"KARAMAN ve GERMİYAN BEĞLERİ"**nin verdikleri küçük bir ordu ile sonu meçhûl bir mücadeleye giriştirdi!..

Evet; "İkbâl ve mevki hırsı"nın ilâhı yeni yeni başlar istemekteydi ki, bizim kaderdaşlar buna zaten hazır duruma gelmişlerdi!..

Âsi Şehzâde'nin ilk hedefi Bursa oldu. Ancak, Bursa halkı; II. Murad Hân'a sadakat yemini ettiklerini söyleyip, sadece hediyeler vererek gönlünü almaya çalıştılar ve şehrin anahtarını ise asla teslim etmediler.

Şehzâde Mustafa'nın seçtiği ikinci belde ise **"İznik"** olmuştu. Şehrin müdafaasını, **Firuz Beğ**'in mahdunu **Ali Beğ** üstlenmiş ve Ali Beğ'in kumandasında savaşan İznik müdafileri; tamamı kırk gün kahramanca savaştıktan sonra, teslim olmaya mecbur kalmışlardı.

Âsi Şehzâde bu başarısından sonra, hasmı II. Murad'ın üzerine yürüdüğü haberini alınca, ordusundan sessizce uzaklaşıp, Bizans İmparatoru'ndan yardım istemeye gitti. Ancak, kuru vaatlerden ayrı hiçbir şey elde edemeyip, boynu bükük geri döndü.

Padişah II. Murad Hân: **Evranos zâde'yi**, Rumeli beylerbeyliği'ne atadıktan sonra, Boğdan'a girerek ordunun kumandanlığına da

Firuz Beğ'i tayin etti. Daha sonra ise isyan eden Şehzâde Mustafa ile savaşmak için Anadolu'ya geçti ve ayrıca, **Şehzâde'nin Lâlâsı Şarapdar İlyas'm** kaypak bir karaktere sahip bulunduğunu bildiğinden, onunla temas kurup: **"Mustafa'yı kendisine teslim ettiği taktirde, Anadolu Vâliliği'ne atayacağını vaad edince."** İlyas Beğ anında kabul etti. Zira, **"İkbâl ve mevki hırsı"** onun gözlerini tamamen kararlmıştı ve II. Murad Hân'ın kendisini kandırabileceğini hiç mi hiç düşünememekteydi!.. Böylece hiyanette kusur işlemeyen bu iğrenç adam. Genç Şehzâde'nin gelmesini beklemeye koyulmuştu!..

Diğer taraftan savaşın kendi lehlerine neticelenbileceğinden şüpheye düşen ve Şehzâde Mustafa'nın hayatından endişe eden **Turgutlar'la Germiyan Beğler'in** kumandanları, Şehzâde Mustafa'ya, Karaman'a gitmeyi teklif ettiler ve bu hususta ısrarlı davrandılar. Ancak, kader çizgisini değiştirebilmekten yoksun Genç Şehzâde, onların tüm ikazlarına, tamamen kulak tıkamıştı!..

Bu esnada II. Murad Hân, âsi Şehzâde'nin Bizans'tan dönmüş olduğunu haber alınca. **Mihaloğlu Mehmed Beğ'in** akıncılarıyla birlikte İznik'e giderek, onu yakalamalarını emretti.

Aldığı emir üzerine süratle hareket eden Mihaloğlu, Şehzâde'yi tam yakalamak üzere iken, Şehzâde Mustafa'nın sadık veziri, **Taceddin** derakap, Şehzâde'ye bir at getirmiş ve kendisi ile birlikte kaçmaya ikna etmişti.

Diğer taraftan Mihaloğlu Beğ, durumu farkederek yıldırım hızı ile peşlerine düştü ve kısa zamanda yetişerek Şehzâde'nin Veziri Taceddin ile kıyasıya bir cenge girişti ve Taceddin'den aldığı kahredici bir darbe ile ağır şekilde yaralanarak atından düştü. **Bu meydanda onların boğuşmasından istifade eden hain İlyas, fırsattan istifade, Şehzâde Mustafa'yı yakalayıp, Padişah II. Murad'ın ordu mensuplarına teslim etti.**

Kalleş Lâlâsı eliyle esir düşen talihsiz Şehzâde Mustafa ise İznik Kapusu önünde bir ağaca asıldığında; **"Saltanat sevdası ile efsunlanıp, atıldığı maceranın faturasını, bir incir ağacına asılarak hayatı ile ödemiş, ihtiraslarının kölesi birtakım iblislerin kurbanı olduğu yetmezmiş gibi, bir de Ağabeyi eliyle ölüme**

gönderilmenin derin acısını yüreğinde hissederek ruhunu teslim etmişti!.."

Genç yaşta feci bir âkibete uğrayan talihsiz Şehzâde'nin naaşı, bir Şehzâde'ye yaraşır şekilde Bursa'ya nakledilip, merhum babası, I. Mehmed'in türbesine gömülmüş ve böylece II. Murad Hân, bir engelden daha kurtulmuş ve fakat, bir karındaşını da yitirmişti. Yani: **"Tahtlar ve Başlar"** trajedisi bir kere daha varlığını göstermişti!..

Padişah II. Murad Hân sadık Akıncı Beği, Mihaloğlu Mehmed Beğ ise, aldığı ağır yara neticesi, ancak birkaç gün o da acılar içinde yaşayabilmiş ve daha fazla dayanamayıp vefat etmişti. Mihaloğlu Beği cenkte yenik düşüren, **Tacüddinoğlu Mahmud Beğ** ise bilâhare şehit Mihaloğlu'nun akrabaları tarafından, münasip bir yerde kıstırılarak, bedeni parçalara bölünmüş şekilde pek feci şekilde katledilmişti...

Saltanat kavgasını muzaffer şekilde neticelendiren II. Murad Hân, ülkesinin asayişini bir bütün olarak sağlayabilme mücadelesine karar verdi. Dolayısıyla: **"Sinop ve Kastamonu Hâkimi, İsfendiyar Beğ ile savaş hazırlıklarına girişti."**

Diğer taraftan Avrupa'daki savaş ise gayet mükemmel yürütülmekte: **(Kuzey'de Firuz Beğ; "Eflâk Beğ'i Drakul"u mağlup ederek barış istemeye mecbur bırakmıştı. Güney'de Evranosoğlu, "Mora ve Arnavudluk Hıristiyanları"na karşı büyük çapta başarılar sağlamış; Hexamilon yarımadasını geçerek, "1 Mayıs 1423" tarihinde Mora'ya girip; "Lakedemonya, Gardica ve Tavia'yı işgal etmişti.**

"5 Haziran 1423" tarihinde ise Tavia şehrinin surları yakınlarında, Arnavud ordusuna binaen, (800 esirin başlarından bir sütun yaptırmıştı) ki, bu sebeble tarihe geçmiş olan mezkûr zaferine gölge düşürmüştü!..)

Padişah II. Murad Hân, İsfendiyar üzerine yürüdüğünde, İsfendiyar'ın en yakınlarından **"mahdunu" Kasım Beğ; "aile içi hâini"** olarak pek aşağılık bir iş yapıp, ordusunun büyük bir bölümü ile babasını terk etmişti!..

Ne var ki, **İsfendiyar Beğ,** ordusunun zayıflamasına rağmen, savaşı kabul etmiş ve yiğitçe döğüşen bu kahraman Başbuğ, güç dengesizliğinden mağlup düşmüştü. **Ancak, bu mağlubiyetinde kendisini en ziyade üzen ise: (Veziri Yahşi Beğ'in başına topuz darbesi vurması olmuştu.)** Böylece hemen hiçbir ümidi kalmayan ve de ihanet üzerine ihanete muhatap olan İsfendiyar Beğ. Sinop'a kaçmaya mecbur kalmıştı.

Ancak, Sinop'a kaçması, meseleyi bir hâl yoluna bağlamaya yetmezdi ve kesin bir sulh teşebbüsünde bulunup, aradaki düşmanlığı kaldırmak mecburiyetinde idi. Çünkü, aksi taktirde varlığı son bulabilirdi!..

Uzun uzun düşündükten sonra aralarında bir akrabalık tesis edebilmenin en geçerli çare olabileceğine kanaat getirdi ve güzeller güzeli torunu ki, mahdunu **İbrahim Beğ'in** kızı, **Hatice Âlime Hatun** idi. Padişah II. Mahmud Hân'a eş olarak verip, Kastamonu'daki dağlarda bulunan zengin madenleri de II. Murad Hân'a terk etmekle arzu ettiği sulha kavuştu.

Padişah II. Murad Hân ise İsfendiyar Beğ'in bunca fedakârlığına karşılık, sulhu kabulle, memleketinin halkını ona bağışlamıştı. Düğün hazırlıkları için Rumeli'ye dönmek üzere bulunan Padişah bu esnada çoktandır düşündüğü bir meseleyi de artık halletmenin zamanının gelmiş olduğuna hükmetti. Mesele özetle şuydu: **(Divân-ı Hümâyûn'un yükünü hafifletmek lâzımdı. Zira, vezirlerinin fazlalığı kendisini ziyade yormaktaydı. Şöyle ki; beş adet veziri vardı ve bunların aralarındaki ikbal ve mevki mücadelelerinin dönebilme ihtimali kendisini şiddetle rahatsız etmekteydi.** Çünkü, böyle bir durum tahtını da tehlikeye sokabilirdi!.. Nitekim vezirlerinden İvaz Paşa'nın, saltanat hülyası ile hareket ederek, ordu ile gizli temaslarda bulunduğunu, ihbar neticesi öğrenince. **İvaz Paşa'yı yakından takibe almış ve vezirinin Saray-ı Hümâyûn'da dahi zırh giydiğini tespit edince: Niçin giyindiğini, kimlerden çekinerek böyle bir tedbire başvurduğunu!.. Sorunca hiçbir cevap alamayıp, sadece şaşkın bakışlarla bakakaldığını görüp, derhal yakalatıp, gözlerini oydurmuştu.)**

Dolayısıyla bu vak'ayı değerlendirerek, eline geçen fırsatı anında kullanıp, **I. Mehmed** zamanından beri iktidarın **"Beş vezir arasında"** bölüşülmüş olmasına kesin şekilde son verdi ve vezirlerini çeşitli görevlere atadı ki, dağılımı şöyle olmuştur:

1- **İVAZ PAŞA:** İhanetten azli ile gözleri oyuldu.

2- **İBRAHİM PAŞA:** Vezâret makamında kaldı.

3- **UMUR BEY:** Germiyan'a gönderildi: "Timurtaşzâde"

4- **ORUÇ BEY:** Beylerbeyi oldu: "Timurtaşzâde"

5- **ALİ BEY:** Saruhân vâlisi oldu: "Timurtaşzâde"

1424 yılında böylece vezâret makamı pürüzlerini de hâl yoluna bağladıktan sonra, Sinop Beği'nin torunu ile evlenmek hazırlıkları için Edirne'ye döndü. Sinop Beği'nin torunu ve II. Murad Hân'ın nişanlısının geçtiği hemen her yerde akla gelmedik muhteşemlikte şenlikler yapılıyordu. II. Murad Hân ise kendi düğünü ile birlikte üç kız kardeşini de evlendirip, düğünlerini yapmaya karar vermişti: Birincisi İsfendiyar'ın mahdunu **Kasım Beğ**'e, diğerini; Varna muharebesinden az sonra telef olan, **Karaca Çelebi**'ye ve üçüncüsünü de İbrahim Paşa'nın mahdunu ve Mekke'de vefat eden **Mahmud Çelebi**'ye verdi.

Aynı yıl içinde babası **Emanuel**'in yerine Bizans imparatoru olan **Joannes** ki, son yıllarda İmparatorluğu gayrıresmi olarak zaten idare etmekteydi. II. Murad Hân ile **"22 Şubat 1424"** tarihinde bir barış andlaşması yaparak, tahtını sağlama alma akıllılığını yapmıştı ve yapılan bu andlaşmada şu maddeler yer almaktaydı:

1- Senede 300.000 akçe veya 30.000 duka cizye verilecek.

2- Zeytun ile İstanya üzerinde bulunan şehirler Osmanlı'ya geçecek.

3- Silivri ve Terkoz istisna olmak üzere; Karadeniz kıyısındaki yerler, doğrudan Osmanlı hâkimiyetine geçecekti.

Bu vaziyete göre II. Murad Hân'ın sahip bulunduğu şehirler, Bizans Devleti'nin başkenti ve Hükûmet merkezi, Konstantiniyye'nin ileri karakolları durumundaki beldelerden müteşekkildi ki, böylece başkent bir nevi kıskaca alınmış sayılabilirdi!..

Bütün bunlar, yani Osmanlılar açısından hayırlı gelişmeler bir diğerini takip ederken, Eflâk Voyvodası ile Sırp Despotu mezkûr tarihte (1424) II. Murad Hân'ın sarayına gelerek, Padişah'a saygılarını sundular ve eski barış andlaşmaları yenilendi.

Despot **Etyen Lazaroviç,** Padişah tarafından görevlendirilerek refakatine sunduğu bir Türk elçisi ile birlikte: Almanya İmparatorluğu'na seçilmiş olan **Macar Kralı Sigismond**'u tebrik ve iki senelik bir mütareke için andlaşma yapması irade buyurulmuştu.

Evet, Osmanlı ağır ve fakat emin adımlarla, Türk-Cihan Hâkimiyetine doğru, ihtişamla ilerlemekteydi.

VE CÜNEYD'İN SONU

Huylu huyundan vazgeçmez misâli. **Cüneyd** de aynı mihvâl üzere yürümekte yani; **"yalan, riya, ihanet ve entrika"** gibi pisliklerle dopdolu dünyası, o şekilde sürüp gitmekteydi. Bir başka ifade ile de: **"Cüneyd cephesinde değişen birşey yoktu!.."**

Evet, Cüneyd'in yaşantısı öylesine sürüp gitmekteydi lâkin, hiç mi hiç hesaba katmadığı veya huzurunu kaçırdığı için mümkün mertebe hatırlamamaya çalıştığı, Osmanlı-Türk hükümdarı, Sultan II. Murad Hân vardı ve de bu mert Padişah: **"İyilere karşı her ne kadar müşfik ise, kötülere karşı da tam tersi son derece acımasızdı..."**

Aydın Beği Cüneyd ise, Padişah'ın insafı ve vicdanı açısından hemen hiçbir şansa sahip değildi. **Çünkü, Padişah, bu hain ve dönek mahlûkatın asıl kimliğini A'dan Z'ye bilmekte olup, onun iblisliklerini asla unutmamıştı!..**

Önceki sayfalarda da kaydedilmiş olduğu gibi, II. Murad Hân, hain Cüneyd'i, Aydın Beğliği'ne atamakla onu devreden çıkarmış ve buna karşılık, tâbiiyeti olduğunu (uyruğu olmak) resmen belirtmesi açısından, mahdunu, **Kurt Hasan Beği** Osmanlı Sarayı'na göndermesini irade buyurmuştu. Cüneyd ise buna rıza göstermeyip, emre karşı gelmiş ve kademeli şekilde bağlılıktan uzaklaşmaya başlamıştı.

Cüneyd'in kaypaklığını öğrenen Padişah ise hiç mi hiç şaşırmamış ve tam aksi hayli sevinmişti. Çünkü ilk fırsatta onun işini bitirmeye çoktan kararlı idi.

Bu malûm anlaşmazlık ise şöyle başlamıştı: (Hain Cüneyd, kadersiz Şehzâde Mustafa'nın ordugâhından, yetmiş seçme cengâveri ile gizlice kaçtıktan sonra, sabah seher vakti Akhisar yakınlarına gelmiş, Marmara nehrini geçerek, bir gün sonra akşama doğru

İzmir'e ulaşmış ve hemşehrisi olan şehir halkı, kendisini sevgi tezahürü ile karşılamışlardı.)

Buraya kadar olanların hemen hepsi Cüneyd açısından normaldi. Ancak bir püriz vardı ki o da şuydu: II. Murad Hân'ın mükâfat olarak vaadettiği mezkûr Beğlik, sahipliydi. Yani, eski Aydın Hükümdarı'nın torunu Mustafa buraların hâkimi idi ve başkent olarak da "**Ayasuluğ**"u seçmişti.

Bu durum üzerine Cüneyd, takriben bir hafta içinde 4.000 kişiden müteşekkil bir ordu meydana getirip, askerini süratle silahlandırdı ve tabii ki acele olarak ne derece sıhhatli olursa, o derece silahlandırabilmişti. Mesela: (**Kimine ok ve harbeler "kısa mızrak" vermiş, kimine de kargı ve acele olarak ateşte sertleştirilmiş, ağaç dallarından yapılmış mızraklar verebilmişti. Böyle hareket etmesinin başlıca sebebi ise bir an evvel işi sonuca bağlamak istemesindendi ve ayrıca gayet iyi bir stratejist olduğuna güvenmekteydi.**)

Vaziyeti öğrenen Aydın Beği Mustafa ise derhal karşı harekete geçerek, ordunun başında düşmanını karşılamış ve her iki taraf derhal savaş düzeni alıp, muharebeye girişmişlerdi. Kumandan Cüneyd'in bütün istediği Aydın Beği Mustafa ile karşılaşmak ve onu derhal saf dışı bırakabilmekti ki, nihayet dilediği olmuş her iki Başbuğ karşı karşıya gelebilmişlerdi. Bir an biribirini süzdükten sonra derhal cenge giriştiler ve her iki hasım kıyasıya cenkleşirken, Mustafa Beği atından düşürebilen Cüneyd, bir topuz darbesi ile hasmının işini bitiriverdi ve bu durumu gören Aydın Beği'nin askerleri, derakap teslim olup Cüneyd yeni Aydın Beği kabul ederek, topyekûn ona tabi oldular.

Böylece yeniden hâkimi olabildiği bu memlekette, başka hiçbir terslik zuhur etmeden huzur içinde yerleşti. Ancak, II. Murad Hân ile ters düşmesi. Onun en büyük hatası ve sonu olacaktı ki, bu hemen hepsinden normaldi. Zira, hemen her aç gözlü hâinin eninde sonunda karşılaşacağı âkibet hep aynı olmuştur. Yani; "Kendi yanlışı ile kendi sonunu hazırlamak!.."

Sultan II. Murad Hân, nihayet zamanın geldiğine karar vererek, Cüneyd'in zalimce öldürdüğü, **Vezir Bâyezid Paşa**'nın enişteşi **Halil Yahşi Beğ**'i, önemli bir kuvvetle Cüneyd'in üzerine gönderdi.

Evet gün intikam günü idi ve Halil Yahşi Beğ, bu ateşle yanıp tutuşmaktaydı!.. Ak-Hisar yakınlarında kapışan iki ordu arasında aman tanımaz bir savaş başladı ve Yahşi Beğ'in gâlip geldiği bu savaşta, Cüneyd'in biraderi **Hamza** ile mahdunu **Kurd** esir düştüler ve Gelibolu'ya gönderilerek zindana atıldılar.

Kumandan Cüneyd ise, mağlup olacaklarını anlayınca, derhal ricate geçerek, kendisine bağlı özel bir kuvvetle, **"Hypsela Kalesi"**ne sığındı. Mevzubahis kale, muhtemel saldırılara karşı, yiyecek stoku dahil, hemen her nevi donanıma sahipti. Dahası deniz tarafı tamamen serbestti ve böylece dilediği zaman kaçabilecek bir imkâna sahip olmaktaydı.

Sultan II. Murad Hân, bu işin daha fazla uzamasına meydan bırakmamak için, Anadolu Hâkimi ve Beylerbeği, **Timurtaşzâde Oruç** kumandasında yeni bir kuvvet gönderdi ki, Bâyezid Paşa'nın biraderi **Hamza Beğ** de maiyetinde olduğu halde ezici bir güçle İyoni'ye girdi.

Evet, Cüneyd'in zamanında canını bağışladığı Hamze Beğ, bu Hamza Beğ idi ve karındaşının intikamı için çırpınmakta ve âdeta kabına sığamamaktaydı!..

Bilhassa asker açısından zayıf kalan Cüneyd, bu açığını kapayabilmek gayesiyle, kalenin müdafaasını biraderi Bâyezid'e bırakıp, deniz tariti ile **Karaman Beği**'ni görmeye gitti. Ancak, ümit ettiğini elde edememiş, Karaman Beği, açıktan açığa, Osmanlı ile çatışmaya girmeye yanaşmamıştı. Dolayısıyla, Aydın Beği Cüneyd'e; 500 cengâver ve bir miktar maddi yardım verip, bununla yetinmişti.

Aydın Beği Cüneyd ise tam mânâda hayal kırıklığına uğramış şekilde kendisini **"Hypsela Kalesi"**ne zor atmıştı. Kendisinin ve biraderinin kuvvet toplamı **(1.000 asker)** civarında idi. Dolayısıyla, bir meydan savaşı vermeye kalkmak, doğrudan intihar demekti!..

Diğer taraftan kuşatmayı sürdüren Hamza Beğ ise bunun böyle sürüp gitmesinin zaman içinde kendi aleyhine bazı gelişmeler

meydana getirebileceği düşüncesiyle, Padişahı'na haber gönderip, deniz yolunun da kapatılarak, tamamen kıskaç içine alabilmek için bu işe uygun gemiler istedi. Bu meyanda, Karaman cengâverleri de Cüneyd'i terk ederek hasım tarafa geçmişlerdi.

Kumandanının isteğini makul bulan Padişah ise derhal hareke-te geçip, **Yeni Foçe Podestası, Percival Palavicini**'ye vaziyeti bil-dirip, bir miktar gemi istedi.

Podesta ise hiç tereddüt etmeden Padişah'ın isteğini karşılayıp; üç adet açık deniz kadırgasını silahlandırarak savaşa hazır vaziyete getirdi ve bizzat kendi kumandasındaki bu küçük ve fakat kuvvetli filo, Sakız'dan, **Hypsela**'ya doğru rota çizdi. Evet, hain Cüneyd için artık hiçbir şans kalmamıştı!..

Dolayısıyla, **Hamza Beğ**'in yokluğunda kuşatma hareketini idare eden **Halil Beğ** ile müzakereye girişip, canına dokunulmama-sı şartı ile teslim olmaya razı oldu ve böylece kalenin anahtarlarını da teslim etti.

Ne var ki, Hamza Beğ ordugâha dönüp vaziyeti öğrenince, Halil Beğ'e daha evvel olanların hemen hepsini anlatarak; böy-le bir iblise verilen sözün hiçbir kıymeti harbiyesi yoktur, diye-rek, gece yarısı dört cellat gönderip, Cüneyd ile ailesini boğdu-rup, başlarını da Edirne'ye göndererek, Padişah'ın ayakları di-bine koydurarak, bu işin bittiğini müjdeledi.

Ne var ki, II. Murad Hân, Aydın Beği Cüneyd'i yakınları olan-ların da kellelerini istemekteydi ve böylece; Gelibolu zindanında yatmakta olan, Cüneyd'in biraderi **Hamza** ile mahdunu, **Kurd Ha-san Beğ**'in de başlarını vurdurdu.

Doymak, durmak bilmez bir ihtirasın esiri olan Cüneyd Beğ; nice Padişah, nice Şehzâde ve nice Beğ'e ihanet ettikten sonra, nihayet bütün ailesini de kendisi ile birlikte, sefilâne bir âkibete ortak etmişti!.. (1426)

MESUD BİR HADİSE

"30 Mart 1432 Pazar" sabahı güneşin henüz doğduğu dakikalarda Sultan II. Mehmed: "İsfendiyar Beğ'in torunu, İbrahim Beğ'in kızı, Hatice Hâlime Hümâ Hatun ile II. Murad Hân'ın evlâtları olarak" Edirne Saray-ı Hümâyûnun'da dünyaya geldi.

Bu meyanda **II. Murad Hân** bir oğlu olduğunu öğrenince pek sevindi. Büyük oğlu **Şehzâde Alâeddin** o zamanlar henüz iki yaşlarındaydı.

Sultan II. Murad Hân, ikinci oğlunun adını **Mehmed** koydu ve bu mesud hadisenin hemen her tarafta kutlanabilmesi için haberciler salındı ve yedi gün yedi gece benzeri görülmemiş şenlikler yapıldı.

Bu hadise, Türk milleti için çok mutlu bir hadise idi. Çünkü, anaların en talihlisi ve en mutlusu olan, Hümâ Hatun'un dünyaya getirdiği bu sevimli, minik Şehzâde; ilerde, şan ve şöhreti bütün cihâna yayılacak; (1125 yıllık) koca bir İmparatorluğa son vererek yeni bir çağın kapılarını açıp, nice nice fetihlerle dünya tarihinin en büyük hükümdarı sıfatı ile damgasını basacak olan, **Büyük Cihângir: FATİH SULTAN II. MEHMED HÂN'dı.**

Eşsiz Türk Hâkanı'nın doğumundan bir yıl evvel ve doğduğu yıl; Anadolu ve Rumeli'nde bereket yılları olmuş çok âlâ mahsul alınıp, bağ ve bahçeler meyvadan geçilemez hâle gelmişti.

Yukarıda kayda geçtiğimiz bu mutlu hadise hakkında merhum, Reşad Ekrem Koçu. (FATİH SULTAN MEHMED) adlı değerli eserinde şu enteresan kaydı geçmiştir ki, bahse değer olduğu için aynen veriyoruz:

(1431 yılı yazında evvelâ güneş tutuldu; ve en azametli hâli korku ve dehşet içinde Konstantiniyye'den seyredildi; ortalık

öyle zifiri karanlık oldu ki, gün ortasında gökyüzünde yıldızlar göründü.

Arkasından pek muhteşem bir kuyruklu yıldız doğdu, kuyruğu doğu ufkunun üstünde, başı gök kubbesine doğru, sabah ezam vaktinde Konstantiniyye ve civarındaki memleketlerin semasını bir hafta kadar değerli taşlarla donatılmış bir sorguç halinde süsledi...

O yıl, ertesi yıl Anadolu'da Rumeli'nde doğan çocukların çoğu oğlandı. Ve koyunlar, keçiler ikiz yavruladılar; ineklerin yavruları hep dişi oldu vs.)

SULTAN II. MURAD'IN VARNA ZAFERİ
VE
SULTAN II. MEHMED'İN İLK SALTANATI

Müstakbel Bizans Fâtihi, Sultan II. Mehmed Hân. Babası Sultan II. Murad Hân'ın. kendi lehine tahtmdan feragati üzerine henüz çocukluk çağında iken, **(1444 Ağustos)**unda Edirne'ye gelerek, 12 yaşında Osmanlı tahtına çıktı.

II. Murad Hân'ın devlet idaresini küçük bir çocuğa bırakıp, Manisa'ya istirahate çekilmesi; Türk düşmanları için fırsat bilinmiş ve hemen harekete geçmişlerdi.

Şöyle ki; Papalık makamının mümessili, meşhur Kardinal Cesarini, Lehistan ve Macaristan Kralı Ladislas ile temasa geçerek: (Bu büyük fırsattan istifade ederek, Osmanlı-Türkleri'nin Avrupa topraklarından çıkartılmasını) teklif etmişti.(*)

Kral Ladislas ise Kardinal'e, **"Segedin-Muahedesi"**nin (Dini emirlerle) imzalanmış olduğunu hatırlatarak. Kadinal'in teklifine pek yakınlık göstermemişti. Ne var ki, Kral'ın ikazına kulak tıkayan bu meşhur din adamı. Teklifinde ısrarla durmuş ve cevabı ise şu olmuştu ki, Kardinal Cesarini bu düşündürücü cevabını aynen geçiyoruz:

(*) Papalık makamı Kardinali'nin, iki tarafça yeminle imzalanmış olan **"10 yıllık sulh muahedesi"** hakkında ileri sürdüğü fikre bakılacak olursa, Hıristiyanlığın havariliğini hemen hiçbir mezhebe kaptırmak istemeyen o tantanalı makam mensuplarının; **"Allah ve din adına edilen yeminlere ne derece önem ve değer verdiklerini en açık şekilde göstermektedir!.."**
Tarih boyunca, dini kendi sonsuz ihtiraslarına alet etmekten çekinmeyen ve günümüzde dahi aynı tutum ve inancını devam ettiren ve buna rağmen hâlâ Hıristiyanlığın liderliğini hiç kimseye kaptırmamaya çalışan bu tantanalı makam mensupları, asırlar boyunca nice kan dökülmesinde başlıca rol oynamışlardır... (Yazarın notu)

(Hıristiyanlar, İslâmlara verdikleri sözde durmak mecburiyetinde değildir.)

Kral Ladislas, herşeye rağmen Kardinal'in tesirinde kalmamış, Kardinal Cesarini'nin döktüğü diller boşa gitmişti. Ancak, bütün buna rağmen Kardinal'in isteği gene de olmuştu. Zira, Kralı tahrik eden sadece Kardinal değildi. **Şöyle ki, Adalar denizinde bulunan, "60-70 parça"dan müteşekkil Papalık Donanması'nın kumandanı, Kardinal Condolmieri de Kral'a mektup yazıp: (Kendisinin Gelibolu'yu tutarak, Sultan II. Murad'ın Anadolu'dan, Rumeli'ye geçmesine mani olacağını bildiriyordu.)** Bu meyanda, Bizans İmparatoru, **Yoannis VIII. Paleologos'da** aynı isteği belirten bir mektup göndermiş ve onu takiben, Karaman Hükümdarı **İbrahim Beğ'in** elçisi de Macar Kralı'na bir mektup getirerek; **"Karaman Hükümdarı'nın da, Osmanlılara karşı uygulanacak sefere iştirak edeceklerini"** bildirmişti.

Karaman Hükümdarı İbrahim Beğ, Macar Kralı ile Sırp despotuna elçiler ile mektuplar göndererek: **(Osmanlı hâkimiyetinden kurtulabilmek gayesiyle, savaş başladığında, kendisinin de Anadolu cihetinden harekâta iştirak edeceğini)** iletmişti.

Bütün bu müracaat ve tahrikler neticesi ve biraz da Avrupa Hıristiyanları üzerindeki Papalık nüfuzunun da çekindiğinden onların isteklerine boyun eğen **Macar Kralı Ladislas;** Sultan II. Murad ile imzalamış olduğu **"yeminli"** sulh muahedesini gayet kısa bir zaman sonra hiç bir ciddi sebeb yokken, tek taraflı olarak bozup, **Osmanlı-Türk Devleti'ne karşı resmen harp ilân etti.**

Osmanlı-Türk Devleti'ne karşı uygulanacak olan bu yeni **"Haçlı" İttifakına: (Lehistan ve Macaristan Kralı Ladislas, Eflak Prensi Dragul, Sırp Kralı Brankoviç ve en nihayet gayesine erişebildiği için etekleri zil çalan Kardinal Cesarini,** Papalık adına mezkûr ittifaka iştirak etmekteydi.)

Muhtelif milletlerden müteşekkil, yeni Haçlı Ordusu'nun başkumandanlığına, Kral Hadislas, Alman ve İtalyan ordularının kumandanlığına da malûm **Kardinal Cesarini getirilmişti. Diğer milletlerin ordularına ise, kendi hükümdarları kumanda edecekti.**

Harp ilânının hemen akabinde harekete geçen Haçlı Ordusu; ilk kurban olarak **Bulgaristan**'ı seçmiş ve Bulgar topraklarında taş taş üstünde bırakmamacasına hareket ederek; **"tahrip, talan ve yağma"** ile ilerleyip, Varna'ya kadar dayanmışlardı...

Düşman saldırısını en ince noktasına kadar takip ederek, mezkûr taarruzun büyük çapta tehlike arzedebilecek seviyeye doğru hızla yaklaştığını gören, Osmanlı Harp Melisi, Huzur-u Hümâyûn'da derhal toplanarak acilen şu karara vardı: **"II. Murad Hân derakap Edirne'ye avdet ederek, ordusunun başına geçmeliydi."** Ve zaten öyle de oldu.

Müstakbel Bizans Fâtihi II. Mehmed ise; henüz çocukluk çağında olduğundan bu savaşa iştirak edebilme şansından yoksun kalarak Edirne'den ayrılmadı.

"10 Kasım 1444" tarihinde iki ordu Varna limanı yakınlarında karşılaştı. Osmanlı-Türk Ordusu'nun sağ kanadına, Anadolu Beylerbeyi **Karaca Paşa.** Sol kanadma Rumeli Beylerbeyi **Şihâbeddin Paşa** kumanda ediyorlardı. **Orduyu Hümâyûn'un önünde yürüyen bir Türk süvarisinin mızrağının ucunda ise, (Segedin Muahedenâmesi) asılıydı.**

Muharebe başlamadan evvel gazanın hayırlı neticelenmesi için **Hz. Allah**'a yakararak namazını kılmış:

(– Yâ İlâhî, mü'min kullarını, benim günahımın çokluğundan ötürü küffar elinde zebûn etme!

İlâhî, Habib'in hürmeti içün, ümmetini sen sakla ve sen mansûr-u muzaffer eyle!) diyerek dua etmişti.

İki ordu savaş nizamına geçince; ilk darbeyi Türkler'den evvel vurmak isteyen Macar millî kahramanı, **Hunyadi Yanoş,** Türkler'in sağ kanadına derhal saldırdı. Böyle bir saldırı beklemeyen sağ kanat sarsılarak nizam bozukluğu içinde geri çekildi. Ancak pek mühim bir zayiat verilmemişti. Lâkin, taarruz esnasında; kumandan **Karaca Paşa** ve Yeniçeri Sekbanbaşısı **Yazıcı Doğan Ağa** şehit olmuşlardı ki, bu da küçümsenemezdi!..

Sağ kanadın bozularak geri çekildiğini gören, Macar kumandanı Hunyadi Yanoş, bu sefer sol kanada yüklendi ki, böylece muha-

rebenin Haçlıların lehine geliştiği intibaı uyandırmaktaydı. Mevcut vaziyetten endişe duyan bazı kumandanlar, Padişah'a ricat etmeyi teklif ettiler.

Ne var ki, Sultan II. Murad Hân, harp sanatını gayet iyi bilen bir kumandandı ve bu mahir kumandanın kendine has savaş taktikleri vardı; soğukkanlılığını hiç yitirmeden, sol kanadın hafifçe ricate geçmesini emretti. Düşman bu hareketi kati bir bozgun zannederek, derhal merkezi kanada hücum etti. Haçlılar yakın gördükleri zafer sarhoşluğu içinde, şuursuzca saldırıya geçmişlerdi ve başlıca hedefleri Sultan II. Murad Hân'dı.

Kıral Ladislas, merkezi kanada hücum edenlerin bizzat başında bulunmaktaydı ve Haçlılar; Sultan II. Murad Han'ın gayet mahirane şekilde uygulamakta olduğu bir savaş taktiğine kurban gitmiş olduklarının hiç mi hiç farkında değillerdi; **Padişah ordusunun her iki kanadını derakap kontrol altına aldırmış, ricat ediliyor hissi verdirerek, düşmanı merkeze çekip; sağ ve sol kanatların da düşmanı sarmasıyla, çember içine düşürüp kıskaca almıştı ki, bu vaziyet karşısında düşmanın ricat edebileceği hemen hiçbir geçit kalmamıştı ve böylece toplu hâlde imha edilmekteydiler...**

Vaziyeti çok geç farkeden Kral Ladislas ise, kumanda kontrolünü çoktan kaybetmiş, askerlerine söz anlatamaz hâle düşmüştü.. Kralın hayatını korumakla görevli 50 şövalye telef olduktan sonra, Kral Ladislas, Türk askerleri tarafından çembere alındı. **Kral var gücüyle dövüşüyor ve böylece bir çıkış noktası arıyordu ki, atının ayağı bir hendeğe kayınca, atla birlikte kapaklanan Kral Ladislas, henüz toparlanamadan "Koca Huzur" adında ihtiyar bir Yeniçeri; Kral'ın kafasını tek darbede keserek, Padişahı II. Murad Hân'a taktim etti.**

Kral'ın kesik başı bir mızrağın ucuna takılarak teşhir edilince, Macar askerlerinin zaten bozulmuş olan moralleri tamamen tükenince, şuursuz bir şekilde ricate geçtiler ki, bu ricatten ziyade tam bir bozgunla şaşkınlık içinde sağa sola kaçışmaktan ibaret bir görüntü vermekteydi ve bu karmaşık boğuşma ile kaçışma esnasın-

da, Padişah II. Murad, son ve kati darbeyi vurmak gayesiyle umumi taarruza geçerek; bir taraftan Macarları takip ettirirken, diğer taraftan da Ulahlar'ın üzerine hücum ile onları da perişan etti...

Macar milli kahramanı **Hunyadi Yanoş;** gün kararıncaya kadar savaşıp ümitsizlik içinde durumu düzeltmeye çalışmış ve fakat hemen hiçbir ümit kalmayınca da nihayet can derdine düşerek, gece karanlığından faydalanıp, küçük bir birlikle Macaristan istikametine doğru kaçmaya başlamıştı.

Savaşın ertesi günü, Haçlı ordugâhı, **Kardinal Cesarini**'nin büyük bir azimle müdafaa etmeye çalışmasına rağmen, ordugâh kolayca zaptedilmiş ve Kardinal'in başı kesilip; henüz imza edilmiş bulunan Sulh Muahedesi'yle birlikte bir mızrağın ucuna takılmıştı.

Dinmeyen hırs ve ihtiraslarının kölesi olup, bunca kan dökülmesine sebep olan bu yüksek derecedeki Ruhâni'nin (!) uğradığı feci yenilgi ve âkibeti; İlâhi adaletin tecellisi değil de ne idi!..

Şanlı Osmanlı-Türk Ordusu'nun kati zaferi ile neticelenmiş olan bu meydan savaşında, son tetkikler neticesi: **"Osmanlı Ordusu'nun mevcudu 30-40 bin civarı, düşman ordusu mevcudu ise 50-60 bin arası gösterilmektedir."**

Sultan II. Murad Hân ile çok kârlı irsul andlaşması imzalamış bulunan **Macar Kralı Ladislas; "Hıristiyanlık adına ve kendi sonsuz ihtiraslarını bu mukaddes din arkasında gizleyerek, şeytani planlar tasarlayan bir din bezirgânının telkinlerine kapılıp; tacı ve canı dahil, kendisiyle birlikte binlerce insanın da su gibi kanının akmasına bizzati sebep olmuştu!.."**

Birçok tarihçiye göre, bu Haçlı Seferi; Avrupalılar'ın Bizans İmparatorluğu'nu kurtarabilmek için teşebbüs ettikleri en son seferdir.

Bu doğrudur. Çünkü, Varna Meydan Muharebesi'nde Haçlı Ordusu'nun bel kemiği kırılmış ve yüce Türk milletine parlak istikbâl kapuları açılmıştır ki, bu büyük zaferden dokuz yıl sonra; Gazi Hünkâr'ın oğlu Veliaht Şehzâde II. Mehmed, Bizans'ın işini bitirip, yeni bir çağa damgasını basacaktı.

BUÇUK-TEPE VAK'ASI

Sultan II. Murad'ın ilk saltanat devrinde **"5,3/4 vezninde"** olan Osmanlı akçesinin, **II. Mehmed**'in ilk tahta çıktığı zaman basılmış olan **meskûkâtta "5,1/4 vezninde"** indirilmesi üzerine, asker huzursuzlanmış ve piyasada müteessir olmuş ve bu esnada Edirne'de büyük bir yangın başgösterince, gittikçe büyüyen yangın şehrin büyük bir kısmını âdeta harabeye çevirmiş, Edirne şehrinin nabzını teşkil eden çarşılar mallarıyla birlikte yanıp kül olmuş. Bu meyanda korkunç yangın âfetini fırsat bilen Yeniçeriler ise, sevmedikleri Vezir Hadım-**Şihâbüddin Paşa**'nın konağını basıp yağma etmişler ve bilâhare isyancılar **"Buçuk-Tepe"** denen mevkie çekilmişler. Dolayısıyla bu vak'a, **"Buçuk-Tepe Vak'ası"** adıyla tarihe geçmiştir.

Gerçi Yeniçeri'ye **(Buçuk Akça zam)** yapılarak vak'a yatıştırılmış. Fakat, asker küçük Padişah'a yüz çevirip, babasını istemeye başlamıştı. Bu sebeple başta **Çandarlı Halil Paşa** olmak üzere, devlet erkânı başka çare kalmadığını görüp, II. Murad Hân'ı tekrar tahta çıkarmayı uygun bulmuşlardı.(*)

Çandarlı Halil Paşa, henüz çocuk yaşta olan Padişah'a telkinde bulunarak, tekrar Manisa'ya dönmek arzusunda olan babasına, sırf gönlü hoş olsun diye tahtını teklif etmesi için ikna etmeye çalışınca, Halil Paşa'ya inanan küçük Padişah, böylece tahtını babasına teklif ettiğinde, diğer taraftan, bütün devlet erkânı Sultan Murad'ın

(*) **"Yeniçeriler"**in isyanına başlıca sebep teşkil eden **"akçanın düşürülme vak'ası"** başta olmak üzere, isyan hareketinin pek tehlikeli boyutlara ulaşması vs. II. Murad Hân'ın tekrardan tahta geçirilmesinden sonra ise hemen her şer hareketinin aniden sükût etmesi gibi vak'alar. **Bazı üst düzey yöneticilerin el altından birtakım entrikalar çevirerek, diledikleri Padişahı tahtta tutmaya çalıştıkları izlenimi vermektedir ki, bu hususun ayrıca tetkiki bizce elzemdir!..** (Yazarın notu)

tahta geçmesi için âdeta yalvarmakta ve askerin dahi kendisini istediğini açıkça söylemekteydiler. Bütün bu hususları dikkate alan ve oğlu tarafından da teklif edildiğini görünce, tahta geçmeyi kabul eder ve böylece mahdunu genç Padişah'ı tahtından alarak Manisa'ya gönderir.

Halbuki, II. Mehmed böyle bir netice beklememekteydi ve sırf babasının gönlü hoş olun diye böyle bir netice bulunmuştu. Vaziyet tamamen tersi çıkınca, istikbâlin Fatihi hayal kırıklığına uğrayıp, kendisine refakat eden, ünlü **Kadı-Asker Molla Hüsrev**'e üzüntü içinde Halil Paşa'yı şikâyet ederek şöyle buyurmuştu:

(– Şu adam beni ne acaip aldattı!..)

Molla Hüsrev'in teselli edici sözlerine rağmen, tahtından olan II. Mehmed; **Vezir Halil Paşa'nın oynadığı oyunu bir türlü hazmedemez ve şiddetli derecede kin duyar ki, ilerde Halil Paşa'nın karşılaşacağı korkunç akıbette bu kinin büyük rolü olacaktır!..**

II. Mehmed'in ilk saltanatı bir yıl dört ay sürmüştür.

MORA SEFERİ

Mora Despotu, **Theodoros II. Paleologos,** 1443 yılında vefat edince, yerine Bizans İmparatoru **Yoannis VIII. Paleologos**'un biraderlerinden, **"Konstantinos Dragasis ile Thomas Paleologos"** geçmişlerdi.

Adları geçen Prensler, daha evvel Mora'nın bir kısmına sahip olmaya çalışmakta ve böylece bir kısmında tutunabilmekteydiler.

Ne var ki, Theodoros II.nin ölümü üzerine, Bizans'ın Mora'daki toprakları da mezkûr Prenslere kalmış ve böylece Mora Hâkimiyeti iki Despot eline geçmişti.

Mora Despotları, biraderlerden; Konstantinos Paleologos ki bu Prens, "Dragasis Dragas" adıyla da anılır. İlerde, Sultan Fâtih karşısında pek acı bir mağlubiyete uğrayıp; Bizans dahil hemen her şeyini yitirecek olan Bizans İmparatoru ünlü Konstantin idi.

Prens Konstantinos, Balkan Savaşları'ndan istifade ederek, Türk hâkimiyetindeki Mora şehirlerini zaptetti ve Kuzey Yunanistan'a doğru fütuhata kalkıştı.

Bizanslılar'ın **"Eksamiliyon"**, Türkler'in **"Germe-Hisar"** dedikleri ve Mora istilâsına mâni olabilmek gayesiyle inşa ettirilmiş olan muazzam bir set mevcuttu. Mora Despotları, **Konsatantinos** ve **Thomas** biraderler, bu meşhur seti yeniden onartıp, imar ettirdiler ve setin çevresine hendekler kazdırıp, yeni ilave kuleler yaptırdılar. **Bütün bu tedbirler; muhtemel bir Türk istilâ hareketine karşı koyabilmek gayesiyle alınmaktaydı.**

Bütün bu hareketleri yakından izleyen Sultan II. Murad Hân, casusları vasıtasıyla temin ettiği bilgileri de değerlendirerek, şüphelerinin yersiz olmadığına kesin kanaat getirerek, Mora Seferi'ne çıkmanın hazırlıklarına girişti.

Sultan II. Murad Hân'ın Mora Seferi'ne çıkmayı zaruri görmesinin başlıca sebebi ise şuydu: **Mora, Türkler açısından gayet önemli bir bölge idi. Zira, Yunanistan fütuhatı, ancak Mora hâkimiyeti ile gerçekleşebilirdi. Türk hâkimiyeti stratejisinin temeli; Tuna'nın güneyinde, gayrı Türk tek bir toprak parçası dahi bırakmamaya dayanmaktaydı.**

"27 Kasım 1446" tarihinde Sultan II. Murad, Korintos önüne gelip şiddetli bir topçu atışı ile **"Germe-Hisar"**da gedikler açtırdı. **"Gorintos-Gürdüs"** kasabasını zaptettikten sonra, Mora'yı boydan boya istilâ etti.

Osmanlı-Türk Ordusu'nun kesin zaferden sonra elde ettiği sayısız ganimet ve esirlerin gerçekten miktarı pek ziyade idi. **Mora Despotu Konstantinos Paleologos'a gelince. Bu Prens; Sultan II. Murad Hân'a iltica ile Osmanlı hâkimiyetine geçip, "Germe-Hisar" seddinin sağlam kalan kısımlarını bizzat yıktırıp, hemen her yıl Türk hazinesine haraç vermeyi de kabulle, mevcudiyetini ancak bu şekilde koruyabilmişti!..**

Gerçi bu şekilde bir mevcudiyet, hiç ile eşitti. Lâkin o bu kadarına da razı olmuştu ki; **Bizans İmparatoru olup, dört yıl saltanat sürdükten sonra, Mora'da kendisini perişan eden Gazi Hünkârın mahdunu, II. Mehmed tarafından tüm mevcudiyetiyle birlikte dünya sahnesinden tamamen silinip atılmak, onun kader çizgisi olacaktı. Yani, ne Mora Destoputluğu'nda ve ne de Bizans İmparatoru olduğunda; Osmanoğulları'nın gazabından asla kurtulamamıştı. Ne denir mukadderat!..**

İKİNCİ KOSAVA MEYDAN MUHAREBESİ

Macar millî kahramanı **Hunyadi Yanoş Yanko,** Varna'da yediği ağır darbeyi bir türlü unutamamış ve tesirinden kurtulamamış olmanın ezikliği içinde intikam hisleriyle kıvranıp durmaktaydı!..

Bu meyanda, Arnavutluk'taki **"İskender Beğ İsyanı"** dolayısıyla meydana gelmiş gailelerden istifade edebileceğini düşünerek, böylece intikam isteğini gerçekleştirebileceğini hesaplayıp, Avrupalılara başvurup: **"Alman, İtalyan, Macar, Leh, Çek ve Ulahlar"**dan mürekkep bir Haçlı Ordusu kurmaya muvaffak oldu.[1]

Ne var ki, bu seferde birincisindeki gibi rağbet olmamış ve bazı devletler iştirak etmekten imtina etmişler; **Sırp Kralı Brankoviç ve Bizans İmparatoru Yoannis VIII. Paleologos,** II. Murad Hân'a sadık kalarak, Haçlı ittifakına yanaşmamışlardı. Dolayısıyla Bizans ve Sırp askerleri mezkûr savaşta bulunmadılar. Son tetkiklere göre, bu savaşta iki tarafın ordu mevcutları: (50'şer bin civarı olmuştur.)

Ayrıca Karaman Hükümdarı **İbrahim Beğ,** Osmanlı Ordusu'na yardım kuvvetleri göndermiştir ki; Karaman Hükümdarı bu yardımı istenmeden yapmış olduğuna dair rivayetler de mevcuttur.

Varna'da başını veren **Kral Ladislas'ın** mahdunu **Ladislas V.** ünvanı ile Macar tahtına geçmiş, lâkin henüz çocuk yaşta olduğu için, **Hunyadi Yanoş** da yardımcı olarak Kral naibi seçilmişti. Dolayısıyla Yanoş, Kral naibi sıfatını da taşımaktaydı ki; Türklere kar-

1- "Mevzubahis orduda bir miktar "Arnavut bulunduğu" da rivayet edilmektedir. Ayrıca, meşhur Arnavut sergerdesi İskender Beğ bile; bir ordu ile yardıma gelme tahüdünde bulunmuş ki, ordunun başında bizzat yer alacakmış. Ne var ki, Osmanlı-Türk Ordusu'nun gayet süratli hareketi, böylesi bir maksada hiçbir imkân bırakmamıştır.
(İZAHLI OSMANLI TARİHİ KRONOLOJİSİ), Cilt: 1, Sahife: 221, İsmail Hâmi Dânişmend.

şı duyduğu korkunç kin neticesi, Osmanlı Türkleri'ne karşı hazırladığı **"VI. Haçlı Seferi"**nde bu sıfatı taşımaktaydı.

Belgrad üzerinden Tuna'yı geçip ilerleyen Macar Ordusu, Osmanlı himayesine girmiş ve Haçlılar'ın saflarına katılmayı reddetmiş bulunan **Sırbistan Kralı**'na duyduğu kinle saldırıya geçerek istilâ hareketine girişmiş ve ayrıca İskender Beğ'in getireceği kuvvetle birleşerek, Makedonya'yı külyen istilâ etme sevdasında idi.

Ancak, Hunyadi Yanoş'un bu tasarısı, Sultan II. Murad Hân için meçhul değildi ve zamanında haber alan II. Murad, derhal ordusunun başına geçerek Kosova sahrasına gelip, düşmanı beklemeye başladı.

BABA OĞUL SEFERDE!..

Sultan II. Murad Hân bu seferde, mahdunu **II. Mehmed**'i de yanına almış ve bu sebeble sevinen II. Mehmed; şahsına verilen ehemmiyetten dolayı ziyade memnun kalmıştı.

16 yaşlarında olan ve ilk gençlik çağını yaşayan yakışıklı ve yağız bir delikanlı görünümü sergileyen veliahd Şehzâde, tüm heybetiyle at üstünde asker karşısına çıkınca, asker, hayranlık tezahürü ile coşmuş, içten gelen bir güvenle, müstakbel Padişahı'm alkışlamaya başlamıştı. Evet, genç ve yağız bir delikanlı olan veliahd Şehzâde artık **"Buçuk Tepe Vak'ası"**ndaki Mehmed değildi ve hemen her hali ile göz doldurmaktaydı ki, bu muhteşem sahneyi gören Gazi Padişah II. Murad Hân'ın sevinçten gözleri yaşarmış; **"Cenâb-ı Hakk'a, sonsuz şükranlarını sunmaktaydı."**

Osmanlı-Türk Ordusu, Karamanoğlu İbrahim Beğ'in gönderdiği alaylar ve Sırbistan yardımcı birliğini de içine alarak; II. Murad Hân'ın başkumandalığında, savaşa hazır durumda beklemeye koyuldu.

Osmanlı-Türk Ordusu'nun sağ kanadına, **Sarıca Paşa,** sol kanadına da **Dayı Karaca Paşa** kumanda etmekteydi. İhtiyatta, Sarıca Paşa'nın biraderi **Sinan Beğ,** öncü olarak maruf Akıncı Beğleri: **Mihaloğlu Hızır Beğ, Tarahân Beğ, İsak Beyzâde İsa Beğ** yer alıyorlardı.

Haçlılar ise (38 alaya) ayrılmışlar: (Sağ kanatta Macar ve Sicilya alayları, sol kanatta Alman, Erdel, Çek, Romen, Moldav, Slovak ve Sloven alayları yer almıştı.)

Haçlı Ordusu'nda I. Murad Hân'ın âsi mahdunu Şehzâde Savcı Beğ'in mahdunu sanılan, Davud Beğ de yer almıştı ve Haçlılar'ın niyeti; şayet muzaffer olurlarsa, bu Şehzâde'yi Padişah ilan ve tastik etmekti.

Hunyadi Yanoş Kosova Sahrası'na gelince, Sultan II. Murad Hân kendisini bekler bulmuş ve hayli şaşırmıştı. Zira, kendince büyük bir titizlikle ve de gizlilik içinde hazırladığı sefer planının tam bir sessizlik tatbik sahasına koyacağından o derece emindi ki, Sultan'ın muhteşem ordusunu aniden karşısında görünce, âdeta küçük dilini yutmuştu!..

İki büyük ordu, **"17 Ekim 1448"** sabahı, Kosova Sahrası'nda karşı karşıya geldiler ve üç gün, üç gece sürecek olan, o çağların en yaman meydan muharebelerinden birisi başlamak üzere idi!..

Her iki tarafta da top vardı. Lâkin, Türk Topçu Taburu'nun ateş gücü daha üstündü. Savaşın birinci günü karşılıklı yoklamalarla geçti. İkinci günün sabahı, muharebede ani ve dehşetli bir gelişme oldu, her iki taraf da aman tanımaz bir dehşetle savaşıyor ve rakip tarafa kesin bir darbe vurabilmek isteğiyle var gücü ile hasmına yükleniyordu. Yani bu bir ölüm-kalım mücadelesi idi ve bilhassa Macarlar pek üstün bir gayret sergilemekte, Türk saflarında bir gedik açabilmek gayesiyle zayıf bir nokta aramaktaydılar.

Ne var ki, bütün bu mücadeleleri boşa idi. Zira uyguladıkları savaş taktiğindeki yanlışlık, onları zafere değil kesin bir mağlubiyete sürüklemekteydi... Şöyle ki; bir an evvel gayeye erişebilmek telaşı içinde gayet yakın bir dövüşü seçmişler ve Türk Topçusu'nun hedefi durumuna düştüklerinden eriyip gitmekteydiler... Bu meyanda Alman ve Çek alayları da aynı azimle pek çetin bir mukavamet göstermekteydiler. Ve lâkin, bütün çaba ve gayretlerine rağmen, Türk Ordusu'nun kahredici gücü, düşman kuvvetlerini yoğun bir baskı altına alarak safları arasında bir gedik açıp, Haçlı Ordusu'nun kalbine doğru ilerleyip, müthiş bir meydan muharebesiyle, tüm ricat yollarını kesip, imha hareketine girişti...

Ricat yollarının kesilmesiyle tamamen zor durumda kalan Macarlarla Ulahlar; şaşkınlık ve can kaygısı içinde perişan olup, sağa sola kaçışmaktaydı ki, bu bir ricat değil, tam mânâda bir panikti ve bozguna uğramış olan düşman askerleri; kaçışırken birbirlerini eziyor ve hatta düşman zannederek, biribirini vuruyorlardı... **Yani savaş meydanı tam mânâda mahşer gününe dönmüş ve Haçlılar'm birleşik ordusu hiç beklemediği pek korkunç bir mağlubiyete uğramıştı...**

Kral Naibi ve Başkumandanlık vasıflarına haiz, Macar millî kahramanı, Hunyadi Yanoş ise; aynen "Varna Savaşı"ndaki gibi, gece karanlığından istifade ederek, Savaş Meydam'nı terk ederek, hiç mi hiç arkasına dahi bakmadan süratle kaçmaya başlamıştı ki, böylesi bir vaziyet kahramanlığı ile tanınmış ünlü bir kumandan için gerçekten pek hazin bir durumdu. Hem de ölümden beter bir durum!..

Üçüncü günü, düşman artıkları imha edilirken, başkumandanlarının kaçtığını öğrenen Haçlı askerleri, daha fazla direnmenin hiçbir mânâsı olmadığını görerek, çaresiz teslim olmuşlardı.

Yukarıda özetle kayda geçtiğimiz bu tarihi savaşta başkumandan Hunyadi Yanoş'un bozguna uğramış olan askerini, harb alanında bırakıp kaçması şöhretinden çok şey alıp götürmüştü ki, kendisini ihanetle suçlayanlar dahi çıkmıştı...

İkinci Kosova Meydan Muharebesi, Avrupalılar'm Türkler'e karşı olan son teşebbüsleri idi denemez. Zira zaten birincisinde boylarının ölçüsünü almışlar ve birçok tarihçi; birincisi için, Avrupalılar'ın Bizans İmparatorluğu'nu kurtarabilmek gayesiyle tertipledikleri son sefer olduğunda hem fikirdirler. Bu doğrudur, lâkin, Macar millî kahramanı Hunyadi Yanoş'un sırf kendi kininden dolayı meydana getirmiş olduğu bu savaş; Avrupa Haçlıları'mn Türkler karşısında hemen hiçbir savaşta barış sağlayamayacaklarını isbatlama açısından, birincisini kesin tamamlayan bir savaştır.

Nitekim, Avrupalılar bu savaştan sonra daha ziyade savuma tedbirlerine başvurmuş, Türklerle boy ölçüşmeye kalkmanın, Avrupa için akla gelmedik şekilde daha büyük tehlikeler meydana getirebileceğine kesinlikle kanaat getirmişlerdi.

Kazanılan büyük zaferden bir yıl sonra, 1449'da Sultan II. Murad mahdunu müstakbel Bizans Fâtihi II. Mehmed'i, Dulgadir Hükümdarı **Süleyman Beğ**'in mahdumesi, **"Sitti Mükerreme Hatun"**la evlendirdi ve düğün münasebetiyle Edirne'de muhteşem şenlikler tertiplenerek, halk ve askerin tam üç ay doyasıya eğlenebilmeleri sağlandı.

Müstakbel Bizans Fâtihi veliahd Şehzâde Mehmed, 1449'un sonlarına Edirne'de babasına veda ederek, zevcesiyle birlikte, Sancak Beği olduğu Manisa'ya hareket etti.

Bu ayrılışı esnasında genç Şehzâde 19 yaşına yaklaşmış ve gerçekten gururla temaşa etmeye lâyık yağız bir delikanlı görünümü sergilemekteydi ve Sultan II. Murad Hân pek sevdiği Mehmed'ini son olarak görmekteydi ve arkasından bakarken, yıllarca evvel zuhur etmiş olan şu hadiseyi hatırlamış ve mutlulukla gözleri nemlenmişti ki durum şuydu:

Günlerden bir gün, Şeyh Hacı Bayrâm-ı Veli, Edirne'yi ziyaret ettiği zaman, Fâtih beşikte idi. Sultan II. Murad, Hacı Bayrâm-ı Veli'ye: "İstanbul bize lâzım, gönül et de şu şehri alalım." deyince, Şeyh:

– "Beğim, şehri sen alamayacaksın, ben göremeyeceğim. Beşikteki Şehzâde ile bizim köse alacaktır." diye Akşemseddin Hazretlerini işaret buyurmuştu.

Dolayısıyla Sultan II. Murad, Şehzâdesine her daim: **"Mehmed sen Bizans'ı Ak Şeyh'le alacaksın"** diye telkinlerde bulunmaktaydı!..

SULTAN II. MURAD HÂN'IN ÖLÜMÜ

Gazi Hünkâr bir gün, Meriç üzerindeki Kirişçi adasına gezmeye gitmişti. Gezinti dönüşü, Ada köprüsünün başında kendisini bir Derviş karşılayıp:

(– Hey Padişah! Tevbe et ki vaden yakındır.) dedi.

Padişah Dervişten bu haberi işitince, yanında bulunan yakın bendelerinden, **İshak** ve **Sarıca Paşalar**dan, Sarıca Paşa'ya döndü:

(– Sarıca! Sen tanık ol. Ben bütün günahlarıma tövbe ettim.) dedi ve İshak Paşa'ya dönerek:

(– Şu derviş bilir misin kimdir?..)

İshak Paşa cevaben:

(– Sultanım! Bursa'da **"Emir Sultan"** müridlerindendir.)

Sultan II. Murad Hân'ı garip bir hüzün kaplamıştı!.. Demek bu kara haberi veren, **Emir Sultan'ın müridi imiş!..**

Hakikaten dikkate şayan bir hâl zuhur etmişti. Çünkü yıllarca evvel Sultan II. Murad'a Padişahlık kılıcı kuşatan, emir Sultan olmuştu. Şimdi ise, onun bir müridi, Padişah'a çok yakında öleceğini söylüyordu!.. Gazi Hünkâr derakap o anda; bildiği ve bilmediği bütün günahlarına tövbe etti.

Sultan II. Murad Saray'a döndüğünde, şiddetli şekilde başı ağrımaya başlamış ve rahatsızlanmıştı. Durumunun gittikçe vahimleştiğini anlayan Gazi Hünkâr. Daha evvelden hazırlamış bulunduğu vasiyetnamesini huzurunda bulunanlara göstererek tanıklık ettirdi. Halil Paşa'yı, Nazır: Canından fazla sevdiği mahdunu II. Mehmed'e vasî edinmişti.[1] Bütün şahsi kölelerini azad ettirdi. Gittikçe artan hastalığı üç gün sürdükten sonra, **"3 Şubat 1451"** Çarşamba sabahı, Edirne Sarayı'nda, 47 yaşında **Hz. Allah'ın rahmetine kavuştu.**

Gazi Hünkâr'ın ölümü, Şehzâde Mehmed Edirne'ye gelinceye kadar, **"15 gün halktan gizlendi"** vasiyetine mahdunu aynen riayet etti. Babasının tahnit edilmiş cesedini Bursa'ya naklettirerek, pek sevdiği büyük mahdunu Veliahd Şehzâde Alâeddin Ali'nin yanındaki üstü açık türbesine defnettirdi.

II. Mehmed babasının ruhuna fukaraya büyük meblağlar dağıttı.

1- (HAYAT ANSİKLOPEDİSİ) Cilt: V, Sahife: 2384.
(AŞIKPAŞAOĞLU TARİHİ), Sahife: 152-153.
Merhum II. Murad Hân, **Bursa'da defnedilen son Osmanlı Padişahı'dır.** Merhumdan sonrakiler hep Pay-ı Taht İstanbul'da gömülmüşlerdir.

SULTAN II. MURAD HÂN'IN VASİYETNAMESİ

Büyük Padişah'ın vasiyetinde görüldüğü gibi, şahsındaki büyüklük; O'nun gösterişten uzak mütevazı kimliğinde toplanıyor ki, bu meziyet; **Gazi Hünkâr'ın erişmiş olduğu şan ve şöhretin çeyreğine ancak sahip olabilmiş birçok yabancı Hükümdar'da asla görülmemiştir.**

Vasiyeti özetle şudur:

(– Öldüğüm zaman beni Bursa'ya camiin yakınındaki oğlum Alâeddin'in 3-4 arşın yanına gömünüz.

Mezarımın üzerine büyük Hükümdarlar için yapılan muhteşem türbelerden birini yaptırmayınız.

Vücudumu doğrudan doğruya toprağa gömünüz ki; Cenâb-ı Hakk'ın rahmetine işaret olan yağmur, üstüme yağsın.

Mezarımın etrafına dört duvar yaptırınız ve hafızların oturmaları için, kenarlarına mahaller koyunuz.

Etrafıma evlât ve akrabadan kimseyi gömmeyiniz. Eğer Bursa'da ölmesem, naaşımı oraya naklediniz.

Bu nakil bir Perşembe olsun ki, defin Cuma günü cereyan edebilsin.)

SULTAN II. MURAD HÂN'IN KİŞİLİĞİ

Birinci saltanatı 1421'den 1444 tarihine kadar, 23 yıl. İkinci saltanatı 1445'ten 1451 yılına kadar 6 yıl sürmüş ve toplam olarak; 23 yıl saltanat sürmüş olan Sultan II. Murad Hân. **Osmanlı Padişahları içinde ilk olarak Hicaz'a "Sürre" göndererek, Arabistan halkını, Osmanlılara yaklaştıracak olan İslâmî bir siyasetin öncüsü olmuştur.**

Sultan II. Murad'ın imar eserleri içinde Edirne'deki, üç şerefeli camii ile meşhur köprüsü başlıcaları sayılmaktadır.

SULTAN II. MURAD'IN TÜRKÇÜLÜĞE HİZMETİ

Sultan II. Murad Hân, Türkçülük tarihi açısından da çok önemli bir sima olarak dikkatleri çeker. Tercüme ve telif suretiyle himayesine alarak, (**MİLLİ KÜLTÜR HAREKETİNE**) önayak olmuştur.

II. Murad Hân'ın iradesiyle yazılmış bulunan **Türkçe eserler** içinde en mühimleri şunlardır:

1- Yazıcıoğlu Ali Efendi'nin Oğuz ananelerini de ihtiva eden, **"Tevârih-i al-i Selçuk"**

Molla Arif Ali'nin XI'inci asırdaki Anadolu fethine ait, "Dânişmendnâmesi."

3- Şeyhi'nin **"Husrev-u Şirin"**i.

4- Mercimek Ahmed'in **"Kabûsnâmesi".**

5- Yazıcıoğlu Mehmed Efendi'nin; Dini edebiyatımızda eşi bulunmaz bir şaheser olan, **"Muhammediyye"**si.[1]

O devire ait daha birçok eser sayılabilir. **Türk dilinin** tarihi konusunda, gayet değerli materyali vardı. Lâkin, şu noktayı da özellikle zikretmek lâzımdır ki, elzemdir: "Kendisinin de âlim, şair ve musikişinas oluşunun, bu gayret ve icraatında büyük çapta rolü olmuştur."

İkini Murad Hân, açık bir Türkçü idi. İlk defa olarak; **"Oğuz Türkleri'nin "Kayı Boyuna ait" damgasını vurduran, Sultan I. Murad olmuştur. Osmanlı nesebinin (Soyunun) ilk defa olarak, "Kayı Hân" soyuna bağlanması da bu devre rastlar ki, daha sonraları, Osmanlı Şehzâdelerine: "OĞUZ" ve "KORKUT" gibi Türk mitolojisine ait isimler takılması; Sultan II. Murad Hân'ın açmış olduğu "Türklük ve Türkçülük" çığırının bir devamıdır.**

P. Wittek'e göre, II. Murad; **"Türk Milliyetçiliği"** fikrini gençliğinde Vâlilik'te bulunduğu Amasya dolaylarından almıştır.

1- Danişmend Kronolojisi, Cilt: I, Sahife: 224-225.

Bu bölge, **"Danişmendliler"** devrinden beri eski **Türk** ananelerini muhafaza etmiş. Yıldırım Bâyezid'in **"Ankara bozgunundan"** sonra, Çelebi Sultan I. Mehmed'e verdiği milliyet ruhu ile; **"Osmanlı Devleti'nin toparlanmasında"** en büyük amil olmuştur. Keza; mahdunu Sultan II. Murad'a, **"Türkçülük akımı"** açtıracak derecede, gayet kuvvetli **"Millî şuur"** telkin edebilmiş olması da ayrıca taktirlere şayandır.

Muhakkak ki, II. Murad Hân, **"Türk milliyetçiliği"** tarihinde, kendine has ve gayet parlak bir mevkiye sahip olmaya ziyadesiyle hak kazanmış bir **büyük Türk Sultanıdır.** Dolayısıyla, Sultan II. Murad'ı bu açıdan da tetkik edilip, değerlendirilmesi **Türk tarihi** açısından elzem olan bir borçtur.

Sultan II. Murad Hân, büyük zaferlerini; saldırgan düşmana karşı **"Vatan müdafaası"** paralelinde kazanmıştır. **Dolayısıyla, Türkiye'nin sağlam temeller üzerine inşa edilerek, yükseltilmesinde, onun payı büyüktür.**

Binaenaleyh, merhum Gazi Hünkâr'ı minnet ve şükranla anmak, hemen hepimizin vicdanî borcudur.

YABANCI TARİHÇİLER GÖZÜ İLE SULTAN II. MURAD HÂN ve DEVRİ!..

Sultan II. Murad Hân hakkında; olsun devrinin tarihçileri ve olsun sonrakiler, onun dehasında ve büyüklüğünde; bir eksik, bir fazla olsa da hemfikirlikleri tarihi belgelerle sabittir.

Bu hususta, daha kesin bir fikre sahip olunabilmesi için. Bazılarından örnekler geçiyoruz. Zira; **"Hükümdar, Devlet adamı, Kumandan vs." gibi ünlü ve Cihân tarihinde pek önemli bir yer işgâl etmiş kimselerin, değer ve kimliğini en kesin ve en doğru şekilde yansıtan; muhakkak ki, söz konusu kimsenin milletinden olmayan, yabancı tarihçilerin görüş ve yorumlarıdır. Yeter ki, görüş ve yorumlarına hislerini katmamış ve objektife yakın yazmış olsunlar.**

Ünlü Bizans tarihçilerinden **"Prens Dukas"**, şahsen tanıma şansını elde ettiğini, Türk Hâkanı II. Murad hakkında şu bahse değer kaydı geçmiştir:

(– Fazla ihtiras ve istidat sahibi idi. İyi bir zat olduğu gibi, kalbinde hiç hilesi de yoktu. Tanrı bilir ki, Murad; halka karşı daima teveccühkâr ve fukaraya karşı cömertti. Bu lütuflarını yalnız kendi "Irkından ve dininden" olanlara değil. Hıristiyanlara da gösterirdi.

Hıristiyanlarla yaptığı yeminli muahedelerin hükümlerine riayet ederdi. Ancak, Hıristiyanlardan bazılarının yeminlerinden döndükleri görülmüş ise de, bu muameleleri Tanrı'nm yanılmaz gözünden kaçmamış ve Cenâb-ı Hakk'ın gazabına uğramışlar ve II. Murad'ın intikamından kurtulamamışlardır...)

Prens Dukas, yemin bahsinde: (SEGEDİN ve VARNA MUHAREBELERİ)ni kastetmektedir ki, mezkûr muharebelerin zuhuru ve neticelerini önceki sayfalarda detaylı şekilde geçilmiştir.

Chalcondylas, Sultan II. Murad hakkında özetle şöyle diyor:

(– Doğru ve adil bir zat idi.)

Üntü tarihçi **Hammer** diyor ki:

(– Murad, otuz senelik saltanat müddetine memleketi şeref ve hakkaniyetle idare ederek milletinin hatırasında mütedeyyin **"Dindar"**, lütufkâr, âdil ve metin bir Hükümdar namı bıraktı.

Harbde olduğu gibi sulhde dahi sözünün sadık eri idi. Fakat, ahdini bozanların müthiş intikam alıcısıydı.

Dioclétion "Diyokletiyen" ve Şarl V. gibi, II. Murad tahtından işlerinden nefret ettiğinden dolayı değil. Genç yaşında iken (49) müsterîhâne bir hayat geçirmek arzusuyla terketti. Bu müsterîhâne hayatı da devletin menfaatleri uğrunda iki defa bıraktı.

II. Murad'ın iki defa feragat ederek, üç defa Cülûsu'nun tarihte misali yoktur. Osmanlı Devleti'nde ondan beri hiçbir Padişah kendi arzusu ile tahtından inmemiştir.)

Sultan II. Murad Hân hakkında böylesi övücü ifadelerin bilhassa yabancılar tarafından kullanılmış olması. Cidden dikkate şayandır ve hemen her fırsatta Padişahlarımızı lekeleyebilmek için bilmem ne gibi kalem oyunlarına başvuran bazı yazarlara da neder olmalıdır!..

SULTAN II. MURAD HÂN DEVRİNDE TÜRKİYE

Büyük Hâkan'ın devrinde Türkiye'nin bütçesi; **(2.500.000 Duka)** yani 1960'lı yılların rayicine göre **(1.500.000.000 TL.)** idi. **Hiçbir Avrupa Devleti'nin erişemeyeceği bir meblağa sahip bulunan Osmanlı-Türk Devleti'nin yukarıda gösterilen bütçesi, "merkez bütçesidir." Eyalet ve Devlete mahsus özel ve mülhak bütçeler bunun haricinde idi.**

Sırbistan Despotu'nun mahtumesi, Prenses Mara'yı Sultan II. Murad'a (400.000 Duka) - (240.000.000 TL.) tutarındaki çehizle gönderdiği de ele alınacak olursa; Devletin gerçek geliri hakkında kısmi bir fikir edinilebilir!..

1432'de yalnız Rumeli'ndeki Türk Ordusu, (120.000 kişiden) müteşekkildi ve bu mevcudun (4-500 kadarı Yeniçeri) idi. (Devşirmeler)

Ordunun mühim bir bölümü kalelerdeki garnizonları teşkil ettiğinden, hepsi seyyar değildi. Gazi Hünkâr'ın son zamanlarında Yeniçerilerin miktarı (5.000'i) bulmuştu.

1434'te Avlonya Üssü'nde ilk defa olarak; Osmanlı-Türk Donanması'nm "Adriyatik Filosu" kuruldu. Oranto Boğazı'nda böyle bir Deniz Üssü'nün teşekkülü; Venedik ve Napoli'nin uykularını kaçırmıştı.[1]

1443'te Donanma'mn Merkez Üssü, Gelibolu'dan hareket eden, (6 parçadan müteşekkil) Osmanlı Deniz Filosu; Limni adasını, 1450'de de Midilli'yi hallaç pamuğuna çevirdi.[2]

1445-1446 yıllarında, Karadeniz'i turlayan Osmanlı Donanması; gün geçtikçe daha fazla güç kazanmaktaydı ki; bu gayet süratli ve sistemli çalışma sayesinde. Tam bir deniz gücü olabilme vasfına erişen, Osmanlı-Türk Donanması; yarım asır sonra Karadeniz'i tamamen bir Türk gölü haline sokacaktı.[3]

1- (HAYAT-TÜRKİYE TARİHİ), Cilt: III, Sahife: 185-186, Yılmaz Öztuna.
2- (BÜYÜK OSMANLI TARİHİ), Hammer, Cilt: I, Sahife: 516.
3- (HAYAT-TÜRKİYE TARİHİ), Cilt: III, Sahife: 184-185.

İkinci Bölüm

Çağ Açan Hükümdar: Sultan Fâtih

Cülus Tebriki ve **"Sulh Muahedeleri"**

"Karaman Seferi" ve Bizans İmparatoru'nun Gafleti!

Cülus Bahşişi Vak'ası

ÇAĞ AÇAN HÜKÜMDAR
FATİH SULTAN II. MEHMED HAN
(1451)

Müstakbel Bizans Fâtihi, Veliahd Şehzâde Mehmed'in Vâliliği'ni deruhde ettiği Manisa'dan Edirne'ye gelişine kadar, II. Murad Hân'ın ölümü gizli tutulmuş; **Padişahsız kalmış olan Devleti, hayatta gösterilen II. Murad adına, Vezir-i â'zam Çandarlı Halil Paşa, 15 gün idare etmişti.**

Halil Paşa gizlice genç Veliahd'a haber gönderince: (Beni seven arkamdan gelsin!) diyen Velihad Şehzâde Mehmed. Yıldırım hızı ile Gelibolu'ya varmıştı.

Gelibolu'da iki gün maiyyetinin gelmesini bekledikten sonra, aynı süratle Edirne'ye vaslı olup, büyük sevgi gösterileriyle karşılandı. Şahsını: Devlet erkânı, ordu ve halk karşılamış, tam bir içtenlikle lehinde tezahürat yapılmış, dualar okunmuştu.

Bütün Cihan'ın şaşkın ve çaresiz bakışları karşısında; Doğu Roma İmparatorluğu'na son vererek; mağrur Bizans Kartalı'nı parçalayıp, tarihin tozlu sayfalarına gömecek olan; Müstakbel Bizans Fatihi ve Cihan'ın en büyük Hükümdarı, II. Mehmed Hân, "18 Şubat 1451" tarihinde (19 yaşında) ikinci ve kesin olarak Osmanlı tahtına geçti.[1]

Babası merhum Gazi Hünkâr'ın Bursa'daki, günümüzdeki **"Muradiye"** semtinde bulunan türbesinin olduğu yere defnedilmesin den sonra derhal devlet işlerine sarılmıştı. **Evet, Gazi Hünkâr kabrinde huzur içinde yatabilirdi. Zira, ülkesini emin ellere teslim etmişti.**

1- "Sultan Fatih'in ikinci cülûsunu, üçüncü cülûsu sayan kaynaklar da vardır. Daha geniş bilgi için bakınız: "Dânişmend-Kronoloji", Cilt: I.

CÜLUS TEBRİKİ ve SULH MUAHEDELERİ

Son Bizans İmparatoru **Konstantinos,** Trabzon-Rum İmparatoru **Yoannis IV. Komminos,** Macar Krallık naibi **Hunyadi Yanoş,** Sırp Kralı **Georges,** Cenova Hükümetleri, Midilli-Ceneviz Beyliği, Mora Despotları, Rodos Şövalyeleri, Sakız, Galata-Ceneviz Kolonileri. Genç Osmanlı Padişahı'nın cülûsunu tebrik için, birinci dereceden elçiler göndermişlerdi.

Bizans'ın Türk toprakları ortasındaki gayrı tabiî vaziyetine bir son verilmesi icabettiğini gayet iyi bilen ve çok eskiden, Şehzâdeliği zamanından beri, bu gayenin tesiri altında olan genç Padişah; bütün hazırlıklarını tamamlayıncaya kadar, Bizans ve diğer Haçlı Devletlerle iyi geçinmesinin zaruri olduğunu iyi bildiği için, elçileri bu düşünce paralelinde karşılamış ve Bizans elçilerine de diğerlerine yaptığı gibi iyi davranmıştı. **Dahası, Bizans'a karşı sulhçu bir görüşe sahip bulunduğuna inandırmak için; (Bizans'a sığınmış bulunan, Yıldırım Bâyezid'in torunu, Kasım Çelebi'nin oğlu, "Orhan Çelebi" adındaki Osmanlı Şehzâdesi'nin masraflarına karşılık olarak, Bizans'a her yıl "300.000" Akça vermeyi kabul etmişti.)** Bu meyanda en büyük ve en zorlu düşmanı olan Macarlarla da **"üç yıllık bir mütareke"** yapmıştı.[1]

KARAMAN SEFERİ
ve
BİZANS İMPARATORU'NUN GAFLETİ

Karaman Hükümdarı İbrahim Beğ, Osmanlı Devleti'ndeki saltanat değişikliğinden istifade ederek, eski topraklarını tekrar ele geçirebilmek için, **Anadolu'da büyük bir isyan çıkarmıştı.**

Sultan II. Mehmed Hân ilk seferine bu sebeble çıkmış ve derakap, Akşehir'e doğru ilerlemeye başlamıştı.

Gelişmelerin kendi aleyhine seyrettiğini ve böylece vaziyetinin tehlike arzettiğini kısa zamanda kavrayan Karaman Hükümdarı;

1- Muvakkat Macar sulhunun Karaman Seferi'nden sonra aktolunduğu hakkında da rivayet vardır. (Yazarın notu)

genç ve fakat tam bir hükümdar vasfına haiz olduğunu gördüğü II. Mehmed Hân'a; kızını verip, hâkimiyetini kabul ederek; evvelce II. Murad'ın tayin etmiş olduğu hududa bir daha asla tecavüz etmeyeceğine dair yemin etmiş ve sulh istemişti.

Bizans'ı fethetme tasarılarıyla meşgul olan ve bu sebeple araya başka meseleler sokmak istemeyen II. Mehmed Hân, Karaman Hükümdarı'nın tekliflerini kabul etmişti.

Ne var ki, II. Mehnmed'in; Bizans'tan sonra, Karaman Devleti'ni de ortadan kaldırmak, başlıca gayesi olmuştu. Zira; Karaman Oğulları, II. Mehmed'in muazzam tasarılarına her daim engel teşkil etmekte ve her daim huzursuz kılmaktaydılar!.. Dolayısıyla, genç Hükümdar, Karaman meselesinde de kesin kararlıydı; mümkünü yok ortadan kalkması lâzımdı!.. Ancak, şu an daha mühim işleri olduğundan, bu problemle uğraşacak vakti yoktu!.. Çünkü, Cihanşümûl bir mânâ taşıyan ve de yeni bir çağın doğuşunu müjdeleyecek olan, gayet mühim bir plan üzerinde çalışmaktaydı. Buna rağmen Karaman meselesinin de genç Hükümdarın zihnini devamlı meşgul ettiğini, aşağıda kayda geçilen şu beyitinden açıkça anlaşılmaktadır:

(– Bizümle saltanat lâfın edermiş ol Karâmânî
Hudâ fursat verürse ger karâ yîre karam ânı)

Osmanlılar'ın Anadolu meşguliyetinden istifade ile, genç Padişah'ın Karaman Seferi'ne çıktığı esnada, son Bizans İmparatoru **Konstantin XI.** Anadolu'daki Osmanlı ordugâhına elçiler göndererek: **(Şehzâde Orhan Beğ'in iâşe masrafına evvelce tahsis edilmiş olan, "300.000" akçanın iki mislini istetmiş ve kabul edilmediği taktirde, Şehzâde'nin serbest bırakılacağı gibi, aynı zamanda saltanat dâvasına yardımcı olacaklarını bildirmişti.)**

Fetih hazırlıkları içinde bulunan Padişah; bu küstahca ve adice şantaj karşısında pek öfkelenmiş ve fakat gerekli cevabın henüz zamanı gelmediği kanaatiyle hareket ederek, gayet soğukkanlı şekilde: Bu mesele ile Edirne'ye avdetinde alâkadar olacağını ve halledeceğini söyleyip, elçileri başından savmıştı.

Bizans İmparatoru'nun bu garip ve mânâsız teşebbüsünün büyük bir gaflet ve akılsızca bir davranış olup, Bizans muhasarası

üzerinde büyük tesiri olduğunu ileri süren tarihçiler vardır. Ayrıca, Bizans İmparatoru'nun böylesi bir hata işlediğine sonradan çok pişman olduğu da rivayetler arasındadır.[1]

CÜLUS BAHŞİŞİ VAK'ASI!..

Karaman Seferi'nden muzaffer olarak dönerken, Bursa girişinin dar bir yerinde, Yeniçeriler genç Padişah'ın yolunu keserek; cülus bahşişi istemişler ve **"10 kese akça bahşiş"** dağıtılmadan Padişah'a yol vermemişlerdi.

Yeniçeriler'in ilk isyan teşebbüsü olan "Buçuk Tepe Vak'ası"ndan sonra meydana gelen bu çirkin hadise. "Cülus Bahşişi" âdetine öncü olmuş ve sonraları Osmanlı tarihinde birçok münasebetsizliklere ve mali buhranlara zemin teşkil etmiştir.

Aslen Türk olmayıp, **"devşirme"** usulü ile meydana getirilmiş olan **Yeniçeri Ocağı**'nın; Osmanlı-Türk Devleti'ne büyük çapta hizmetleri olduğu kadar, **Onun yanında; Osmanlı İmparatorluğu Devleti'ne büyük çapta da zararları dokunmuştur.**

Şöyle ki; muhtelif yaygaralarla meydana getirdikleri korkunç ve dehşet verici vak'alar dolayısıyla, Osmanlı-Türk İmparatorluğu'nun zamanla sarsılmasında birinci derecede rolleri olmuştur.

Gerçi, İmparatorluğun çöküşünde, büyük çapta olmakla birlikte, birçok yan sebepler mevcuttur. Ancak, Yeniçeriler'in bu babda oynadıkları rol hiç mi hiç küçümsenemez. Yani o derece önemlidir!..

Yeniçeriler'in bu çirkin davranışlarından son derece mütessir olup ve hatta kızan genç Padişah; birkaç gün sonra, Yeniçeri Ağası, Kurtcu veya Kazancı Doğan'ı, azlederek, paylayıp küçük düşürdü. Asker arasında zapt ve rabtı temin edemediklerinden, Yaybaşları'nı yani, Bölük Kumandanları'nı dövdürdü ve **Yeniçeri Ağalığı'na, Mustafa Beğ'i tâyin etti.**

1- Biz bu fikre iştirak etmiyoruz. Çünkü, Bizans'ı fethetmeyi henüz Şehzâde olduğu yıllarda dahi düşünmekte ve çeşitli tasarıları üzerinde o yıllarda dahi çalışmaktaydı. Tek kelime ile: (Fetih gayesiyle âdeta kilitlenmiş) durumdaydı. Dolayısıyla bu mukaddes arzusunu ergeç tahakkuk ettirecekti. İmparator'un o malûm davranışı tesir açısından olsa olsa: "Fetih hareketini hızlandırmıştır o kadar!.."

Üçüncü Bölüm

Rumeli-Hisarı'nın İnşâası

Ermeni Ameleye Bahşedilen Mezarlık Vak'ası

Bizans İmparatorluğu'na İlân-ı Harp

Edirne'ye Hareket

Bizans Tarihi ve Bizans'ın Son Günleri!

Büyük Konstantin ve Bizans İmparatorluğu

Bizans İmparatorluğu'nun Hakiki Kimliğine Kavuşması Vak'ası

IV. Haçlı Seferi ve **"Bizans Soygunu"**

Ayasofya Katedrali Soyuluyor

İmparator Yoannis V. Paleologos'un: **"Yeni Bir Haçlı Seferi"** Teşebbüsü!

Ayasofya Katedrali'nde İlk **"Katolik"** Ayini!

Konstantinopolis'in Savunmasını: **"Lâtinler Üstleniyor"**

Batı Kaynaklarındaki Çelişkiler!

Ayasofya Katedrali'nin Tarihçesi: **"Camiî'e Tebdil Edilmeden"**

Ayasofya Katedrali ve Ermeniler!

Bizans İmparatorları Listesi

FETİH YOLUNDA İLK ADIMLAR

"Rumeli-Hisarı'nın İnşâsı"

(1452)

Bizans'ın fethini kolaylaştırmak için; **Konstantiniyye** boğazına hâkim olup; **Anadolu-Rumeli** geçidini de emniyet altına almak elzemdi. Bu maksatla genç Padişah, **"50.000 kişiden müteşekkil kuvvetli ve muhteşem bir orduyla,"** Rumeli-Hisarı'nın bulunduğu mahâle geldi.

İnşa edilecek olan **Hisar**'ın yerini bizzat tesbit ile tâyin eden Sultan II. Mehmed, tesbit ettiği noktada bulunan: **"Saint-Michel"** bir diğer kayda göre de, **"Aya-Mihal"** Manastırı'nın derakap yıktırılmasını enkazının da Anadolu'dan getirttiği malzemeye katılmasını irade buyurmuştu. Keza, Karadeniz-Ereğlisi ve İzmit'ten getirttiği keresteleri de inşaat sahasına yığdırdı.

"21 Mart 1452" tarihinde başlatılan inşaata, **Vezir Şihâbeddin** Paşa nezaret etmekteydi ve inşaatta: **"5.000 usta, 10.000 amele çalışmaktaydı."**

Müstakbel Bizans Fâtihi'nin bizzat hazırlamış olduğu projeler esas alınarak, planlarını mimar **Muslihuddin Ağa** çizmişti. Kalenin üç ayrı burcuna: **"Halil Paşa, Zağanos Paşa ve yaşlı vezir Sarıca Paşa nezaret etmekteydiler."**

Velâkin, herşeye rağmen; hemen her işinde gayet titiz olan ve içi bir türlü rahat etmeyen genç Padişah II. Mehmed, inşaat sahasından hiç ayrılmayıp, bütün çalışmaları bizzat izlemiş ve nezaret etmişti.

ERMENİ AMELEYE BAHŞEDİLEN MEZARLIK

"Anadolu ve Rumeli Hisarları"nda: "Ermeni kalfa ve ameleleri" de çalışmış ve canla başla hizmet vermişlerdir. "Türk ve Ermeni" münasebetlerinin nerelerden, nerelere geldiğini tesbitle; üzerinde düşünüp, ibret alınması açısından gerçekten önemlidir!.. Dolayısıyla Rumeli-Hisarı inşaatında çalışan bir Ermeni amelenin Padişah tarafından ödüllendirilme vak'asını tesbit ettiğimiz Ermeni kaynağından aynen geçiyoruz:

(Tıbir-"Taganni" Vahram M. Gaçigyan; Rumeli-Hisarı'ndaki Ermeni kabristanının tarihçesini gayet iyi bilen bir Ermeni öğretmen hanımdan dinlemiş ve "PEPRONE ĞAŞĞAŞYAN") adındaki bu değerli öğretmenin anlattıklarını aynen aktarmış ve biz de aynen geçiyoruz:

"Ermeniler'in bu köyde, kilisenin" inşasından çok evvel bir kabristanı mevcuttu. Köyün "Hisar-Kaleleri" inşa edilirken (1452) Padişah II. Mehmed Hân, yoğun şekilde sürdürülen inşaatı yakından izlemekteydi ve bir Ermeni amele dikkatini çekmişti!.. Bahsi geçen amele, (5 kişinin zor kaldırabileceği koca taşları) gayet rahat sırtına vurup taşıyor, yorulmak bilmez bir gayretle çalışarak; diğer amelelere de olumlu yönden örnek teşkil ediyordu.

Ameleyi bir müddet seyreden ve çalışmasından son derece memnun kalan Padişah, Ermeni ameleyi yanma çağırarak sordu:

(–Kulum! dile benden ne dilersen!..)

Amele ise şu dilekte bulunmuş:

(– Padişahım! ben kulunuza yatacak bir yer ihsan edilsin.)

Genç Padişah, amelenin bir mezarlık dileğinde bulunduğunu anlamış ve şöyle buyurmuştu:

(– O taşı sırtla, ne kadar yer dolaştırabilirsen, o kadar yer senindir.)

Gayet kuvvetli olan amele, tüm gücünü toplayıp, koca taşı sırtlayarak, dolaştırabildiği kadar dolaştırmış ve nihayet yorulduğunda yere bırakmış.

Yapılan hesaba göre, (10 dönümlük bir yer) kazanmıştı.

Sultan II. Mehmed Hân, ferman ile tastiklediği araziyi, cefakâr amelesine hibe etmiş. **O alâmet taş ise, amalenin bıraktığı yerde asırlarca kalarak, (1921)lere kadar varlığını sürdürmüş."**

Görülüyor ki, **"Rumeli-Hisarı Ermeni-Kabristanı"**nın tarihçesi, 1452'lere kadar dayanan bir tarihi geçmişe sahiptir ve Cihân Padişahı, Fatih Sultan II. Mehmed Hân'ın, lütfu ihsanı ile mevcudiyet kazanmıştır. **Mekânı Cennet olsun!**[1]

Fetih hareketi için yapılan çalışmalarda hemen hiçbir eksik kalmaması açısından hemen her noktayı değerlendiren Sultan II. Mehmed, ceddi; **Yıldırım Bâyezid Hân**'ın Bizans'ın fethi ile alâkalı büyük tasarısının en önemli unsurlarından birisi olarak yaptırdığı **"Anadolu Hisarı"**nı da restore ettirerek, bazı ilaveler de yaptırdıktan sonra, kaleye top ve asker yerleştirip, faal duruma getirtti.

Yıldırım Bâyezid'in yaptırmış olduğu Hisar: **(3 metre yüksekliğinde bir kayanın üzerinde inşa edilerek, 7 kuleye tahkim edilen kalenin kutru 20, irtifaı 20 ve duvar kalınlığı bir buçuk metre olup, İstanbul Boğazı'nın en dar yerinde inşaa edilmiştir.)**

Anadolu Hisarı'nın restore ve ek inşaatının bitimi de dahil olmak üzere, Rumeli Hisarı'nın inşaatı, Temmuz ayının sonlarına doğru tamamlanmıştı. Kalenin **"Bebek"**e nâzır kule kapusunun iç taraftaki kitâbede, inşaatın bitimi Temmuz ayında gösterilmektedir-ki; bu muazzam işin üç buçuk, dört ay gibi gayet kısa bir zamanda bitirilmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Rumeli Hisarı'nın üç kulesi vardır. Her kulenin yüksekliği 26,70 metredir ve deniz seviyesinden 82metre yükseğe çıkmaktadır. Üstleri kurşunla örtülü kulelerin duvar kalınlığı 30-32-35 kadem, hisar duvarlarının kalınlığı ise 20-25 kademdir. **Kalenin bir**

1- (TÜRKİYE-ERMENİLERİ TARİHİ), Yazan: Levon Panos DABAĞYAN, Sahife: 128-129, Cilt: I.

camii ve iki çeşmesi mevcuttur. Kulelerden ikisi denize, biri karaya hâkimdir. Herbir kuleye, yapımlarında inşaata nezaret etmiş olan vezir paşaların adları verilmiştir: "Deniz kenarındaki köşeli kuleye, Vezir-i â'zam Çandarlı Halil Paşa. Hisarköyüne nâzır kuleye, Sarıca Paşa, Bebek'e nâzır kuleye de Zağanos Mehmed Paşa'nın adları verilmiştir."

Bütün eksikler tamamlandıktan sonra, Rumeli Hisarı'na büyük çapta toplar yerleştirilip, Padişah'ın yakın bendelerinden kumandan Firuz Ağa'nın emrine (400 seçme nefer) verilerek, hisarın muhafızlığına tayin edildi.

Kumandan Firuz Ağa'nın görevi; Boğaz'dan geçecek olan hemen her gemiyi, "sancak selâmına" mecbur kılıp, durdurarak; teftiş ve muayeneden sonra, geminin yük ve cinsine göre, bir transit vergisi almaktı. Mezkûr işleme karşı çıkıp, emre itaat etmeyen gemiler ise, derhal top ateşine tutularak batırılacaktı.

Boğaz'ın en dar yeri olup, ayrıca iki kalenin karşılıklı top ateşi kontrolü altında olan bu geçitten tabii olarak; herhangi bir geminin izinsiz ve kontrolsüz geçebilmesine zaten imkân yoktu. Çünkü, kaydettiğimiz gibi mezkûr dar geçit, tamamen kontrol altına alınmıştı.

Nitekim, Ağustos ayı içinde talimata riayet etmeyen bir Venedik gemisi derhal batırılmıştı. Bu vak'a şunu isbat etmekteydi ki, anlamamazlığa gelebilmek için, tamamen basiretsiz olmak lâzımdı. **Evet: (Kara Deniz'in Marmara Denizi'ne geçtiği nokta, külyen Türk kontrolü altına alınmıştı ve genç Hünkâr mezkûr kaleye: (BOĞAZ KESEN) adını verdi.**

Gerçekten de bundan daha uygun bir isim bulunamazdı. Zira, Boğazlar rejiminin kurulması, Rumeli Hisarı'nın yapılmasıyla meydana gelmiştir ki; Hisar'ın tarihi değeri, bu sebeple daha büyük çapta değer kazanmıştır.

Hisar'ın yapımı esnasında Bizans İmparatoru **Konstantin XI.** endişeye kapılarak inşaatın durdurulması için elçiler göndermiş ve mezkûr icraatı protesto etmişti. İmparator'un şikâyetini bildirmeye

gelen elçilere, müstakbel Fatih I. Mehmed Hân; hisarın inşaasını zaruri bir emniyet tedbiri olarak göstermiş ve hisar yerinin, Bizans veya Galata-Cenevizleri'ne ait olmayıp, eskiden beri Türkler'in bir geçit mahali olduğunu, üstelik **"Osmanlı ve Bizans ticaretine"** zarar veren, **"Rodos, Venedik ve Katalan Korsanları"**nın faaliyetlerine de böylece son verilebileceğinden, İmparatorun da memnun olması icap ettiğini söylemiş ve ilave ederek: **"II. Murad'ın Varna Muharebesi'ne gidebilmek için, Çanakkale Boğazı'ndan geçmesine Lâtin Donanması'nm mani olmasıyla, Konstantiniyye Boğazı'ndan ne kadar zorlukla geçebilmiş olduğunu"** hatırlatmıştı.

Ne var ki, elçiler isteklerinde ısrarlıydı ve İmparator'un isteği üzerinde ısrarla durunca, Genç Hâkan:

(– Benim kudretimin yettiği yerlere, İmparatorunuzun ümit ve emeli bile erişemez!.. Bu seferlik sizin avdetinize müsaade ediyorum. Lâkin, bundan sonra da sizlerin söylediklerini tekrarlayarak elçiler gelecek olursa, diridiri derilerini yüzdüreceğim!) diyerek, elçileri kovmuştu.

Bu sert tepki karşısında aklı başına gelen İmparator; Osmanlı Şehzâdesi meselesinde gösterdiği basiretsizliği, hisar mevzuunda da tekrarlamış olmanın talihsizliğine uğrayan İmparator Konstantin XI. Sultan II. Mehmed Hân'ın gönlünü alıp, basiretsizliğini telafi edebilmek gayesiyle, hisarda çalışan işçilere muhtelif çeşitte gayet nefis yiyecekler göndermiş ve böylece bir dostluk havası meydana getirmeye çalışmıştı. **Ancak, bütün bunların hiçbir işe yaramayacağını bizzat İmparator dahi hissedebilmekteydi ve gayet iyi bilmekteydi ki, kendisinden istenen sadece: Cihanın incisi Konstantiniyye beldesi idi!..**[1]

1- (Konstantin'in Fatih'in gönlünü almak için hisarın inşaasında çalışan amelelere yiyecek göndermiş olduğu kesin olarak sabit değildir. Rivayet olduğunu ileri süren kaynaklar da vardır.) (Yazarın notu)

BİZANS İMPARATORLUĞUNA HARB İLAN EDİLİYOR

"Boğaz Kesen" Hisarı inşaa edildikten sonra, ordu Edirne'ye dönmek üzere iken; "Koyun almak isteyen Kapu-Kulları"ndan birkaç nefer ile Bizanslı çobanlar arasında kavga çıkmış. Kavgaya bazı sarhoş Bizanslılar da karışınca arbede büyümüş ve Bizanslılar'ın bu babarca taşkınlığı Padişah'a bildirilmişti. Türkler'in uğradıkları hakaret karşısında âdeta gazaba gelen Padişah, bu vaziyeti değerlendirmekte gecikmeyip, derakap Bizans'a harb ilan etti.[1]

Sultan II. Mehmed Hân'ın maksadını az çok sezmiş olan ve Rumeli Hisarı'nın inşaa ve yapımından bu yana hep huzursuzluk ve şüphe içinde âdeta bunalan **Konstantin XI.** Sûr Kapuları'ndaki hadiseden dolayı Türkler'in harb ilan etmeleriyle, Padişahın asıl gayesini kesin şekilde anlamıştı. Vazyetin daha vahim bir hâl almasını belki önleyebilir inancıyla elçiler göndererek, barış sağlayabilmek için çareler aramaya başladı!..

Gelin görün ki, Türk Hâkanı'nın kararı kesindi ve de kararından caydırabilmeye hiçbir surette imkân yoktu. Artık tamamen ümidini kesen İmparator Konstantin XI. derhal Konstantiniyye surlarının kapularını ördürdü ve gayet sağlam müdafaa tedbirleri aldırdıktan sonra, şehirde bulunan **"Türk azınlığını"** tevkif ettirerek, genç Osmanlı Padişahı'na pek hazin bir mektup gönderdi. **İmparator Konstantin XI. mektubunda şöyle diyordu:**

(– Tamamen aşikârdır ki, barıştan çok savaşı istiyorsun. Diğer taraftan içten ve samimi olarak kendime, senin uyruğunum demeye hazır olduğumu beyan ettiğim hâlde, barışçı emellerim hakkında seni iknaa muvaffak olamadığımdan varsın senin arzun olsun!..

1- (Bizans'a harb ilanı mevzuunda, bizim kaydımıza benzer başka rivayetler de vardır. Biz en uygun olanını seçtik.) (Yazarın notu)

Şimdi Cenâb-ı Hakk'a teveccüh ediyorum ve artık ondan başkasına müracaat etmeyeceğim.

Âdil ve Hâkim-i muazzam olan Cenâb-ı Hakk, her ikimizi mahkemesi huzuruna celbedeceği güne kadar, taht-ı saltanatında mesut ol...)[1]

1- (Konstantin'in Sultan II. Mehmed Hân'a göndermiş olduğu mektub; "**Hürriyet Gazetesi**"nin eski bir sayısında neşredilmiştir. Enteresan bulduğumuzdan, mezkûr gazeteden aynen iktibas ettik.) (Yazarın notu)

GENÇ TÜRK HÂKANI'NIN EDİRNE'YE HAREKETİ

28 Ağustos 1452 Pazartesi günü, **"50.000 kişiden müteşekkil"** muhteşem ordusuyla Rumeli Hisar'dan hareket eden müstakbel Bizans Fatihi II. Mehmed Hân, Bizans surları karşısında ordugâh kurup, 3 gün muhtelif tetkiklerde bulunduktan sonra, **1 Eylül 1452 Cuma** günü Edirne'ye hareket etti ki; hareket esnasında, Osmanlı-Türk Ordusu'nun heybetli süvarileri, pek muhteşem bir resmigeçit ile Bizanslılara karşı, son derece gösterişli bir gövde gösterisi sundular.

Geçit resminin azametli görünümü karşısında âdeta büyülenen Bizanslı askerler; surlar üzerinden merasimi hayranlık hisleriyle karışan dehşet ve ürpertiyle izlediler.

Gerçi, Konstantin XI. Paleologos, Osmanlı Padişahı'na gönderdiği mektupta; karşılıklı yapılan yeminli muahede ve taahhütlerin tek taraflı olarak bozulduğunu ileri sürmekteydi. **Fakat, aslında Sultan II. Mehmed'in, Karaman seferinde olmasından faydalanarak, elçi gönderip; Şehzâde Orhan Beğ'in iâşe masrafını öne sürerek, evvelce kabul edilmiş olan (30.000 akçanın) iki mislini isteyerek tehdit yollu hareket etmesiyle birlikte, Rumeli Hisar'ın inşaasına müdahale etmeye kalkması ve Bizans surları önünde zuhur eden nahoş hadise; aslında Konstantin'in andlaşmalara hiç de sadık kalmamış olduğunu açıklıkla meydana koymaktaydı.**

Müstakbel **Fâtih Sultan II. Mehmed Hân, (1452-1543)** kışını hummalı harb hazırlıkları içinde geçirdi. Geceleri uyuyamıyor; Konstantiniyye ve çevresi hakkında haritalar çiziyor. Büyüklü küçüklü bütün hallederek, beldenin zaptı için muhtelif tasarılar hazır-

layıp, planlar üzerinde çalişıyor ve bu emsalsiz muhasara planı hakkında kumandanlarıyla istişarelerde bulunuyor, Divan-ı Hümâyûn hemen hergün bu mesele için toplanıyor, muhasara hareketinde en ufak bir hata dahi olmaması için titizlikle çalışılıyordu. Kısaca, genç Hükümdar; bir tek düşünce üzerine odaklanmıştı: **(Ya O Konstantiniyye'yi alacak veya Konstantiniyye O'nu!..)** Başkaca alternatifi yoktu ve zaten küçük yaşlardan beri genç Hâkan hep bunu düşünmüş ve hep bunun planlarını yapmaya çalışmıştı!..

BİZANS TARİHİNE KISA BİR BAKIŞ
VE
BİZANS'IN SON GÜNLERİ

Muhteşem ve emsalsiz Türk Hâkanı'nın harb hazırlıkları sürerken, diğer tarafta Bizans tam mânâda bir bunalım içinde bocalamakta idi!.. (**1452-1453**) yılları içinde ise büsbütün; fesatlar ve entrikalar beldesi hâline düşmüş olan; Doğu-Roma İmparatorluğu'nun bu meşhur başkenti, artık eskisi gibi, Cihanın İncisi olarak görülmekteydi zira; eski şöhret ve itibarını çoktan yitirmiş, övgüye lâyık olabilecek hemen hiçbir nesnesi kalmamıştı!..

Gerçi bu emsalsiz belde, aynı belde idi. Lâkin pislikler içinde kalmış bir mücevher misali, kurtarılıp, eski temizliğine kavuşacağı günü beklemekteydi!. Yani açıkça bir kurtarıcı beklemekteydi ve de bu kurtarıcı hiç de uzaklarda değildi. Biraz beklemesi icap ediyordu o kadar!..

Gerçekten de Konstantiniyye'nin; içi çürümüş bir koca çınardan farkı kalmamıştı. Meselâ: Bizans için, son derece hayati önem taşıyan böylesi bir anda bile koca başkent fesat, entrika, fuhuş ve miskinlik içinde yüzüyordu... Şehrin müdafaası için halkından yardım isteyen İmparator büyük çapta hayal kırıklığına uğramıştı. Şöyle ki; **(Halkın bir bölümü, devlete yardımı kabul etmişken, diğer bir bölümü de; servetini toprağa gömerek, maddi varlığını gizlemeye çalışıyordu ki, bu doğrudan "Vatan ihanet" mânâsına gelirdi ve zaten öyle idi!..)**

İşte o yıllardaki Bizans, daha doğrusu; küçüle küçüle bir İmparatorluk, hem de koca bir İmparatorluk, sadece **"KONSTANTİNİYYE"**den ibaret duruma gelmişti. Hoş elinde bazı toprak parçaları henüz mevcuttu, lâkin bunlar daha ziyade kâğıt üzerinde öyle idi ve gerçekte Bizans'ın hâkimiyetinden çoktan çıkmışlardı...

Tek kelime ile, bin yılı aşkın bir zaman içinde sesini hemen her ülkeye ulaştırabilmiş: "Doğuya da, Batıya da" hükmedebilmiş bu Cihân Devleti'nin temelleri çatır çatır çatırdamaktaydı da, buna rağmen hemen hiç kimsenin umurunda değildi ve de vaziyetin ciddiyetini bir türlü kavrayamıyorlardı!.. Böylece: "Fuhuş, fesat, entrika, ihanet" bu talihsiz İmparatorluğun öz malı, daha doğrusu alınyazısı olmuştu!..

Bizans'ın son günlerinin vaziyeti hakkında daha sarih malûmat edinebilmek ve aynı zamanda Bizans'ın bu pisliğin dışında kalan parlak geçmişi hakkında da bilgi edinebilmek için; Bizans'ın tarihine özetle bakmak, elbette ki elzemdir.

Dolayısıyla, Bizans'ın tarihine nâçiz eserimizin hacmi nisbetinde değinmek ve özet bir panoramasını çizmek; bilgi muhtevası açısından faydalı olacağı inancındayız!..

Nâçiz kitabımızın ana temasını tekil eden, "FETİH VAK'ASI" ile "Osmanlı-Bizans" münasebeti ve mukayeseleri babında: (Ne Türkler ve ne de Bizanslılar bahsinde, "hamaset duyguların" eseri olunmamıştır.)

Dahası; böylesi bir kötü yanlışa düşülmemesi için bilhassa dikkat edilmiştir. Çünkü, bizim çabamız; yukarıda dikkatlere çektiğimiz birtakım işe yaramaz duyguların dışında olmak üzere; imkânlarımız dahilinde temin edebildiğimiz ciddi kaynaklar ışığında, nisbet dahilinde **"tarafsız bir tarihi eser"** meydana getirebilip, yeni nesillerimize istifadeleri açısından sunabilmektir. Nisbet dahilinde diyoruz. Zira, **"tamamen objektif ve tamamen tarafsız"** tabirleri "yarısından ziyade yalana dayanır..." **Çünkü, yaşadığımız bu fani âlemde hemen hiç kimse tam mânâda tarafsız olamaz ve hemen her mevzuda bu kesinlikle böyledir. Aksini iddia edenler de ya gerçekten saftır veya suiniyettir.**

Dolayısıyla; bizim nâçiz görüşümüzü yansıtan değerlendirmelerimizde; **"Osmanlı Hâkanları"** ve **"Bizans İmparatorları"** hakkında her ne methiye veya yergi kaydı düşülmüş ise; bizim ciddi kaynakları titizlikle incelememiz ve ona göre değerlendirmemiz neticesidir.

Evet: "Ne bir eksik ve ne de bir fazla!.."

BÜYÜK KONSTANTİN
VE
(BİZANS İMPARATORLUĞU)

Roma İmparatoru, Diocletianus; çok geniş olan İmparatorluğu'nun yönetimini kolaylaştırmak için, İmparatorluğunu, **(DOĞU ve BATI)** olarak iki bölüme ayırmayı düşünmüştü ve bu düşüncesini tatbik sahasına koydu. Şöyle ki:

İmparator Diocletianus **(184-305)** Roma Anayasası'nı yeniden düzenlerken, İmparatorluğu, **(Batı ve Doğu)** olarak ikiye ayırdı ve Batı bölümünü kendisine ortak seçtiği **Maximianus**'a bıraktı, kendisi ise Doğu bölümünü aldı. **Hükümet merkezi ise: "Nikomedia" - "İzmit" olmuştu.**

Diocletianus'un yerine geçen Büyük Konstantinus I. (306-337) ise, ilk iş olarak, Doğu-Roma'da birliği sağlayabilme hareketine girişti ki bu en önemli faktördü. Nitekim kısa zamanda birliği sağlayarak, ülke idaresini güçlü duruma getirdi.

Süratli reformlar uygularken, Hıristiyanlığı **(MS. 312)**de **"Devlet Dini"** kabul ettirdikten sonra: **"Putperestlikle alâkalı tapınakları"** derhal yıktırıp[1] yerlerine Hıristiyan mabedleri inşaa ettirdi ve bu meyanda **(Latince)** resmi dil oldu.

Yıldırım gibi peşi peşine tatbik ettiği reformlardan sonra, İmparatorluğu'nun selâmeti açısından en isabetli kararı alıp: Hükümet merkezini, daha evvel; bir Grek **"sahil kolonisi ve Limanı"** olarak bilinen **"Bizantium"**a taşımaya karar verdi ve derhal bu bölgenin imar faaliyetleri başlatıldı ki, bu imardan ziyade, temelden olmak üzere muazzam bir şehir inşaa faaliyeti idi.

1- (Hıristiyanlığın "Devlet Dini" olarak kabul edilişini, kayda geçtiğimiz tarihten ayrı: "MS. 313" gösteren kaynaklar da vardır.) (Yazarın notu)

Büyük Konstantinus I. Başkent olarak gerçekten pek isabetli bir mahâl seçmişti. Zira: Avrupa ve Asya'nın birleştiği çizgi üzerinde; coğrafi, askeri ve iktisadi değerleri de dikkate almış ve bu isabetli kararı ile sıradan bir Hükümdar olmadığını isbat etmişti: (MS. 324 ve MS. 325) Biz tarih olarak birincisini seçtik.

Şehrin inşaa ve imarı tamamlandıktan sonra, **(11 Mayıs 330)** tarihinde, bir Romalı Sezar'a yaraşır şekilde tantanalı bir merasimle şehre girerek **"Bizantium"**u, başkent ilan etti.

Bilindiği gibi, Cihanın İncisi sayılan bu bereket abidesinin o zamanlardaki adı, **(DOĞU-ROMA İMPARATORLUĞU)** tesmiye edilmişti ve uzun yıllar bu isimle bilindi.

Büyük Konstantinus I. kendi Hükümdarlığı devrinde, şehrin nüfusunu gayet kısa bir zaman içinde (200.000) civarına yükseltti ve daha sonra ise şehrin nüfusu her geçen gün arttı. **Bunun başlıca sebebi; İmparator Büyük Konstantinus I'in; adalet anlayışı, Batı-Roma dahil, birçok ülkeden daha adildi. Dahası, bu yepyeni Pay-ı Taht beldesi ise sihirli bir çekiciliğe sahipti.**

Doğu-Roma İmparatorluğu'nun beşkenti seçilmiş olan bu pırıl pırıl beldenin yerli halkı ise tabii olarak Yunanlı'ydı. Buna mukabil, İmparatorun birlikte getirdiği halk ise gene tabii olarak Romalı idi ve bunlar **"Latince"** konuşmaktaydılar. Yani, her iki halkın bir arada yaşayabilmesi için, her açıdan anlaşabilmeleri elzemdi. Böyle bir durum ise: **"Karşılıklı anlayış, karşılıklı saygı ve karşılıklı sevgiye"** dayanmaktaydı ki bunun için hayli zaman geçmesi lâzımdı!..

Ancak, bu gayet önemli problem, Yunanlılar'ın fanatikliği neticesi kısmen çözülebilmişti. Denecektir ki: (Fanatiklikten da hayır doğar mı?..) Tabii ki doğmaz! Ancak, Yunanlılar bu yönlerini öylesine ustalıkla değerlendirirler ki, hiç farkına varmadan "Grekçe" konuşan yarı Yunanlı birisi olur çıkarsınız!.. Dahası, sizi buna zorlamadan istediklerini yaptırabilmelerinin ayrı bir şekli de şudur: **(Şayet Rum arkadaşlarınız var ise, onlarla görüştüğünüz zaman size hiç mi hiç aldırmadan aralarında "Rumca**

konuşur dururlar..." Ve dolayısıyla isteseniz de istemeseniz de Rumca'yı çözmeye başlar, bir müddet sonra da rahatlıkla konuşursunuz!..

Nitekim, yukarıda kayda geçtiğimiz metotları ve daha başka taktiklerle hareket eden Yunanlılar; Romalılara kendi lisanlarını unutturup, Grekce yani Rumca konuşur şekle sokmuşlar ve fakat Roma'nın asil ve münevver tabakasına asla tesir edememişler ve onlar; (Roma lisanı ve ananelerine sadık kalarak; "Giyim-kuşamları"nın mevcut halk ile birlikte değişmesine rağmen; Roma togası, **"Harami veya erham"** kıvrımları ile san'atta dahi varlıklarını sürdürebilmişlerdir) **Bu durum ise, "Roma-Bizans" hayat tarzı; külyen birleşerek, "Hıristiyanlık Kültürü" paralelinde aynı potada erimesini bilmiştir.**

Orta Çağ'daki Hıristiyan İmparatorlukları'nın en zengini ve en uzun ömürlüsü Bizans: (**Üç tarafı denizlerle "Boğaz, Marmara ve Haliç Koyu"** çevrili olup, dördüncü tarafı ise, yüksek dağlarla korunmasına rağmen, iyi veya kötü niyetle ulaşım sağlanabilecek, yegâne zayıf yönü idi.)

İmparator, Büyük Justinianos'un devrinde ise ki, İmparatorluğun en parlak devri olmuştur. Toprakları: (Atlantik kıyılarından, Fırat nehrine kadar uzanmaktaydı.)

Aynen Roma'da olduğu gibi, Bizans'ta da; muhtelif ırklar yaşamakta ve hemen hiçbir ayırım yapılmadan; aynı kanunlar tatbik edilmekte, "eşit muameleye" özellikle dikkat edilmekteydi.

Ancak, herşeye rağmen; "fanatizmin iğrenç girdabından" asla kurtulamamış ve kanında mevcut olduğu için zaten kurtulabilmesine imkân olmayan, "Grek ve Roma" karışımı Bizans devlet ve halkı: O devrin en büyük Hıristiyan İmparatorluğu'nu kurabilmenin ve de kuvvetinin meyvesi olan namütenahi zenginliğinin meydana getirdiği; "bolluk ve refah içinde, aşırı rahatlıktan âdeta bunalarak, kendilerine olmadık zevkler icad ederek çarpık ilişkiler içinde, aşırı şekilde kibirli ve mağrur hâle gelmeleri vs. "Onlardaki "Irkçılık fanatizmi"ni âdeta

hortlatıp ön plana çıkarttırmış ve böylece hemen her kavim mensubuna tepeden bakar duruma gelmişler ve böylece tabii olarak adalet sistemlerinde ağır bir yara almışlardı!..

Meselâ: (MS. 303 yılında ve Kral Büyük Dırtad döneminde: "Devlet ve millet" olarak, Hıristiyanlığı ilk kabul etmiş bulunan Ermeniler, Armenia'da "Millî bir kilise" meydana getirmişler ve (MS. 404) yılında "Ermeni alfabesi"nin icadından sonra: "İncil-i Şerif"i, Ermenice'ye tercüme etmişlerdi.

Ermeniler'in bu döneminde ülkelerinin bir parçası, Bizans'ın, diğer büyük bölümü ise İran'ın yüksek hâkimiyetleri altında bulunmaktaydı.

Bu dönem içinde Bizans, İran'da; Hıristiyanlar'ın **"yasa dışı"** davranmalarla suçlanmaları ve bu sebeple ya kovuldukları veya özel denetim altında tutulmaları meselesinde, kesin şekilde karşı çıkmış ve bu meyanda komşusu Ermeni kavminin **"Millî din inancının"** da daha güçlenebilmesi için elinden gelen yardımı esirgememekteydi ki, bu sebeple iki kuvvetli devlet savaşa dahi girmişlerdi.

Ancak, Bizans'ın bu fedakârca davranışlarının altında yatan sadece "Din kardeşliği" edebiyatı değildi. Bizans'ın asıl istediği; "Ermenistan'ın bir bütün olarak, Bizans topraklarına katılabilmesi gayesine dayanmaktaydı!..

Nitekim, (MS. 1045)de, "Ani-Beldesi"ni fiilen işgal etti ve şehri terk etmeye yanaşmayanlar kılıçtan geçirildi ki, binlerce Ermeni bu sebeple kıyıma uğramıştı...

Bu vak'adan sonra, Ermeniler'in Bizans'a karşı tutumları külyen değişmiş ve bir daha da araları hiç mi hiç düzelmemiştir ki, Osmanlılar'ın: **(İt derisinden post olmaz. Rum, Ermeni dost olmaz!) darbımeselinin altında bu trajik gerçek yatar!..**[1]

1- (Başkent "Ani-Beldesi"nin fiilen işgalinden sonra, kenti terk etmek istemeyen Ermeniler'in acımasızca kılıçtan geçirilmeleri ve aman diliyenlerin de başkent Konstantinopolis'e götürülüp, orada "Ortodoks Meznep"ine girmelerine zorlanmaları ve kabul etmeyenlerin sur dışına çıkarılarak, soyguncu çetelerin imhasına se-

Evet, Bizans İmparatorluğu'nun namütenahi servetlere sahip olması ve bolluk içinde son derece rahat bir hayat sürdürebilmesi; İmparatorluğu birçok açıdan zaafa uğramasına yol açmış; ülke topraklarının savunulabilmesi gibi son derece hayati meselelerde dahi, laçkalık başgöstermiş ve birçok meselede eski şevk ve disiplin kısmen zayıflatıp zaafa uğramıştı!..

Ancak, problem bununla da bitmiyordu. Zira, hâl böyle iken: (Slavlar'ın, Avarlar'ın, Persler'in, Araplar'ın ve bilâhare; Anadolu'dan Türkler'in olmak üzere; "Batı ve Doğu'dan uygulanan sürekli akınlar.) Bizans'ı hayli yormuş ve bilhassa, "Avrupa-Haçlıları"nın uyguladıkları (IV. HAÇLI SEFERİ). Bizans İmparatorluğu'nun özellikle maddi gücüne en ağır darbeye vuran olmuştu...

Bu hususta meşhur Fransız tarihçisi, "Robert de Clari. (MS. 1204 yılında zuhur eden bu malûm ve trajik seferde: (HAÇLI'NIN, HAÇLI'YA UYGULADIĞI ZULÜM) neticesi; başkent Konstantinopolis'teki sanat eserlerinin o barbar Haçlılarca, ne yaman şekilde yağmalandığını şu ibret verici satırlarla anlatmaktadır. Aynen geçiyoruz:

(– Dünya varolduğundan bu yana, kimsenin böylesi bir büyük hazine görmüşlüğü ya da kazanmışlığı yoktur. Ne İsken-

---

yirci kalmaları vs. Ermeniler'in, Selçuklu-Türkleri'ne karşı yakınlık duymalarında birinci derecede rol oynamış ve bilhassa: (MS. 1071)'de zuhur etmiş olan (MALAZGİRT MEYDAN MUHAREBESİ) esnasında. Bizans Ordusu'nda yer alan paralı asker sınıfından üç Ermeni Prensi'nin, aynı şekilde Bizans saflarında yer alan: "Şâmanî Peçenek ve Oğuz" süvarileri ile birlikte Sultan Alp-Arslan'ın safına geçmelerinde büyük tesiri olmuştur. Ve böylece Türk himayesine geçmişlerdir.
Bizans'ın bu kör icraatı hakkında: (TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİ TARİHİ)'nin "İkinci cilt ekinde" sarih bir açıklama mevcuttur ki aynen geçiyoruz:
(– Bizanslılar: Ermeni Kralları'nı ortadan kaldırmakla da, Türkler'in istilalarını kolaylaştırmıştır.)
Bütün bu hususlar üzerinde özellikle durmak ve daha geniş açıdan olmak üzere, meselcyi ele alıp, yeni nesillere aktarmak. İyi niyet sahibi gerçek vatanperverlerin başlıca görevi olmalıdır. Zira, özetin özeti geçtiğimiz bu vak'alar hakkında ne Türk ve ne de Ermeni vatandaşlarımızın çoğunlukla haberleri yoktur. Niçin mi?. Niçini malûmdur: "Her iki cenah yekdiğerine düşman olarak kalsın ve Türkiye'de huzur olmasın!..) (Yazarın notu)

der'in zamanında ne Şarlman'm zamanında, ne daha önce, ne de daha sonra, böylesi soylu veya böylesi zengin bir hazine görülmüştü?..

İnanıyorum ki, dünyanın en zengin "Kırk Şehri"nin zenginliklerini bir araya getirerek oluşturacağımız bir hazine bile Konstantinopolis'te bulunduğunu, dünyanın dört bir yanındaki hazinelerin ise ancak geri kalan üçte birden oluştuğunu söylerler.)[1]

Daha önce kaydedildiği gibi, Büyük Konstantinus, Bizans'ı bütün Roma'nın başkenti yapınca, beldenin ismi: (KONSTANTİNOPOLİS) tesmiye edildi ve Osmanlı-Türkleri'nin fethine kadar, şehrin adı hiç değişmedi.[2]

Büyük Konstantinus, İmparatorluk kuruluşunun itibar ve kuvvetini gayet sağlam temeller üzerine oturtabilmek için; Hükümdarlığın bütün gücünün İmparator'un elinde bulunacak şekilde ve mertebe silsilesine tabi, kendi denetimi altında bir idari sistem meydana getirdi.

1- (Fransız tarihçisi, Bizans'taki Haçlı soygunundan bahsederken, sadece kendisini büyülemiş olan "Bizans Hazinesi"nden dem vurmakta ve de ballandıra ballandıra, ağzından salyalar akıtarak, anlatıp durmaktadır!..
Görülüyor ki, Batı'nın tarihçisi de Hıristiyanı da; hemen hiç bir utanç duymadan; "Haçlı'mn Haçlıyı soyup ve daha nice iğrençlikler sergilemesini kale almadan sadece hazinesinin zenginliğinden dem vurmaktadır?!..
işte bazılarımızın pek beğendikleri o "batı medeniyeti"nin altında böylesi pislikler yatmaktadır!.. İleriki sahifelerde bu konu hakkında detaylı bilgi sunulmuştur. Buyurun okuyun. (Yazarın notu)
Bakınız: (TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİ TARİHİ: II'nci Cilt Eki), Genelkurmay Basımevi-Ankara, 1970, Sahife: 156.
Bakınız: (SELÇUKLULAR ZAMANINDA TÜRKİYE) Yazan: Prof. Dr. Osman TURAN, Sahife: 29-30.
Bakınız: (TEBİ BADERAZM-"SAVAŞA DOĞRU") - "Ermenice", Yazan: Suren ŞAMLIYAN, "Ermeni Patrikhânesi Arşivi".
2- "Fetihten sonra Türklerce de (KONSTANTİNİYYE) denmiş ve İmparatorluğun sonuna kadar bu isim; Osmanlı paralarında da muhafaza edilmiştir." (Yazarın notu)
Bakınız: (BİZANS İMPARATORLUĞU TARİHİ), Yazan: Tevfik BIYIKLIOĞLU

Hıristiyanlığı bir devlet dini yapıp, selâhiyet ve imtiyazlarını arttırdı ve onu muhtelif itikatlara karşı koruyarak, her şekilde himayesi altına aldı ki, daha sonra ki İmparatorlar da aynı vaziyeti hiç değiştirmeden korumuşlardı.

Onun meydana getirdiği sistem; Bizans İmparatorları'nı: "Kiliseye mutlak hâkim kılmaktaydı." Dolayısıyla mezkûr sistem hemen her İmparator tarafından kemâli memnuniyetle itibar görmüştür. **Zira, bu sistem; Ruhban sınıfına, ayrı bir güç kazandırılmasını kesinlike önlüyor ve en azından Patrikler'in mutlak hâkimiyetlerine son verebiliyor ve ayrıca imparatorluk tebasının, İmparatoru: (Hz. Allah'ın yeryüzündeki temsilcisi) sıfatına haiz olduğu inancını taşımasını da ayrıca sağlıyordu.**

İmparatorun vasfını maddelerle açıklayan vasıfnâmeden küçük biri bölümü. bir fikir verebilmesi düşüncesiyle aynen geçiriyoruz:

(Cennetteki Krallığın suretini taşıyan ve Tanrı'nın aziz kulu olan İmparator, yüce kudreti temsilen cihanın idaresini elinde tutmakta ve bütün dünya işlerini yönlendirmektedir; bu kudreti Yüce Varlık'tan ve Yüce Varlık vasıtasıyla hâsıl olmuştur.)

(Böylelikle Cennetteki Krallığın suretiyle donatılmış olan İmparatorumuz yeryüzü işlerine yol gösterirken, örnek aldığı Varlığın çizeceği yola uygun hareket edebilmesi için daima Gökyüzündedir gözleri.) vs.

Yukarıdaki, iki örnekten de anlaşılacağı gibi, İmparatorun vasıfnâmesinin Hıristiyanlık inancıyla; "uzak yakın" hiçbir ilişkisi olmayıp: Romalılar'ın **"Çok Tanrılı"** inanç sisteminin, **"Tek Tanrılı"** inanç sistemi içinde Bizanslılara aktarılmıştır!..

BİZANS İMPARATORLUĞU'NUN GERÇEK KİMLİĞİNE KAVUŞMASI VAK'ASI

MS. 476 yılına kadar varlığını sürdürebilmiş olan muhteşem Roma İmparatorluğu. VI. asrın sonuna kadar, Doğu'da dahi ananesini canlı ve kuvvetli kılabilmiştir. Ancak, zaman içinde Konstantinopolis beldesi etrafında Hükümdarlığın Doğu bölümü birleşerek, kendi şuurunu kazanabilmişti.

Şöyle ki: MS. 395 yılında Büyük Teodos ölünce, iki mahdununa iki İmparatorluğa bölünmüş olan bir miras bırakmıştı. Arkadyus ve Honoryus adlarındaki bu prensler, paylarına düşeni alınca; uzun yıllardır zihinleri kurcalayan ayrılık gerçekleşmişti ve bu suretle; **"İki Başlı Kartal"ın bölünmesiyle "Doğu-Roma İmparatorluğu" meydana gelmişti ki bu "Bizans İmparatorluğu"nun doğuşu demekti ve Bizans İmparatorluğu"nun gerçek varlığı bu vak'a ile sağlanmıştı.**

Dolayısıyla Bizans artık; kendine özgü bir ülke bir İmparatorluk idi ve de bundan böyle hayat çizgisini bizzat kendisi çizmeye mecburdu. Çünkü artık kendi kendisinin efendisi idi. Nitekim kısa zamanda kendi benliğine kavuşmuş ve bir Doğu İmparatorluğu şeklini almıştı.

Gerçi o her daim kendisini; Roma'nın devamı ve varisi olarak görmekte olup, İmparatorları, **"Roma İmparatoru"** ünvanını taşıyarak, eski ve şerefli Pay-ı Taht üzerindeki haklarından asla vazgeçmiyorlardı. Lâkin bütün bunlar; Bizans'ın kısa zamanda bir Doğu İmparatorluğu olarak gelişmesine hiçbir şekilde mâni teşkil etmemiş ve de edemeyecekti.

Zira, Bizans'ın Doğu yönü ağır basmıştı ve zaten mezkûr şartlar altında daha başka şekilde gelişebilmesine de asla imkân yoktu ki, kısa zamanda asıl benliğine kavuşabilmiş, tabii olan gerçekleşebilmişti!..

Kabuk değiştirme vak'asından sonra ise, kendi asıl kimliğine bürünebilmiş olan Doğu Roma İmparatorluğu; şan, şöhret, kuvvet ve kudretini bütün Cihana duyurarak, dünya hâkimiyetinde; **"ben de varım!"** diyerek başlıca yerini almış ve **"Cihan pastası"**ndan en büyük payı kendisine ayırmıştı...

Ne var ki, hemen her devirde ve her ülkede olduğu gibi; zaman içinde Bizans'ın idari sisteminde de birtakım aksaklıklar meydana gelmeye başlayacaktı. Nitekim öyle de oldu; sık sık saray isyanları, askeri ihtilâller bir diğerini takip ediyor ve diğer tarafta ise Bizans halkı: Her nevi koşu oyunlarına, sefahat âlemlerine dalmış, çarpık bir yaşantının basiretsizliği içinde, olup bitenleri hiç mi hiç umursamadan çılgınca eğlenmeyę bakıyordu... **Evet: "DOĞU İNCİSİ'NİN ÜZERİNE KOCA BİR GÖLGE DÜŞMÜŞTÜ..."**

Medeniyetlerinin üstünlüğü ve yaşantılarındaki zerafete rağmen, Bizanslılar; **(Eşsizliğin ve üstünlüğün meydana getirmiş olduğu bencillik ile saçma bir gurura kapılıp, tam bir mağruriyetle; göz kamaştırıcı ihtişam pırıltıları içinde, benliklerini yitirerek; dehşet verici bir ahlâki çöküntü içinde son derece gaddar ve barbar olmuşlardı...)**

Bahsini ettiğimiz bu şa'şa ve debdebe içinde; "Basit karakterli âdinin âdisi bir zümre meydana gelerek; yavaş ve sinsi adımlarla Bizans'ın kalbinde çöreklenmeye başlamıştı. **"Bu durumun hiç mi hiç farkedilmemesinde ise; devletin geçmişteki büyüklüğünün bunu örtbas ederek gözlerden uzak tutulmasında başlıca rol oynamaktaydı."** Böylece sefahat ve ahlâksızlık mikrobu, rahatlıkla Bizans'ın kanına girebilmiş ve koca İmparatorluğun kanını yavaş yavaş emerek, hayatiyeti yitirtmekteydi!..

Velâkin, her şeye rağmen, **Hz. Allah** Bizans'a defalarca yardım etmiş ve bu İmpatatorluğa birçok defa kurtuluş şansı tanımıştı. Meselâ: Bizans, Roma İmparatorluğu düştükten sonraki, bin yılı aşkın varlığı zarfında, kendisini mahvedebilecek bütün tehlikelerden, maharetle sıyrılabilmişti. Şöyle ki: **Onun bin yılı aşkın tarihindeki en tehlikeli anlarında, kıyas kabul etmez parlak devirler, hiç ümit edilmeyen yepyeni dirilişler, biribirini takip etmiş ve Bizans'a taptaze bir ruh aşılayarak, İmparatorluğu yeniden eski ihtişamına kavuşturabilmişti.**

Meselâ, daha evvel de etmas etmiş olduğumuz gibi, VI. asırda İmparator, **Büyük Justinianos devri;** Bizans'ın en parlak ve en muhteşem devirlerinden birisidir ki: Bizans Devleti onun sayesinde yeniden toparlanabilmiş ve Akdeniz son bir defa daha **"Roma-Gölü"** haline getirilebilmişti.

X'uncu asırda, Makedonya ailesine mensup hükümdarlar Bizans'ın muzaffer silahlarını Suriye'ye kadar götürerek; Rus-lar'ı Tuna boyunda ezmiş ve Bulgar Çarları'nın kurmuş oldukları devleti perişan ederek, Bizans İmparatorluğu'nun, Büyük Doğu Devleti mertebesine yükseltebilmişlerdi.[1]

XII.ci asırda Kommen'ler devletinde Grek İmparatorluğu Cihanda hâlâ gayet iyi bir konumda olup; Konstantiniyye beldesi, **"Avrupa politikası"**nın başlıca merkezlerinden biri olma vasfını henüz muhafaza edebilmekteydi.

Ancak şu noktayı da bilhassa dikkate almak lâzımdır ki, Bizans'ın esas kimliği hakkında gerçekten önemlidir: Bir Cihan İmparatorluğu olan Bizans'ın mezkûr şartlar altında bin yılı aşkın zaman, şan ve şerefle yaşayabilmiş olmasında, **"şans mefhumu"**nun katiyyen alâkası yoktur.

Çünkü, daha önceleri de kayda geçtiğimiz gibi; son derece kötü huyları dışında: (Kendisini güçlü şekilde ayakta tutabilecek çok üstün vasıfları da vardı.) Nitekim; **"Hz. Allah"**ın, Bizans'a gayet cömert davranmış olması, bu noktada başlar.

Şöyle ki, devletin en âlâ şekilde idare edilebilmesi için: (Pek üstün meziyetlere sahip İmparatorları, ünlü Devlet adamları, büyük Generalleri ve ziyade tecrübeli Diplomatları vardı. Bizans'ın bu vasıfları, O'na büyük işler başarabilmesinde başlıca faktör olmuştur. Askeri değerinin üstünlüğü; "Münakâşa kabul etmez bir düzeyde

---

1- (Bizans İmparatorluğu'nu, "150 yıl ihtişam, refah ve şerefle" yaşatabilmiş bulunan **"Makedonya Hanedanı"**na umumiyetle **"Makedonyalı"** denirse de, aslında bu aile, Makedonya'ya sonradan göç etmiş bir Ermeni familyasıdır ve bu sülâlenin en ünlü Hükümdarlarından birisi ise: **"Akli Leon"** lâkabı ile anılan, ünlü Bizans Hükümdarlarından Leon VI.'dır. Asıl adı ise **"Leon"** olmayıp **"Levon"**dur. (BİZANS İMPARATORLUĞU TARİHİ), Tevfik BIYIKLIOĞLU

idi." Nitekim bu vasıflarıyla Avrupa'yı çoğu zaman koruyabilmiştir. Batı Dünyası; "fikir ve sanat nimetlerini hep Bizans'tan almıştır." Nitekim, günümüzdeki Yunanistan dahi; "Periclés ve Phidias"ın Atinası'ndan ziyade, sanat ve fikir alanındaki "parlak ruh yapısı"nı Bizans medeniyetine borçludur.

Bütün bunlara rağmen, "Haçlı Avrupa", Bizans'a olan minnet borcunu acaba ödemiş midir?.. Evet ödemiştir! Hem de (!) ziyadesi ile!..

Şöyle ki: (Hz. Allah adına, Hz. İsa adına: (Hâşâ sümme hâşâ) bu efsanevi Hıristiyan başkentini; "Soyup soğana çevirerek, halkını kılıçtan geçirip, rahibe, aile kadım, genç kız vs. hiç mi hiç ayırt edilmeden hemen bir çocuğunun ırzına geçip, tecavüz ederek..."

Evet, Haçlı Avrupa. Bizans'a karşı olan minnet borcunu bu şekilde ödemiştir...

Haçlı Seferleri'nin hemen birçoğu; "Hıristiyanlık ve Din" maskesi altında gizlenmiş olan; "Çapulculuk, barbarlık, soygunculuk, hayasızlık" gibi iğrenç gayelerinin en vahşi örneklerni sergilemişlerdir ki; her defasında İslâm'ın keskin ve âdil kılıcı; bu barbar ve çapulcu sürülerine, gereken dersi ziyadesiyle vermiş ve böylece Hz. Allah'ın eşsiz ve yüce adaleti tecelli etmiştir!..

İslâm âleminin o yüce zaferleri karşısında, hiç şüphesiz ki; en ziyade memnuniyet duyan; Hz. İsa Aleyhisselâm olmuştur!..

Zira, Avrupa Barbarları, tarih sayfalarından dışarı taşan tüm vahşetlerini, hep o "sulh sever" âdil Peygamber adına yapmışlardır!..

Ancak, bu çapulcu sürülerinin yüzlerine takındıkları o sahte dindarlık maskesini yırtarak parça parça eden: Hz. Allah (c.c.)'m, son ve eşsiz Peygamberi Hz. Muhammed (s.a.v.) Efendimizin ümmetinden olan, yüce Türk milleti; her seferinde gereken dersi vermiş ve böylelikle Cenâb-ı Hakk'ın eşsiz adaleti tecelli etmiştir!..

Haçlı Seferleri'nin, esas maksat ve gayesini en açık şekilde meydana koyan vak'a, Avrupa Haçlıları'nın "BİZANS SOYGUNU"dur ki, Cihan tarihinde bir benzerine pek zor tesadüf edilebilir!..

Biz; Haçlılar'm bu utanç verici seferine özetle temas ederek, değerli okuyucularımıza ve bilhassa yeni nesillerimize; bu tüyler ürpertici vak'a hakkında nisbet dahilinde bilgi aktarabilmeye çalışacağız.

Bu nâçiz satırların yazarı; elhamdülillah, "Dini bütün bir Hıristiyan"dır. Ve de Hıristiyan oluşuyla da her daim iftihar eder.

Ancak, benim Hıristiyan oluşumun, acı da olsa gerçekleri görmezlikten gelmeme hak tanımaz. Ve zaten böyle bir davranışı en azından benim Aziz Peygamberim, Hz. İsa (a.s.) Efendim reddeder.

Son Peygamber Hz. Muhammed (s.a.v.) Efendimiz de, biz Doğulu Hıristiyanlarca itibar görür, saygı duyulur. Hele, Türkiye-Ermenileri'nin ziyade saygısı vardır. Çünkü, günümüze kadar "Ermeni ve Hıristiyan" kalabilmenizi; Hz. Allah'dan sonra, İslâm ümmetinden olan Osmanlı-Türkü'ne medyunuz. Ve şu bilinmelidir ki: (Osmanlı Ermenisi'nin bir kulağı Çan sesi ile dolu ise, diğer kulağı da, Ezan-ı İlâhi sesi ile doludur.)

Olsun, Ermeni tarihini, olsun Selçuklu ve Osmanlı tarihlerini iyi bilen Ermeniler, bu satırların nâçiz yazarını gayet iyi anlar ve yazdıklarını gayet içtenlikle kabullenirler!..

Nitekim, günümüzdeki 2002 Türkiye-Ermenileri Patrik'i dahi, aynen biz nâçiz kulunuzun düşüncelerini paylaşır jestler sergilemekte olup, Cennetmekân Sultan Fâtih'in türbelerini ziyaret ve dua etmeleri başta olmak üzere, Türk Milleti'nin bir parçası olduğumuz hemen her fırsatta açıklıkla belirtmektedirler.

Yukarıda mezkûr açıklamayı yapmamızın bir tek sebebi vardır ve o da bizim hemen her yazdığımız satırda, politika değil. İnandıklarımızı yazdığımızın bilinmesidir. Şuna inanıyoruz ki, "İstanbul değil, Bizans'ın Fethi"nin bir Hıristiyan Osmanlı tarafından yazılmış olmasının ayrı bir özelliği olmaktadır. Zira, bir "Hıristiyan Türk"ün görüş ve inançlarının da Müslüman kardeşlerimiz tarafından açıklıkla bilinmesi birçok açıdan önemli ve elzemdir!..

DÖRDÜNCÜ HAÇLI SEFERİ
VE
BİZANS SOYGUNU...
(1204)

Bizans başkenti Konstantinopolis'i Osmanlı-Türkleri'nin elinden kurtarabilmek (!) gayesiyle tertiplenen **(IV. HAÇLI SEFERİ)ni Alman İmparatoru Heinrich VI. tertiplemişti.** Haçlı Armadası Konstantinopolis önlerine gelince, Bizans başkentinin haşmetli ve pek parlak görünüş ile muhteşem zenginliği karşısında, **fakir Avrupa'nın o pek dindar (!) şövalyelerinin gözleri kamaşmış, âdeta küçük dillerini yutacak hâle gelerek kendilerinden geçmişlerdi... Bu aç gözlülük ve şaşkınlık içinde gözleri dönen Haçlılar: "Dinlerini, Hıristiyanlık inançlarını ve de aynı zamanda, Bizans'a yardıma gelmiş olduklarını vs. unutarak aç canavarlar gibi, ağızlarından salyalar akıtarak, ani bir kararla Bizans'ın başkenti ve cihanın incisi Konstantiniyye'ye karşı saldırıya geçmişlerdi...**

Ani ve hiç beklenmedik saldırı neticesi; 25 kule zaptederek, kısa zamanda şehre girmişlerdi ve böylece Konstantiniyye dahilinde pek korkunç ve gerçekten dehşete düşüren bir savaş da değil; gayet kanlı ve kahredici boğuşma zuhur etmekteydi...

Gafil avlanıp, bir an için ne olduğunu anlayamayan Bizanslılar, ilk şaşkınlıkları geçer geçmez. **Derhal yukarıda kaydedilen pek kanlı bir boğuşmaya girişmişler ve şehrin müdafaasını; canları, kanları pahasına gayet inatçı bir direnişle sağlamaktaydılar...**

Bizanslılar'dan böylesine inatçı ve güçlü bir direniş beklemeyen Avrupa Barbarları ise, daha fazla tutunamayacaklarını

anlayarak gayet mahir bir ustalıkla, şehri ateşe verip ricate geçmişlerdi...

Bizans içindeki savaş esnasında zuhur etmiş olan dehşetli bir rüzgâr ise, yangının kısa zamanda şehrin büyük bir bölümüne hâkim olarak, büyük bir alanı kaplaması ise trajedinin bir başka menfi tarafı idi: **(Yedikule'deki meşhur "Yaldızlı-Zafer veya İmparator Kapusu"ndan, Eyüp'ün "Kabristan" veya "Ayvansaray" denilen Kapusu'na kadar her tarafa yayılmış ve her yer cayır cayır yanmaktaydı...**

Bizanslılar'm asker sivil hemen hepsi âdeta seferber olmuş bir türlü inanmak istemedikleri bu Haçlı alçaklığına karşı tüm güçleri ile karşı koyarken, diğer taraftan da yangını söndürmeye çalışmaktaydılar...

Gerçekten de Bizanslılar'ın hâli pek feci idi. Zira, ilk şaşkınlıkları geçtikten sonra, mukabil taarruz hareketine girişmeleri boşa bir çaba olmuştu. Çünkü; **Avrupa Barbarları, Bizans'ı pek gâfil avlamışlardı...**

Gece İmparator hazinesini alarak Trakya'ya kaçtı. Haçlılar ise, kaçan İmparator'un, yakınlarının ve İmparatoriçe'nin mallarına el koymuşlardı. Keza: Kiliselerdeki "altun ve gümüş" gibi gayet değerli ayin takımları ve kalan değerli eşyaları derhal gasbettiler. Ancak, bütün bunları az bulmuş olacaklar ki, hiç mi hiç tatmin olmamışlardı. Zira istekleri sonsuzdu...

Haçlılar'ın bu derece barbar ve acımasız oluşları karşısında Bizanslı Rumlar; son derece haklı olarak onlardan kesinlikle nefret etmişlerdi ve Hıristiyanlık maskesi altında, hakiki kimliklerini saklayan bu çapulcu sürüsüne karşı duydukları nefret duyguları, sonuna kadar devam etti...

"16 Nisan 1204" tarihinde tekrar saldırıya geçen Haçlı Donanması; Bizans surları önünde 3-4 saat çatıştıktan sonra, tekrar geri çekildi. Bunlar, düşmanı yıldırma ve yıpratma taktikleri idi. Nitekim, üç gün sonra, yeni bir hücum ile iki düşman gemisi, bir kulenin sahiline asker çıkardı. **Her iki Haçlı gemisinde de kumanda birer piskoposun elindeydi ve Fransız asıllı olan Piskoposlar'ın**

bayrakları kule gönderine çekildi. Bu meyanda dört kule daha zaptedilmiş ve Haçlı süvarileri karaya çıkarak şehre saldırdı ki; Konstantiniyye beldesinde o an dehşet verici pek korkunç bir katliam başlamış, masum halk hiç acınmadan kılıçtan geçirilmekteydi... **İstilâcılar akşam üzeri tekrar yangın çıkararak, bütün semtlere yayılıp; "Kilise, Saray, Ticarethâne, Ev" demeden önlerine her ne çıktı ise soyup, talan ettiler...** Rum halk ne yapacağını şaşırmış, Haçlı subayların ayaklarına kapanarak; Hıristiyan olduklarını anlatabilmek için, **"Haç çıkarıp"** yalvarıyorlardı. **Ancak, ne çare... Çünkü, bu barbar ve çapulcu sürüsü; ne Hıristiyan'dı, ne de Müslüman. Onlar sade Hıristiyanlık dini perdesi arkasına gizlenmiş hakiki kâfirler, hakiki gâvurlar sürüsü idi...**

Haçlı güruhu daha da ileri giderek; Azizler'in kabirlerini de açarak, sandukaları meydana çıkarıp, kapaklarını açmışlar ve içlerinde her ne var ise kıymetli olanların hemen hepsini almışlardı...

Bütün bu aşağılık icraatları yetmezmiş gibi bir de; Bizanslılar'ın hatırasına son derece saygı duydukları İmparator, Büyük Justiniauns'un kabrini de açıp, içindekileri yağma ettiler ve Büyük İmparator'un mezarını tamamen harap ettikten sonra, diğer mezarlara doğru uzaklaştılar. Evet; mahşerin dört atlısı o an Bizans'ın başkentinde idi!..

AYASOFYA KATEDRALİ SOYGUNU (MS. 1204)

Soygun sırası; Konstantinopolis'in ve umum Hıristiyanlığın o yıllarda en büyük badei olan dünyaca meşhur "**Ayasofya Katedrali**"ne gelmişti. **Diğer Kilise, Saray, Ev ve İş mahallerinde soygun yapılırken mekânlara at sokuluyor yağma edilen değerli eşyalar bunlarla taşınıyordu.**

Nitekim sıra Ayasofya Katedrali'ne gelince, aynı usül uygulanıp, Mukaddes Mabed'den içeri atlar sokularak, paha biçilemez sanat eserleri atların sırtına vurulup, daha ağırları ise ile taşınmaya başladı ve bu meyanda: **(Yağma edilenler arasında: Hz. İsa (a.s.)'nın üzerine çivilendiği çarmıhın bir parçası, Hz. İsa (a.s.)'nın kanının bulunduğu küçük bir şişe, Ayayorgi'nin bir kolu; kafatasının bir parçası vs. Hıristiyan dininin en mukaddes yadigârları gasbedilerek, Venedik'e gönderildi...)**

Günümüzde "Hıristiyanlığın şampiyonluğunu" yapan bu vahşi barbarlar; o çağlarda cihanın en büyük ve en muhteşem Hıristiyan Mabedi sayılan, Ayasofya Katedrali'ne soygun ve talan maksadı ile girdiklerinde, kendileriyle birlikte getirdikleri gayet azgın ve adi fahişeyi; Katedral'in Patriklik kürsüsüne oturtarak, eline verdikleri mukaddes bir kupa dolusu şarapla, müstehcen şarkılar söyletip bu iblis kadınlarla birlikte, mukaddes kupalarda şarap içip eğlenmeye başladılar ki, bu eğlenceleri esnasında; Katedrale birlikte getirmiş oldukları Bizanslı; "Rahibe", kadın, kız ve körpecik oğlanların açıkça ırzına geçtiler... Zıbarıncaya kadar içtikleri şarabın tesiriyle büsbütün azmışlar âdeta canavarlaşmışlardı...

Mukaddes Mabed içinde cereyan eden bu tüyler ürpertici ve de pek iğrenç hareketlere, sadece "Muharipler" değil. Aynı zamanda, "Katolik Rahipleri" de katılmışlardı!..

Yukarıda mümkün mertebe özetlediğimiz bu iğrenç talan esnasında, **"Yunan ve Latin"** edebiyatının en güzel örnekleri olan (900 yıllık) kitapların çoğunu parçaladılar ve kalanı da yangınlar esnasında yanıp, kül olmuştu...

Bu sebeple, dünya medeniyetinin uğramış olduğu zarar, pek ziyade olmuştur. **Zira; Yunan Mitolojisi'ne varıncaya kadar, birçok el yazması eser yoklara karışmıştır ki; günümüzde bazı tarihçilerin iddia ettikleri gibi; sonradan yazılan birçok eserde tahrifat vardır.**

VE SOYGUN DEVAM EDİYOR!..

O yıllarda "**At Meydanı**"nı süsleyen; "Altun yaldızlı ve tunçtan imal edilmiş dört "at heykeli" tüm Avrupa ülkelerinin dillerinde idi ve bu meşhur dörtlüyü yerinden söküp Avrupa'ya götürmek, Avrupa Haçlıları'nın rüyalarına girmekteydi!..

Bu büyük şeref (!) Venedik Cumhurbaşkanı Dandolo'ya nasip oldu ve bu dörtlü at heykeli, mezkûr şahıs tarafından Venedik'e kaçırıldı.

Günümüzde (San-Marco Katedrali)nin ön cephesinde bulunan balkonu süslemekte bulunan bu heykelin ki, o bir dehşet verici talan hatırasıdır. Mukaddes bir Mabed'in balkonuna konması ise: "Avrupa Hıristiyanlanları ve bilhassa Papalık yüce makamı açısından utanç verici bir hatıra değil midir!..

8-9 yüz milyon Katolik'in "dini lideri" Papalar'm yüzleri hiç kızarmaz mı?.. Bu talan ve vahşet hatırası, daha doğrusu "suç delili" nasıl oluyor da mukaddes bir Mabed'in balkonuna konabiliyor?!..

Herhalde, Cenâb-ı Hakk'ın bir hikmeti olsa gerek!..

Bizans'ın Avrupa-Haçlıları tarafından soyulup, soğana çevrildiği yıllarda, Bizan'ın başkenti Konstantinopolis, cihanın en güzel ve en muhteşem beldelerinden başlıcası idi ve hemen her tarafı sanat eserleriyle olup, taşmaktaydı ki, bunların hemen hiç birisine paha biçilemezdi.

Ne var ki, Avrupa'dan gelmiş olan bu Haçlı barbarlar: (10.000)lerce Bizanslı'yı hiç mi hiç acımadan kılıçtan geçirdiği yetmezmiş gibi. Bir de talan esnasında, hiç mi hiç değerini taktir edemeyecekleri birçok sanat eserini kırıp dökmüşler. Madeni olanlarını ise eriterek birer dev külçe hâline sokmuşlardı!..

Talancıların elde ettikleri servet, akıl almaz rakamlara erişmişti ki; biri birinden gizlediklerinin haricinde, aralarında paylaştıkları servet, **"1.000.000 altun"** değerinde idi. **Bu miktarın dörtte biri olan "250.000 altun"; Almanya İmparatoru, Heinrich VI. için ayrılmış, geride kalan "750.000 altun" ise, Fransızlar ile Venedikliler arasında pay edilmişti...**

Bu utanç verici trajik vak'aya bizzat şahit olup ve de bütün Hıristiyanlık için kapkara bir leke teşkil eden **(IV. HAÇLI SEFERİ)**nin tarihini yazan. **"Villehhardoun"**, kitabının **"Bizans bölümü"**nü yazarken şu gayet enterasan kayıtları geçmiştir ki, gerçekten ibretle okunacak bir tarihi vesikadır.

– Fransa'nın en büyük şehirlerinden üçünün toplamında olan miktardan ziyade ev yandı; "Yağma edilen altun-gümüş, mücevherat, ipekli kumaşlar ve kürkler", hiç kimsenin hesap edemeyeceği bir miktarda idi.

Dünya yaratılalı beri hiçbir ülkede bu kadar talan ve yağma olmamıştır; herkes kendisine bir mesken uydurdu ve hiçbir Haçlı ortada kalmadı.

Hz. Allah'ın ihsan ettiği bu şeref ve zevkten hâsıl olan şevk pek büyüktü. Zira, zaruret içinde olan Haçlılar birden bire zengin oldular.(*)

Bizanslı Tarihçi, Nikitas, vak'a hakkında şu satırları düşmüştür:

(– Yangın söndürüldükten; daha doğrusu yanacak hiçbir şey kalmayıp, kendi kendine söndükten sonra, mal memurları; Haçlılara verilmek üzere, yangın yerlerindeki külleri karıştıra-

(*) Avrupa Hıristiyanları'nın "Haçlı Seferleri"ni ne gibi maksatlarla tertiplemiş olduklarını; vak'ayı bizzat yaşamış ve tarihini yazmış olan "Villehardouin"in kitabında kayda geçtiği satırlarından öğrenmiş oluyoruz!..
O bu vahşet için: "Hz. Allah'ın ihsan ettiği şeref" diyor!..
İşte biz Türk milletine: "BARBAR" diyen Avrupa Haçlıları'nın hâli!.. Acaba kimler vahşi, kimler barbar?..
Kimlerin vahşi ve barbar olup olmadığı; İslâm'ın mukaddes kılıcı Bizans'ı fethettikten sonra, açıklıkla meydana çıkmıştır ki, bu muhteşem vak'ayı daha ileriki sayfalarda büyük bir gurur ve zevkle okuyacağız.

rak, erimiş altun ve gümüş külçeleri bulabilmekle uğraşmaktaydılar.

Onların bu şekildeki çalışmalarını takip eden Rumlar'ın Haçlılara karşı duydukları düşmanlık ve nefret hisleri artık doruğuna erişmişti...)

MS. 1261 yılında "**Paleologos**"lar idaresinde olan Bizanslılar. Nihayet Avrupa Haçlıları'nı Konstantiopoli'den kovabildiler ve İmparatorluk başkenti, İznik'ten tekrar Konstantinopolis'e getirildi.

Ne var ki, kentin nüfusu, yarım milyondan aşağa düşmüş ve Bizans pek feci şekilde hırpalanmıştı...

İşte yukarıda mümkün mertebe özetleyerek hikâyesini sunduğumuz, o meşhur IV. Haçlı Seferi'nde, Avrupa Haçlıları, Haçlı Bizans'a karşı olan minnet borçlarını bu şekilde ödemişlerdi; hem de bütün mukaddessatları adına!..

Bu dehşet ve tiksinti verici trajik vak'adan sonraki yıllarda; "**Ortodoks ve Katolik mücadeleleri**" bir daha durmamak üzere devam edip gitmiştir...

Bizans'ın gelişmesi ve kudretli bir İmparatorluk vaziyetine gelerek, yukarıda kayda geçtiğimiz trajik ve korkunç vak'alar yaşamış olmasına rağmen, varlığını "**bin yılı aşkın zaman**" sürdürebilmiş olmasını şu üç faktöre bağlılığı ve riayet edişiyle gerçekleştirebilmiştir:

1- Devlette esas alınan idari sistemini: Roma Devlet tarzında oluşu.

2- Grek ve Roma kültürünün karışımından meydana getirilen Bizans medeniyeti.

3- Hıristiyanlık inancı ile Bizans kültürünün sentezi.

Yukarıda kayda geçilen üç akide onun varlığından temel teşkil etmiş; Roma Caesar-"**Sezar**"ları'nın halef ve mirascıları olduklarını esas alan İmparatorlar. **Asırlarca mevcut sistemi bozmayıp, o üç akideye sadık kalmışlar ve bozulduğunda ise o koca İmparatorluk; için için kemirilerek, tecridi şekilde yoklara doğru kayıp gitmiştir..**

Bizans İmparatorluğu'nda geriye sayım ise; esas **"IV. Haçlı Seferi esnasında uğradığı korkunç saldırı ve Bizans'ın takriben iki asır işgal altında kalması gibi menfi vak'aların zuhur ettiği yıllar içinde Bizans'ta siyasi ikbal hırsı ile meydana getirilen iç çekişmeler ve çeşitli iğrenç entrikalar neticesi meydana gelmiş ve bir daha son bulmamıştır. Hem de taa ki Bizans bitene kadar..."**

Ortodoks olan Bizanslılar'ın, Katolik âlemine karşı haklı olarak duydukları kin ve nefret, gün geçtikçe öylesine koyulaşmıştı ki; telafisine imkân olmayan bir şekle girmişti ve bu şartlar içinde yavaş yavaş filizlenip, gelişen **"Bizans'ın iç ve dış entrikalar zinciri."** Bizans'ı aynen ağaç kurdu gibi sinsice kemirip, yıkıma doğru sürüklemeye başlamış ve böylesi iblisane siyasî çekişmeler içinde önünü dahi göremez hâle düşen Bizans, çevresinde gittikçe olgunlaşan büyük bir tehlikeyi görebilmekten gerçekten yoksun hâldeydi!..

Halbuki, diğer taraftan Osmanlı-Türkleri; Anadolu tarafından yavaş ve fakat emin adımlarla ilerleyip Boğaziçi sahillerine yerleşmişler ve Rumeli yakasından da, Konstantinopolis yarımadasına dayanmışlardı.

İMPARATOR YOANNİS V. PALEOLOGOS'UN: YENİ BİR HAÇLI SEFERİ AÇTIRABİLME TEŞEBBÜSÜ

Tehlikenin büyüklüğünü nihayet kavrayabilmiş olan İmparator, **Yoannis V. Paleologos,** Bizans'ın selâmeti için gururunu ayaklar altına alarak, Osmanlı-Türkleri'ne karşı bir **"Haçlı Seferi"** açtırabilmek için; Roma'ya giderek, Papa'nın huzurunda icra edilen bir dini merasimle **"Katolik mezhebine"** girdi.

Papa Urbain V. İmparatoru, Katolik Kilisesi'nin bir evladı ilân ederek; Türkler'den kurtarılacaklarını (!) vâdedip, Hıristiyan Hükümdarlarına hitaben yazılmış, bir takım gözboyayan mektupları, İmparator'un eline tutuşturmuştu. **Yani bu vaziyete göre; Bizans İmparatoru Yoannis V'in büyük bir riski göze alarak, Katolik mezhebine girmesine karşılık, Papa Urbain V'in, İmparatora en büyük yardımı; kupkuru birkaç tavsiye mektubundan gayrı hiçbir şey olmamıştı!..**

Bizans İmparatoru acı birer hatıra olmaktan gayrı hiçbir değeri olmayan bu kâğıt parçalarıyla birlikte, boynu bükük Fransa'nın yolunu tuttu. Maksadı. Hıristiyan Kralları'ndan yardım dilemekti!..

Ne var ki, bütün bu gayret ve çabaları hiçbir işe yaramamış ve Pay-ı Taht'a son derece acı bir muvaffakiyetsizlik içinde döndü; Bizanslılar, onun Katolik mezhebine girmesine son derece kızmışlar ve Bizans için için kaynamaktaydı...

Gerçi Haçlılar, Bizans'a yardım için, sonradan iki sefer hazırlamışlardı velâkin; Türkler'in Haçlılar'a karşı kazandıkları: "1444 VARNA ZAFERİ" ve onu tâkiben "1448 İKİNCİ VARNA ZAFERİ." Haçlılar'ın belinin okunu kırmış ve tamamen kendi kabuklarına çekilmeye mecbur kalmışlardı.

Bütün bu vak'alar zinciri içinde, sondan evvelki İmparator **Yoannes VIII. Paleologos; "31 Kasım 1448"** tarihinde (58) yaşlarında vefat edince; evlâdı olmadığı için yerine; Mora Despotluğu'nda bulunan biraderlerinden en büyüğü ve (45) yaşında olan, **Konstantinos XI. Dragases Paleologos,** mezkûr isim altında Bizans İmparatoru ilân ve tastik edildi.

Yeni İmparator Konstantinos; **"9 Şubat 1404"** tarihinde doğmuş, 1443'den, 1449 tarihine kadar takriben "altı yıl" Mora Despotluğu yapmış ve İmparator ilân edildiğini öğrendikten sonra, makamının bulunduğu Isparta'dan, **"12 Mart 1449"** tarihinde hareket ederek, deniz yolu ile Konstantinopolis'e gelerek muhteşem bir merasimle İmparatorluk tacını giymişti.

Yoannis VIII.in ölümünden iki ay altı gün sonra İmparator olan Konstantinos; vâlidesi "İrina"nın soyadından dolayı: "Dragasis veya Dragaş" adlarıyla da anılır. **Onun Bizans tahtına geçişi, II. Murad Hân devrine tesadüf etmiştir. Bizans'ın metbuu yani: hamisi vaziyetinde bulunan Sultan II. Murad Hân; Konstantinos'un İmparatorluğu'nu, bizzat tasdiklemiş ve İmparator ancak bu işlemden sonra İmparatorluk tacını giyebilmişti.**

İmparator Konstantinos XI. Paleologos; Sultan II. Mehmed Hân'dan, "2 yıl, 1 ay, 13 gün evvel" İmparator olmuştur.

Bu talihsiz ve bedbaht Prens, Bizans'ı bütün yardımlardan yoksun ve en müşkil zamanında teslim almıştır ki; sadece bu vaziyet dahi onun ne derece talihten nasipsiz bir fert olduğunu açıklıkla göstermektedir!..

Onun İmparator olduğu zaman, Bizans gayet büyük tehlikeler içindeydi ve buna rağmen kendi kaderiyle başbaşa kalmaya mahkûmdu. Lâkin bu bedbaht İmparator her şeye rağmen yine de ülkesi ve tacı için mücadele vermekten hiçbir zaman geri kalmadı. Nitekim, imdat istemek için Avrupa'ya haberciler gönderdi, Mora Despotları durumundaki biraderlerinden yardım istedi.

Ne var ki, İmparator'un bu davranış ve niyetini kısa zamanda sezen **Sultan II. Mehmed Hân; Turhan Beğ**'i; mahdunları; **Ah-**

med Beğ ile **Ömer Beğ** dahil olmak üzere, İmparator'un teşebbüsünü kesin şekilde önlemekle görevlendirdi. Emri alan Beğler derakap harekete geçmişlerdi: **Turhan Beğ, "Korint Berzahı"**nı geçerek, Mora'ya girdi ve Mora Despotları'na öylesine yaman bir darbe vurdu ki; Mora Despotları'nda Bizans'a yardım eli uzatabilecek takat kalmamıştı...

Vaziyet bu merkezde iken, Avrupa hâlâ koyu bir taassup içinde mezhep dâvâsı güdüyor; Bizans'a yardım ellerini uzatabilmeleri için, Bizans İmparatorluğu'nun, "Katolik mezhebini kabulle" Papalığa bağlanmasını şart koşuyordu.

Nitekim Konstantinos'a gönderilen cevabi mektupta **Papa Nikola V.** şu enteresan ve ibret alınacak satırları döşenmişti:

(– Talep ettiğiniz yardım ancak, Ortodoks Kilisesi yerine, Katolik Kilisesi'ni kabul ettiğiniz taktirde yapılabilir. Başka şekilde olabileceğini hiç tahmin etmiyorum!..)

Hiçbir dayanağı kalmayan ve çaresizlik içinde çırpınan Konstantinos XI. Paleologos, bu teklife taraftar olarak; **'Ortodoks-Katolik"** Kiliseleri'ni birleştirebilme çabası ile büyük bir hata işlemiş; Ortodoks Büyük Patriği'ni, Papa'nın emri altında bir Başkardinal durumuna düşürmüştü. Gerçi bu hatasının kendisi de farkındaydı. Lâkin, ülke ve tahtını kurtarabilmek için yapamayacağı hiçbir fedakârlık yoktu ve Avrupa'nın bir an evvel yardım etmesini sağlamaya çalışmaktaydı.

Ancak, bütün iyi niyetine rağmen; Ortodoks Kilisesi ile Bizans halkını yürekten yaralamıştı ve ne Ortodoks Kilisesi ne de Bizans halkı, İmparatorları'nın da en az kendileri kadar üzülmüş olduğunun hiç mi hiç farkında değillerdi. Hoş olsalar da fark etmeyecekti. Zira, Bizans'ın kin ve nefreti, sağ duyusundan ziyade güçlü idi...

Kilise ve halkının kendisine karşı olan saygısını büyük çapta yitirmiş olmasına rağmen; "denize düşen, yılana sarılır" misali; Avrupa'nın yardımını tek kurtuluş çaresi olarak görmekteydi!..

AYASOFYA KATEDRALİ'NDE İLK KATOLİK AYİNİ!..

Kilise ve halkının itirazlarına istemeyerek kulak tıkayan talihsiz İmparator; "**12 Aralık 1452**" tarihinde, "**Ayasofya Katedrali**"nde Katolik usulü bir ayin tertip ettirdi.

Cihan Ortodoksluğu'nun o yıllarda en büyük Mabedi olan bu muhteşem ibadethânede; ilk olarak Katolik usulüne göre ayin icra edilmekteydi. Papa'nın gönderdiği Rum asıllı ve asıl adı "**İzidore**" olan Başkardinal İzidor: "**Katolik dini kisvesi ve ayin tacı ile" Katedrale girdiğinde, Bizans halkı onu şeytana eşit görmüş ve nefretleri daha da artmıştı...**

Papa'nın görevle göndermiş olduğu Başkardinal İzidore; mevcudiyetiyle; Latinler'in (1204'te yapmış oldukları talan ve vahşeti) hatırlatmıştı!..

Dolayısıyla; âyin-i ruhânî tam mânâda ters tepki yapmış ve muazzam Katedral; âyin esnasında tamamen denebilecek derecede boş bir görünüm sergilemekteydi. İmparator gibi düşünüp de âyine ıştirak edenler ise parmakla sayılabilecek derecede azdı. Üstelik onlar da sırf tehlikeyi geçiştirebilmek gayesiyle bu vaziyete katlanmaktaydılar ve ilk farsatta İmparatora karşı çıkacaklarından hiç şüphe edilemezdi. Lâkin, İmparator'un da en az kendileri kadar üzüldüğünden hemen hiç kimsenin haberi yoktu ve zaten düşünebilmelerine de asla imkân yoktu. **Zira, hırs ve nefret onların önsezilerini âdeta köreltmişti!..**

Büyük Duka "başbakan" Lukas Notaras ve sonradan sultan II. Mehmet Hân'ın, Patrik ilân ve tastik ettiği; büyük âlim, Metrapolit Gennadios, derakap bir fırka kurup; kurdukları fırkanın liderleri olarak, İmparator'un bu davranışına açıkça cephe almışlardı. Notaras, şu tarihi konuşmayı yaparak, Katolik dünyasına karşı ne derece nefretle dolu olduğunu açıklıkla meydana koymuştu:

(– Bizans içinde Türk sarığı görmek.

Latin serpuşunu görmekten evlâdır!)

İmparator ise bütün bu protestolara kulak tıkamış ve başkentin korunabilmesi için her ne lâzım ise onları temin etmeye çalışmaktaydı.

İlk tedbir olarak, şehrin birinci derecede güvenlik kalkanı görevi yapan dünyaca meşhur surlarını restore ettirerek, o devrin en mükemmel kalesini aşılabilmesi imkânsız duruma getirtebilme girişimi ile; inşaat ustası, inşaat kalfası, rençper, amele vs. hemen herkesi görevlendirip; "mezar taşlarına varıncaya kadar" her ne buldurabildi ise, o malzeme ile şehrin surlarındaki; zayıf yerleri tamir ve takviye ettirmişti.(*)

Bizans başkentinin mühendislik harikası surlarının yüksekliği mazgallarda 17, mazgalsız yerlerde 15 metre idi. Surların önlerindeki hendekler 18,5 metre genişliğinde ve 9 metre derinliğinde idi.

Surlar kat kattı ve 30 adet kurşun kaplı kulesi vardı. Surların bu sağlam vaziyeti, Bizanslıları nisbeten ferahlatmaktaydı ki, bu meyanda hemen birçok yerden beldenin müdafaası için nihayet yardım gelmeye başlamış; mühimmat ve gönüllüler ardarda gelmekteydi.

Avrupa'dan gelen gönüllüler: (Cenevizli, Venedikli, Katolan, İspanyol. Fransız, Moralı ve Giritli) gönüllülerden müteşekkildi.

26 Ocak 1453 tarihinde Ceneviz Cumhuriyeti'nin göndermiş olduğu **General Justiniani;** refakatinde **"iki harb gemisi ve 700 asker"** getirmişti. Daha sonra ise Ceneviz, tekrar bir harb gemisi, 300 asker daha göndermiş ve ayrıca Sakız Adası'ndan da **"iki harb gemisi ile 700 asker"** gönderilmişti.

Papa ise; üç büyük gemi dolusu erzak ve mühimmat ile 200 asker göndermiş ve ayrıca; 30 geminin de acilen yola çıkmak üzere olduğunu İmparator'a bildirmişti. Ayrıca; Ceneviz'in Galata sitesini savunmak üzere hazırlanmış olan "500 asker" de yola çıkmıştı.

(*) (Surların restorasyonu esnasında birtakım suistimaller olduğundan; duvarların layıkıyla tamir edilmemiş olduğu sonradan anlaşılmıştır. Bu durum ise; Bizans'ın daha ziyade iç düşmanlar tarafından vurulduğu açıklık kazanmaktadır ki, bunlar **"siyaset bezirgânlarından"** başka hiç kimse olamaz inancındayız!..)

2 Nisan 1453 tarihinde İmparator Konstantinos XI. Dragases'in emriyle, Venedikli Bartolomeo Soligo tarafından Haliç'in ağzına koca bir zincir gerildi ve bu suretle; Osmanlı-Türk Donanması'nın Haliç'e girebilme teşebbüsü olursa, önlenecekti. Haliç koyunun ağzına gerilen bu muazzam zincirin bir ucu Sarayburnu'na, diğer ucu da; günümüzdeki Galata rıhtımının bulunduğu yerde tesbit edilmişti. Su yüzünde durabilmesi tahta dubalara raptedilmiş olan ve muhasara esnasında büyük çapta iş görebilmiş bu meşhur zincirin bakımı ise; Latin gemicilerin idaresindeki donanmaya verilmişti.

KONSTANTİNOPOLİS'İN SAVUNMASINI LATİNLER ÜSTLENİYOR

Bizans'ın iç çekişmeleri ve siyasî entrikaların meydana getirdiği ahlâki çöküntü neticesi, Bizans halkının da ahlâki açıdan hayli yara alması tabii ki kaçınılmaz bir netice idi ve vaziyetten en ziyade rahatsız olan ise, tabii ki İmparator'un bizzati kendisi idi ve halkına karşı eski güvenini kısmen yitirmişti. Halbuki, İmparator'un asıl düşünmesi icab eden; **"siyasî entrikalar"** yüzünden meydana gelmiş olan otorite boşluğu olmalıydı. Zira, böylesi kritik bir anda, düşünülmesi icab edilen ilk husus, **"otorite boşluğunu"** bir an önce, ortadan kaldırabilmekti!..

Yukarıda belirtilen sebepler yüzünden halkına karşı güvenini yitirmiş olan İmparator **Konstantinos XI.** gibi düşünen bir diğer şahıs da, bizzat İmparator tarafından **"Başkumandanlığa"** atanan, Ceneviz kahramanı diye bilinen, Başkumandan **Jan Jüstiniani** idi ve yerli halka katiyen itimat etmemekteydi.

Bu görüş zaviyesinde hareket eden Başkumandan; Türkler'in saldırması mümkün bulunan noktalara; Batı'nın en ünlü şövalyeleri ile en gözü pek korsanlarını yerleştirdi ve böylece; şehrin ve surların müdafaasında, en önemli ve en büyük bölümü, Latinlere teslim edilmiş oluyordu ki, böyle bir durum, Bizans halkını ayrıca yaralamış, kendilerinin zûl duruma düştüklerine hükmetmişlerdi ki, bu doğruydu ve savaş esnasında İm-

parator'un da Başkumandanın da ne derece yanılmış olduklarını isbat edeceklerdi hem de canları pahasına!..

Konstantinopolis beldesinin, daha doğrusu Bizans'ın savunmasını şu ünlü kumandanlar yapacaklardı:

1- Başkumandan Jan Jüstiniani

2- Papa'nın murahhası, başkardinal İzidor

3- Sakız Piskoposu, Leonardo

4- Bukşiyardi Biraderler

5- Ünlü Alman Topçusu, Jan Grand

6- Türklere karşı koz olarak başkentte muhafaza edilen, Şehzade Orhan Beğ: kendi özel maiyyetiyle birlikte bir kalenin savunmasını üzerine almıştı.

BATI KAYNAKLARINDAKİ ÇELİŞKİLER!..

İmparator **Konstantinos XI. Dragases**'in, yerli halktan Bizans Ordusu için nefer istediğinde ancak, **"4,973 nefer"** toplayabilmiş olduğunu ileri süren bazı Avrupa kaynakları olmasına rağmen, bizce bu iddia pek sıhhatli değildir. Çünkü, Bizans'ta; herhangi bir düşmanın ani bir baskınına karşı ön tedbir olarak, çoğunlukla yabancı askerlerden müteşekkil ücretli özel birlikler mevcuttu ve bunlar her an hazır bulundurulmaktaydı ve bu **"Avrupa-Haçlıları"** saldırısından beri böyle idi. Yani bir daha gafil avlanmamak için böyle bir tedbir alınmıştı. Mezkûr birliklerin dışında olarak; Bizans'ın müdafaası için çeşitli ülkelerden gelmiş ve sayıları 5-6 bini bulan yabancı müdafiler de hesaba katılacak olursa; Bizans'ın savunmasını yapan asker mevcudunun takriben **"15.000'in üstünde"** olması lazım gelir ki; saldırı esnasında; **"erkek, kadın, yaşlı, genç"** canla başla görev ifa etmiş yerli halk, bu rakamın dışındadır.

Gerçi İmparator, tebası bulunan halkına itimat etmemiştir lâkin; savunma esnasında halkının canları pahasına, beldenin müdafaasında görev alıp, ölümünü hiçe sayarak, bizzat muharebeye iştirak ettiklerini gözleri ile gördüğünde; yanlış düşünmüş olduğuna bizzat şahit olduğundan hem üzülmüş ve hem de halkı ile gurur duymuştu.

Konstantinopolis halkı; rahibinden, papazına, kadınından, yaşlısına ve bütün gençlerine varıncaya kadar, beldenin müdafaası için canlarını dişlerine takarak savaşmışlar ve de (Vatan müdafaası) söz konusu olunca; günahkâr olanı da olmayanı da omuz omuza vermesini bilmişlerdi!..

Nitekim, son devir tarihçilerinden, "**Vasilliev**"in de kabul ettiği gibi: (Bizans'ı sadece Latinler değil. Aynı zamanda bütün güçleri ile kahramanca savaşıp; Bizans'ı bizzat, Bizanslılar savunmuştur.)

Bizim; Bizans'ın tarihini ve fetihten önceki son günlerini özetlememizin, başta kayda geçtiğimiz sebepten ayrı bir de; muhteşem Fatih vak'asını küçümsemek; Bizans İmparatorluğu'nun o döneminde sadece entrikalarla devletin idare edildiğini ve böylece kof bir ağaca benzetildiğini, daha doğrusu benzetilmeye çalışıldığını ve bu marifeti sergileyen yabancı kaynakların ne yaman tahrifatlar düzenlediklerini bir nebze olsun gözler önüne serebilme çabamızdır.

Dahası bizdeki, "**Osmanlı'yı yereceğim**" diye yola çıkıp, "**Fetih vak'asını**" küçümseyebilecek hikmetler yumurtlayanlar ile sözde Türk kahramanlığını dile getireceğim diyerek, "**MALKOÇOĞLU FİLMLERİNE**" benzer kitaplar yayınlayıp; Bizans'ın tamamen sıfırı tüketmiş ve pek ödlek insancıklardan müteşekkil bir güruha sahip bulunduğunu ısrarla ileri süren "**hamaset zavallıları**" da cabası!..

Halbuki, büyük Türk Hâkam'mn rakibi hiç de küçümsenecek bir düşman değildi. Eşsiz Hükümdarımız, Fâtih Sultan II. Mehmed Hân, kanının son damlasına kadar Bizans'ı savunmuş olan, cesur ve güçlü bir düşmanı; kendine özgü pek üstün vasıflarıyla dize getirip, dünya sahnesinden silip, tarihin tozlu sayfalarına göçertmiştir ki; Cihan Sultam eşsiz Türk Hâkam'nın deha ve büyüklüğü esas bu noktada başlar!..

Hakikatın böyle olduğunu ve Batı tarihçileriyle birlikte bizdeki bazı kaynakların, maksatlı olduğundan hiç de gerçekleri yansıtmadığını; "**Fetih**" vak'asını belirten sayfalar okundukça açıklıkla görülecektir!..

Bizans tarihi hakkında daha geniş bilgi kaydetmek isterdik. Ancak; o zaman kitabı daha geniş açıdan ele alarak, hacminin büyümesi sözkonusu olacaktı ki, böyle bir durum, bizim esas aldığımız **"FETİH VAK'ASI"**nın dışına taşan bir eser meydana getirmemiz lüzumu doğacaktı. Böyle bir durum ise bizi ana temadan tamamen uzaklaştıracaktı. Bizim işlemek arzusu duyduğumuz **"kolektif bir tarih"** konusu değil. **Doğrudan; Büyük Cihangir'in, dünyaya parmak ısırtan Fetih vak'ası idi ki; mezkûr vak'a ile birlikte; yepyeni bir çağın kapıları açılmış ve Osmanlı-Türkü'nün; cihan hâkimiyetine giden yolun başlangıç çizgisini bu vak'a ile çizmiştir. Dolayısıyla Bizans tarihi üzerinde daha fazla durmayıp. bu kadarla iktifa ettik.**

Ancak, şu noktayı bilhassa belirtmek isteriz ki o da şudur:

(Fetih vak'ası; **"İlim, fen ve askerlik sanatı"**nın biraraya gelip yekvücut olduğu, pek yaman bir hadisedir ve bu muazzam vak'ayı hemen her yönü ile tek bir kitaba sığdırabilmeye imkân yoktur. Ancak, 3-4 cilt tutan gayet hacimli bir eserde mezkûr gayeye erişilebilir.

Hâl böyle iken, muhakkak ki bizim bu nâçiz kitabımızda birçok eksiklikler görülecek ve ayrıca gözümüzden kaçan bazı önemli noktalar olacaktır ve zaten olmamasına da imkân yoktur.

Dolayısıyla, değerli okuyucularımızdan bu hususta özür dilemek görevimizdir.

CAMİYE TEBDİL EDİLMEDEN EVVEL AYASOFYA KATEDRALİ VE TARİHÇESİ (MS. 537)

İLK KATEDRAL:

Theophanes Nikephoros, ünlü gramerci, **Ermeni asıllı Leon-Levon gibi,** VII. asırdan sonra yaşamış olan tarihçiler; Büyük **Konstantinus I.** devrinde inşa edildiğini kaydetmektedirler: (**MS. 326**)

Daha evvel yaşamış tarihçiler ise, başta **Sokrates** olmak üzere, Kilise'yi İmparator'un mahdunu, Konstantinus'un yaptırdığını ve bitiminden sonra, **"15 Ekim 360"** tarihinde Tanrı'ya adandığını yazarlar.

Buna rağmen ilk yapı üzerinde kesin bir bilgi yoktur; **"Duvarları taş, çatısı ahşap"** olduğu tahmin edilmektedir!..

Keza, şehrin ve sarayın en büyük kilisesi olduğu için Grekçe: **"Megalo Ekklesia" (Büyük Kilise)** denmiş ve öyle anılmıştır.

Daha sonra ise; V. asırdan itibaren; Teslis'in ikinci elemanı Oğul'un niteliği olan, **(Hagia-Sofia) - (Kutsal Bilgelik)** adını aldığı ve bütün Bizans devri süresince bu ad ile anıldığını iddia eden kaynaklar olmasına rağmen, bu yanlıştır ve üçüncü inşaasında yani son inşaasında bu isim mutlu bir rastlantı neticesi değişmiş ve **(Ayasofya)** adını almıştır ki, ilerki sayfalarda hikâyesi aynen geçilmiştir.

V. asır başlarında dini taassubuyla tanınmış başkent Metropoliti **"İoannes Khrysostomos"**un İmparatoriçe'ye karşı hücumlarından kurtulabilmek için onu sürgüne gönderen, **"Arcadius"**a kızan halk ayaklanarak, **"20 Hizaran 404"** tarihinde Mukaddes Mabedi

yaktı. Daha doğrusu çevresi ateşe verilince Katedral de birlikte yanmıştı.(*)

İKİNCİ KATEDRAL:

İmparator Theodosius II. Kilise'nin yeniden inşaası işini **Mimar Roufinos**'a verdi.

Yine (Bezilika örneğine göre) inşa edilen Kilise: **"8 Ekim 415"** tarihinde aynı isim ile tesmiye edilerek ibadete açıldı: **(Megalo-Ekklesia).**

Ne var ki ikinci Kilise'nin ömrü de uzun sürmedi. Şöyle ki:

("Monophysisciler"e eziyet ediliyordu. Onlar da Hipodromdaki fırkalarla birleşerek (Nika İsyanı) adıyla tarihe geçmiş dehşet verici bir ayaklanmaya iştirak ettiler ve mevzubahis vak'ada, gözü dönmüş asilerin hunharca saldırılarıyla, güzelim şehir külyen yanmaya başladı "13-14 Ocak 532" ve böylece ikinci Mabed'de, cehennemi alevler içinde âdeta küle döndü ki, mevzubahis ayaklanma, "18 Ocak 532" tarihinde kanlı bir şekilde ancak bastırılabilmişti...)

Mevzubahis yangınzede Kilise'nin kalıntıları, günümüzdeki Katedral'in, batı avlusunda bulunmaktadır ve (1935 yılı kazılarında) meydana çıkarılmıştır.

ÜÇÜNCÜ VE SON KATEDRAL

Yukarıda kaydettiğimiz dehşet verici **"siyasî ayaklanma"**mn ki, hiç şüphesiz siyasi idi ve **Aziz, İoannes Khrysostomos** ve **"Nika İsyanı"** gibi ayaklanmalar, külyen siyasî idi ve bu konunun ayrıca tetkiki elzemdir!.. Güzelim beldenin âdeta harabeye dönmesine sebep olmuştu.

(*) (Bizans Büyük-Patrik'i, Baş-Metrapolid, İoannes Khrysostomos: (347-407) Ermeni-Kadim Kilisesi'nin kurucusu, Aziz, Krikor Lusavoriç'i anmış olmasıyla, Ermenilerce de Aziz kabul edilen ve Ermenice adı: **"Hovhan VOSGEPERAN"** olup, Ermeni Kilisesince, diğer Ermeni Azizlerle birlikte anılan, bu büyük din âlimi, "MS. 398" yılında Bizans'ın Büyük Patrik'i seçilmiştir.)

Mevcut hâli üzüntü ile seyreden ve derakap, şehrin imarına girişen, ünlü İmparator Büyük Justinianos I. (527-565) felâketzede Mabed'in yeniden ve o güne kadar görülmemiş bir muhteşemlikte olması kaydıyla muazzam bir Mabed'in inşaa edilmesine karar verdi.

İmparator, **Büyük Justinianos I.**'in; böylesine muhteşem bir zenginliğe sahip, muazzam bir Mabed arzulamasındaki başlıca sebep şuydu:

(Benî İsrâil Peygamberi ve Kralı, Hz. Süleyman, Mukaddes Belde (Kudüs)'de o tarihe kadar emsali görülmemiş pek muhteşem bir (Sinagog-"Musevi İbadethânesi") inşaa ettirmiş ve mezkûr Mabed (Hz. SÜLEYMAN MABEDİ) asırlarca dillere destan olmuş, methiyesi İmparator Justinianos I devrine kadar erişmişti.)

İşte bu sebep dolayısıyla; Hıristiyanlar'da, Hz. Musa ümmetine karşı bir eziklik duygusu zuhur etmişti!..

İmparator ise, mezkûr vaziyeti külyen ortadan kaldırmaya ve Cihan Hıristiyanlığı'nın bu eziklik duygusundan kurtulabilmesini sağlamaya and içmişti. Nitekim, hiç fazla tereddüt etmeden harekete geçerek, arzu ettiği Mabed'in inşaa çalışmalarını derakap başlattı.

Mevzubahıs Mabed'in planının çizilmesi ve uygulanması işi: Ünlü matematikçi, Tralléis'li - "Aydınlı", Anthemios ile Miletos'lu -"Millet", İsidoros'a verildi.

İmparator Büyük Justinianos I. Kudüs'teki **(Yerusağem) Hz. Süleyman** Mabedi'nden; daha büyük gayet zengin süslemelerle daha muhteşem olmasını bilhassa istemekteydi.

Ancak, yanan Kilise'nin arsası, böylesine muazzam bir yapı için elverişli değildi ve bu sebeple, yeni istimlâk hareketlerine girişildi ve yeni Mabedin; yangın ve deprem başta olmak üzere, hemen her nevi felâketlere karşı gayet dayanıklı olabilmesi için; tonoz ve kubbelerle örtülecek, mümkün mertebe ahşap kullanılmasına bilhassa dikkat edilecekti. Dolayısıyla; filayakları ve hatılları kesme taştan; sütunlar, başlıklar, kaplamalar, söğeler vs. beyaz veya renkli mermerden yapının ana duvarları, kubbe, tonoz ve kemerleri, tuğla-

dan yapılacaktı. Şantiyede ise; (1.000 usta, 10.000 kalfa, işçi ve amele) tam bir arzu ile çalışmaktaydı.

23 Şubat 532 tarihinde başlanan inşaat, beş yılda tamamlandı ve bütün Bizans'ın medar-ı iftiharı olan, muhteşem ve emsalsiz Kateral; "27 Ocak 537" tarihinde muhteşem bir dini âyinle inananların ibadetine, "Ayasofya" adına tesmiye edilerek açıldı.(*)

(*) "AYASOFYA" isminin menşei: XVIII. asır Ermeni edebiyatının en mümtaz simalarından birisi olarak ün yapmış, İstanbul-Ermeni Patriklerinden merhum, "Nalyan Hagop Baş-Yebisgobos (171-1764). (NAREK) adlı dua kitabının tefsirinde (İst., 1745) gayet enteresan bir vak'ayı kayda geçmiştir."
Nalyan Patrik merhum, Naregazi Krikor Rahib'in (951-1003) aynı kanaatte olduğunu ve mezkûr ismi taşıyan bir Azize'ye ithaf edildiğini kaydetmekte ve fakat; okuduğu Yunanca tarihi kitaplarda ise, aşağıda kayda geçtiğimiz hikâyenin geçtiğini yazmaktadır ki; bu kaydı ilk iddiasını tekzip etmektedir ve aynen şudur:
(– Ayasofya inşaa edildiği sıralarda birgün ustalar ve ameleler öğle paydosu yaptıklarında, gayet sevimli ve güzel bir erkek çocuğunu, şantiyede bekçi olarak bırakırlar ve çocuğa: "Bak dikkat et. Biz gelene kadar hiçbir yabancıyı buraya sokma.) diye sıkı sıkıya tembihlerler.
Mukaddes bir yapıya ait şantiyeyi kendisine emanet ettiklerini gören çocuk, haklı olarak gurur duyar ve görevini içtenlikle ifa ederken, aniden nur yüzlü bir melek, masum ve saf çocuğa görünür ve orada niçin beklediğini sorar?..
Çocuk sebebini anlatınca, Melek: (Sen de gidip yemeğini ye, ben senin yerine beklerim.) der.
Ancak, çocuk vazifesini terketmek istemez. Zira, herhangi bir şey kaybolucak olursa, kendisi sorumlu olacaktır. Melek: (Ben senin yerine muhafızlık edeceğimi söyledim.) deyince, çocuk: (Vaadine ne suretle güvenebilirim?) der.
Melek cevap verir:
"– İlâhi Hikmet şahit olsun ki, avdetine kadar buradan ayrılmayacağım." diye yemin eder.
Bu durum üzerine çocuk kesinlikle inanır ve diğerlerinin yanına gider. Lâkin, görevini terk etmiş olmasından dolayı azar işiten çocuk ise üzüntü içinde gördüklerini anlatır. Bunun üzerine hemen herkes hayrete düşer ve vak'a aynen İmparator Büyük Justinyanos'a nakledilir.
Vak'ayı öğrenen İmparator:
"– Çocuğu bir daha inşaat sahasına sokmayın ki, Melek ebediyen orada kalsın." der.
Böylece vak'anın kahramanı olan çocuk, o günden itibaren bir daha ne şantiyeye ve ne de ibadete açıldıktan sonra Katedral'e asla giremez. Mevzubahis Mabed'in ismi ise mezkûr vak'a sebebiyle: **"İlâhî Hikmet"** mânâsına gelen: "Ayasofya"ya tesmiye edilir.)

Açılış törenine bizzat iştirak eden İmparator Büyük Justinianos I. dört at koşulu saltanat arabasına binerek, alkışlarla büyük saraydan hareket ederek, göz kamaştırıcı muhteşemlikteki Katedral'in önüne geldi.

Muazzam ve muhteşem meydanda toplanmış olan halk coşkulu bir tezahüratla İmparatoru'nu selâmlamaktaydı.

Halkını mukabil bir içtenlikle selâmlayan İmparator, ağır adımlarla Mabed'in büyük Kapusuna (**Aurea Pyle-"Güzel Kapu"**) geldi ve Bizans Büyük Patriki Menas, İmaparatoru bizzat kapuda karşıladı: (Mevzubahis kapuya, **"Kral Kapusu"** da denir.)

Kutru 31 yerden yüksekliği 57 metre olup. Ayasofya'nın en değerli özelliği sayılan **"Orta-Kubbe"**nin altına geline; Cenâb-ı Hakk'ına, böylesine muhteşem ve eşsiz bir Mabedi inşaa ettirebilme lütfunu kendisine bahşetmiş olduğu için son derece sevinmiş ve ellerini semaya kaldırıp sonsuz mutluluk göz yaşları içinde şükranlarını sunduktan sonra, tekrar ellerini mihraba doğru gururla kaldırarak:

(– **Yâ Süleyman! Seni geçtim!**

Seni yendim!..) diye haykırmıştı.(*)

Hangisi olursa olsun. Herhangi bir kavmin ıslahı için **Hz. Allah** tarafından gönderilen bir Peygamber'e hitaben bu şekilde haykırmak. Ancak; sevincinden basiretini yitirmiş olmanın tezahüründen kaynaklanabilir ki, zaten öyle olmuştur denebilir!..

Aslında İmparator'un yapacağı tek şey; dua ve çabalarının gayreti neticesi, gerçekleştirebildiği arzusuna binaen, Cenâb-ı Hakk'a şükranlarını sunmaktan ibaretti. Zira, bir Peygamberi;

(*) (Ermenistan'da (MS. 303) yılında inşa edilmiş bulunan muhteşem "SURP-EÇMİAZİN KATEDRALİ" o tarihlerde çoktan mevcut bulunduğu halde, Hıristiyan dünyasının; "**Ayasofya**"nın inşaasına kadar; Hz. Süleyman'ın muhteşem Mabedine karşı cziklik duymaları, gerçekten gayet enteresandır!..
Bu vaziyete göre, demek ki Hıristiyan dünyası külyen; Ermenileri Hıristiyan saymamış ve bu sebeple de Ermeni Katedrali dikkate alınmamıştır!..
Ey Ermenliğin şampiyonları! Bu nokta üzerinde hiç durdunuz mu?.. Hiç sanmıyoruz. Zira, sizler; birtakım devletlere her daim uşaklık ettiğinizden, basiretiniz külyen bağlanmıştır!..)

hâşâ süme hâşâ yenmek veya geçmek. Hemen hiç bir kulun elinde değildir. Zira, öylesine bir güç ancak ve ancak; (Cenâb-ı Hakk'a aittir ve onda mevcuttur!..)

Nitekim, İmparator Büyük Justinianos bu düşüncesizce hareketinin cezasını ölümünden yıllar sonra; **"Mezarının talan edilmesi ve en az canı kadar sevdiği mabedinde, zavallı kadın ve kızların ırzlarına geçilmesiyle, pek ağır ödemiştir ki daha evvel bu uğursuz vak'ayı okumuştuk.**

İNŞAATINDAN 22 YIL SONRA ZUHUR EDEN DEPREM!..

Yeni inşaa edilen Mabed'in kubbesi basıktı ve dışında destek duvarları yoktu. Yani bazı açılardan pek sağlam sayılamazdı!..

Nitekim inşaasından 22 yıl sonra bir yer sarsıntısı neticesi, büyük kubbenin doğu bölümü tamamen yıkıldı: **(22 Mayıs 558)**

İmparator bu sefer, Katedral'in Mimarı, **İsidoros'un** yeğeni **genç İsidoros'a** kubbenin onarılması görevi verdi.

Yapıyı inceleyen genç mimar, Kubbeyi çok basık buldu ve depremden yıkılan bölümleriyle birlikte diğer kısmını da yıktırıp, yeni bir kubbe yaptı.

Yeni kubbe, eskisinden (6,25 metre) daha yüksekti. (25. kadem). Kubbe'nin yatay kuvvetlerini karşılayabilmek için, yanlara destek duvarlar ekledi.

Kilise ikinci defa büyük bir törenle, **(2 Aralık 562)** tarihinde ibadete açıldı.

Ne var ki, mezkûr onarımda Mabedi yeterli sağlamlığa eriştirememişti. İmparator Basileios I. döneminde yeni bir deprem neticesi Batı yarım kubbesi yıkılma tehlikesi geçirdi ve onarıldı: **(9 Şubat 869)**

Aynı yıl içinde Venedik Docu Orso Patricieni'nin hediye ettiği muhteşem bir Çan, batıdaki destek duvarlarına eklenen kuleye kondu.

25 Ekim 986 tarihinde yeni bir yer sarsıntısı daha zuhur etti ve kubbenin bir bölümü yıkıldı, bir duvarı çatladı ve böylece binanın genel vaziyeti tehlike arzetmeye başlayınca, Katedral ibadete kapatıldı.(*)

(MS. 987) yılında, yani deprem felâketinde bir yıl sonra Ermenistan'ı ünlü **Mimar Dırtad;** Bizans'ın başkentine gelerek, bir müddet kalmaya karar verdi.

Adı geçen bu ünlü Mimar; **"Ermenistan'ın başkenti "Ani Beldesi"**nde nice kilise ve çeşitli yapılara imzasını atmış, gayet mahir bir yapı sanatçısı idi. Dolayısıyla, onun başkent Konstantinopolis'e gelişi pek şanslı bir tesadüf olmuştu.

Bu şansı anında değerlendiren **İmparator Basil II.** Ayasofya'nın onarımını, Ermenistanlı mimar Dırtad'a tevcih etti. (**Tirido-dos**)

Restore vazifesini seve seve kabul eden Mimar Dırtad: (Kilise'yi külyen onarmakla birlikte, **"yerinden kaymış olan"** kubbeyi de yerine oturttu: (MS. 989)

"13 Mayıs 994" tarihinde muhteşem Mabed, yeniden ibadete açılmış, İmparator ve halk pek memnun kalmışlar ünlü Mimar Dırtad ziyadesiyle mükâfatlandırılmıştı.

(*) (Rodos'ta özel olarak gayet sağlam ve sağlamlığı ile birlikte, gayet hafif olarak da dikkatleri çekmiş, özel tuğlalar imal edilmiş ve üzerlerine; "âtideki ibare" yazılmıştır:

– (Hüdâ bina etti. Hüdâ muhafızdır.)

Mezkûr tuğlalar sıra ile örüldükçe her on sırada bir dua edilerek tuğlalar arasına mukaddes "Meron yağı" sürülmüştür.

Ne var ki, "Müze-i Hümâyûn Müdürü", Mösye Dethier bu konuda yazdığı eserinde: "Şimdiye kadar çıkan tuğlalarda böyle bir yazı görülmediğini" zikretmiştir.

Ancak, bizim kayıtlarımızdan da anlaşılacağı gibi; Ayasofya defalarca büyük çapta restorasyonlar geçirmiş ve bilhassa, ünlü Mimar Dırtad'ın onarımında "İran tuğlaları" kullanılmıştır ki, mezkûr tuğlalar incelemelerde tesbit edilmiştir. Dolayısıyla bu iddianın ayrıca tetkiki elzemdir!..)

(Ünlü Ermeni tarihçisi, "Istepannos Asogig: (Mimar Dırtad'ın MS. 989 yılında) Konstantinopolis'teki "Ayasofya"yı külyen onarıp, merkezden kaymış olan kubbesini de yerine oturtmuş olduğunu kaydetmiştir.)

Ayasofya Katedrali için harcanan para miktarı (1996) değeriyle (626 milyar)dır.

Daha sonraki yıllarda da mevzubahis Katedral değişik tarihlerde: **"1261-1317-1354"** muhtelif onarımlar görmüş ve Osmanlı-Türk İmparatorluğu devrinde ise, en ciddi onarımını: **(Sultan II. Selim Hân döneminde mimarlar mimarı, Koca Sinan'ın maharetli elleri ve eşsiz zekâsından âdeta fışkıran sanatçı kişiliğinden görmüştür.**

Şöyle ki; **İmparator Andronikos'**un yaptırdığı destekleri yeniden ördürmüş, yeni dayanak duvarları eklemiş, Mabed'in herhangi bir vak'adan dolayı yıkılabilme tehlikesini böylece önlemiş ve Batı'daki kalın minareyi inşaa etmiştir.

Cumhuriyet devrinde ise; Yüce Önderimiz, Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün isteği üzerine, **"Bakanlar Kurulu"**nun bir kararıyla, Ayasofya Katedrali, (24 Ekim 1934) tarihinde müzeye çevrilmiştir.

915 yıl, 5 ay, 5 gün Kilise olarak hizmet verdikten sonra: "29 Mayıs 1453" tarihinde camiie tahvil edilen mezkûr Mübarek Mabed, günümüzde (2003) mübarek varlığını, aynı muhteşem görünümünde sürdürmektedir.

AYASOFYA KATEDRALİ VE ERMENİLER

XI. asır Ermeni tarihçilerinden ünlü, **Istepannos Asoğig**'in kayıtlarında; (Ermeni kumandanlarından, **"VARTAN II. MAMİGONYAN" "Küçük Vartan"**. İran Hükümdarı, Hüsrev Anuşirvan'a **(531-579)** isyan ederek, ailesi ve maiyyeti ile birlikte, Bizans'ın Pay-ı Taht beldesi, Konstantinopolis'e iltica edip, Ayasofya'nın banisi İmparator Büyük Justinianus I.in kanunlarına riayet ederek, **"Ortodoks mezhebine geçti ve Ayasofya'nın Başkapusu"**na kendi adını verdirerek bu şekilde onur kazanmış ki, o günden sonra mezkûr Kapu: (Ermeni Kapusu) olarak tesmiye olunmuş, denmektedir.)[1]

Vartan adında diğer bir Ermeni tarihçi: **(Mamigonyalar, İmparator Justinianus'dan, Ayasofya'nın Batı Kapusu'nu Ermeniler namına, "5 gümüş kriv"e satın almışlar)** kaydını geçmektedir.[2]

Combéfis tarafından neşredilen ve **"Ermenistan vak'alarına"** ait olan bir **"anonim müellif"**e ait kayıtlarda da: (İmparator Justinianus I. zamanında, MS. 553 senesindeki Konstantinopolis Konsili'ne iştirak eden Ermeniler'in ismi verilirdi ki, aynı mukaddes kapu, bugüne kadar: **"Ermeni Kapusu"** adını taşımaktadır.) demektedir.

Ünlü Ermeni tarihçisi, **İnciciyan: (Bu müellifin kastettiği Kapu, Başmihrab'ın yanındaki olsa gerek. Çünkü, aynı yerde, iki taraftakilerden daha büyük olan ortadaki üç Kapu'ya "Mukaddes Kapular" denirdi: Asoğig, "Baş Kapu", Vartan da**

1- Sen-Petersburg, 1885, Sahife: 85.
2- Vartan: Venedik, 1862, Sahife: 85.

"Batı Kapusu" demekle; üç kapunun ortasmdakini kastetmişlerdir) diyor.

Alman müelliflerinden, **W. Salzenberg**'in: (V'nci ve XIII'nci asırlar zarfındaki; İstanbul'un eski Hıristiyan Abideleri) adlı ve 1854 yılında neşredilen eserinde: (**SURP-KRİKOR LUSAVORİÇ**)in âyin elbiseleri ile ayakta görünen portresinin üst kısmında Grek harfleriyle, "GRİGORİOS ARMENİAS" kelimeleri yazılı olduğu kaydı ile birlikte, "SURP-KRİKOR LUSAVORİÇ"in de resmi sunulmaktadır.)

BİZANS RUMLARI VE ERMENİLER

Tarihin hemen her devrinde, Ermeni kavmi; Bizanslılar'ın gözlerine âdeta bir diken gibi batmış ve her daim Ermeni kavmini yokedebilmek için ellerinden geleni yapmışlar ve fakat; Cenâb-ı Hak, her daim olduğu gibi, hak ne ise onu icra etmiştir. Sonsuz şükürler olsun.

Bu sonsuz kin ve nefretin altında yatan ise, sadece şudur: (Ermeniler'in Ortodoks mezhebine girmeyi kabul etmemeleri.) Bu sebeple, "Malazgirt Meydan Muharebesi"nden evvel, Sivas Ermenileri'ne karşı, bir nevi "soykırım" uygulanmış ve onbinlerce Ermeni katledilmiştir. Keza **"Ani Beldesi"** işgalinde de aynı durum uygulanmış ve bilhassa Malazgirt Meydan Muharebesi'nde Ermeniler'in **Sultan Alp Arslan**'ı tutmaları ve onun saflarına geçmeleri, Bizanslılar açısından, bardağı taşıran son damla olmuş ve bu kinleri günümüzde dahi devam edip gitmektedir...

Meselenin en garip tarafı da; Bizans'ı soyan Avrupa barbarlarının, buna rağmen "Ermeni mevzuu" olunca, derakap Bizans'ı tutmaları ve hemen her açıdan onların saflarında yer almalarıdır!.. Ancak, niçini meçhul değildir ve şudur: (Batı hiçbir zaman "Ermeniler"i Hıristiyan saymamış ve "Türk milletini bir nüvesi olarak" görmüştür ki, bu düşünceleri karşısında saygı ile eğilirim. Çünkü: (ERMENİ, TÜRK'ÜN HIRİSTİYAN KOLUDUR.)

Bizanslı Rumlar'ın Yunanlılar'm, Ermenilere hakaret babında nice yakıştırmaları mevcuttur ki, günümüz Ermenileri'nden hemen birçoğu bunu bilmedikleri için birkaç numuneyi aynen geçiyoruz:

– **"Armenos ine ığtipa": "Ermenidir vur!"**

– **"Ğohdros Armenos!": "Kaba Ermeni"**

– **"Kopso kefali, mesto çuvali":** "Kes kellesini koy çuvala; salla salla vur duvara!"

– "Ermeni guguç guguç, Paskalya'da giyer kırmızı papuç!" (Müellifin notu)

BİZANS İMPARATORLARI LİSTESİ (KRONOLOJİ)

BÜYÜK KONSTANTİNUS I. HANEDANI

Büyük Konstantinus I.	(306-307): Tek başına (323-337)
Konstantios II.	(337-361): Tek başına: (353-361)
Julien-(Jülyen)	(361-363)
Jovien-(Jovyen)	(363-364)
Valens-(Valans)	(364-378)
Valentinianos II.	(371-392): "ara Hanedanı"

BÜYÜK THEODOSİOS I. HANEDANI

Büyük Theodosios I.	(379-395)
Arcadius (Arkadios)	(395-408)
Theodosios II.	(408-450)
Marcien (Marsiyen)	(450-457)
Leon I.	(457-474)
Leon II.	(474-474)
Zenon	(474-491)
Anastase (Anastasios)	(491-518)

BÜYÜK JUSTİNİANOS I. HANEDANI

Justinos I.	(518-527)
Justinianos I. (Büyük)	(527-565)
Justinos II.	(565-578)

Tiberios II. (578-582)
Maurikos (582-602)
Phocas (Fokas) (602-610): "Gasp yolu ile"

HERAKLİOS HANEDANI

Heraklios (Heracliyus) (610-641)
Konstantinos III. ve Herakleonas (641-642)
Konstans II. (642-668)
Konstantinos Pogonatos IV.(668-685)
Justinanos II. Rhinotmete(685-695)
Leontius (695-698): "Gasp yolu ile"
Tiberios III. (698-705): "Gasp yolu ile"
Jüstinyen II. (705-711): "İkinci defa olarak"
Philippicus (711-713)
Anastase II. (713-716)
Theodose III. (716-717)

İZORYA HANEDANI

Leon III. (717-740)
Konstantinos V. Kopronymos (741-775)
Leon IV. (775--780): "İmparatoriçe İrene'nin kocası"
Konstantinos VI (780-797): "İmparatoriçe İrene'nin oğlu"
İrene (797-802)
Nikephoros (Nicephore) I. (802-811): "Gasp yolu ile"
Staurakios (811-811): "Gasp yolu ile"

Mikhael I. Rangabe (811-813): "İmparatoriçe Prokopia ile evlenmiştir."

Leon-"Levon" V. (813-820): "Ermeni asıllı"dır.[1]

AMORİYALILAR VEYA PHYRİGYALILAR HANEDANI

Mikhael II. "Kekeme" (820-829)

Teophilos (829-842)

Mikhael III. "Sarhoş" (842-867)

MAKEDONYALILAR HANEDANI

Basileios I. (867-886)

Leon VI. "Akli" ve (886-912)

Aleksandros;
"Ortak yönetim" (886-913)

Konstantinos VII.
Porphyrogenitos (913-959)

Romanos Lekapenos;
"Damadı Porphyrogenitos
ile ortak yönetmiştir (920-944): "Gasp yolu ile"

Romanos II. (959-963)

Nikephoros Pnocas II. (963-969): "Gasp yolu ile"

Jean I. Tzimisces (969-976): "Gasp yolu ile"

Basileios Bulgaroctonos II(976-1025): "Bulgar katili" (lâkabı)

Konstantinos VIII. (1025-1028)

Romanos II. Argyros (1028-1034): "İmparatoriçe Zoe'nin kocası"

1- (Bizans'ın başkenti, Konstantinopolis'te: "Hükümet darbesi, ihtilâl, isyan gibi; hemen her devletin birinci derece düşmanı" sayılan siyasi ayaklanmaların zuhur ettiği (813-820) yılları arası ihtilâl yolu ile saltanat sürmüş bulunan Levon V. Ermeni asıllı Bizans İmparatorları'ndandır ve saltanatı katledilerek son bulmuştur.)

Mikhael IV. Paphlagonyalı (1034-1041):"İmparatoriçe'nin ikinci kocası"

Mikhael V. Kalaphates (1041-1042): "Michel IV'ün yeğeni, Zoe'nin manevi evladı"

Zoe ve Theodora (1042-1042)

Konstantinos IX. Monomakhos (1042-1055)

Theodora (1055-1056)

Mikhael Startioticos VI. (1056-1057): "Hanedan dışı"

DUKAS VE KOMNENOS HANEDANI

İsaak Komnenos I. (1057-1059)

Konstantinos X. Dukas (1059-1067)

Romanos IV. Diogenes (1067-1071): "Malazgirt Meydan Muharebesi"nde Sultan Alp Arslan'a mağlup olan mağrur Bizans Hükümdarı."

Mikhael VII. Parapinakes (1071-1078)

Nikephoros Botaniates III.(1078-1081): "Gasp yolu ile"

Aleksios II. Komneos (1081-1118)

İoannes I. (1118-1143)

Manuel I. Komnenos (1143-1180)

Aleksios II. Komnenos (1180-1183)

Andronikos Komnenos I.(1183-1185)

ANGELOSLAR HANEDANI

İsaak II. Angelos (1185-1195)

Aleksios III (195-1203)

İsaak II. ve Aleksios IV.(1203-1204): "İsaak II. mahdunu Aleksios IV. ile birlikte"

Aleksios V. Mourtzouphlos (1204-1204): "Gasp yolu ile"

KONSTANTİNOPOLİS'İN LATİN İMPARATORLARI

Flander'li Baudouin (1204-1205)
Flander'li Hendi d'Angre(1206-1216)
Pierre "Courtenay'lı" (1217-1217)
Yolande (1217-1219)
Courtenay'lı Robert II. (1221-1228)
Baudouin II. (1228-1261): "Jean de Brienne ile "Naip"[1]

İZNİK-GREK İMPARATORLARI

Theodoros I. Laskaris (1204-1222)
Joannes Dukas Vatatzes III. (1222-1254)
Theodoros II. (1254-1258)
Joannes IV. Lascaris (1258-1259)
Mikhael VIII. Palelogos(1259-1261)

PALEOLOGOSLAR HANEDANI

Mikhael VIII. (1261-1282)
Andronikos II. (1282-1328)
Andronikos II. (1328-1341)
Mikhael IX. (1294-1320): "Babası, Andronikos II. ile birlikte"
Joannes V. (1341-1376)
Andronic IV. (1376-1379): "Joannes V'in mahdunu"
Joannes VI. Kantakuzenos (1341-1355): "Gasp yolu ile"
Joannes VII. (1390-1390): "Andronkos IV.ün mahdunu. Gasp yolu ile"
Manuel II. (1391-1425)
Joannes VIII. (1425-1448)
Konstantinos XI. Dragases(1449-1453)

1- (Bizans İmparatoru, "Baudonin II."nin tek başına saltanat sürdüğü dönem 1240-1261)'dir.

Dördüncü Bölüm

Pay-ı Taht Edirne'den Hareket ve **"Muharasa'nın Başlangıcı"**

Bizans Ordusu!

Devrinin En Müthiş Silâhı: **"Ejder Adındaki Top"**: Konstantiniyye Yolunda

"Prens-Adaları'nın İşgâli" Vak'ası

Ayios-Stefanos **"Yeşilköy"** Deniz Muharebesi Vak'ası

Türk Gemileri'nin Karadan Geçirilme Vak'ası

Sultan II. Mehmed Hân'ın: **"Bizans İmparatoru'na Acıyıp, Teklifde Bulunma Vak'ası!"**

Konstantinopolis İçinde Zuhur Eden Garip Vak'alar!

İki Hükümdarlık ve İki Ayrı İnanç!

Büyük Dua Töreni Vak'ası!

Ayasofya Katedrali'nde Son **"Ortodoks Ayini"** Vak'ası

EDİRNE'DEN HAREKET
VE
MUHASARANIN BAŞLANGICI
(23 Mart-6 Nisan 1453)

Genç ve eşsiz Türk Hâkanı'nın; (1452-1453) kışını hummalı bir çalışma içinde, Konstantinopolis'in fethi konusunda planlar hazırlayıp, Başkent ve civarı hakkında detaylı haritalar çizerek; büyüklü küçüklü bilumum problemleri bizzat çözümleyip muazzam muhasara hakkında kumandanları ile devamlı istişarelerde bulunduğunu ve böylece, bütün kışı sürekli savaş hazırlıkları içinde geçirdiklerini önceki sayfalarda kayda geçilmişti.

Gene böyle uykusuz geçirdiği gecelerden birinde, sabaha karşı aniden, **Vezir-i â'zam Çandarlı Halil Paşa'yı huzuruna çağırttı.** Devlet işlerinde son derece tecrübeli ve yaşlı olmasına rağmen, yılların eskitemediği bu ünlü Vezir; biraz merak ve biraz da endişe duyduğundan; **zira uygunsuz saatlerde huzura çağrılan Vezirlerin âkibetleri pek hayırlı olmazdı. Heyecan içinde alelacele huzura çıktı!..**

Padişah'ın yatağı nasıl düzeltilmiş ise öylece durmaktaydı. Kendisi ise birtakım planlar, haritalar incelemekle meşguldu. Sanki; Çandarlı'nın huzurda bulunduğunu ve bizzat kendisinin çağırttığından haberi yokmuş gibi, bir müddet daha önündeki kâğıtlara dalgın dalgın baktıktan sonra, aniden doğrularak Halil Paşa'ya döndü ve gür bir sesle:

(– Lâlâ! görürsün ki, geceleri gözümüze uyku girmez. Konstantiniyye bizim niyetimizdir. Bu Rum beldesine gazamız tezdir. Haberin ola ki, hazırlığın tam olsun.

Hak Teâlâ'dan yardım olursa, bu yazı Konstantiniyye'de geçirmek isteriz.)

Halil Paşa:

(– Devletlü Hünkârım! Zat-ı şahanenizin aklı cümlemizden artıktır. Allah'ın inayetiyle İslâm kılıcı, kâfir beldesinde elbette ki muzaffer olsun.

Ben kulunuzun hazırlığı ise, Devletli Sultanımın işareti ve himmetidir.) cevabını verdi.

Huzurdan ayrıldıktan sonra, Halil Paşa'yı hiç mi hiç uyku tutmamıştı. Koca bir çınarı andıran bu yaşlı ve son derece tecrübeli Vezir; (Bizans'ın fethini birçok sebeblerden dolayı gayet zor buluyor ve bu sebeble; herhangi bir muvaffakiyetsizlikten endişe duyuyordu!..)

Ancak; **"Avrupa Haçlıları"**nın Bizans'a yardıma gelebilecekleri endişesi başta olmak üzere birçok şüphe içindeydi ki, bütün bu şüphe ve endişesinde, yaşlılığın bıraktığı tesiri de hesaba katmak lazımdı!.. Dolayısıyla, bıyıkları henüz terlemiş: genç dinamik ve de ele avuca sığamayan Sultan II. Mehmed ise, tam tersi, Bizans'ı bir an evvel fethedebilmek gayesiyle âdeta yanıp tutuşmakta; bu cihan incisi beldeye karşı duyduğu aşk, âdeta kor bir ateş gibi kalbini yakmaktaydı!..

Nitekim, onun hudutsuz enerjisi, emsalsiz dehası, gençliği ile birleşince; zaptedilemez bir güç, benzersiz bir kuvvet meydana gelmekteydi.

Sultan I. Mehmed Hân, kesin olarak kararlıydı: (Konstantiniyye illâ ki, fethedilecekti. Her ne pahasına olursa olsun. Bu mesele kökünden hallediymeliydi. Halil Paşa'ya ne demişti:

(– Hak Teâlâ'dan yardım olur ise, bu yazı Konstantiniyye'de geçiririz!)

Görülüyor ki, kararı katiydi ve genç Sultanı bu niyetinden Hz. Allah'dan gayrı hiçbir kuvvet geri çeviremezdi. Yani, bu onun alnının yazısı idi ve de kendi buyurduğu gibi:

(– Ya O Bizans'ı alacak. Veya Bizans O'nu!..)

Diğer taraftan **İmparator Konstantinos XI. Dragases** ise en ziyade; **beldenin bütün cihan tarafından hayranlık duyulan meşhur surlarına güvenmekteydi ki, böyle düşünmekte ve büyük çapta haklıydı. Ancak, savunmada başlıca güvence olarak düşünmek ve stratejiyi buna göre çizmek. Elbette ki, büyük bir hata olurdu.** Gerçi, **"Orta Çağ"**ın en muhteşem ve en güçlü kalesi idi ve de Bizans'ın başkenti Konstantinopolis'i, nice muhasaralara karşı kahredici bir inatla koruyabilmişti ve tekrar aynı neticeye ulaşılmaması için hiçbir sebep yoktu!..

Ancak, savunmanın ağırlığım doğrudan bu yöne vermek ve son derece güven beslemek. Elbette ki, yanlışların en büyüğü idi ve de "Orta çağdaki" teknolojiye göre; "Olsun taarruzda ve olsun savunmada" insan gücünün ağır bastığı ve dolayısıyla ordunun surlardan daha önemli bir güç teşkil ettiğini peşinen bilmek ve ona göre bir savunma stratejisi hazırlamak lâzımdı!.. Dahası: Surlar uzun yıllardır birinci derecede onarım görmemişti ve birçok yerinin kesin şekilde onarılması elzemdi. Bizans Ordusu'na gelince, bir zamanlar cihanın en güçlü ordularından birisi olarak birçok fetihlere damgasına basan daha doğrusu basmış olan Bizans Ordusu hakkında özet malumat geçmemiz; bazı açılardan ibret alınabilecek özelliklere sahip oluşundandır ve bu güçlü orduyu çürütüp, içi boşalmış bir çınara çeviren ise: **Bizans'ın "siyasi hareketlerden" meydana gelen "iç çekişmeler" olmuştur ve böylece ilk o tantanalı ordu ve bilâhare de "Bizans İmparatorluğu" tarihin tozlu sayfalarına kayıp gitmiştir...**

BİZANS ORDUSU

Batı Roma kökenli, Bizans İmparatorluğu Ordusu'nun da, **"Ülke savunması"** konusunda, Romalı askerlerden farklı düşünmüş oldukları tabii ki beklenemezdi. Nitekim, **"askerlik sanatı"** açısından, son derece farklı **"stratejik taktiklere"** sahip olduklarını düşünmek dahi yersizdir. **Bilhassa ülke savunmasında gayet hassas hareket eden Bizans Hükümdarları, Roma Hükümdarlarından daha değişik düşünmemişler ve hemen hemen aynı stratejik usülleri tatbik etmişlerdir.**

Batı Roma Ordusu'nun: **"Taarruzi hareketleri ile ricat uygulama sistemi"** aynen Bizans Ordusu tarafından da tatbik edilmekteydi. Hele, **"Düşmanı aldatma gayesiyle; taarruzi hareketi, ricatmış gibi gösterip, rakip tarafı yanıltma uygulaması"** Bizans Ordusu tarafından hemen birçok savaşta uygulanmıştır.

Roma Ordusu ile Bizans Ordusu'nun farklı kılan yegâne faktör ise: Bizans Ordusu'nun, daha doğrusu Hükümdarları'nın özellikle savunmaya ağırlık vermiş olmaları idi.

Bizans'ın savunmaya daha ziyade ağırlık vermesine ise, özellikle başkentin sık sık büyük çapta saldırılara muhatap olmasındandır.

Nitekim, sayısız saldırılara ve muhasaralara karşı asırlarca direnebilmiş olan Bizans'ın: **(Hisarları, Kuleleri ve Surları)** mevzubahis **"savunma stratejisi"**nin başlıca gücünü teşkil etmiştir.

Konstantinopolis'in hemen her şekilde korunabilmesi için inşaa edilmiş bulunan meşhur ve muhteşem surları ise, daha önce de temas ettiğimiz gibi, gerçekten övgülere lâyık özelliklere sahiptiler.

Mevzubahis beldenin savunulması hususunda ilk endişelenen Hükümdar, İmparator Büyük Konstantinus I. olmuş; karadan gelebilecek herhangi bir saldırıya karşı; **"Kuzey, Batı ve Güney sınırlarına"** kara surları inşaa ettirerek büyük çapta tedbir almıştı.

Ne var ki, zaman içinde Bizans'ta baş gösteren iktidar çekişmeleri ve dolayısıyla peydahlanan "siyasi entrikalar" Bizans'ı kemire kemire, siyaset çirkefinin "Orduya da sıçramasına" sebep olmuş ve böylece Bizans en kuvvetli silahından olmuştur. Yani: (Surlar top ise, Ordu da güllesi idi.) Güllesiz top ne işe yarardı ki?..

Evet, 1453 Muhasarası'nda Bizans Ordusu mevcuttu lâkin, her ne kadar olsa, **"yara almış bir ordu"** idi ve dolayısıyla şehrin savunmasında yabancı yardımına da ihtiyaç hissedilmişti.

İmparator Konstantinos XI.in ve daha önceki birkaç İmparatorun, savunma mevzuunda, surlarla birlikte, ordunun güçlendirilmesini de düşünseydiler tabii ki, daha isabetli olurdu. **Ancak; siyasete bulaştırıldığından zaman zaman; ihtilâller, darbeler yapar**

duruma gelmiş bulunan ordu, öyle bir zaman gelmiştir ki, İmparatorların en ziyade korktukları güç olmuştur. Dolayısıyla ordunun islâh edilmesi cihetine de hiç gidilmemiş; **"Paralı asker usulü"** ordu, çoğu zaman **"has orduya"** tercih edilmiştir.

İmparator Konstantinos XI.un en ziyade surlara güvenmesinde yukarıda kayda geçtiğimiz noktaları da dikkate almak lâzımdır ve bir yerde de, surların varlığı onu ziyade rahatlatmış ve hiçbir zaman düşmanının hangi usüllere başvuracağını, zekâ derecesini vs. lâyıkıyla öğrenebilmeye çalışmamıştı!..

Halbuki, bu seferki düşman, İmparator'un muhayyelesinin gayet fefkinde olan pek yaman bir rakipti. Sultan II. Mehmed'in elinde bulunan ve cihanın en mükemmel savaş sanatına sahip bulunan ordusunun savaş gücü; muhteşem Hükümdarın eşsiz dehası ile birleşince, kahredici bir kuvvet meydana gelmekteydi ki, bu emsalsiz kuvvetin karşısına çıkan her düşman ordusu; her ne kadar kuvvetli olursa olsun; bir insan sürüsü olmaktan ileri gidemez; güneşin altında eriyen karlara dönerdi...

Evet, eşsiz Padişah'ın güç ve kuvvetinin emsalsizliği, bütün düşmanlarının tasavvurlarının fefkinde idi. Ne var ki, Konstantinos **XI. Dragases,** bu muazzam ve muhteşem kuvvetin varlığına ancak muhasaradan sonra şahit olacak ve dehşet verici bir korkuya kapılacaktı!..

Edirne'deki savaş hazırlıkları nihayete ermiş, muhteşem Osmanlı-Türk Ordusu; **"Yeni bir çağa damgasını basarak, bütün cihana Türk'ün kuvvet ve haşmetini ezici şekilde kabul ettiren bu mukaddes sefere bir an evvel çıkabilmek için can atmaktaydı.**

Sultan II. Mehmed Hân ise; Bizans'ın savunma gücünün başında o malûm surların geldiğini gayet iyi bilmekte olduğundan, taarruz planını ona göre hazırlamıştı. Mevcut şartlara istinaden, muhasara hareketi pek uzun sürmemeliydi. **Zira; surlar dahil, şehrin coğrafi vaziyetini ve Avrupa-Haçlıları'nın her an müdahale edebileceklerini gözönüne alarak, muhasara planı üzerinde mezkûr şartları esas alarak çalışmıştı.** Plana göre: Şehre girebil-

mek için, birinci hareket; son derece kuvvetli kale duvarlarında gedikler açmak olmalıydı. **İşte bu müşkül, dünya harp sanatında, büyük bir çığır açılmasına öncü oldu. Şöyle ki, gerçekten pek büyük bir engel durumundaki o muazzam taş yığınını; parça parça edip, tam mânâda enkaz haline getirebilmek için o güne kadar görülmemiş yepyeni bir araç meydana getirmek lâzımdı!..**

Eşsiz bir dehaya sahip bulunan Sultan II. Mehmed ise, hemen hemen bütün kış bu nokta üzerinde düşünmüş ve o güne kadar tasavvuru dahi mümkün olmayan, muazzam bir tahrip gücü meydana getirebilmeyi planlamıştı ki, böylece Padişah'ın bu planı; cihan, **"Harp ve topçuluk"** sanatında büyük çapta bir çığır açılması ile neticelenecekti.

Sultan II. Mehmed'in planı şuydu: O tarihe kadar misli görülmemiş toplar döktürecekti ve bu arzusunu gerçekleştirebilecek, dünyaca namlı en âlâ **"top dökümü"** ustaları, o günlerde genç Padişah'ın hizmetinde idiler. Meselâ; başta, **"Sarıca Paşa. Mimar Muslihüddin"** gibi; Bizans'ın muhasaraları için çok büyük toplar dökmüş, döktürmüş olan birçok Türk mühendisleriyle döküm ustaları yanında; Rumelihisarı'nın inşaasında Padişah'a müracaatla hizmetine girmiş bulunan Macar asallı ünlü top döküm ustası, **"Orban"**da yer almaktaydı. İlk tecrübeler esnasında Orban genç Sultan'a:(*)

(*) (Yabancı kaynaklar, meşhur büyük topun: **"Orban", "Orsen"** veya **"Urbani"** adındaki Macar ustası tarafından dökülmüş olduğunu, haddinden ziyade istismar etmişlerdir. Halbuki söz konusu topun dökümünden evvel bu usta; **"Son tecrübe dökümlerinden birisi de, döktüğü topun parçalanmasından dolayı, kaza neticesi ölmüştür."** Dolayısıyla, büyük topun dökümü ve tecrübesinde, bu ünlü Macar top döküm ustası sağ değildi. **Öyle dahi olsa; bu meşhur topun değer ve hikmeti, "balistik hesapların" yapılabilmesindendir ki, bu işlemi doğrudan genç Sultan yerine getirmiştir.**
Bir rivayete göre de topu döken bir **"Ulah** ustası imiş!.." Lâkin bu ihtimal gayet zayıftır. Her ne şekil olursa olsun, Osmanlı ve Bizans kaynaklarında **"Ejdere benzetilen"** ve o tarihe kadar misli görülmemiş bu muazzam harp aleti, her yönü ile Sultan II. Mehmed'in eseridir diyebiliriz hem de rahatlıkla.
Daha geniş bilgi için bakınız: Dânişmend "Kronoloji."

(– Büyük toplarınızı dökebilirim; benim dökümcülüğüme her zaman güvenebilirsiniz. Ama ince hesaplardan anlamam. Güllenin ne kadar mesafeye düşebileceğini hesaplayamam!..)

demişti. Padişah'ın cevabı ise şu oldu:

(– Bizim senden istediğimiz sadece topu iyi dökmenden ibarettir. Kalanı biz düşünürüz.)

Macar asıllı ünlü top dökümcü ustasına kaydedildiği gibi, kesin ve net bir cevap veren **Sultan II. Mehmed Hân,** Bizans'ın başkenti muhasarasında çok büyük rol oynayacak olan bu eşsiz topların, en ince detaylarına kadar bütün hesap ve planlarını bizzat kendi yapmış, resimlerini dahi bizzat çizmişti.

Kendi nezareti altında döktürmüş bulunduğu toplardan birisi çok büyüktü ve bu muazzam topun atış tecrübesi yapılacağı zaman heyecana kapılmamaları için Edirne halkı ikaz edilmiş, önceden bilgilendirilmişti.

O tarihe kadar misli görülmemiş olan bu dehşet verici harp aletinin ilk atış tecrübesi yapıldığında; bütün şehir duman içinde kalmış, tarakası iki buçuk mil mesafeden işitilmiş, güllesi bir mil mesafeye gidip, altı kadem derinliğinde açtığı çukura gömülmüştü.

Bu muhteşem ve eşsiz başarı, tek kelime ile genç Hükümdarın ferdi eseri idi. **Diğer taraftan Bizans İmparatoru ise bütün bunlardan habersiz bilhassa surlarla meşgul olmaktaydı. Bir başka ifadeyle: "Belde yeni sahiplerini beklemekteydi!.."**

EJDER ADINI ALAN MUAZZAM TOP KONSTANTİNOPOLİS YOLUNDA!..

1453 Şubatı'nda **II. Mehmed Hân,** büyük topun Edirne'den Konstantinopolis'e nakledilmesi irade buyurdu. **"EJDER"** ismi yakıştırılan bu dev harp aletinin naklinde **"50 çift öküz"** kullanılmış ve muvazenesinin temin edilebilmesi için de iki tarafında **"200'er kişi"** görev almıştı. Ayrıca; **"50 arabacı ile 200 kazmacı"** önden giderek yolları düzeltmekteydiler. Topun nakil hizmetinde yekûn

olarak; (**700 veya 1000 kişinin**) görev almış olduğu ayrıca rivayetler arasındadır!..

Ejderi nakleden müfrezelere, Rumeli Beylerbeyi, Dayı Karaca Paşa nezaret ediyordu. Karaca Paşa'nın bir ayrı vazifesi de: (Konstantinopolis civarında bulunan; "Kasaba, şehir vs. mahalleri" külyen işgal etmekti.)

Karaca Paşa, **"10.000 kişilik bir kuvvetle":** (Perinthos, Marmara Ereğlisi, Epibation/Epivatos, Bigados, Kartero, "Kum-Burgaz" ve Hagios-Stephanos; "Ayios-Stefanos-Yeşilköy" mevkilerini külyen fethetti. Yalnız **"Selymbria-Silivri"**) kasabası teslim teklifini reddetti ki; Konstantinopolis'in düşmesinden sonra hiçbir umudu kalmayınca, o da kendiliğinden teslim olmaya mecbur kaldı. **Fethedilen mahallerden birçok Rum, tehlikeyi sezince Konstantinopolis'e sığınmış ve kalanları ise tutsak edilmişti ki; böyle bir netice beklemeyen Rumlar, âdeta dehşete kapılmışlardı!..**

"Ejder" adıyla bilinen büyük top; iki ay süren bir zahmetli yolculuktan sonra, Konstantinopolis önlerine getirilebilmiş ve surlara beş mil mesafede bulunan **"İğri Kapu"** karşısında muvakat mevziine yerleştirilmişti.

Bizans kasabalarının işini bitiren **Karaca Paşa** ise topun getirildiğini öğrenince, derhal topun yerleştirildiği mahale geldi.

Bizans surları önüne getirilmiş bulunan Türk topları; irili ufaklı ve fakat hemen hepsi de tahrip gücü yüksek ve o çağa göre, son sistem vurucu silahlardı...

Meselâ; içlerinde **"iki tonluk gülle"** atabilen toplar mevcuttu ki, mezkûr topları ancak **"2000 kişi"** çekebilmekteydi ve bu büyük toplar ejderin haricinde dökülmüş toplardı. Bazı Bizans kaynaklarına göre Türk toplarının sayısı: **"Her birisi 4 toptan müteşekkil"** 14 batarya, yani **"56 top"**tan ibaretti. Bazı kaynaklar ise bu miktarı: **"200"** olarak göstermektedir!..

Nihayet hemen her eksiği tamamlanan Sultan II. Mehmed Hân, yol ihtiyaçlarını da ikmâl ettikten sonra, **"23 Mart 1453"** tarihinde Edirne'den hareket ederek, 13 günde Konstantinopolis önlerine gelerek, surun bir buçuk mil mesafesinde, **"şimdiki Maltepe Askeri Hastahânesi"**nin bulunduğu mahalde kurulmuş bulunan **"Otağ-ı**

Hümâyûnu"na yerleşti. **Karargâhın çevresinde ise tabii olarak, geniş hendekler kazılmış ve gayet sıkı tedbirler alınmıştı ve tabii ki, hemen hiçbir düşman böylesine sıkı bir emniyet tedbirini hiçbir surette aşamazdı ve aşabilmesi için ancak içten ihanet olması lâzımdı ki, buna da zaten imkân yoktu. Zira, hemen her ordu mensubu, Padişahı'na kalpten bağlı idi.**

"6 Nisan 1453" tarihinde Büyük Türk Hâkanı; **"160.000 kişiden"** müteşekkil muhteşem ordusu ile birlikte Cuma namazını açıkta kıldıktan sonra, muhasara emrini verdi.

"15.000"i bulan **"Yeniçeri ve Sipahi Kıtaları"** ile donanmış muhteşem ordunun merkezi Maltepe olmuş; **"Sağ cenahını, Anadolu askeri. Sol cenahını da Rumeli askeri"** tutmaktaydı.

Keza **"Galata-Cenevizliler"**inin herhangi bir müdahalelerin mani olabilmek için ise; **Zağanos Mehmed Paşa** gerekli tedbirleri almış ve Beyoğlu sırtlarını külyen işgâl etmişti ki, böylece; Haliç'ten, Marmara sahiline kadar tüm sur boyunun işgali tamamlanmış olmaktaydı.(*)

Vezir Zağanos Paşa'nın, Cenevizliler'in Galata sitesi önünü, **Dayı Karaca, İshak, Mahmud, Bursalı Ahmed Paşalar'ın** surları çepeçevre kuşatmalarından sonra, toplar da gereken kilit noktalarına yerleştirilmiş; böylece muhteşem Türk Ordusu, o devrin en mükemmel silahları ile donatılmış şekilde, şehri kuşatmış ve sabırsızlıkla hücum emrini beklemekteydi.

Vicdanlı ve asil Türk Hâkanı, boşuna kan dökülmemesi için, İmparator **Konstantinos Dragases'e, Vezir Mahmud Paşa** yı, birinci derecede Elçi göndererek; **(Bizans'ın derhal teslim edilme-**

(*) **("Zağanos Mehmed Paşa"**nın, **"Rum veya Arnavud dönmesi olduğu"** hakkında rivayetler varsa da, bu rivayetlerin **"Zağanos"** adından ileri geldiğinden katiyyen şüphe edilemez.
Aslında, **"ZAĞANOS"** veya **"ZAĞANOZ"** adı, eski Türkçe'de **"ŞAHİN"** mânâsına gelir ki, bu Mehmed Paşa'ya takılmış bir lâkaptan ibaret olsa gerek!..
Zağanos Mehmed Paşa, II. Murad Hân'ın **"damadı"**dır. Diğer bir hareminden olma kızlarından birisini Sultan II. Mehmed'e vermiş olduğundan: II. Mehmed Hân'ın **"hem enistesi ve hem de kayınpederi"** durumundadır.
Konstantinopolis'in fethinde, Zağanos Paşa'nın gayet önemli yararlıkları görülmüştür. (Bakınız: Dânişmend, "Kronoloji.")

siyle, bütün ahalinin canına ve malına hürmet edilecek ve hiç kimse zarar görmeyecektir.) mesajını iletmişti.

Ne var ki, Konstantinos XI. teklifi şiddetle reddederek doğrudan savaşı kabullenmişti. Bu durum üzerine, **"6 Nisan 1453"** tarihinde adına, **"Vasiliki Şâhî"** denilen ve ejdere benzetilen dev top, birkaç günlük yoklama muharebelerinin vermiş olduğu fikir neticesi, **"İğri Kapu"** önlerindeki yerinden derhal alınarak, **"11 Nisan 1453"** tarihinde **"Ayios-Romanos" "Top Kapusu"** adıyla bilinen Kapu'nun tam karşısına yerleştirildi ve etrafına da **"altışar kantarlık gülleler atan"** büyük toplar yerleştirildi.

"12 Nisan 1453" tarihinde şafak vakti bütün surlar boyunca, Türk topları, şiddetli şekilde bombardımana başladı ki, böylece Türk topçusu topyekûn muharebeye girişmişti; topların korkunç ve dehşet verici gümbürtüleri, her tarafı inletiyor, kale duvarlarına çarpan güllelerin kahredici gücü karşısında surlardan kopan büyük taş parçalarının gürültüsü, topların gümbürtülerine karışıyor ve meydana gelen toz bulutu ise ortalığı tam mânâda mahşer gününe çeviriyordu... **Bu dehşet verici görünüm, Bizanslılar'ı âdeta felç etmiş gözleri yuvalarından fırlarcasına bakarak; korku ve şaşkınlık içinde tir tir titriyorlardı!..**

Aynı gün **"12 Nisan"**, Baltaoğlu **Süleyman Beğ**'in emrindeki Türk filosu ise; **"Günümüzdeki Dolmabahçe Sarayı"** civarında, sahile yakın demirlemişti.

O istikametteki surlarda olan Bizanslılar ise, Türk filosunu sessizlik içinde izlerken, aniden bir **"yer sarsıntısı"** zuhur etti. Gerçi sarsıntı gayet hafif geçmişti lâkin, Bizanslılar bunu bir uğursuzluk alâmeti saymışlar ve hayli endişelenmişlerdi!..

KIZIL VEYA PRENS ADALARI'NIN İŞGAL EDİLİŞİ!..

Amiral Baltaoğlu, "Kızıl veya Prens Adaları" olarak bilinen ve günümüzde sayfiye olarak değerlendirilen, meşhur **"Marmara Adaları"**nın işgali emrini alınca, filosunun bir bölümünü alarak, **"18 Nisan 1453"** tarihinde başta: (**"Pringipos-Büyük Ada"** olmak üzere, **"Chalcitis-Heybeli Ada", "Antigone-Burgaz Adası",**

"Proti-Akoni-Kınalı Ada", "Térébinthos-Sedef Adası", "Neandros-Tavşan Adası", "Platy-Platea-Yassı Ada", "Oxia-Oxeia-Sivri Ada" vs.) Hemen hepsini işgâl etti ki bunların içinde en ziyade direnç gösteren **"Büyük Ada"** olmuştur. Zira, adı geçen adanın müdafileri, bulundukları mevki gayet mükemmel şekilde restore ve tahkim etmişlerdi. Amiral Baltaoğlu'nun kumandasındaki donanmanın diğer bölümünü teşkil eden filo ve Boğaziçi'nde: Tarabya ve Rumeli Kavağı gibi mahalleri zaptettiler ve böylece Türk Donanması da üzerine düşen görevi en mükemmel şekilde yerine getirmişti.

Diğer taraftan devamlı şekilde Bizans surlarını döven ve ağır hasarlar meydana getiren Türk topçuları ise; Orta Çağın en mükemmel ve en güçlü surlarında, çok önemli gedikler açarak; Bizans için hayati tehlike arz edebilecek hasarlar meydana getirmekteydiler...

Vaziyeti en titiz şekilde takip ederek, muharabenin seyrini değerlendiren Padişah, Bizanslılar aleyhindeki gelişmeler karşısında, onların umumi gücü hakkında daha kesin malumat elde edebilmek için, Umumi taarruz hissi uyandıran bir saldırı düzenletti. Verilen emir üzerine derhal taarruza geçen Türk askerlerinin karşılaşacakları ilk düşman: **Kale duvarlarının önlerindeki geniş hendeklerle, birçok manialardı ki yılmak bilmeyen Türk askerleri; bu hendek ve maniaları aşarak, surlara erişebilmek için var güçleriyle gayret gösterdiler.** Ancak, Bizanslılar'ın inatçı mukavemeti buna imkân vermemekteydi ve tamamı takriben dört saat süren hücumdan hiçbir netice elde edilemedi.

Bu meyanda Haliç'in girişini kapayan meşhur zincir ise bir türlü ortadan kaldırılamıyor ve Türk filosunun Haliç'teki deniz savaşları hep sonuçsuz kalıyordu ve böylesi başarısızlıklar da Bizanslılara güç ve moral veriyordu.

AYİOS-STEFANOS DENİZ MUHAREBESİ

"20 Nisan 1453" tarihinde; 4 Latin ve bu gemilere refakat eden bir Rum gemisi, **"Marmara sularında"** görüldü. Gemileryüksek bordalı, güçlü silahlarla donatılmış gemilerdi. Cenevizlilere ait olan ve Papa'nın gönderdiği bu gemiler; Bizans'a yardım için erzak, mühimmat ve bir miktar asker getirmekteydi.

Haber alan Türk gemileri gelen küçük filoyu derakap saf dışı bırakabilmek gayesiyle harekete geçerek, **"Ayios-Stefanos" - "Yeşilköy"** açıklarında karşılayarak, dur emri verdiler. Ancak, düşman gemileri bu emre itaat etmeyip, yollarına devam ettiler. Bu meyanda gayet şiddetli bir lodos rüzgârı, Boğaziçi'ne doğru esiyor, dağlar gibi kabaran dalgalar, aksi istikâmetten Türk gemilerinin hareket kabiliyetini kısıtlıyordu ki, buna rağmen Türk çektirileri, Latin tekneleri üzerine yol almaktan geri kalmamışlardı.

İlk çatışma **"Ayios-Stefanos" - "Yeşilköy"** açıklarında vukup oldu. Lâkin, şiddetli lodos rüzgârı, Latin gemilerine bir nevi yardımcı oldu ve onların, Türk filosundan uzaklaşabilmelerini sağlamıştı.

Zeytinburnu önlerine gelince, iki taraf tekrar muharebeye girişti ve bu meyanda gayet üstün vasıflara haiz olan düşman gemileri, Türk gemilerini ricate zorlamaya başladı ve fakat bunda pek muvaffak olamamaktaydılar. Zira, Türk denizcileri olağanüstü bir inatla direnmekteydiler.

Diğer taraftan genç Padişah, at üzerinde sahilden savaşı büyük bir heyecan içinde izlemekteydi ki, Türk gemilerinin ricate dönük manevralar yaptığını görünce, atını hırla denize sürdü ki, yarı beline kadar köpüren dalgaların içine girmiş; Amiral Baltaoğlu'na emirler yağdırmaktaydı... Surlardaki Bizans askerler ise, aynı merak ve heyecanla deniz muharebesini izlerken, Padişah'ın bu gazaplı halini gördüklerinde, hayret ve korku içinde iliklerine kadar ürpermişlerdi!.. Ve hemen herkes de heyecan doruğundaydı!..

Latin filosunun lodos rüzgârından faydalanması ise Bizanslıları sevindiren yegâne unsur olmuştu. Bu esnada rüzgâr aniden şiddetini kaybedince, düşman filosu süratten düştü ve bu durumu anında değerlendiren **Amiral Baltaoğlu,** tekrar hücuma geçerek, Latin gemilerini sıkıştırdı. Her iki filo savaşa savaşa, **"Büyük Vlânga Limanı"** açıklarına **"İçeri Yeni Kapu"** gelmişlerdi. Kıyıdan Türkler, surlardan Bizanslılar, âdeta kendilerinden geçmişcesine mezkûr savaşı izliyorlardı ki, bu esnada rüzgâr tekrar muzırlığını yaptı ve şiddetlenerek, Latin gemilerinin imdadına yetişti ki böylece rüzgârın

ve akıntının yardımı ile Saray Burnu açıklarına düşen Latin filosu, tekrar muharebeye zorlanarak, çarpışmayı kabul etmeye mecbur kalınca iki taraf arasında acımasızca bir savaş başlamıştı ve Amiral Baltaoğlu bu sefer düşman gemilerinin kaçabilmesine hiçbir şekilde fırsat vermemeye kararlıydı. Zira; her iki savaşta, rüzgâr düşmana yardımcı olmuştu. Tekrar böyle bir duruma düşmek istememekteydi!..

Amiral Baltaoğlu bu düşüne ile gemilerine emirler yağdırıyor, Latin gemilerini kesin bir yenilgiye uğratabilmek için, her ne lâzım ise yapıyordu... Böylece düşman gemilerine yaklaşan Türk gemileri süratle, borda bordaya gelebilmek için, gayet mahur manevralar yapıyorlar ve onları yakın dövüşe zorluyorlardı ki, böylece mevzubahis savaş, gemilerden ziyade. her iki tarafın mürattebatı arasında cereyan ediyordu; Latinler kendi gemilerinin yüksekliklerinden faydalanarak; çanaklıklardan, direklerden Türk leventleri üzerine; **"Ok, mızrak ve taş"** yağdırıyorlardı ve ayrıca refakatçi Rum gemisinin meşhur, **"Grégeois ateşi"**(*) Türk gemilerine büyük çapta zarar vermekteydi. **Ancak, Türk leventleri öylesine bir îmanla dövüşüyorlardı ki, Latin denizcileri ekseriyetle onların kılıçlarına hedef oluyor ve âdeta biçiliyorlardı... Böylece kılıç şakırtıları: "Allah! Allah!" arasında çarpışma pek yaman bir hâl almış, âdeta kan gövdeyi götürmekteydi...**

Çarpışmanın en şiddetli anında Amiral Baltaoğlu, gemisini Latin gemileri arasında bulunan Rum gemisine doğru çevirerek, dev Bizans gemisine baştan bindirerek mahmuzladı ve bu esnada anında harekete geçen Türk leventleri, hemen düşman gemisine geçtiler ve dehşet verici bir boğuşma başladı... Düşman için bu tam

---

(*) **"Grégeos veya Rum Ateşi"** diye bilinen ve çağların, **"Yangın Bombası"** sayılan bu silah. Bizans'ın **"millî silahı"** mahiyetindedir.
Tekribi sadece Bizanslılarca bilinip, yüzlerce yıl sır olarak kalmıştır. Orta Çağın **"Yangın bombası"** sayılabilen bu kahredici ateş: **"Naftalin, zift, reçine ve kükürt"** karışımından meydana getirilir ve bir fıçının içine konarak, tutuşturulduktan sonra, hedefe fırlatılırdı. Suda dahi yanabilen Rum ateşi, suyla temas edince daha ziyade parlardı ve korkunç derecede yakıcı güce sahipti.
Daha evvel olduğu gibi; son Konstantinopolis muhasarasında da kullanılmış ve Türk Ordusu'na büyük çapta zararlar verdirebilmişti.

bir yenilgi idi ve bu durumu çabuk farkeden Ceneviz gemileri, derhal Bizans gemisine yanaştılar lâkin Baltaoğlu, Bizans gemisini bırakmaya hiç mi hiç yanaşmamaktaydı. Türk gemileri; Latin filosunu; iç içe girer şekilde sarmış ve şayet bir çektiri hasar görürse, yerini hemen bir başkası alıyor ve savaşa devam ediliyordu... Böylece Latin filosu yenilgi ile burun buruna gelmiş durumda iken, tekrar şiddetlenen rüzgâr; Latin ve Bizans gemilerinin yelkenlerini aniden şişirdi ve rüzgârın meydana getirdiği bu bulunmaz fırsattan istifade eden Haçlı filosu, çemberi yararak Haliç koyuna doğru yol almaya başladı. Hava iyice kararmış, gecenin zifiri karanlığı her tarafı kaplamıştı ve bu durum karşısında talihsiz Amiral Baltaoğlu, gemilerini yeni bir düzene koyabilme imkânını yitirince, istemeyerek, üsse dönüş emrini verdi. Bu meyanda Bizanslılar, iki Venedik savaş gemisini; gelen yardım gemilerini karşılamak ve eskortlamak için zincirleri gevşetip, Haliç Koyu boğazından dışarı çıkardılar ve Venedik gemileri tarafından eskortlanan yardım gemileri, süratle Haliç Koyu'na girdiler. Bizanslılar ve yardıma gelen Avrupa Haçlıları büyük bir sevinç içinde birbirlerini kucaklıyorlardı. Zira, rüzgârın da yardımı ile kaçabilme başarılarını, âdeta bir zafer olarak (!) değerlendirmekteydiler!..[1]

Bu muvaffakiyetsizlikten sonra, Huzur-u Hümâyûnda hayli azar işiten talihsiz Amiral Baltaoğlu, görevinden azledilmiş ve onun yerine Kaptan-ı Derya'lığa, Hamza Beğ tâyin edilmişti.[2]

1- Talihsiz Amiral Baltaoğlu'nun mezkûr deniz savaşında yenik düşmesinin başlıca sebeplerinden birisi; düşman gemilerinin, Türk gemilerinden daha üstün vasıflara sahip oluşu ile; Latinler'in her müşkül anında Iodos rüzgârının, onlara yardım edercesine imdatlarına yetişmesi olmuştur. (Bakınız: "BİZANS TARİHİ", Yazan: Dukas, Sahife: 163-164-165.)

2- Baltaoğlu yerine Kaptan-ı Derya'lığa, **"Hamze Beğ"**in tâyin edilmiş olduğunu kaydeden kaynaklar olduğu gibi, Amiral Baltaoğlu'nun yerine mahdununun tâyin edildiğini yazan kaynaklar da mevcuttur!.. Biz her ikisini de geçtik.
Amiral Baltaoğlu'nun **"Bulgar asıllı"** olup, Bulgar arhontlarından birisinin oğlu olduğu ve çok sene evvel esir alınıp, İslâm dinini kabul ettikten sonra, II. Murad Hân'ın hizmetine girmiş olduğuna dair kayıtlar da mevcuttur. (Bakınız: "KONSTANTİNİYYE MUHASARASI Ruznâmesi", Yazan: Nicolo BARBARO, Sahife: 35-36-37.)

Donanmanın bu talihsizliğini fırsat bilen; Vezir-i â'zam, Çandarlı Halil Paşa, taraftarlarıyla birlikte, Huzur-u Hümâyûn'a çıkarak muhasaranın kaldırılması için Padişah'ı iknaya çalıştıysa da katiyyen muvaffak olamadı.

("**Osmanlı-Türk Donanması**"nın yekünü; "**Nakliye gemileriyle**" birlikte, "**Kadırga ve Çektiri**" nevii irili ufaklı "**150 parça**"yı aşkın olduğu kayıtlarda geçmektedir. Ancak, yabancı kaynaklar bu rakamı "**300 ve 350**" civarı göstermektedirler. Biz, "**150**"yi aşkın gösteren kaynağı esas aldık.

GEMİ NEVİLERİNİN ÖZELLİKLERİ[1]

KADIRGA: Yelken ve kürekle yürütülen bir savaş gemisidir. Orta Çağda olanları, baş taraftan mahmuzlu idi ve düşman gemisini baş taraftan bordalamak maksadı ile kullanılırdı. Daha sonrakilerde de ilkinin benzeri mahmuzlar kullanmışlardır. Mezkûr gemi çift direkli idi.

ÇEKTİRİ: İki sıra kürekli ve yelkenli savaş gemisi idi. Bizans'ın fethi döneminde bizde de kullanılmıştır.

GÖĞE: Yelkenli ve kürekli büyük boy savaş gemisi. 26 çift kürekli ve yüksek bordalı bu gemiler, Osmanlı Donanması'na, fetihten sonra; II. Bâyezid döneminde girmiştir.

KALYON: Kadırga'dan ağır; yelkenli ve kürekli savaş gemisi. Bunların; "ticaret için kullanılan ve yük taşıyanları da vardır."

OSMANLI KALYONLARI: Yalnız yelkenle hareket ettirilen üç direkli ve üç ambarlı olanı hantal bir yapıya sahipti.

Adına, "**KAPAK**" veya "**KAPAKA**" denileni ise; ana güvertesinden başka, iki alt güvertesi; üç direkli-yelkeni ve kürekleri olan, hafif bir tekne idi.

1- (OSMANLI TARİHİ), Yazan: Ord. Prof. İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI, Cilt: I, Sahife: 473

BİZANS'I ŞAŞKINA ÇEVİREN VAK'A: TÜRK GEMİLERİNİN KARADAN YÜRÜTÜLMESİ

Bir milletin, tarihte edindiği muhteşem başarı ve zaferlerini; "araştırmacılık adına" hareket ederek, ele geçirilen bazı şaibeli belgeleri kaynak gösterip, millet tarihinde yer alan "hayati vak'aları"; olmamış veya çarpıtılmış göstermek. Bir milletin yozlaşmaya doğru gitme eylemine sürüklendiğinin en canlı misalidir denebilir!..

"Şaibeli belge" diyoruz. Zira, Hıristiyan dünyası "Bizans'ın fethi"ni hâlâ hazmedebilmiş değildir!.. Osmanlı arşivi dahi olsa; tarihi kayıtlara ters düşen bazı belgelerin, şu veya bu tarihte ve hatta, vak'aların zuhur ettiği dönem içinde yazılmış maksatlı dokümanlar olduğunun aksini kim veya kimler isbat edebilirler!..

Efendim; **"Uzmanlar isbat eder",** denecektir. Bu doğrudur. Lâkin, yine de tedbirli olmanın ve tam bel bağlamamanın, daha isabetli olduğu inancı önünde saygı ile eğilirim!

Misal mi istersiniz!.. Meselâ: İngiltere'nin dünyaca ünlü Kralı **"Arslan Yürekli Richart";** özellikle Amerikan filmlerinde sadece cesur değil. Aynı zamanda son derece hak sever bir Hükümdar olarak lanse edilir. Biraderi Prens Jan ise, tam tersi: **"Hain ve uğursuz"** bir Veliaht olarak gösterilir!.. Halbuki, Prens Jan: **"Hem vatanperver ve hem de vicdan sahibi bir devlet büyüğüdür."** Tarihi iyi tetkik edenler bunu gayet iyi bilirler!..

Bizim bu misali vermemizin başlıca sebebi, bizim insanımıza hemen birçok şeyin bazı eller tarafından ne yaman şekilde tersinden gösterildiğine dair bir nümune sunabilmekti!..

Efendim: – Fâtih'in **"karadan geçirttiği gemiler"** aslında; **"Ok Meydanı'nda inşa edilmiş ve her birisi en çok 20 kişi alabilecek kapasitede, "sandal azmanları" imiş!..**

Lamartin'e göre ise: **"Kâğıthâne Deresi"**nin, Haliç Koyu'na açıldığı yerde ve Ok Meydanı'nın Haliç'e bakan sırtındaki tersanelerde inşa edilmiş küçük tekneler olup, o bölgeden Haliç'e kaydırılmış!.."

Evet hemen her **"Türk sever"**, gemi meselesinin aslını (!) meydana çıkarabilmek için elinden geleni ardına koymamış!..

Dahası: Sultan Fâtih, herhangi bir çağ açmış değilmiş ve zaten bunu böyle kabul eden pek az yabancı tarihçi mevcut imiş!.. Hay mevcudiyetleri batsın!..

"Osmanlı Tarihi"ni en âlâ yazan yabancı tarihçilerin içinde, ünlü Hammer başta gelir ve yazdığı tarih hâlâ günümüzde dahi en ciddi kaynaklar arasında yer alır.

Sultan Fâtih'in: **"Çağ açıp, açmadığı"** bahsine gelince, bu noktayı da sarih bir şekilde aydınlığa kavuşturan, yine yabancılar olmuş ve tersini düşünenlerin tüm çabalarını boşa çıkartmıştır, buyurun okuyun:

"HÜRRİYET GAZETESİ", Tarih: 13 Eylül 1999

(**"The Sunday Times"** de okuduğumuz habere göre:

"1453 yılında Bizans'ı fetheden Sultan Fâtih; kenti, dünyanın en önemli ticaret ve kültür başkenti hâline getirmiştir. Kaydını geçmekte ve **"Bilim, sanat, kültür, tarih ve siyaset"** dünyasından seçilen 15 uzmanın oluşturduğu jüri tarafından, 30 değerli şahsiyetle birlikte seçilmiş ve kendine has yerini almıştır, denmektedir.)

Her ne ise, biz yine asıl konumuza dönelim ve şu meşhur **"Gemileri karadan yürütme"** vak'asını, ciddi ve değerli kaynakların ışığında yazalım:

Muhasaradan kesin netice alınabilmesi için Haliç Koyu'na hâkim olabilmek şarttı; ve lâkin bir türlü muvaffak olunamıyordu!..

Genç Türk Hâkanı, bütün bu zorluklara son verebilecek dahiane bir plan tasarladı ve plana göre: **"Türk Donanması'nı karadan yürütüp Haliç Koyu'nun merkezine indirecekti!.."** Dünya harp tarihinde inkılâp meydana getirecek, Bizanslıları hayretten dondu-

racak, bu müthiş tasarısını, derhal gerçekleştirebilmek için, gerekli planları bizzat hazırlayıp, emrindeki eşsiz Türk mühendislerine gerekli direktiflerini vererek, onları derakap görevlendirdi.[1]

Gemilerini karadan yürütebilme hazırlıklarını tam bir gizlilik içinde yaptıran, Sultan II. Mehmed Han, Beyoğlu tepelerine yerleştirdiği Bataryalarla; Haliç Koyu'nda üslenmiş bulunan düşman gemilerini geceli, gündüzlü sürekli bombardıman altında tutturmaktaydı... **Diğer taraftan Bizans surlarını da "büyük toplarla" sürekli ve şiddetle dövdürmekteydi... Esas maksat ise; şehri savunanların bütün dikkatlerini, mezkûr yönlere çekerek, gemilerin nakil hareketini aksatmamaktı.**

Beyoğlu tepelerindeki **"15.000 kişilik kuvvete", Zağanos Paşa** kumanda ediyor ve sürekli top atışı ile düşmana göz açtırmıyordu. Zağanos Paşa'nın elinde o tarihe kadar görülmemiş, işitilmemiş çok önemli bir silah vardı: **"Havan Topu."** Bu harika silahla Beyoğlu sırtlarından ve Galata üzerinden, gülle aşırarak, Haliç Koyu'ndaki düşman gemilerine âdeta nefes aldırtmıyordu...

Nitekim, isabet alan iki düşman gemisi derhal batıp Haliç Koyu'nun, o yıllardaki berrak sularında kaybolup gitmişlerdi.. Bu harika silah, II. Mehmed Hân'ın dehasından doğmuş olan gayet mükemmel bir icattı. Sultan II. Mehmed Hân, kendi icadı olan bu **Havan Topu**"nun ilk numunelerini, Bizans önlerinde döktürmüştü.

Karadan nakledilecek olan gemiler; Dolmabahçe hizasından, Maçka önündeki dereden geçirilerek, günümüzdeki Harbiye binası hizasından, Dolapdere istikameti takip edilecek ve Kasımpaşa deresinden Haliç Koyu sahiline indirilecekti.

Bütün güzergâhın toprak tasviyesi yapılıp, taşlar döşendikten sonra; üzerine ray gibi kazıklar kondu, rayların üzerine makaralar ve tekerleklerle, müteharrik beşikler yerleştirildi. Gemiler bu beşiklere konarak çekilecekti.

1- (Son Bizans tarihçilerinden **"Kritovulos"; "Türk gemileri zırhlı, yani bakır kaplıdır"** diye yazmıştır. Lâkin, Türk gemilerinin çoğunluğu küçük teknelerdir. Bizans ve Latin gemileri ise büyüklüğü başta olmak üzere, her nevi imkân açısından, Türk gemilerinden gayet üstündü.) (OSMANLI TARİHİ), Yazan: Ord. Prof. İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI, Cilt: I, Sahife: 480-481.

Gemilerin naklinde ordudan; **"arabacı, lağımcı, baltacı bölükleri"** ile binlerce nefer görev aldı. Ayrıca gemi beşiklerine öküzler ve mandalar koşuldu.

Karadan nakledilerek, Haliç Koyu'na indirilecek gemiler; 50-70 kadem arası olup, yelkenden ayrı, 15-22 sıra kürek donanımı vardı.[1]

Kadırgaları karadan geçirme işlemi **"21-22 Nisan Pazar"** gecesine tesadüf etmiş ve nakil hareketi; akşam saat altıdan sabah saat altıya kadar sürmüştü.

Türk kadırgaları tepeye çıkınca, leventler karada yelken açarak; kürek çekme hareketi yapıyor, her yanı inleten kahkahalarla neşe içinde şakalaşıyorlardı...

Bizanslılar sabah Türk filosunu Haliç Koyu içinde görünce, şaşkınlıktan nerede ise küçük dillerini yutacaklardı!.. Olur şey değildi!.. Haliç Koyu'nun girişini kapayan zincir yerinde durduğu hâlde, Türk gemileri, tüm haşmetiyle, Haliç Koyu'nda boy gösterebilmişti. Bu nasıl olurdu?!..

Evet olurdu ve daha neler neler olacaktı!.. Çünkü, bu sefer karşılarında harikalar yaratabilecek güçte olan, gayet mahir ve cesur bir Türk dehası olan **Sultan II. Mehmed Hân** vardı ve bu genç Türk Padişahı, daha evvel Bizans elçilerine ne demişti:

– Benim kudretimin yettiği yerlere İmparatorunuzun umut ve emeli dahi yetişemez!...

1- Sultan Fâtih: **"Gemileri karadan geçirmiştir, geçirmemiştir"** şudur, budur safsataları bir yana. Art niyetlilerin keyfi kaçacak lâkin, **"Türk gemilerinin karadan yürütülmüş olduğu"** açık ve kesin bir vak'adır. Öyle olduğunu da, aşağıdaki kayıtlarımız, münakaşa kabul etmez şekilde meydana koymaktadır. Buyurun okuyun:
Fâtih Sultan II. Mehmed Hân, Konstantiniyye'yi, iki taraftan çapraz ateş içinde alabilmek için, çareler ararken, daha evvel tatbik edilmiş olnaları dikkate almış ve diğerlerine nazaran daha da geliştirilmiş bir emsalsiz projeyi hazırlayıp. tatbike koyulmuştu. Bu emsalsiz başarısını ise; cür'etkârâne fikirleri ve görüşünün hudutsuz bir ufku olmasına borçluydu ki, bu doğrudan **Hz. Allah**'ın yüce inayet ve lütufuna bağlı idi. (BÜYÜK OSMANLI TARİHİ). Yazan: Hammer, Cilt: I, Sahife: 547-548.

Türk kadırga ve çektirilerinin, âdeta yerden biter gibi hiç beklenmedik anda Haliç Koyu içinde boy göstermesi. Bizanslıları sadece şaşırtmamış, aynı zamanda son derece meşgul durumda bırakmıştı!..

Bizanslılar'ın **"Khrysokeras-Altun Boynuz."** O zamanki Türkler'in de **"Limon-Liman"** dedikleri, Haliç Koyu'nun; Kasımpaşa'dan, Eyüp'e kadar olan kısmı, tamamen Osmanlı Türkleri'nin hâkimiyetine geçmiş ve böylece; Bizans'ın başkentinin surlarını bu yönden de topa tutabilme imkânı doğmuştu. Haçlı gemileri ise; Haliç'in hem içinden hem dışından yapılan seri top atışları karşısında, iki ateş arasında kalmış, gayet müşkül anlar yaşamaktaydı...

Bu beklenmedik vaziyet karşısında ne yapacaklarını şaşıran müdafiler; mevcut kuvvetlerinin bir bölümünü bu yöne nakledince, geri planda kalan büyük cepheleri zayıflamıştı ve dahası, ateş edildiği halde, ancak iki Türk gemisi batırılabilmişti.

Bizans ve Latin Donanması'nın Amirali, **Venedikli Alvasio Diedo** emrindeki gemileri Haliç Koyu içinde tutup, bir deniz savaşı vermeyi göze alamamıştı ki, Amiral'in bu çekingenliği, savaş boyunca devam etmiştir. Nitekim, Haliç Koyu içinde bulunan bazı küçük Türk gemilerini daha batırabilmekten dahi aciz duruma düşmüş, daha doğrusu Haçlı Donanması'na ait filolar tam mânâda panik içinde idi!..

Türk gemilerinin Haliç Koyu'na girmeleriyle, mevcut durumun daha da zorlaştığını ve müdafiler açısından büyük çapta tehlike arz ettiğini anlayan İmparator **Konstantinos XI. Dragases,** sulh akti için **Sultan II. Mehmed Hân**'a müracaatta bulunarak: (Şehrin surlarına kadar olan mahalleri, tamamıyla Türkler'e terk edip, Padişah'ın tâyin edeceği en yüksek haracı vereceğini ve de Bizans'ın başkentindeki "emniyet ve inzibat memurlarının, şayet lutfedilirse, Türkler tarafından tâyin edilmesini kapsayan, gayet ağır şartlara bağlı bir teklif sunmuştu.)

Sultan II. Mehmed Hân ise, Bizans elçilerine verdiği cevapta; **"şartsız teslimden gayrı hemen hiçbir teklif kabul etmeyeceğini kati şekilde açıkladıktan sonra, şu tarihi cevabı vermişti:**[1]

– Ya Konstantiniyye'yi alırım! yahut Konstantiniyye beni alır!

Mesele ne idi?.. Mesele; **"iki taraflı ateş altında"** tutabilmek için, Haliç Koyu'na hâkim olmak lâzımdı. Evet mesele bu idi!..

Bunu başarabilmenin yegâne yolu ise: **"Gemileri karadan aşırtarak,"** Haliç Koyu'na aktarabilmeye dayanıyordu!..

Juten'in rivayetine göre: **"Kolhas-Colchos"**, ahalisi Argonotları tâkip ederken Tuna'yı geçtikten sonra: **"Sandallarını omuzlarına alıp, dağların arasından, Adriyatik Denizi sahiline kadar götürmüşlerdi."**

Bizans tarihinde yukarıdakine benzer bir vak'adan daha bahsedilir: **"MS. 626"** yılında Avar Hâkanı, **"80.000 kişilik bir ordu"** ile Tuna boylarından gelip, Bizans'ı muhasara etmiş; **"Binlerce oyma kayıktan" mürekkep iptidai bir deniz gücünü karadan geçirip Eyüp tarafından Haliç Koyu'na sokmuş."**

Keza, **Sultan II. Mehmed**'in Osmanlı tahtına geçişinden **"Cülûsu"** takriben **"14 yıl"** önce, donanmalarını **"Adige'den, Gorda Gölüne"** kadar karadan nakleden Venedikliler'in uygulaması ise, o tarihe en yakın olan vak'adır.

Dahası, müze müdürü, **Dethier;** vak'anın ciddiyeti açısından değerlendirebilmek maksadı ile hemen her şekilde araştırmasını titizlikle yürütürken, gemilerin geçirildiği mahalleri tam bir titizlikle adımlamış ve **"Venedikli" tabib ki, muhasara esnasında orada**

1- (İZAHLI OSMANLI TARİHİ KRONOLOJİSİ), Yazan: İsmail Hami DANİŞMEND, Cilt: I, Sahife: 244-245.
(Bizans İmparatoru'nun, Sultan II. Mehmed Hân'a olan teklifi gerçekten pek garip, daha doğrusu; bir şaşkınlık tezahürüdür!..
Zira o derece küçüldükten sonra, İmparator sıfatı taşımanın ne mânâsı kalır ki!.. Halbuki, böylesine acınacak bir teklifte bulunacağına Fâtih'in önerdiği gibi **"teslim olsa idi"** daha mantıki bir iş görmüş olurdu. Zira o surette şehir talandan kurtulmuş olacaktı!..

idi; Tabib Barbaro ile Kritovulos'un kayda geçtikleri hesaplarında yanılmamış olduklarını bizzat isbatlayabilmiştir ki, ceman 2156 adımı bulmuş olan arşınlama, bölgelere göre şudur: "Tophane'den, dört yol ağzına: 980 adım, dört yol ağzından, Tepebaşı'na: 240 adım ve oradan da Kasımpaşa'ya kadar: 906 adım olarak hesaplanmıştı."

İmparator'un elçilerinin görüşme yaptıkları aynı gün yani, **"23 Nisan 1453 Pazartesi"** günü, Haliç Koyu tarafındaki Türk askerleri hummalı bir faaliyet içindeydiler ve Bizanslılar'ı yeniden şaşkına çevirecek, yepyeni bir tasarıyı gerçekleştiriyorlardı ki, o tarihlerde Türk tekniğinin ne kadar ileri olduğunu belirten belgelerden birisi olan tasarı şuydu: **"Haliç Koyu"nda bir köprü kurulacaktı; Kumbarahane ve Defterdar İskelesi arasında kurulacak olan bu köprü; askerin iki sahil arasında en kısa yoldan geçmesini temin edecek ve Bizans'ın en zayıf surunun bulunduğu noktadan da taarruz imkânı doğacaktı. Dolayısıyla "İkinci Cephe" böylece açılmak üzere idi.**

Köprünün kurulabilmesi için, binden fazla nefer kullanılmış; **"Dubaların üzerlerine demir çengellerle kalaslar bağlanarak, onların üzerlerine de döşeme tahtaları kaplanmış, bu suretle uzunluğu iki bin kadem olup, eni ise; beş insanın yanyana rahatça yürüyebileceği kadar geniş; muntazam ve sağlam bir köprü inşaa edilmişti."**

Bu müstahkem köprünün iki yanına tesbit edilen dubalara toplar yerleştirildi ve karadan çekilen gemilerin bazıları, yanına yanaştırıldı ki; insan üstü bir gayretle, derakap yerden biter gibi inşaa edilen bu köprü, muhasara altında bulunan düşmanı daha da zor duruma düşürmüştü.

Daha evvel de temas edildiği gibi, surların en zayıf en alçak olan noktası bu kısımda idi ve tamamı tamamına köprünün karşısına düşmekteydi!..

Muhasara topçuları derhal ateşe başladı ve böylece surların bu zayıf noktası şiddetle dövülüyordu ki, **"İkinci Cephe"** de böylelikle açılmış oluyordu...

Bizanslılar bu yeni tehlikeyi bertaraf edebilmek gayesiyle; "**Kyneğion-Ayvansaray**" taraflarına; "**Rum ve İtalyanlar**"dan müteşekkil bir takviye kuvveti getirdiler.

Gemilerin karadan nakli ve Haliç Koyu'nda kurulan beklenmedik köprünün mevcudiyetleri, Bizanslılar'ın maneviyatlarını tamamen bozmuştu...

Bizans İmparatorluğu Prenslerinden ve ünlü tarihçi "**Dukas**", bu vak'aya karşı duyduğu şaşkınlık ve hayranlığını şu tarihi satırlarla dile getirmiştir:

– Böyle bir harikayı şimdiye kadar kim gördü ve kim işitti? Bu yeni İskender ve bana göre "Türkler'in en büyük Hükümdarı" olan II. Mehmed; karayı denize çevirdi ve gemilerini dalgalardan değil, dağlardan tepelerden aşırdı.

Bu adam Persler'in BüyükCihangiri, Kayahisar'ı da geçti. Çünkü Kayahisar, Çanakkale Boğazı'nı geçmekle beraber, sonunda yenilerek İran'a dönmüştü. II. Mehmed ise; karayı deniz gibi aşmakla kalmadı. Sonunda biz Bizanslıları da mahvetti. Yeryüzünü süsleyen şehirlerin en güzeli olan Cihanın İncisi Konstantinopolis'i aldı!..

Bizans aleyhinde süratli gelişmeler, İmparator Konstantinos XI. Dragases'i tamamen ümitsizliğe düşürüyor; bedbaht adam çaresizlik içinde kıvranıyordu!.. O'nun tek kurtuluş yolu ise: "Haliç Koyu"nda bulunan Türk gemilerini ve malûm köprüyü, ani bir baskınla yok ettirebilmeye dayanmakaydı. Kumandanları ile uzun bir istişareden sonra, kesin karar alan İmparator Konstantinos XI. gemilerin ve köprünün derhal imha edilmesi emrini verdi. Plana göre; gece karanlığından istifade ile gemiler ve köprü derhal yakılacaktı.

Ne var ki, iki taraflı çalışan kalleş Cenevizliler, vaziyeti Türkler'e bildirince, Osmanlı askerleri derakap gerekli tedbirleri alarak; Kundaklama görevlisi 150 Bizans gönüllü neferini, bir çırpıda yok ettiler...

Diğer taraftan İmparator hırsından âdeta çılgına dönmüş bu başarısızlığın meydana getirdiği öfke ile öylesine şuursuzlaşmıştı ki, değil bir İmparatora, sıradan bir insana dahi hiç mi

hiç yakışmayacak insanlık dışı, şuursuz bir karara vardı ki, aynen şudur ve Bizans tarihine gölge düşüren birçok utanç verici vak'anın başta gelenlerindendir!..

(Bizans'ta "260 Türk tutsak" bulunmaktaydı. Mevzubahis esirleri Türkler'in karşısında bulunan surların burçları üzerine çıkararak; kandaşlarının gözleri önünde başlarını vurdurdu.)

İmparator Konstantinos XI. Dragases'in bu mantıksız ve şuursuz hareketi yüzünden; bu vak'a ile uzak, yakın hiçbir ilişkisi olmayan, zavallı ve bigünâh "260 esir Türk" nahak yere idam edilerek şehit olmuşlardı.

Mezkûr vak'a, Türkler'in fetih; istek ve arzularını daha da kırbaçlamış; hemen her Türk neferi, şehre bir an evvel girebilmek için, canını dişine takarak savaşıyor, intikam hırsı içinde, hiçbir fedakârlıktan geri kalmıyordu: Evet, gün artık uğursuzun değildi!..

Müdafilere gelince, onlar mağlubiyetin "Doğu-Roma İmparatorluğu"nun sonu olacağını gayet iyi bildikleri için var olabilme hırsı içinde aynı gayret içinde mukabele ediyorlar ve her iki taraf da kahramanca çarpışıyordu; bu sebeple savaş öylesine dehşet verici bir hâl aldı ki, âdeta kan gövdeyi götürmekteydi ve buna dense dense "MAHŞER GÜNÜ" denebilirdi!..

Bizanslılar'ın en ziyade güvendikleri silah ise meşhur "Rum Ateşi" idi ki; Türkler'e karşı en ziyade kendi icatları olan bu silahı kullanıyorlar ve hayli kayıp verdiriyorlardı.

Muhasaracılarla, müdafiler arasında cereyan eden bu dehşet verici boğuşma esnasında, II. Mehmed Hân, yeni bir tasarısını uygulamaya koydu ve bu tasarıya göre: "Şehre, yeraltından girebilme" denenecekti!.. Bu tasarıya göre harekete geçilerek; "Kaligaria - İğri Kapu" tarafındaki surun yarım mil ilersinde, büyük bir tünel kazmaya başlandı. Mezkûr gaye ile yapılan çalışmalar tam bir gizlilik içinde uygulanıyor, kazı öylesine süratli bir tempo içinde sürdürülüyor ki; açılan tünel, hendek ile surun altını çoktan aşmış, şehrin içlerine doğru ilerlemeye başlamıştı ki; Bizanslılar, yeraltından gelen garip seslerin, kayalara

vurulan kazma sesleri olduğunu anlayınca, derhal mukabil bir tünel kazmaya başladılar."(*)

"16 Mart 1453 Çarşamba" günü iki taraf yeraltında karşılaşınca; meşalelerin meydana getirdiği loş aydınlık içinde dehşet verici bir boğuşma başladı ve iki taraf en acımasız şekilde yekdiğerine saldırdı. Bizanslılar durumun kendi aleyhlerinde geliştiğini anlayınca: Türkler'in kullandıkları direklerle traversleri ateşe verdiler ve böylece koca tünel bir anda çökünce; kazıyı yapan Türk tünelcileri, çöküntü esnasında toprak yığını altında kalarak, feci bir ölümle şehit oldular.

Bizanslılar bu cesurane teşebbüsü böylece önleyebilmişlerdi, ancak tesirinden asla kurtulamamış; her an Türk askerinin toprak altından, daha doğrusu yeraltından çıkabileceği endişesi içinde korku ve dehşet hislerinin âdeta esiri olmuşlardı...

Büyük Türk Hâkanı, sadece hendeklerin doldurulmasıyla surları aşabilmenin çok zor olduğunu daha evvelki tecrübeleriyle görmüş ve bu duruma çare olarak; **"Surlara üstten" hücum edilebilmesini temin için, "Büyük bir ahşap kule" inşaa ettirmişti. Mevzubahis kule; arzu edilen istikamete gayet rahat çevrilebilecek bir özelliğe sahipti ki, Bizanslılar dahi hayranlığını gizleyememiş ve o devirdeki Türk tekniğinin bu benzersiz harikasını taktire mecbur kalmışlardı.** Nitekim, mezkûr kuleye karşı duydukları hayranlığı; muhasara günlerini bizzat yaşamış ve harbin seyri ve harekât safhalarını milimi milimine kaleme almış olan meşhur tarihçi Barbaro, şu sözlerle dile getirmiştir:

(*) **(Türkler tarafından, tünel kazma işinin, Bizanslılar tarafından farkedilmiş olması, bizce şüphelidir!.. Zira, koca bir filonun Haliç Koyu'na indirilişini pek zor farkeden ve ancak Latin Filosu tarafından görülüp, pasif kalınmış olan vaziyet dikkate alınacak olursa; Bizanslılar'ın gayet şiddetli geçen muharebelerin çeşitli ses ve gümbürtüsü içinde; yerin altından gelebilecek birtakım sesleri duyabilmelerine imkân yoktur inancandıyız!..**

Öyle sanıyoruz ki; **"tünel kazma faaliyetini"** Bizanslılar'a bir **hain** ihbar etmiş ve Bizanslılar böylece haberdar olabilmişlerdir!..

Dolayısıyla bu hususun ayrıca tetkiki lüzumludur denebilir!.. Türkler'in tünel kazma teşebbüsleri, muharebe boyunca devam etmişse de hemen hiçbir neticeye varılamamış ve fakat, yukarıda da belirtildiği gibi, Bizanslı müdafilerin morallerini bozma açısından yine de iş görebilmiştir denebilir.

– Bütün Konstantinopolis ahalisinin el birliğiyle bir ay zarfında yapamayacakları bu muzzam eseri, Türk ustaları "bir gecede ve dört saat içinde" yapmayı başardılar!..

Bizanslı tarihçinin hayranlıkla bahsettiği ahşaptan yapılan ve Türk dülgerliğinin eşsiz bir numunesi olan bu muazzam kulenin; çatı keresteleri iki kat manda, öküz ve deve derileriyle kaplanmış ve ateşe karşı mukavim olabilmesi için boşluklarına toprak doldurulmuştu. Üst katlarına çıkabilmek için içinden ve dışından büyük pencereleri, topları, mancınıklarla diğer birtakım silah ve aletleri mevcuttu. İçi tamamen asker doluydu ve surun üzerine geçebilmek için indirilip, kaldırılabilen, köprüler ilave edilmişti ve ayrıca; ordugâhtan kuleye kadar askerin rahatça geçebilmesi için, yarım mil uzunluğunda üstü muhafazalı bir tünelimsi yol yapılmıştı.

Ahşap kule yükseklik itibarı ile surlardan daha yüksekti; yüzlerce Türk-Dülger ustası ve işçisi, bir gece içinde ve "dört saat" zarfında bu muazzam eseri meydana getirmişlerdi. Gece farkında olmayan Bizanslılar, sabah karşılarında yükselen koca bir devi görünce hayretten donakalmışlardı!..

O günün sabahı başlayan ve karşılıklı saldırılarla sürdürülen dehşet verici çarpışmalar, akşamın karanlığına kadar sürmüş: muharebe esnasında; "Seyyar Kule", "Sabit Kule"nin yıkılmasını sağlamıştı ve böylece Topkapu surlarının bir kulesi, yer ile yeksan olmuştu...

Gece karanlıktan istifade eden Bizanslılar, "Rum Ateşi" ile bu ahşap kuleyi yakıp, yıkmaya muvaffak olmuşlardı. Lâkin; muhasara ve harp boyunca, mezkûr kulelerden, devamlı şekilde inşaa edilerek, surların muhtelif noktalarında kullanıldı ki; düşman mukavemetinin kırılmasında bu harika kulelerin çok büyük rolü olmuştur.

SULTAN II. MEHMED HÂN'IN, ACIMA DUYGUSU İLE BİZANS İMPARATORU'NA YAPTIĞI TEKLİF

Gece ve gündüz, durmaksızın devam ettirilen şiddetli bombardımanlardan alınan neticeler gayet olumlu idi ve o muazzam surlarda birçok büyük gedikler açılmıştı...

Surların müdafaası için Bizanslılar, canla başla çalışıp hiçbir fedakârlıktan kaçınmayıp; surlarda açılan gedikleri, kum torbaları ve taşlarla kapamaya çalışıyorlardı. Ne var ki, tüm çabalar boşuna idi. **Zira, Konstantiniyye'nin âkibeti artık belli olmuş ve Bizanslılar için acı son süratle yaklaşmaktaydı!..**

Şöyle ki; hemen herkes, daha doğrusu her iki taraf da son kozlarını oynamakta olup; Türkler **"Deniz ve karadan"** olmak üzere, şehri külyen bir ateş çemberi içine almışlar ve düşmana âdeta kan kusturmaktaydılar...

Bizans İmparatoru **Konstantinos XI. Dragases** ise Cihanın İncisi Konstantiniyye beldesinin savunmasını tam mânâda bir asker içtenliği ile yapıyor ve bu gayretine rağmen, acı sonun yaklaştığını bizzat kendisi de en acı şekilde görebilip, büyük bir umutsuzluk içinde âdeta kıvranıyordu!..

İmparator Konstantinos **XI. Dragases Paleologos**'un başkenti kahramanca savunması, **Büyük Türk Hâkanı II. Mehmed**'in dikkatinden kaçmamış bu şerefli İmparatora, tutsak durumuna düşmemesi için son bir fırsat vermek istemiş ve bu maksatla, **"23 Mayıs 1453"** tarihinde Bizans'ın başkentine yüksek düzeyde bir Türk elçisi göndermişti **"İsfendiyaroğlu Kasım Beğ"** II. Mehmed Hân'ın teklifi ise özetle şuydu:

(– Muharebe için herşey hazırlanmıştır. Çok defa size söylediğimi, bir kere daha tekrar ediyorum: Daha vakit müsaittir. Harbin ne suretle neticeleneceğini Hz. Allah'a bırakıyoruz.

Ne dersin? Şehri terk ederek, arhontlarınla "Asilzadelerinle" ve menkul servetinle, istediğin yere gitmek istiyor musun?..

Şehrin gerek senin, gerek bizim tarafımızdan tahrip olunmasını arzu ediyor musun?..

Yoksa, şehri müdafaa etmek suretiyle senin ve yakınlarının hayatlarını feda ve mevcudiyetinizi imha mı etmek istiyorsun?

Konstantiniyye halkının esir edilerek, dünyanın her tarafına dağılmasını mı arzu ediyorsun?..)

İmparator ise şu cevabı vermişti:

(– Ecdadın bizimle ne şekilde sulh içinde yaşamışlarsa, sen de istersen bizimle, Hz. Allah'ın inayeti ile sulh halinde bulun.

Ecdadın, benim ecdadımı baba lâkabı ile anarlar, kendilerine hürmet ederlerdi. Bu şehri de kendi vatanları telâkki ederler, tehlikeli zamanlarında, hepsi şehre iltica ederek, kurtulurlardı; karşı gelenlerin hiç birisi uzun müddet yaşamazdı.

Bizden haksız olarak gasbettiğin kaleler ve yerler, haklı olarak senin olsun. Her sene iktidarımız derecesinde verebileceğimiz verginin miktarını tâyin et ve sulh ve müsalemetle "sulh içinde" yerine geri git.

Bu harbi kazanacağım ne biliyorsun?.. Şehri sana teslim etmek ne benim, ne de şehirde bulunanlardan diğer birinin elindedir. Hepimiz kendi canımızı esirgememeye ve isteğimizle ölmeye karar verdik.)

Son derece dindar bir Müslüman olan genç Sultan, vicdanen huzur duyabilmek ve boş yere kan dökülmesini önleyebilmek için, cesaretini taktir ettiği İmparatora son bir fırsat vermek istemişti. Lâkin İmparator'un cevabı: **"Kesinlikle reddi."** Osmanlı elçisini gayet misafirperverlikle karşılamış, resmi merasimden sonra gayet samimi şekilde konukseverlik gösterilmiş ve Padişah'ın teklifi **"Harp Meclisi"nde** görüşüldükten sonra, kesin olarak savaşın devamına karar verilmişti.

Geri dönen elçi, **İsfendiyaroğlu Kasım Beğ**'in(*) ifadesinden ve İmparator'un gönderdiği cevabi mektubu okuduktan soma: **"Günah bizden gitti!"** diyen Büyük Türk Hükümdarı, orduyu Hümâyûn'a tellâllar çıkartarak, umumî hücumun yapılacağı günü tesbit etti ve and içerek askerlerine şöyle buyurdu:

(– Bilesiz ki, bu gazada biz, kazanç olarak sadece şehrin binalarını ve surlarını istemekteyiz.

Şehrin diğer bütün menkul servetini ve mahsurlarını, ganimet olarak size bırakmaktayım!)

Muhasaranın bu en kritik döneminde, **"26 Mayıs 1453 Cumartesi"** günü; **Macar Kralı Ladislas V.** adına gelen Macar elçileri: **"Konstantinopolis muhasarasının kaldırılmasını, şayet bu teklifleri kabul edilmeyecek olursa, Macaristan'ın Bizans'ı müdafaa için silaha sarılacağını ve Avrupa'dan bir yardım filosunun yola çıkmış olduğunu bildirmişlerdi."**

Sultan II. Mehmed Hân, Macar elçilerine cevaben; sahip bulunduğu benzersiz topları ve diğer önemli silahlarını göstererek, onları geldikleri yere gönderdi.

Macarlar'ın bu blöfü hiçbir işe yaramamıştı lâkin; uzun süren muhasaranın henüz kesin bir neticeye ulaşamamış olması ve Macarlar'ın tehtitkâr ikazları. **Orduları içinde bulunan bazı hain unsurların fitne, fesat tohumları serpmeleri için yeterli bir malze-**

(*) (Sultan II. Mehmed Hân'ın, Bizans'ın başkenti, Konstantiniyye'ye gönderdiği Türk elçisi; Osmanlı kaynaklarında, **"İsfendiyaroğlu Kasım Beğ"** olarak gösterilmektedir. Biz, bu kaynağı esas aldık.

Diğer kaynaklarda ise: İsfendiyar Hükümdarı, İsmail Beğ gösterilmekte ve **Rum'dan dönme bir Müslüman olup; "Rumlar arasında dostları bulunduğu"** kayıtları geçmektedir.

Chalcondyles: Bilakis Bizanslılar'ın II. Mehmed Hân'a bir elçi göndererek, **"100.000 Pezant altunu"** mukabilinde şehri muhasaradan vazgeçmesini istediklerini yazar.

Keza, yine Osmanlı kaynaklarından bazılarında: "II. Mehmed'in İmparatoru; (Ya şehirle birlikte teslim olmak veya İslâm olmaya davet ettiği yazılıdır) - "Tâc-üt-Tevârih".

Bakınız: (KRONOLOJİ), Danişmend.

Bakınız: (KONSTANTİNİYYE DÜŞTÜ), Steven Runciman.

Bakınız: (BİZANS TARİHİ): Prens tarihçi Dukas.

me teşkil edebilmiş ve böylece "harp aleyhinde" olmak üzere zehirli bir fikir cereyanı meydana getirilebilmişti!..

Bu vaziyet karşısında son derece hiddetlenen genç Padişah; böylesi nazik bir dönem içinde, ordu arasına sokulmuş nifak tohumlarını temelden imha edebilmek için, kendi riyaseti altında, Otağ-ı Hümâyûn'da, Harp Divanı'nı topladı.

Vezir-i â'zam Çandarlı Halil Paşa; kendi taraftarlarıyla birlikte, **(şimdilik muhasaradan vazgeçilerek, Bizans'ı "70.000 Duka" yıllık vergiye bağlamanın daha münasip olacağını. Aksi taktirde, Bizans'a yardım gayesiyle Avrupa'dan her an gelebilecek yardımcı kuvvetlerin, Türk Ordusu'nu "iki ateş arasında" bırakabileceğini ve bu tehlikenin her an için varit olduğunun unutulmaması icap ettiğini ısrarla savunmuştu.)**

Ne var ki, Padişah başta olmak üzere; Vezir Çandarlı'nın ikaz ve tavsiyelerinin tam aksini savunanlar ise: **"Konstantiniyye'nin fethine kadar muhasaranın devam etmesini kesinlikle istememekteydiler."**

Padişah'ın kendine ideal edindiği fikriyatı savunanlar ise: Büyük ve kahraman Veliyullah Ak Şemseddin, Molla Gûrani, Molla Hüsrev, Zağanos Mehmed Paşa gibi, gayet önemli şahsiyetlerden müteşekkildi.

Gayet uzun ve çok hararetli geçen bir müzakereden sonra, Bizans'ın fethine kadar, savaşa devam edilmesine oy çokluğu ile karar verilmişti.

Sultan II. Mehmed Hân, son harp divanında da kendi görüş ve fikirleri karşısında yer alan, Çandarlı Halil Paşa'dan artık tamamen soğumuştu!..

Diğer taraftan ordu içinde düşürülmüş bulunan nifak tohumları ise; Ak Şemseddin'in, fethi tepşir eden propagandası ve manevî nüfusu sayesinde tamamen yoklara karışmış ve Türk Ordusu'nun maneviyatı yükselmiş, yeniden güçlü ve ateşli bir isteğe kavuşmuşlardı. **Bu meyanda dervişler de mütemadiyen ordu safları arasında dolaşarak; (Fethin, II. Mehmed Hân'a nasip olacağını, askerlere müjdeliyorlardı.) Böylece Türk Ordusu'nun maneviyatı öylesine yükselmişti ki, Ordu-yu Hümâyûn; âdeta yenilmesi imkânsız kahredici bir kuvvet halini almıştı!..**

KONSTANTİNOPOLİS İÇİNDE GARİP HADİSELER

Osmanlı-Türk Ordusu; fetih yolunda kati neticeye varabilmek için **"büyük taarruza"** hazırlanırken, Konstantinopolis'de tabiat üstü gayet garip hadiseler zuhur etmekteydi!..

Meselâ: Bizanslılar, **"Dolunayın gökyüzünde belirmesini"** büyük çapta uğur sayıp; başkent halkını bütün tehlikelerden koruyacağına inanırlardı. **Bu itikaddan dolayı, Mayıs ortalarında bir gece şehir halkı, dolunay olmasını boş yere bekleyip durdu. Zira o gece tam aksi ay tutulmuş, hemen her taraf karanlıklar içinde kalmıştı!..**

Daha sonraki gecelerden birisinde ise daha da garip ve düşündürücü bir vak'a zuhur etmiş ve hemen herkesi şaşkınlıklar içinde bırakmıştı ve vak'a şuydu: **(Cihanın en muhteşem Katedrali olarak bilinen meşhur Ayasofya'nın kubbesi üstünde esrarengiz bir ışık parıldamıştı. Bu esrarengiz parıltı; Türkler tarafından da görülmüş ve Ayasofya'nın kubbesinde görülen parıltının İslâm'ın nuru olarak yorumlayıp, müstakbel zaferin işareti olduğu inancıyla pek sevinmişlerdi!..**

Bizanslılar ise; mezkûr parıltının Ayasofya'nın kubbesi üzerinde yavaş yavaş gökyüzüne doğru yükseldiğini ve peşinde ziftiri bir karanlığın Konstantinopolis üzerine inerek, kapkara bir bulut misali bütün şehri kapladığına şahit olmuşlar ve son derece üzgün ve endişeli: **(Eyvah! Ayasofya'nın koruyucusu melek bizleri terk etti!..) diyerek, Hz. Allah'ın kendilerini cezalandırdığı inancıyla Hz. Allah'a yakarıyorlardı!..)**

Yukarıda kayda geçilen bu garip parıltının asıl mahiyeti hiçbir zaman öğrenilememiştir!..

Konstantinopolis'de zuhur eden bu garip vak'aların peşi peşine meydana gelmesi: Bizans'ta kökleşmiş olan **"hurafelere olan**

inancın", daha ateşli bir şekilde hortlamasına sebep olmuştu. Bizanslılar'ın mezkûr batıl itikatlarından en meşhurları şunlardır:

1- "İmparator Akli Levon VI.nm günümüzdeki Saraybur-nu yakınlarında iki kitabesi mevcutmuş. Kitabelerden birinde Patrikler'in, diğerine ise İmparatorlar'ın adları yazılı imiş.

Bahsi geçen kitabelerdeki isim haneleri dolacak olursa, Bizans İmparatorluğu son bulacakmış ve mezkûr isim hanelerinden sadece birer isimlik yer kalmışmış. Dahası, başkent şehri için pek yakın olan bir sûkut tarihi de tespit edilmişmiş!.. Ne var ki, bütün bu söylentilere rağmen mevzubahis kitabeleri ne gören ve ne de okuyan olmuştur ve bu hususta hiçbir kayıt mevcut değildir. Velâkin, Bizanslılar bu inancı hiçbir zaman terketmemişlerdir!..

2- "Marenos adlı bir evliya: "Bizans'ı pek mahir bir ustalıkla "Ok atan" bir millet fethedecektir." demiş ve Bizanslılar bu mahir okçuların Türkler'den başkaları olamayacağına inanmaktaydılar.

Nitekim, meşhur Bizanslı tarihçi Prens Dukas, fetih vak'asına ait eserinde, Bizanslılar'm bu inancını kesin şekilde belirterek şu tarihi kaydı geçmiştir:

"– Türk okçuları Apollon'dan daha mahir yay gerip, ok atıyorlar. Büyük herkül gibi dövüşüyorlar, ölümü akıllarına dahi getirmiyorlardı... Bizans'ın düşmek üzere olduğu saatte, bir tek Türk askerinin, 10 Bizans askeri ile rahatlıkla dövüştüğü görülüyordu."

3- "Bizans halkı Konstantinopolis'i alacak olan yabancı bir milletin "Yaldızlı Kapu"dan -"Altun Kapu" şehre gireceğine son derece inanmaktaydılar!..

İmparator Basileios II. nesilden nesile; korku ve güvensizlik aktaran bu menhus akideyi kökünden yok etmek için, "Yaldızlı Kapu"yu ördürmüştür.

Ne gariptir ki, muhasara esnasında Türk Ordusu'na baskın düzenleyebilmek gayesiyle Bizanslılar mezkûr kapuyu açmışlar; 50. Türk yiğidi ise vaziyeti anında değerlendirerek, ele

geçen fırsattan istifade; surlarda açılmış bulunan gediklerin yanısıra, mevzubahis kapudan da içeri girmişlerdir!.."

4- "Bizanslılar'ı en ziyade rahatsız eden bir itikat da şu idi: "İlk İmparator ile son İmparator'un adları aynı olacaktı." Hakikaten de. İoannes VIII.in yerine geçen yeni İmparator'un adı da mezkûr inanca uygundu. Yani "Konstantinos"du!.. Ve yine ne garip bir tesadüftür ki; bu bahtsız Hükümdar, Bizans'ın son İmparatoru olmuş ve bin yılı aşkın bir Cihan İmparatorluğu'nun külyen tarih sayfalarına göçüşünü görebilme talihsizliğine uğramıştır!..)(*)

(*) "Yukarıda bahsi geçen kitabelere ait hurafe, ne gariptir ki; zamanla Osmanoğulları Hanedanı'nda da varlığını göstermiştir. Şöyle ki: Top Kapusu Sarayı'nda, Osmanlı Hükümdarları'nın isimlerini ihtiva eden iki büyük levha vardır. Bunların dolmasıyla; Osmanoğulları saltanatının sûkut edeceğini, o Hanedan'ın mensupları inanırlardı. İkinci levha II. Abdülhamid'in adı ile dolunca; Sultan Reşad ile daha sonra gelecek olan Padişahlar için yeni bir levha açılmıştı. Bu vaziyet Sultan Reşad'ı hayli endişelendirmiştir. Benzerlikler arasındaki en enteresanı: "Bizans'ı fetheden Osmanlı-Türk Padişahı ile son Padişah'ın adlarının aynı olmasıdır. Zira, bilindiği gibi her ikisinin adları da aynıdır. Yani, 'Mehmed'dir!.."

İKİ HÜKÜMDARLIK - İKİ AYRI İNANÇ!..

Muharebenin en acımasız şekilde sürüp gittiği günlerde, her iki Hükümdarlığa ait halkların düşünce ve inanç farklılıklarının muharebenin sonucundaki; **"Kazanç veya mağlubiyet"** hanesine büyük çapta tesir etmiş olduğundan asla şüphe edilemez!.. **Zira; moral ve kendine güven bahsinde, "düşünce ve inanç" faktörlerinin rolü elbetteki büyüktür!..**

Nitekim; Konstantinopolis halkı, muhasaranın en şiddetli ve en kritik anında, birtakım hurafelerin tesirine kapılarak, moral bozukluğunun karanlıklarına yuvarlanırken, **diğer taraftan birtakım örümcek kafalı, "Rahip ve Episkopos"lar: "Hz. Meryem Ana'nın hâşâ sümme hâşâ, göbeğinin kutsiyet derecesinin münakâşasını yapıyor; koyu taassuplarının tesiriyle, zuhur etmiş bulunan bu gülünç de değil, tamamen tiksindirici, batıl inançlarını hemen her tarafa yaymaya çalışıyorlardı!.."**

Görülüyor ki, Bizanslılar, **"Hıristiyan Dini"**nin tamamen dışına çıkmış ve birtakım saçma sapan fikirleri, hâşâ Hıristiyanlık dini adına dilediklerince ileri sürüp durmaktaydılar ve bu durumun muharebenin kazançtan ziyade, kayıp hanesine ağırlık koyduğundan şüphe dahi edilemez!..

Böylece Bizanslılar, **"batıl inançların"** meydana getirmiş bulunduğu, birtakım hurafelerin tesiri altında; **"Millî duygu ve iman inançlarını"** bir bütün olarak yitirmişler; **"Aczin ve cesaretsizliğin meydana getirdiği moral bozukluğu ve bunalım içinde kıvrım kıvrım kıvranarak; kendilerini bir uğursuz inancın ellerine bırakmış ve aynen suguru kopmuş bir gemi gibi akan sulara kapılmış gitmekteydiler!.."**

Osmanlı-Türk Devleti askerlerine gelince, Türkler onların tam tersi olarak; "batıldan tamamen uzak olmakla birlikte, doğrudan dini inanç ve millî düşünce akidelerini birleştirmişler ve bu gücün meydana getirdiği ezici kuvvetin tesiriyle; bölünmez bir bütün, asla yenilemez bir güç teşkil etmişlerdi ki, muhteşem Türk Ordusu'nun asıl kuvvet kaynağı bu idi!.."

İşte muhteşem ve kudretli Bizans İmparatorluğu'nun Cihan sahnesinden silinip, tarihin tozlu sayfalarına göçüp gitmesinde baştan beri saydığımız bu faktörün rolü büyük olmuştur!..

BÜYÜK DUA TÖRENİ VAK'ASI!..

Konstantinopolis'te cereyan eden garip tabiat hadiselerinin ve bu sebeplerle daha ateşli şekilde canlandırılmış olan, saçma sapan hurafelerin tesirinde kalan halk; tamamen umutsuzluğa sürüklenerek, teselli bulabilmek için büyük çapta bir dua töreni düzenlemişti.

Büyük Sâlipler, mukaddes İkonolar **"Aziz Tasvirleri"**, mukaddes emanetlerle yüksek dereceli din adamlarının idare ettikleri âyin alayları şehrin sokaklarında dolaşıyor; halk gözyaşları ve çığlıklar içinde: **"Kyrie, elesion" - "Yâ Rabbim, bizlere merhamet et!"** yakarışlarıyla bütün sokakları çınlatırken; Türk toplarının güçlü gümbürtüsü, kilise çanlarının; hazin ve duygulu yankıları da karışınca, mahşeri bir manzara meydana gelmişti ki, izahı gayrı kabildi!..

Kadınlar, kızlar elbiselerini yırtıyor, saçlarını yoluyor ve onların dehşete düşüren görüntüleri karşısında tamamen şoke olan çocuklar, korku ve dehşet feryatlarıyla bu tüyler ürpertici görüntünün trajik ve dramatik yönünü tamamlıyorlardı!..

Yukarıda elimizden geldiğince anlatabilmeye çalıştığımız bu feci atmosfer içinde yoluna devam eden büyük âyin güruhu surların önüne geldiğinde, bazı askerler de törene iştirak ettiler. Akıllara durgunluk verebilecek derecede muazzam ve izdiham içinde zorla ilerleyebilen kalabalık; dualar ve feryatlar içinde ilerlerken, Bizanslılar'ın moralini daha da bozan bir vak'a zuhur etti: **Hz. Meryem Ana'nm, büyük bir teskere üzerine sağlam şekilde oturtulmuş mukaddes İkon'u, üstünde bulunduğu teskereden kayarak yere düşmüştü. Hem de hiçbir sebep yokken!.. Mukaddes İkon'u yerden kaldırıp, teskereye yerleştirene kadar, akla karayı seçtiler zira; âdeta kurşunmuş gibi yere çakılmışcasına ağırlaşmış, bir türlü yerden kaldırılamıyordu!..**

Nihayet tekrar yola çıkan ve yakarışlar içinde yoluna devam eden âyin alayı. Bu sefer de ayrı bir engelle karşılaşmış ve âdeta

paniğe kapılmışlardı!.. Vaziyet ise aynen şuydu: "Mukaddes İkon'u teskereye tekrardan yerleştirip yola çıktıkları anda, insanı dehşette bırakan bir görünüm içinde ve de âdeta yumruk büyüklüğünde dolu yağmaya başlamış ve bu meyanda öylesine korkunç bir fırtına çıkmıştı ki, önüne her ne çıkarsa sağa, sola savuruyor; halk panik içinde oraya, buraya koşuşturup duruyordu... Bilahare dolu yağmura dönüşmüş ve öylesine yağmaya başlamıştı ki, hemen her tarafı sel kaplamış ve koca şehir âdeta tam mânâda mahşer yerine dönmüştü!..

Böylece; **Hz. Allah (c.c.)**'a son bir yakarışla kendilerini bağışlatmak isteyen Bizans halkının tertiplediği âyin yarıda kalmış ve hemen herkes tam bir umutsuzluk içinde sığınabilecek bir çatı altı aramaya başlamıştı...

Mevzubahis vak'alardan da anlaşılabileceği gibi, batıl inanç mevhumu her ne derece baş göstermişse de, mezkûr vak'alar zincirinde bazı gerçek payları da yok sayılamazdı!.. Zira, bilhassa kayda geçtiğimiz bu son vak'a ile daha evvel yazdıklarımız vs. gerçekten üzerinde düşünülmesi icab eden mevhumlardır!.. **Çünkü, hemen hepsine sadece tesadüftür deyip geçmek, tabii ki tamamen yanlış olur inancındayız!..**

Bin yılı aşkın bir koca maziye sahip ve cihanın en muazzam İmparatorluklarından birisi durumundaki Bizans İmparatorluğu'nun böylesi durumlara düşmesinde: Parlak dönemlerinden kalma: **"Kibirlilik, mağrurluk, güçsüz ve küçük devletlerin topraklarına göz dikerek, onların köklerini kazımaya çalışmak, doymak bilmez bir aç gözlülük ile akla gelmedik entrikalar girdabında sefahat âlemlerinin en iğrençlerine varıncaya kadar uygulanması vs." Bizans İmparatorluğu'nun böylesi bir acz içine düşmesinde başlıca rol oynamış ve Cenâb-ı Hakk'ın şaşmaz adaleti yerini bulmuştur!..**

Mekânı her daim Cennet olsun, Fâtih Sultan II. Mehmed Hân ise; cismen ve ahlâken varlığını yitirmiş bu kocamış İmparatorluğun enkaz misâli mevcudiyetine kesin şekilde son vermekle nice mazlum kavmin ahını yerine getirmiş, bir yerde Hz. Allah (c.c.)'ın eşsiz, emsalsiz adaleti tecelli etmiştir!..

AYASOFYA KATEDRALİNDE SON ORTODOKS ÂYİNİ!..

Avrupa Haçlı Devletleri'nden gelecek yardımdan umudunu tamamen kesen son Bizans İmparatoru, **Konstantinos XI. Dragases Paleologos;** artık sonlarının geldiğini ve Bizans'ın, müdafaa savaşında, son bir hamle ile şeref savaşı vererek, soysuz bir ölüme mat olmaması icap ettiğini gayet iyi bilmekte ve ona göre hazırlıklar yapıyordu.

Mezkûr hazırlıklar paralelinde; Bizans'ın kalbi durumundaki, muhteşem Ayasofya Katedrali'nde büyük bir âyin tertiplenmesini arzu eden İmparator, **"28 Mayıs 1453"** tarihinde tertiplenen **"veda âyini"**ne: Devlet ve Saray erkânı ile birlikte iştirak eden İmparator Konstantinos XI. Dragases Paleologos, son derece üzgün ve göz yaşları içinde hazır bulundu.

Bu tarihi âyin başlarken şehrin bütün kiliseleri hazin hazin çan vurmakta; cenaze âyininden farksız bir şekilde icra edilen dini merasim esnasında okunan hazin ilâhiler, Ayasofya'nın muhteşem kubbesinde akisler bırakarak hemen herkesi son derece tesir altına almakta ve böylece için için hıçkıran Bizans halkının hıçkırık sesleri, ilâhilerin akislerine karışıyordu.

Bu meyanda devamlı şekilde mihraba bakan ve gözlerini o noktadan hiç mi hiç ayırmayan İmparator, sanki koca Mabed'de sadece kendisi varmışcasına hareket ederek, hiçbir şey göremez olmuş ve âdeta büyülenmişcesine, bir hâl sergilemekteydi!..

Duyduğu tek ses ise sadece çanların hazin sesleriydi ki, kulaklarında çınlayıp durmaktaydı!..

Evet, (915) yıl evvel **"27 Ocak 537"** tarihinde **(Noel-Yılbaşı)** günü bu tarihi ve Cihanca eşsiz Mabed, muhteşem bir merasimle taktis edilerek ibadete açılmıştı ve o tarihte de şehrin bütün kilisele-

ri **"İbadete davet çanı"** vurmuşlardı. Ancak tek farkla; o tarihteki Bizanslılar, içlerinden gelen coşkunluğun verdiği bir heyecanla mezkûr anı kutlamışlar ve günlerce şehir neşeli insanların sevinç tezahürlerine şahit olmuştu.

Ya şimdi!.. Evet, ya şimdi!.. O anda içten gelen bir hıçkırık İmparator'un boğazında düğümlenip kalmıştı!.. Mümkün mertebe kendisini toparlayıp, tekrar mazide kalmış olan o muhteşem anları, hayali de olsa düşünmeye çalıştı!.. 915 yıl evvel, beş yıl zarfında ve milyonlarca lira sarfı ile meydana getirilmiş bulunan bu eşsiz Mabedi Bizans'ın en değerli İmparatorları'ndan, **Büyük Justinianos I. (518-65) yaptırmıştı.**

Muhteşem Mabed'in açılış gününde, İmparator, (4 at koşulu) saltanat arabasına binerek, alkışlar arasında büyük saraydan çıkarak, eşsiz Katedral'in önüne geldiğinde; geniş meydanda toplanmış olan halk, coşkun bir tezahüratla İmparatorları'nı alkışlıyorlardı. Mukabil olarak halkına selâm veren İmparator ise ağır adımlarla Mabed'in büyük bir kapusu önüne geldi **"Kral Kapusu."** Patrik Menas ise içten gelen bir saygıyla İmparatoru'nu bizzat kapuda karşıladı. Yine ağır ve vakur adımlarla Mabede giren Justinianos I. Katedral'in azametli görünümü karşısında; kendisine ideal edindiği bir hayalin gerçekleştiğini gördüğünden, ruhundan coşan bir sevinç ile heyecanlanmış ve öylesine mutlu olmuştu ki, bir an altındaki zeminin kaydığını sandı!..

Evvelki sayfalarda kayda geçtiğimiz gibi, sevinç ve mutluluk içinde ellerini mihraba doğru kaldırarak, Cenâb-ı Hakk'a şükranlarını sunduktan sonra gurur içinde:

"Yâ Süleyman! Seni geçtim!

Seni yendim!.." diye haykırdı.

İmparator Büyük Justinianos I. mevzubahis Mabed dolayısıyla, gurur ve heyecan duyarak, inşaa ettirdiği bu muhteşem ve eşsiz eserle övünmekte, yerden göğe kadar haklıydı. **Zira, İsrail Peygamberi Hz. Süleyman (a.s.)'m yaptırdığı muazzam ve muhteşem "Sinagog"undan daha muhteşem bir mabed olmuştu ve bu**

suretle Hıristiyanlar'ın içlerinde taşıdıkları eziklik duygusunu temelden yok etmişti!..

Daha sonraki yıllarda ise, dünya Haçlıları, bu büyük insana olan borçlarını öylesine bir icraatla ödemişlerdi ki: Böylesi dost değil, doğrudan düşman başına demek lâzımdır!..

Mevzubahis trajik ve ibret alınması icab eden meşhur **IV. HAÇLI SEFERİ** esnasında Bizans'ın Haçlılar tarafından işgal edilişi ve iğrenç icraatlarını önceki bölümlerde yazmış olduğumuz için tekrarını lüzumsuz bulmaktayız ve malûm bölümleri geçerek, İmparator Konstantinos XI. Dragases'in; **"Mazi ile gününün Bizans yaşantısı"** hakkında **"zaman tüneli"** içinde gidip gelirken, zaman içinde Bizans'ın ne yaman şekilde bozulmuş olduğunu, ahlâki çöküntüden sonra, bilhassa Konstantinopolis'de öylesine bir bozukluk zuhur etmişti ki **"Türlü entrika, türlü rezâletlerin âdeta merkezi hâlini almıştı."** Nitekim şu son muhasara esnasında dahi, halktan maddi yardım istendiğinde; hemen birçok kimse, parasını ve mücevherlerini toprağa gömerek saklamıştı. Yani, Bizanslı'nın ahlâki bozukluğu son haddine varmış ve de vatana ihanete kadar gidebilmişti!..

Bu düşüncelerin tesiri altında büsbütün ezilen bedbaht İmparator'un ruhundan fırtınalar meydana getiren ızdırabı, bembeyaz kesilmiş olan gergin hatlarında açıkça görülmekteydi, bütün vücudunu soğuk bir ter kaplamıştı. Hıristiyanlığın sembolü olan haç çıkartıp, ellerini mihraba doğru kaldırdığında dudakları titreyerek:

– "Büyük Justinianos! Bizler ahlâken çökerek, senin Mukaddes Mabedi'ni kirlettik, çamura batırdık... Eşsiz mabedini gereğince koruyamadık. Avrupa Hıristiyanları ise, onu kirliden de beter hâle getirdi... Cenâb-ı Hakk'ın ve senin gazabına uğradık. Günahlarımızın affı için şerefli bir ölüme gidiyoruz!..

Âyinden çıkan İmparator Konstantinos XI. Bizanslıları mukavemete teşvik eden son nutkunda; Bizans'ın uzun bir ahlâksızlık dönemi geçirmesinden sonra, uçurumun eşiğine geldiğini belirttikten sonra şu sözlerle konuşmasına son vermişti:

– "Eğer bu tavsiyelerime riâyet edecek olursanız. Cenâb-ı Hakk'ın, bizlere verdiği haklı cezadan belki kurtulabiliriz!.."

İmparator'un bu son hitabesinin, tebası üzerindeki tesiri büyük olmuştu. Hemen herkeste; pişmanlık ve utanç ezikliği görülmekteydi ki; bunun olumlu tesirleri, son ümitsiz savunma muharebelerinde rahatlıkla izlenebilmiştir. Şöyle ki; başkent halkı da askerlerle birlikte, hiç çekinmeden ölüme atılmış, elinden geldiğince Pay-ı Tahtı müdafaa etmeye çalışmıştır.

Bizans halkına son hitabından sonra özel harp arabasına atlayan İmparator, maiyetiyle birlikte süratle **"Blachernes" - "Tekfur Sarayı"**na gitti. Saray'da herkesle helâllaştıktan ve bir iki saat dinlenerek yorgunluğunu aldıktan sonra, atına binerek maiyetiyle birlikte surlardaki şerefli vazifesine döndü.

Surlara döndüğünde; Bizans askeri ve halkının el ele vermiş canları pahasına şehri savunmaya çalışırken, akla gelmedik, daha doğrusu hiç mi hiç ummadığı bir gayret neticesi seve seve ölüme atılmalarını görmesi; son İmparator Konstantinos XI. Dragases'in, bu umutsuz muharebelerde, sevinebildiği son unsur olmuştu ki, gökyüzüne bakarak, Cenâb-ı Hakk'a sonsuz şükranlarını sunmuştu ve gözlerinde mutluluk yaşlarıyla bir an onları seyredip:

"– Cenâb-ı Hakk'ın affına mazhar kılınasınız!" dedi.

Beşinci Bölüm

Büyük Taarruz ve **"Feth-i Mübin"**
Amiral Hamza Beğ ve Şehzâde Orhan Vak'ası
Ulubatlı Hasan Bizans Sûrlarında!
Konstantinopolis'in Son Anları!
İmparator Konstantinos XI.'in Trajik Akibeti!
Feth-i Mübin Gerçekleşiyor
Giritli Bahriyeliler'in Direnişi Vak'ası!
Derviş'e Verilen Ders!
Ayasofya Katedrali'nin Yeni Hamisi: **"Sultan Fâtih"**
Ayasofya, Cami-î Kebir'inde İlk Cuma Hutbesi!
Sultan Fâtih'in Dünya Görüşü ve Siyasî Dehası!
Patrikhâne'nin Tesis Edilmesi Vak'ası!
İmparator Konstantinos XI.'in Başsız Vücudu!
"Anadolu-Türkleri" ile **"Dönme ve Devşirme"** Mücadeleleri!
Galata'nın Fethi
Osmanlı-Türk İmparatorluğu'nda **"Ermeniler"**
Bizans-İmparatorluğu Devrinde **"Ermeniler"**
Ermeniler'in Bizans ile Barışmaları Vak'ası
Osman Gazi ve Ermeniler
II. Mehmed Hân ve **"Hovagim Yebisgobos"**
Sultan Fâtih'e, Hovagim Yebisgobos'un Müjdesi!
Fetihten Sonraki Dönem
Türkiye-Ermenileri Patrikhânesi ve Hovagim Yebisgobos'un, Patrik İntihab Edilişi Vak'ası
Sultan Fâtih'in Ermeni Kullarına Hediye Ettiği Katedral
Türkiye-Ermeni Patrikhânesi'nin **"Samatya-Kapu"**da Olduğu Dönemin Patrikleri
Azınlık Hakları Meselesinde Siyasî Oyunlar!
Mağlup Bizanslılar'ın İleri Sürdükleri Hezeyanlar!
Tahrif Edilen Bir Ferman!
Prens Dukas'ın Fâtih Yorumu!
Çandarlı Halil Paşa Meselesi!
Sultan Fâtih'in Edirne'ye Dönüşü
Fethi İslâm Âleminde Yarattığı Sevinç!
Batı Dünyasındaki Şaşkınlık!

BÜYÜK TAARRUZ
VE
"FETH-İ MÜBİN"
(28-29 Mayıs 1453)

TÜRK ORDUSU'NUN: (MUM DONANMASI)

Büyük Cihangir; umumi taaruzdan evvel vezir ve kumandanları başta olmak üzere umum ordusuna, ana-taarruza geçileceğini bildiren uzun hitabesinde özetle şöyle buyurmuştu:

– **"Bana güveniniz! Hiç kimsede olmayan silahlarım ve cenk makinalarım var. Konstantiniyye muhasarasının en küçük teferruatı ile dahi meşgulüm! Hiçbir engel bizi yolumuzdan alıkoyamaz! Hiçbir kuvvet, satvet ve kuvvetimize karşı direnemez.**

Şahs-ı hükmümüze gelince! Sizlerin çekeceği meşakkati paylaşacağım! Askere; en ön safta, şan ve şerefin tehlikelerle kazanılabileceğini göstereceğim!..

Surlara ilk çıkacak olanlara dirilikler ve mansıblar verilecek; çıkan zabit ise Su Başı ve Alay Beyi, Su Başı ise Sancak Beyi, Sancak Beyi ise, Beyler Beyi, Beyler Beyi ise, Vezir olacaktır."

Yukarıda kayda geçtiğimiz konuşma özetinde de belirtildiği gibi; Konstantiniyye'ye ilk girebilecek olan Türk kahramanının nâil olabileceği en büyük mükâfatı da böylece ilân etmiş olan Büyük Cihangir. Böylece umumi taarruz üzerine son sözünü de söylemiş olmaktaydı.

O gün asker akşama kadar istirahete çekildi; kimi bazı eksiklerine tamamlıyor, kimi ise cenk kaderdaşlarıyla sohbetle vakit geçiriyordu.

Gece muazzam bir ateş ve ışık şenliği tertiplendi ki, bu şenliğin adı, **Osmanlı Türkleri'nce, "Mum Donanması"** idi. Bu tarihi ışık şenliğinin başladığını müjdeleyen ise, **"Sur Borusu"** adını taşıyan büyük boy borulardı ve mezkûr borular çalmaya başladı mı, donanmanın başladığı anlaşılır ve hemen her ordugâhta ateş ve mumlar yakılır, cenk havaları ile asker coşar ve böylece muazzam bir gece eğlencesi başlar, askerin morali şahikasına erişir ve cenk için âdeta yanıp tutuşurlardı.

Nitekim, o gece başlatılan **"Mum Donanması"** da aynı usulle umum askere duyuruldu; **"Sur Boruları"** çalınarak donanmanın başladığı her tarafa duyuruldu ve aynı anda bütün muhasara hattı boyunca: Kandiller, Fenerler, Mumlar, Meşaleler ve büyük ateşler yakıldı. Keza, Türk harp gemileri de kandiller, meşaleler yakarak, şenliklere iştirak etti ki, donanmanın da iştirakı ile, Konstantiniyye denizden ve karadan ışıklanınca, surlar muhteşem bir görünüme bürünmüş, başkentin etrafı âdeta nura boğulmuştu. **Donanma esnasında; Türk topları ışıklar içinde kalan şehrin surlarını devamlı dövüyor, Osmanlı Türk Ordusu hep bir ağızdan tekbir getiriyor, diğer taraftan mehterlerin vurdukları cenk havaları ise, askeri daha da coşturuyor ve uzaktan seyreden birisi olsa; mezkûr mahalde muhasara askeri değildi, "Bayram gecesi" eğlenen askerler olduğunu sanabilirdi.**

Bu muhteşem ve emsalsiz görünümü izleyen Bizanslılar; hayranlık, heyecan ve korku karışımı hislerle âdeta şoke olmuş şekilde şaşkın şaşkın bakmaktaydılar!..

Gece yarısına kadar süren **"Mum Donanması."** Daha sonra aniden son buldu; ateşlerin ve kandillerle mumların aniden söndürülmesinden sonra hemen her tarafı zifiri bir karanlık ve tam bir sessizlikti ki, bu durum insanda: **"Fırtınadan önceki sessizliği"** hatırlatan hisler uyandırmaktaydı ve bu vaziyet Bizanslıları daha da tedirgin etmekteydi... **Ancak, iş bununla da kalmadı ve aniden**

bastıran ve sağınak halinde yağmaya başlayan yağmur ile zaman zaman çakan gök gürültülü şimşeklerin şehre yansıyan ışığına karışan birtakım garip gölgeler de Bizanslılar'ın moralini iyiden iyiye bozmaya yetmişti ve Bizanslılar gök gürlemeleri dışında sadece, sağmak yağmurun sesi ile sur çevresinde dolaşan Türk devriye mangalarının ayak sesleri idi.

II. MEHMED HÂN'IN SON TALİMATI

Büyük Türk Hâkanı ve müstakbel **Bizans Fâtihi, II. Mehmed Hân,** Maltepe civarında bulunan ipek ve sırma işlemeli muhteşem kırmızı Otağ-ı Hümâyûn'da gece yarısından sonra saat: 1-2 arası, çok erken olarak sabah namazını kılıp, fetih yolunda verilecek olan bu son muharebede, Türk Ordusu'nun nihai zafere ulaşabilmesi için **Ulu Allah (c.c.)**'a dua etti ve daha sonra atına binen genç Cihangir, maiyyetiyle birlikte hücum hattını boydan boya teftiş ettikten sonra, kumandanlarına son talimatını verdi ve talimatına göre: Edirne Kapu ile Top Kapu arasında bulunan **"merkez cephe"**yi bizzat idare edecek ve merkez cephenin sağ cenahını, **Vezir-i â'zam Çandarlı Halil Paşa,** sol cenahını da **Vezir Sarıca Paşa** tutacaklardı. Marmara sahiline uzanan sağ cenahı ise, emrindeki Anadolu askerleriyle birlikte; **Anadolu Beyler Beyi İshak Paşa,** Haliç Koyu sahiline uzayan sol cenahı da emrindeki Rumeli askerleriyle **Rumeli Beyler Beyi, Dayı Karaca Paşa** kumanda edeceklerdi. Haliç Koyu ise **Zağanos Mehmed Paşa'ya bırakılmıştı.**

Marmara Denizi cephesi de donanma kumandanı, **Amiral Hamza Bey** idaresine verilmişti. Donanmanın başlıca görevi ise: **"Marmara Denizi yönündeki"** surları mümkün mertebe yakın mesafeden, devamlı top ateşine tutmaktı.

Büyük Türk Cihangiri ve müstakbel Bizans Fâtihi, Sultan II. Mehmed Hân, ordusuna son talimatı verdikten sonra maiyyetiyle birlikte ön saflara gelerek, o tarihi hücum emrini buyurdu. Emrin askere ulaştığı anda, gayet şiddetli bir top ateşinin başlamasıyla ortalık tam bir cehenneme döndü...

Büyük ve kahredici bir güce sahip bulunan Türk topları şehrin surlarını öylesine şiddetle dövüyorlardı ki, Bizanslılar ne yapacaklarını gerçekten şaşırmışlardı; açılan büyük ve çok tehlikeli gedikleri kapayabilmek için, şehrin halkı da askere yardım ediyor ve bu uğurda yapabileceklerinin azamisini yapmaya çalışıyorlardı...

Başkentin aşılmaz zannedilen surları haftalardır devam eden Türk bataryalarının dehşet verici ateşi karşısında, oldukça yıpranmış bazı yerleri ise âdeta helva gibi yumuşamış, kendiliğinden yer yer çökmekteydi.. Yani şehrin başlıca savunmasını teşkil eden bu meşhur surların artık eski önemi kalmamış, şehrin müdafaası açısından pek güven vermemekteydi. **Daha doğrusu; Doğu-Roma İmparatorluğu'nun merkezi durumundaki Konstantinopolis, artık can çekişmekteydi...**

Bu vaziyeti gayet iyi bilen **Büyük Türk Hâkanı,** ordusunun gözde birliklerini en sona saklayarak, büyük taarruzdan evvel; bataryaların ateş muhafazası altında **"başı bozuk birlikleri"**[1] öne çıkarıp ileri sürdü; **"Başı bozuklar"**ın hücumu ile iki taktik uygulanmış olacaktı ki, şuydu; **"bunların yapacağı hücum ile müdafiler yıpranacak ve bu meyanda düşmanın güç durumu da dolaylı şekilde öğrenilebilecekti!.."**

Zaten doğru olanı da buydu; çeşitli ülkelerden ve çeşitli ırklardan binlerce serüvencinin bir araya gelmesiyle meydana gelmiş bu sözde savaşçılarda, **"Müslümandan çok Hıristiyan"** vardı ve bunların çoğunluğunu: **(SLAVLAR, MACARLAR, ALMANLAR ve İTALYANLAR)** teşkil etmekteydiler. Gayeleri ise: **"Şehir düştükten sonra elde edebilecek ganimetlerden pay alabilmeye dayanıyordu." Ve de böylesi çirkin bir hayal içinde kendi öz dindaşlarına karşı talan hareketine girişebilecek derecede seviyesiz bir güruh idi!..**

1- "Slavlar, Macarlar, Almanlar ve İtalyanlar"ın başını çektiği Hıristiyan ülkelerden gelme "başıbozuk" birlikleri, ganimet edinebilme hırsı ile din kardeşlerinin ülkesini yağmalama gayesi güderek, **Hıristiyanlığın şahikasına (!) erişmekteydiler. Nitekim IV. Haçlı Seferi'nde de aynı iğrençlik sergilenmiş, Hıristiyan kavimlerin güvenilir olmadıkları, böylece tescil edilmişti!..)**
(BİZANS TARİHİ), Yazan: Bizanslı Prens tarihçi DUKAS, Sahife: 167-168.

Dolayısıyla böylesi insan bozuntuları var iken, öz Türk evlâdını ölüme göndermenin bir mânâsı var mıydı?.. Kaldı ki, eşsiz Cihangir için her Türk evlâdının hayatı, paha biçilmez bir değer taşımaktaydı.

Hücum emrinden sonra binlerce başıbozuk, yaydan fırlarcasına Bizans surlarına saldırdılar. **Mehteranların** vurdukları cenk havaları eşliğinde galeyana gelen **Türk Ordusu'nun** hemen her yanı inleten tekbir seseri, başıbozuklara daha da cesaret vermiş ve binlercesi Bizans surlarına saldırarak, merdivenler dayayıp, surlara tırmanmaya çalışıyorlardı. Ancak, Bizans askeri; gayet âlâ eğitim görmüş ve savaş sanatını son derece iyi bilmekteydi ve tabii ki, hemen her hücumu, büyük zayiat verdirerek, geri püskürtmekteydi... Ancak, gözleri önüne gelen ganimet, ganimet hırsına kapılmış bu çapulcu güruhu; yine de inatla direniyor ve ölümüne savaşıyorlardı ve kısa zamanda muharebeler dehşet verici bir hâl aldıysa da, başıbozuk sürüsü hiçbir netice elde edemeden arkalarında binlerce ölü bırakıp geri çekildiler.

Ne var ki, II. Mehmed Hân'ın planı tahakkuk etmiş ve böylece Bizans askeri hayli yıpratılmıştı. Evet, bir yerde öncü muharebeleri hedefine erişmiş sayılabilirdi.

Artık, nihai savaş başlayabilirdi ki, bu hiç şüphesiz; cihan tarihini altun harflerle yazacağı **"Umumi Taarruz"** idi!..

Genç ve dinamik Hükümdar, başıbozukları geri çeker çekmez. Hiç ara vermeden, **İshak Paşa** kumandasındaki Anadolu askerini saldırıya geçirdi ve böylece **"Umumi Taarruz"** başlamış oluyordu. İlk hamlede 50.000 yiğidin ok gibi ileri atılmasıyla şanlı Türk Ordusu, bütün cephelerde hep birlikte saldırıya geçti.

Disiplinli, düzenli Anadolu askeri büyük bir istekle savaşıyor; mehteranların vurduğu ateşin cenk havaları, Türk toplarının gümbürtüsü, şanlı Türk askerine daha fazla güç veriyor, imanlı askerimiz gök kubbeyi inleten, tekbir sedalarıyla; "Canını dişine takmış, Bizans surlarını aşmaya çalışıyor ve böylece, Konstantiniyye'ye ilk giren asker olabilmek için olağanüstü güç sarfediyordu..."

Bu meyanda ikinci bir emirle, Osmanlı-Türk Ordusu'nun o yıllarda en güzide birliklerinden Yeniçeriler de savaşa iştirak ettilerdi ki böylece; Türk Ordusu artık Bizans surlarını her taraftan zorlamaktaydı ve böylece bütün cephelerin savaşa girmesiyle, hakiki mânâda muharebe henüz başlamış oluyordu.

Yukarıdaki satırlarda da belirttiğimiz gibi, Bizans surları bir bütün olarak eski görevini ifa etmekten pek uzaktı. Zira, Türk topları, Konstantinopolis'in müdafaa kalkanı vazifesi gören bu meşhur surların büyük bir kısmını âdeta helva gibi yumuşatmış ve dahası birçok yerinde önemli gedikler açabilmişti.

Kayda geçtiğimiz başarıda ikinci bir Macar'ın da payı vardı. İkinci diyoruz, zira birincisi o muazzam topu imal etmiş, diğeri ise; kale duvarlarını nasıl yıkabileceklerini topçulara öğretmişti.

Şöyle ki; Kral Naibi ve Macar millî kahramanı, "Yanoş Hunyadi" ile II. Mehmed Hân arasında üç senelik bir yeminli muahedeler mevcuttu ve bitimine henüz bir buçuk yıl vardı. Yanoş ise bu muahedenin artık geçersiz olduğunu çünkü, memlektin idaresini tamamen Krala teslim etmiş bulunduğunu ileri sürerek, bir elçi göndermiş ve durumu bildirmişti. Elçi; Sultan'ın imzalamış bulunduğu muahedenameleri geri getirmiş, Yanoş Hunyadininkileri de istiyordu.

Macar elçisi, **II. Mehmed Hân'ın** ordugâhına geldiğinde meşhur büyük top ateşlenmek üzere idi ve böylece Macar elçisi de topun atılmasında orada bulunma şansını elde etmişti. Ancak, bu şans onun muydu, yoksa Osmanlılar'ın mı? Bilinmez zira, Sultan II. Mehmed'in çok işine yarayan bir yardımda bulunmuştu. **Şöyle ki; Topçu neferinin topu kullanmasında bilhassa nişancılıkta pek acemi olduğunu görmüştü ve şu tavsiyede bulunmuştu: (Eğer kolayca kaleleri yıkmak istiyorsan, birinci atışı yaptıktan sonra, güllenin isabet eylediği yerden beş-altı kulaç mesafe uzak bir diğer yere ikinci atışı yap; bu suretle iki darbeyi yaptıktan sonra üçüncü gülleyi öyle bir yere at ki, üç güllenin atıldığı yerler bir müselles "üçgen" teşkil etsinler. O zaman kalenin kolayca yıkıldığını görürsün.)**

Macar elçisinin bu tavsiyesi aynen tatbik edilmiş ve bu suretle hayli başarı elde edilmişti. Meselâ: (Bu suretle aralarında bir de burç olan iki sur yıkıldığı gibi, Ayios-Romanos - "Top Kapusu"nun önündeki burç da yerle bir edilmişti.)[1]

Evet, umumi taarruzun henüz başladığı anlardan itibaren her iki taraf da son kozlarını oynadıklarını gayet iyi bilmekte ve bu ölüm kalım mücadelesinde, öylesine dehşet verici bir muharabeye tutuşmuşlardı ki, cehennemi bir boğuşma içinde, Bizans siperlerinde göğüs göğüse çarpışmalar oluyor ve böylece iki taraf da hayli kayıp veriyordu... **Ancak; Türk askeri için gaza yerinde şehit olmak, mertebelerin en yücesi, mükâfatların en âlâsı idi. Dolayısıyla, kahraman Türk askeri en mutlu anlarından birisini yaşamaktaydı. Çünkü, yine Cihan tarihine adını altun harflerle yazdıracak ve böylece yeni yeni şanlı ve eşsiz sayfalar ekletecekti; gaza yolunda, cenk meydanlarında şehadet mertebesine erişmek varken, Türk evlâdına ihtiyarlar gibi yatakta ölmek hiç yaraşır mıydı?.. Onun yeri gaza meydanlarıydı ve şu an o içten arzuladığı yerde idi ve de düşmana aman vermiyor; din aşkına, Peygamber aşkına; vuruyor, biçiyor, düşmanı külyen perişan ediyordu.. Türk toplarının kahredici gümbürtüsü, mehteranların ateşli cenk havaları, Türk yiğitlerinin tekbir sesleri gökkubbeyi âdeta inletmekteydi ki böylece, İslâm zaferinin gayet yakın olduğu bütün Cihana duyuruluyordu.**

1- (Macar millî kahramanı, **Yanoş Hunyadi**'nin, **II. Mehmed Hân**'a gönderdiği elçinin Türkler'e pek dost olmadığı hâlde lehlerinde hareket etmesinde başlıca rol oynayan faktör; elçinin bir inancından doğmuştur. Şöyle ki; Yanoş Hunyadi Türkler'e karşı üçüncü defa yenilgiye uğrayıp kaçtıktan ve Hükümet idaresini dilediği şekilde eline geçirdikten sonra, bu döneminde gayet zeki ve yorumlarda pek yanılmayan bir şahısa tesadüf ettiğinde, O'na mağlubiyetlerini anlatıp: **(Talih Bizanslıları bırakmış, Türkler'in yüzüne gülüyor.)** diye şikâyetini anlatırken, O'nu dinleyen Bilge zat, sözünü keserek:
(– Dur oğlum! Bizanslılar kâmilen mahvolmadıkça, talih Hıristiyanların yüzlerine asla gülmeyecktir.
Konstantinopolis, Türkler tarafından tamamen tahrip olunmalı ki, Hıristiyanların felâketlerinin sonu gelsin.)
Mevzubahis elçi, Bilge kişinin söylediklerini dikkate alarak, onun tesirinde kalmış ve Başkent Konstantinopolis'in bir an evvel düşmesini arzu etmekteydi ve bu sebeple surların en kolay şekilde nasıl yıkılabileceği hakkında malumat vermişti.)
(KONSTANTİNİYYE DÜŞTÜ), Yazan: Steven RUNCIMAN, Sahife: 211-212.

AMİRAL HAMZA BEĞ VE ŞEHZÂDE ORHAN VAK'ASI

Marmara Denizi kıyılarında seyreden Amiral Hamza Beğ kumandasındaki Osmanlı Donanması'na ait bir filo ki, bilahare bütün donanma mezkûr harekâta iştirak etmiştir. Mümkün mertebe kıyıya sokularak toplarıyla surları şiddetle dövmeye başladı ve bu meyanda Amiral Hamza **Beğ, "Donanma Azabları"**m - **"Deniz Piyadesi"** kıyıya çıkardı ki kıyıya ayak basar basmaz soluğunu surlarda olan Azablar. Duvarlara merdiven dayıyor, kanca takarak bir an evvel surlara tırmanabilmek için ellerinden geleni yapıyorlardı. **Ne var ki, surların bu kesimini, kendi adamlarıyla savunan Şehzâde Orhan'dı ve Osmanlı Ordusu'nun savaş taktiklerini külyen bilmekteydi. Tek kelime ile bu pek acı bir talihsizlikti. Zira; bir Osmanlı fetih için, bir diğer Osmanlı da Bizans'ı savunmak için elinden geleni yapmakla ve ölümüne savaşmaktaydı!..** Öz Türkçesi; her iki taraf gayeye erişebilmek için var güçleriyle savaşırken, akıtılan kan kardeş kanı olmaktaydı. Heyhat ki, bu böyle idi ve Şehzâde Orhan, kıyıdan yapılan hücumları külyen püskürtmekteydi ve her saldırıyı geri püskürtüp, neticesiz bırakıyordu...

Diğer taraftan mevzubahis muharebeler hakkında bilgi alan Sultan II. Mehmed Hân ise içi sızlayarak; Cenâb-ı Hakk'ın eşsiz inayeti ile zafere ulaştıktan sonra bu gibi problemleri külyen halledebilecek bir çare bulacağına muhakkak gözü ile bakmaktaydı!..

Bütün bu trajik ve hazin vak'alar zuhur ederken, Top Kapusu önündeki muharebeler de gayet şiddetli hâle gelmiş, her iki taraf arasında kıyasıya bir boğuşma sürüp gitmekteydi: Bizanslılar en ufak bir ihmâl veya benzeri yanlışın, sonları olacağını gayet iyi bildikleri için, canlarını dişlerine takmış olağanüstü fedakârlık gösteri-

yor ve beldeyi kanları pahasına kahramanca savunuyorlardı. **Fakat, bütün buna rağmen; Türk askerinin hap sanatına ve benzeri olmayan cesaretine erişebilmelerine asla imkân yoktu: Türk askeri Gökkubbeyi inleten "Allah! Allah!" nidalarıyla, surlar boyunca dalgalar halinde saldırıyor; mehteranların hiç durmadan vurdukları cenk havalarını duyan cengâverler; kös ve zillerin, davul ve zurnaların muhteşem nağmeleriyle büsbütün coşarak, daha içten savaşıyorlardı...**

Ayios-Romanos - "Top Kapusu" surlarında İmparator **Konstantinos XI. Dragases**'in yanında yer alan **Prens Theophilos Paleologos** ve **Prens Dametrios Kantakuzinos**'la birlikte, askerlerine ve yardımcı halka cesaret verebilmek, onların moralini yükselmek gayesiyle hemen her tarafa koşuşmaktaydı.

Ne var ki, muhasara askerinin saldırıları her geçen an daha da şiddetlenmekte; hücum üzerine hücum tazelenmekteydi. Yani durum gittikçe vahimleşiyordu!.. **Bu durumu dikkate alan İmparator ve kumandanları seri bir kararla; "Ayion-Apostolon - Havariyyun Kilisesi"nin (Bugünkü Fâtih Camii) yanında hazır bekleyen ihtiyat kuvvetlerini de harekete geçirerek, en tehlikeli mıntıkaya sevkettiler.**

VE ULUBATLI HASAN BİZANS SURLARINDA!..

Bu esnada, **Bağnos Paşa** kolundan, küçük rütbeli genç bir subay olan **"ULUBATLI HASAN"**, maiyyetindeki 30 yiğitle birlikte **"Vasiliki Şâhi"** denilen büyük toplardan birisinin açmış olduğu oldukça geniş bir gediği görerek, herkesten atik davranıp mezkûr gediğe saldırdı ve o anda Bizanslılarla bir avuç Türk yiğidi arasında aman tanımaz bir mücadele başladı ki, Türk yiğitleri, Bizans askerlerini ot biçer gibi biçiyor; önlerine her kim çıkarsa, aman vermeden deviriyorlardı.

Evet, henüz doğmuş olan güneşin altın sarısı parıltıları altında, Top Kapusu surlarına Türk sancağım dikerek; o andan itibaren zafer kapularınm açılmış olduğunu müjdeledikten son-

ra, rütbelerin en büyüğü olan şehitlik şerbetini tadarak, Hz. Allah (c.c.)'a kavuşan bu kahraman Türk genci: Yüce tarihimizin şanh sayfalarına bir daha silinmemek üzere altun harflerle adını yazdırmıştı ve bu unutulmaz isim: ULUBATLI HASAN'dı!..

Bu şanlı Anadolu çocuğu dövüşe dövüşe surların üzerine varmaya çalşırken, diğer taraftan, **Ak Şemseddin ile Molla Gûrâni;** ateş hattının en ön ve en tehlikeli saflarına atılmış, askere manevi güç katabilme hizmetiyle meşguldular. Bizanslılar ise; bütün imkânlarını seferber etmiş var güçleriyle beldeyi savunmaya çalışmaktaydılar ki, bu dehşet verici mücadeleler esnasında, Latin askerlerine kumanda eden **Cenevizli General, Jean Justiniani;** bir Anadolu neferi tarafından vurularak gayet ağır bir yara aldı ve tabii ki, bu vaziyet Bizanslılar açısından büyük bir talihsizlik demekti. Çünkü bu generalin Bizans savunmasındaki rolü büyüktü ve buna rağmen, aldığı yaranın tesiri altında morali bozulmuş, muharebe alanını terk etmek istemekteydi. Generalin yaralandığını haber alan **İmparator Konstantin XI.** muharebe mahalinden ayrılarak, yaralı generalin yanına gelerek: "Savaşı bırakmamasını, kendilerini terk etmemesini ısrarla ve âdeta yalvararak istedi ki, bu meyanda göz yaşlarını da tutamamış ve koca İmparator ağlamaktaydı!..

Yaralı general ise, bir türlü ikna olmamış ve İmparator'un tüm yalvarmaları boşa gitmişti. General Jean Justiniani'nin son sözü ise şu olmuştu:

"Tanrı'nın, Türkler'e açmış olduğu yolu takip edeceğim!.."

Yaralı generalin baş ucundan hiç ayrılmayan kurmayları ise, onu derakap bir Ceneviz-Harp gemisine naklederek, **"Sakız Adası"**na doğru hareket ettiler.

Bizans savunmasında hayli emeği geçen bu şöhretli asker, ne yazık ki, bu kritik anda harp mahalini terk etmeye mecbur kalmış ve er meydanını terk etmekle birçok Cenevizli askeri de peşinden sürüklemişti. Yani, istemeyerek de olsa, şöhretine leke sürdürmüştü!..

Ancak, kendisine gösterilen bütün ihtimama rağmen, aldığı ağır yaranın tesiriyle yolda vefat etmiş ve Sakız Adası'na sadece ce-

sedi götürülebilmişti ki, orada toprağa verilmiştir ve kabri günümüzde dahi mevcuttur.

ULUBATLI HASAN'IN ŞEHADETİ

Önceki sayfalarda kayda geçtiğimiz gibi, Bizanslılarla amansız bir muharebeye girişen ve cenk ede ede surlara erişen ve de tek bir hamlede şanlı **Türk sancağını** surlara diken genç zabit. Bizanslılar'ın attıkları yüzlerce ok ve taş yağmuru altında şehit olmuştu!..

Ne var ki, henüz doğmuş olan güneşin altun pırıltıları altında parıldayarak, nazlı nazlı dalgalanan Türk'ün mukaddes sancağı; âdeta nurlar saçarak hemen her tarafı selâmlıyor; Osmanlı-Türkü'nün kudret ve kuvveti; İslâm âleminin asırlardır beklediği bu büyük hayalini gerçeğe çevirerek, bütün cihanın incisi bu mukaddes belde; nihayet İslâm âlemine geçiyor ve nazlı nazlı dalgalanan şanlı bayrağımız ise bu mukaddes anı müjdeliyordu!..

Evet. **Ulubatlı Hasan** can yoldaşlarıyla birlikte şehit olmuştu lâkin, Türk askerlerinin ardı arkası kesilmiyor, hemen her birisi, kahramanca dövüşüyor Türk neferleri âdeta sel gibi akıyordu.

KONSTANTİNOPOLİS'İN SON ANLARI...

Bu meyanda **"Kerkoporta - Cambazhâne Kapusu"** yakınlarında açılmış olan büyük gedikten de cenk ederek içeri giren Türk neferleri böylece; Edirne Kapusu'ndaki son müdafileri de arkadan çevirebilme imkânı sağlamışlardı

Mukaddes **Türk sancağını** surlarda dalgalanırken gören eşsiz **Türk Hâkanı II. Mehmed Hân;** İslâm zaferinin verdiği gurur ve hazla coşarak:

– "Evlâtlarım! Yiğitlerim!

Ben de sizinle birlikte ölmeye hazırım!"

nidasıyla kılıcını çekerek, yeni bir dalganın önüne geçip, atını açılmış olan geniş gediğe sürerek, bizzat cenge katılıp; Konstantiniyye'yi tam mânâda hak etmişti.

Osmanlı-Türk Ordusu üç noktadan hücum ediyor, Bizans kaleleri bir bir sürülerek; kale burçlarındaki Bizans bayrakları sökülüp, yerlerine Türk bayrakları çekiliyordu. Surların üzerinden gökkubbeye yükselen mübarek ezan nidaları ise bir anda hemen her yanı kaplamış; Hz. Allah (c.c.)'a ibadete davet eden bu ulvi çağrısı, her tarafa, fetih müjdesi vermekteydi.

Bu muhteşem ve emsalsiz görüntü karşısında ziyade duygulanan genç ve muzaffer Padişah; yağız atından inerek, surlar önünde, huşu ile şükran secdesine kapanmıştı.

Bütün bu mutlu hadiseler bir diğerini izlerken; surlarda görülen **Türk asker ve bayrakları,** Bizanslıları mânevi açıdan tamamen çökertmiş, korku ve şaşkınlıkla hep bir ağızdan bağırmaktaydılar:

– "Şehir düştü!

Türkler surları aştılar!.."

Bizanslı askerlerin böylesine feryad edişi ise Bizans halkını bir anda dehşete düşürmüş ve paniğe kapılan halk şehrin içlerine doğru kaçışmaya başlamıştı ki, bu trajik hâli gören her fert; **her halde mahşer günü bu olsa gerek!.."** diye düşünmekten kendini alamazdı!..

İMPARATOR KONSTANTİNOS XI'İN SON ANLARI
VE
"TRAJİK AKIBETİ!.."

İmparatora gelince; elinde kılıç başkentin savunmasını son anına kadar bırakmak istemeyen bu talihsiz Hükümdar, panik içinde kaçışanları geri çevirmeye uğraşıyor, onlara cesaret verebilmek için her ne lâzım ise yapıyordu...

Ne var ki, artık olan olmuş, talih tamamen Bizans'ın aleyhine dönmüştü. Bütün bunları bildiği, gördüğü hâlde hâlâ var gücü ile şehrin savunulması uğruna çarpışıyor, kahramanlara yaraşır bir gayret içinde ölümüne dövüşüyordu... Bir ara Türk bayraklarının dalgalandığı tarafa doğru atını süren, Konstantinos XI. Dragases, oradaki feci manzarayı görünce, içi burkularak geri dönüp, tekrar eski muharebe mahali, Top Kapusu'na döndü. Lâkin, buradaki görünüm de diğerinden farkı yoktu, hâtta daha da feci idi denebilirdi; Türk cengâverleri âdeta seller gibi, açılmış olan büyük gediklerden içeri akıyor, önlerine çıkan tüm engelleri, anında yoklara gönderiyorlardı...

Nihayet bütün umutlarını da yitiren talihsiz İmparator, atından inerek; **"üzerindeki bütün İmparator alâmetlerini"** söküp attı ve dört can yoldaşı arkadaşıyla birlikte, sokak muharebelerine katılmayı uygun buldu. İmparator'un vuruştuğu kesimde vuruşmalar öylesine dehşet verici şekilde cereyan ediyordu ki, sanki savaş ilâhı tüm kurbanlarını bu sokaktan istemişcesine; kan gövdeyi götürüyor, her iki taraf da göğüs göğüse çarpışıyor; yüzlerce ölü ve yaralı üst üste yığılıyor ve de **"Mahşer'in dört atlısı"** sanki burada kol geziyordu!.. Bu dehşet verici çarpışmalar esnasında İmparator'un yeğeni, **Theophilus Paleologos,** canını dişine takmış mevkiine

lâyık şekilde kahramanca dövüşürken, vurulup her asker gibi vatanı uğruna ölebilme şerefine nâil oldu.

Yeğeninin vurulup düştüğünü gören Konstantinos XI. ise, artık her şeyin bittiğine tam mânâda kanaat getirerek, yaşama ve savunma arzusunu külyen yitirip:

– **"Şehir elde gitti, ben hâlâ sağ mıyım!**

Bir Hıristiyan yok mudur ki beni öldürsün!"

diye feryad ettiğinde; yorulmuş ve moralman çökmüş, ellerine kılıç ve kalkan öylece durmaktaydı ve ne acıdır ki, etrafında maiyyetinde hiç kimse kalmamıştı ve ne olduysa o an oldu; **bir Türk cengâveri yüzüne bir darbe indirmişti, İmparator da ona mukabele etti, lâkin bir diğer cengâver ikinci darbeyi vurunca İmparator yere düştü ve tam kalkmaya çalışırken, bir azab neferi, son darbeyi vurarak, bu bahtsız adamın bütün ızdırabına bir anda son vermişti!..**

Kahramanca dövüşerek, her namuslu asker gibi; şan ve şerefle ölmüş olan İmparator'un cesedi, cenk mahallindeki karmaşık vaziyet içinde dövüşenlerin ayakları altında ezilip gitti... **Bahtsız İmparator Konstantinos XI. Dragases Paleologos, vurularak can verdiğinde: (49 yaşını, 3 ay 20 gün geçiyordu ki; 50 yaşının içinde telef olmuş sayılır.)**

Bozgunun tesiriyle dehşete kapılmış olan Bizans askerleri panik içinde kaçmaya çalışıyor ve böylece can kaygısı ile birbirlerine eziyor, muntazam şekilde ricat etmesini dahi beceremiyorlardı... **Evet bu tam bir bozgundu ve de hemen herşey bitmişti!..**

VE NİHAYET: FETH-İ MÜBİN GERÇEKLEŞİYOR!.. "29 Mayıs 1453 Salı"

"29 Mayıs 1453 Salı" sabahı muhakkak ki bir başka özelliği olan sabahtı. O gün her zamankinden parlak doğan güneş; göz kamaştırıcı altun sarısı ışınlarıyla âdeta **İslâm'ın zaferini kutluyor; cihanın incisi Konstantiniyye'ye sel gibi akan şanlı Türk Ordusu'nu, sıcak bir içtenlikle kucaklıyor, Ordu-yu Hümâyûn üzerine âdeta mukaddes nurlar saçıyordu.**

Bu parlak ve eşsiz ilkbahar sabahının cihan tarihindeki yeri ise, apayrı bir özellik taşıyacaktı. **Zira, o mukaddes Salı sabahı; (Bir çağ kapanıyor, yeni bir çağ açılıyordu ve bu yeni çağa; eşsiz deha ve kuvvetiyle, başta Avrupa barbarları olmak üzere, tüm cihana şaşkınlıktan küçük dilini yutturmuş ve de henüz 21 yaşında olmasına rağmen bütün bu emsalsiz işleri başarabilmiş olmakla genç yaşında "FÂTİH" ünvanına hak kazanmış, Büyük Türk Hâkanı, "Fâtih Sultan II. Mehmed Hân idi.)**

İşte o mukaddes Salı sabahı böylesine eşsiz bir sabahtı ve saat: 07'ye doğru, şanlı Türk Ordusu, Bizans'ın güç ve kuvvetini tamamen çökertmiş, panik hâlinde şehrin içlerine doğru ricat eden Bizanslıları önüne katmış kovalıyor ve her taraftan akın akın şehre giriyordu...

Nitekim, millî şairlerimizden ve İstanbul aşığı merhum, **Yahya Kemâl BEYATLI (1884-1958)** bu mutlu anı **(İSTANBUL FETHİNİ GÖREN ÜSKÜDAR)** başlıklı meşhur şiirinde ne güzel, ne nefis bir duygu ile dile getirmişlerdir!.. Biz, mezkûr şiirin ikinci kıtasının son bölümünü aynen geçiyoruz:

"Son günün cengi olurken, ne şafakmış o şafak,

Üsküdar, gözler dolmuş, tepelerden bakarak,

Görmüş İstanbul'a yüzbin meleğin uçtuğunu;

Saklamış durmuş, asırlarca, hayalinde bunu."

Evet, Osmanlı Türk Ordusu değerli kumandanlarının kumandasında çeşitli sur gediklerinden, sur kapularından akın akın şehre girmekteydi: **Cebe Ali Bey** kuvvetli Haliç Koyu surlarından, **Karaca Paşa** kuvvetleri Tekfur Sarayı surlarından, Amiral Hamza Bey'in donanma azabları Marmara Denizi surlarından şehre girmekteydi ki, bu meyanda, **Vezir Zağanos Mehmed Paşa** emrindeki büyük kuvvetler de şehre girmeye başlamıştı.

Taaruz ve işgal harekâtının muvaffakiyetle devam ettiği ve koordine şekilde uygulandığı anlarda, donanma kumandanı Amiral Hamza Bey bir başka önemli görevi ifa etmekte; Haliç Koyu ağzındaki zinciri kırdırmaktaydı ki, bu meyanda karşı koyan iki Bizans harp gemisinin derhal batırarak, denizin dibini boylattı ve sur kapularından ikisini kırdırıp, Donanma-Azabları'nı şehre soktu. Bunu gören diğer iki kapu müdafileıi ise, her şeyin bittiğini görerek, daha fazla kan dökülmemesi gayesiyle, iki kapuyu da kendileri açtı ve teslim oldular.

Artık işgal tamamlanmış ve cihanın incisi Konstantiniyye beldesi, tamamen Türk hâkimiyeti altına girmişti.

Gerçi, henüz mukavemet etmeye çalışan bazı Bizans birlikleri vardı, lâkin yer yer rastlanılan bu son düşman artıklarını da kısa zamanda temizleyen Türk kuvvetleri, meşhur Ayasofya Katedrali istikametine doğru ilerlemeye başlamışlardı.

GİRİTLİ BAHRİYELİLERİN DİRENİŞİ VAK'ASI

Bütün bu hareketler tamamlanırken, diğer taraftan Eminönü ucunun hemen batısında bulunan **"Hebraiki veya Perama"** Kapusu; şimdiki **"Balık Pazarı"** denilen mahalde bulunan iç kaleye sığınmış bulunan Giritli bahriyeliler kahramanca direniyor bir türlü teslim olmaya yanaşmıyorlardı. Savundukları burç ise; günümüzde de mevcut bulunan **"Yeni Vâlide Camiî"**nin, hünkâr mahveli yanında ve caddeden görünen **"Ayos Vasilos"** burcu idi.

Bu şekilde direnişlerini inatla sürdürürken, nihayet öğleden sonra, artık herşeyin bittiğine, hiçbir mukavemetin fayda sağlamayacağına kanaat getiren bu bir avuç kahraman bahriyeli, silahlarını bırakarak, teslim oldu.

Giritli bahriyelilerin kahramanca direnişleri, genç Türk Hâkanı'nın hoşuna gitmiş ve duygulandırmıştı. Bu sebeple onları tutsak etmeyip azat etti ve silahlarıyla birlikte gemilerine bindirerek, Girit'e geri dönmelerine müsaade etti.

Amiral Hamza Bey'in denizcilerine gelince, bunlar büyük bir ekseriyetle kıyıya çıkmış ve şehre bir an evvel girebilmek gayesiyle âdeta aralarında yarışmaktaydılar. Bu sebeple Latin Donanması'nın büyük bir kısmı; Haliç Koyu ağzındaki zincirin daha evvel koparılmış olmasından faydalanarak, kontrolsüz ve açık oluşunu değerlendirip, Marmara Denizi'ne doğru açılabilmek gayesiyle yelkenlerini fora etmişler ve sessizce uzaklaşmaya başlamışlardı ki onları; yedi Ceneviz gemisi, Pera önlerinden süzülerek takip ettiler. Keza, beş Bizans kalyonu ve birkaç Ceneviz harp gemisi, kendilerine doğru yüzenleri de toplayıp, daha evvel firar eden gemileri takip ettiler. Evet, muhtelif gemilerden kurulu bir firarlar konvoyu; arkalarına dahi bakmaya cesaret edemeden, Marmara Denizi'ne açılmış, süratle kaçmaktaydılar...

Görülüyor ki, Avrupa'nın bu mağrur efendileri; hakiki mânâda güç ve kuvveti görünce; (Yiğitliğin onda dokuzu kaçmaktır!..) diyerek, küçük bir fırsat zuhur edince derakap kaçmaya koyulmuşlardı!..

Nitekim bu durum gören diğer, Ceneviz kalyonları, Venedik ticaret gemileri vs. de kaçmaya kalkışınca, hatalarını anlayan Türk gemicileri, onları süratli manevralarla kuşatmış ve böylece Haliç Koyu limanı tümü ile Türk denizcilerinin hâkimiyetine geçmişti.

ARTIK BU MEŞHUR BELDE KONSTANTİNOPOLİS DEĞİL İSTANBUL'DU

"1123 yıl 18 gün" Doğu Roma'ya Pay-ı Tahtlık eden ve cihanın incisi ayına bu efsanevi belde; **"28 kere muhasara edilmiş, nihayet 29'uncusunda"** Türk gücü hemen hiçbir engel tanımayıp, hiç bir milletin başaramadığı, **"Konstantiniyye fethini"** gerçekleştirmişti.

Artık o meşhur şehir, "Konstantinopolis" değil: "İSLÂMBOL" - "İSTANBUL" adıyla anılacaktı ve artık Türkleri'ndi ve ebediyen de Türkler'de kalacaktı.

Büyük ve eşsiz İslâm Peygamberi, Hz. Muhammed Mustafa (s.a.v.) Efendimizin kutsal buyruğu olan, Hadis-i Şerif gerçekleşmiş; Hz. Allah (c.c.) son Peygamberi'nin senasına mazhar olmayı, Türk milletine, Türk Padişahı'na nasip kılmışlardı:

– "O güzel kumandan, eşsiz ve benzersiz bir Türk Hâkanı.

O güzel asker, cihanı dize getiren Türk askeri olmuştu."

Büyük Peygamberimizin senasına mazhar olan genç Fâtih, huşu içinde tekrar toprağa secde ve Hz. Allah (c.c.)'a hamd eyledi.

Öğleden sonra, Top Kapusu'ndan büyük ve muhteşem bir merasimle şehre giren eşsiz Cihangir, 53 günlük kahredici bir muhasaradan ve aman tanımaz muharebelerden sonra, nihayet fethetmiş olduğu bu eşsiz beldeye girdiğinde; tezahürat ve çiçek yağmuru altında, şehri inceden inceye tetkik ediyor ve son derece harap hâlini gördükçe üzülüyordu!..

Mehteranların vurdukları zafer havalarının duygu seli içinde ağır ağır şehrin içlerine doğru ilerleyen muhteşem ordunun başında, beyaz ve yağız bir at üstünde ilerleyen genç Fâtih'in azametli görünümü, Bizans halkına dahi tesir etmiş, hayranlık hisleri uyandırmıştı: Genç ve güzel Rum kızları, ırklarına has cilveli bakışlarla, Sultan'a bakıyor ve daha yakından görebilmek için âdeta birb rlerini çiğniyorlar, yerlere kadar eğilerek Türk Hâkanı'nı içtenlikle selâmlıyorlardı.

Ne var ki, Büyük Cihangir onları görebilecek durumda değildi ve şu anda yegâne düşüncesi; **"Şehrin asayiş ve imar vaziyetini"** derhal ele alıp, tez zamanda halkın günlük yaşantısına dönebilmesini sağlayabilmekti!..

Bu önemli hususta ilk tedbirini henüz şehre girmeden almış, ordusuna; **"Silahla karşı koymayanların"** canlarına dokunulmamasını irade buyurmuştu. Şehrin hemen her tarafında Türk bayrakları dalgalanıyordu ve her açıdan inzibati tedbir sağlayabilmek

maksadıyla, Aksaray cihetinde birleşen ordu birlikleri, belli başlı bütün mahallerde saf teşkil etmişler ve gerekli tertibat derakap alınmıştı.

Bu esnada, daha evvel panik içinde şehrin içlerine doğru kaçmış olan Bizans halkının büyük bir bölümü, Ayasofya Katedrali'ne sığınmış, **"Bir meleğin çıkarak, mucize göstermesi için dua etmekteydiler!.."**

Aynı maksatla **"Boğa meydanı"**nda da bir bölüm şehirli toplanmış; yüksek sesle ağlayarak dua ediyor ve bu zavallılar şu batıl inanca saplanmışlardı: **(Gûya şehri işgal eden düşman oraya varınca bir melek görünecek, "Konstantin Direği"nin(*) kaidesinde oturanlardan birinin eline gökten getirdiği bir kılıcı verip, "İlâhi ümmet"in (!) intikamını almasını emredecekmiş?!..)**

İşte bir sürü gafil bu saçma inanca saplamış yırtınıp durmaktaydı!.. Ancak şu var ki, inançları saçma da olsa, duaları kabul olunmuş sayılırdı. **Zira onlar bir melek beklerken; Edirne'den bir çırpıda, "160.000 melek" birden gelmişti ve bu zavallıların gözlerini açarak; onlara yepyeni ve hurafelerden tamamen uzak bir hayat yolu göstereceklerdi!..**

(*) Bahsi geçen **"Boğa Meydanı"**, günümüzde var olan **"Tavuk Pazarı civarı"**dır. **"Konstantin Direği"** ise bildiğimiz ve günümüzde var olan **"ÇEMBERLİTAŞ" sütunudur.** Oradan her geçişimde aklıma gelirler. Ne denir; **Cenâb-ı hak, taksiratların af etsin!..**

DERVİŞE VERİLEN DERS!..

Daha evvel de kayda geçtiğimiz gibi, Bizanslılar'ın büyük bir kısmı paniğe kapılıp, şehrin içlerine doğru kaçmaya başlamış ve bunların büyük bir bölümü ise **Ayasofya Katedrali**'ne sığınmış, hınca hınç dolu olan Katedral'deki firariler güruhu; saçını başını yoluyor ve kendilerini yırtarcasına haykırarak dua ediyor, bir mucize olabilmesi için **Hz. Allah (c.c.)'a** içtenlikle yakarıyorlardı!..

Türk askerleri, Ayasofya'nın kapusuna geldikleri zaman, kapularım sıkı sıkıya kapalı buldular. Zira, Bizanslılar korku ve dehşete kapıldıklarından büyük bronz kapuları tamamen kapatmışlardı.

Fâtih'in askerleri bu büyük ve son derece ağır kapuları baltalarla söküp açtıktan sonra, içerdekilerin canlarına dokunmayıp, sadece tutsak ederek, uzun sıralar hâlinde muhteşem Mabed'den dışarı çıkardılar.

Mevzubahis işlem de hâl olduktan sonra, gerekli inzibati tedbiri almış bulunan öncü askerler, yüce Padişahları'nı beklemeye koyulmuşlardı ki, eşsiz Cihangir, **Sultan Fâtih** o an muhteşem Katedrale hayli yaklamış durumdaydı ve pek muhteşem bir alayla vakur adımlarla ilerliyorlar, Gazi Fâtih'in bindiği beyaz ve yağız at dahi bu emsalsiz zaferin farkındaymış gibi, mehteranların vurdukları cenk ve zafer marşlarına ağır adımlarla ayak uydurmaktaydı ki o an yol üzerinde meydana çıkıp, Sultan'a yaklaşan bir derviş:

– "Bizi çiğneyip geçme ulu Hünkâr!

Bu büyük zaferi sana bizim dualarımız kazandırdı!

Hakkımızı unutma!.." dedi.

Genç Türk Hâkanı ise, galiplerin ve mağlupların gözleri önünde atına yarım daire çizdirerek, dervişe doğru dönüp, şu tarihi ve ibret alınacak cevabı verirken, elini kılıcına götürürek, şöyle buyurdu:

– "Siz de bunun hakkını unutmayın. Kılıç olmazsa, tesbihin sesini ancak çekenler duyar derviş!"

Bu beklenmedik cevap karşısında tamamen nutku tutulup, şaşkına dönen derviş, ağzı açık Sultan'a bakarken, genç ve dinamik Pâdîşâh bir anda atını Ayasofya istikametine doğru sürmeye başladı. Daha sonra kendine gelen derviş ise, aldığı dersin tesiriyle yerlere kadar eğilerek, hızla oradan uzaklaşıp, gözlerden kayboldu...

Gaflet içinde bocalayan bu akıl fukarası; sırf yağma, sadaka bahşiş ve ihsan umutlarıyla gelmiş birtakım derviş kılıklı mahlûkatlardan sadece biri olan bu ucube. **Aslında derviş falan değildi ve sadece derviş kılığında dolaşıp, en kolay yoldan dünyalık elde etmeye çalışan düzenbazlardandı. Yani, gerçek bir derviş değildi.**

AYASOFYA KATEDRALİ'NİN YENİ HÂMİSİ FÂTİH SULTAN II. MEHMED HÂN

Bizans İmparatorluğu'nun tevârüs **"miras"** ettiği servete hukuken sahip olan; **"Doğu Roma Fâtihi ve Büyük Türk Hâkanı II. Mehmed,"** dillere destan mükemmeliyette pek muhteşem bir alayla Bizans'ın en değerli varlığı Ayasofya Katedrali'nin önüne geldiğinde, Bizanslılar başlarında yüksek dereceli Ruhanileri ile birlikte, eşsiz Cihangir'in karşısında ağlayarak secdeye kapandılar ve aman dilemekteydiler. Genç Fâtih, bir el işaretiyle hepsini susturarak, Bizans Patrik'ine hitaben şu tarihi konuşmayı yapmıştı:

– "Ayağa kalk! Ben, Sultan Mehmed, sana ve Rahip yoldaşlarına ve bütün Bizans halkına söylüyorum ki; bugünden itibaren artık ne hayatınız, ne de hürriyetiniz hususunda benim gazabımdan korkmayınız!

Hepiniz dininizde, mezhebinizde, işinizde, ticaretinizde hürsünüz. İsterseniz şehirden çıkıp gider, isterseniz kalır, diğer tebam gibi mesut ve müreffeh yaşarsınız.

Elinde silah olmayan hiçbir Bizanslı'nın burnu dahi kanamayacaktır."

Ortaçağ kanunlarına göre; öldürüleceklerini veya esir pazarlarında satılacaklarını sanan Bizans halkı, **Türk Hâkanı'nın vakur ve samimi hitabesinden sonra, hayal bile etmedikleri bir hürri-**

yet elde edince, sevinçlerinden âdeta kaplarına sığmamakta ve Türk Sultam'na dualar etmekteydiler.

Nitekim, Bizans bilgini ve tarihçisi, **"Georgios Trapezuntion"** Sultan Fâtih'ten bahsederken şu övgü dolu sözleri kayda geçmiştir ki, tarihi bir belge olması hasbiyle özetle geçiyoruz:

– "II. Mehmed; Kiros'tan, Büyük İskender'den Sezar'dan, tek kelime ile gelmiş geçmiş bütün hükümdarlardan üstün bir Hükümdardır.

Hiç kimse şüphe edemez ki, II. Mehmed Roma İmparatorudur. İmparatorluğun taht şehrini, hukukan ve fiilen elinde tutan kimse, meşru İmparatordur. Roma İmparatorluğu'nun taht şehri de İstanbul'dur. II. Mehmed'in İslâm olması bu gerçeği değiştirmez.

Çünkü, Roma ve Bizans tarihlerindeki bütün imparatorarımız, tahtlarını II. Mehmed gibi kuvvet ve kudretle ele geçirmişlerdir. Tek bir hanedanımız olmamıştır; Roma'da, Bizans'da düzinelerce hanedan hüküm sürmüştür. Şimdi sıra Osmanoğulları'ndadır.

II. Mehmed'i bu başarıya eriştiren şu veya bu kudret değil. Bizzat Tanrı'dır. Hiç kimse Cenâb-ı Hakk'ın takdirine karşı gelemez.

II. Mehmed meşru Roma İmparatoru'dur ve Romalılar'm İmparatoru olan zat ise: BÜTÜN ARZIN İMPARATORUDUR!"(*)

Bizans halkına samimi bir hitabe ile güç verip, morallerini düzelten Sultan Fâtih, atından inerek bu eşsiz Mabede girdiğinde, Secde-i Şükran'a kapanarak iki rekat namaz kıldı. O esna-

---

(*) **Ioannis DUKAS: (1400-1470)**
Âlim ve zamanının ünlü tabiblerinden **"Ioannis Dukas"**ın torunu olan Dukas, XV. asırda yaşamış bir Bizans tarihçisi ve prensidir. Küçük adına çoğu kaynakta rastlanmaz. Küçük adını zikreden kaynaklardan birisi: **"1824 yılında İstanbul Patriki Kostandiyos'un Venedik'te bastırdığı kitapta geçen kayıtlardır."**
Türkler'i yakından tanıyan bu tarihçi: "Fetihten evvel fetihten sonra" Sultan Fâtih nezdinde diplomatik görevlerde bulunmuştur.

da ilk ezan okunuyor, bu ilâhi ses, Mabed'in muhteşem kubbesini kadife okşanır misali okşayarak, Katedral'in her köşesine İslâm'ın mukaddes nurunu saçıyordu: Başta Padişah olmak üzere, herkes duâ ediyor, ilâhi sesin vermiş olduğu huzur içinde, secde edip, Ulu Yaratıcı'ya hamd-ü senalar eyliyorlardı.

Artık bu muhteşem ve benzersiz Mabed İslâmı'ndı. Ve de ebediyen İslâm'ın olarak kalacaktı. Evet: **"915 yıl, 5 ay, 5 gün kilise olarak hizmet görmüş bulunan"** Ayasofya Katedrali. Bu tarihi ve ulvi andan itibaren **"29 Mayıs 1453 Salı"** artık Camii'e tebdil edilmişti ve yeni adı ise, **"AYASOFYA CAMİİ"** idi. **Bundan böyle bu mukaddes Mabed'den gökkubbeye yükselecek olan ilâhi ses, İslâm'ın mukaddes sesi olacaktı ve nice yanık sesli müezzinler, ezan-ı ilâhi okuyup, ümmeti İslâmı: "Ulu Yaratıcı ve Yüce Peygamberi Hz. Muhammed Mustafa aşkına ibadete davet edeceklerdi.**

Daha sonra, mabedi tüm olarak gezen genç Padişah Bizans sanatının bir şaheseri olan bu emsalsiz yapının göz kamaştırıcı muhteşem güzelliği karşısında hayranlık duydu. Ancak mabed bakımsızlık yüzünden âdeta harabeye dönmüş ve pek hazin bir görüntü sergilemekteydi. **Sultan Fâtih** bu gördükleri karşısında öylesine üzüldü ki izahı gayrı kabildi!.. Zira, **Hz. Allah (c.c.)**'ın mukaddes evinin bu derece bakımsız bırakılması, Padişah için dinsizlikle eşitti!..

En kısa zamanda derhal onarılmasını ve Cenâb-ı Hakk'ın izni ile ibadete açılmasını irade buyurup, Tekfur Sarayı'na doğru yola çıktı.(*)

Bir müddet sonra **"Tekfur Sarayı"**na varan ve Bizans'ın bu meşhur Sarayı'nın salonlarını bir bir gezmeye başlayan genç Türk Padişahı, salonların yarı harap hallerini görünce içi burkulup o an yanında bulunan yakın bendelerinden **Zağanos Paşa**'ya dönerek şu meşhur mısraları söyleyiverdi:

(*) (**Latin Kilisesi** ile **Ortodoks Kilisesi**'nin birleşmesi yüzünden devlete küsen Bizans halkı, **Ayasofya Katedrali**'ne yıllarca ayak basmamış ve bu muazzam Mabed bu sebeple zamanla hayli yıpranmıştı.)

– "Örümcek kayzerlerin sarayına perde örerken

Baykuş Afrasiab kulelerinde nöbet tutar!"

Tekfur Sarayı'ndan çıkan Hükümdar, birkaç önemli yapıyı da gezdikten sonra, şehrin dışındaki muhteşem Otağ-ı Hümâyûnu'na dönerek, devlet erkânının tebriklerini kabul ederken, o esnada Bizans'ın Başnazırı **"Başbakan" Lukas Notaras**'ın da tebriklerini sunmaya geldiğini öğrendi ve huzura kabul ederek iltifatta bulunurken, o anda bir Yeniçeri huzura çıktı. Yeniçeri'nin ellerinde koca bir gümüş tepsi ve tepsinin içinde de kesik bir insan başı vardı. Sultanını selâmlayan Yeniçeri, gururla şöyle dedi:

– "Şevketlû Padişahım! İşte düşmanlarından en büyüğünün başı!.."

Genç Fâtih, derhal şehrin ileri gelenlerinden birkaçını çağırtıp; bu kesik başın **Kayser**'e ait olup olmadığını sordu. Hepsi de İmparator'a ait olduğunu söylediler ve bazıları da kendisini tutamayıp ağladı. Ancak, **Bizans Başnazırı Lukas Notaras,** hemen hiçbir tepki göstermeden, sadece tasdiklemiş ve İmparatorun başı olduğunu söylemişti!..

Türk vicdan ve merhametinin yüce vasıflarını kalbinde taşıyan büyük Cihangir, bir an nemli gözlerle **Kayzer**'in kesik başına baktı ve elemle: **(Ne feci bir son Yarabbi!..)** diyerek; derhal İmparator'un vücudunun da bulunmasını ve vücut bulununcaya kadar, kesik başın ihtimamla muhafaza edilmesini irade buyurdu.

Bizans Başnazırı Notaras'a ihsanlarda bulunup şehre dönmesine izin veren Padişah, bu ruhsuz adamdan tiksinmişti. Zira, daha düne kadar efendisi olarak kabullendiği ve onun ihsanlarını canı gönülden kabullendiği, Tacidarı'nm kesik başı karşısında hiçbir üzüntü duymadan, son derece lâkayit, kesik başın İmparator'a ait olduğunu söylemişti. Bu cibilliyeti bozuk adam efendisini ne çabuk unutmuştu!..

Bir müddet sonra ise, Türk Ordusu'na karşı silah kullanmak bedbahtlığını göstermiş olan, Şehzâde Orhan'ın kesik başı huzura çıkarılıp, Padişah'a gösterildi.

Şehzâde Orhan, her şeyin bittiğini anlayınca, kendisini müdafaasını üstlendiği kalenin burcundan aşağı bırakmış ve böylece son derece kuvvetli bir düşme sonucu başı koparak gövdesinden ayrılmıştı...

Saltanat hırsı ile kendi öz ırkı, öz karındaşlarına karşı düşmanlarla işbirliği yapan bu bedbaht Şehzâde'nin kesik başına bakmak dahi istemeyen Padişah, derhal gömülmesini irade buyurdu.

Şehrin yağmalanması vak'asına gelince, yabancı tarihçilerin de kabul ettikleri gibi; **Sultan II. Mehmed Hân,** yaşadığı çağın insanı değildi ve o çağa sığmayacak derecede ileri görüşlere sahip olup bu özelliğini de Bizans halkına hitabesinde açıklıkla meydana koymuştu.

Evet, üç gün yağma müsaadesi vermiş ve bilhassa Yeniçerilerle ordan burdan gelme serdengeçtiler yağmalama hareketine girişmişlerdi... Lâkin bu İmparator'un teslim olmayı kabul etmemesi yüzünden zuhur etmiş ve o asırlardaki anlayışa göre, savaş yolu ile fethedilen bir ülkenin, fetih askerleri tarafından yağmalama hakkı doğmaktaydı ve bu yağma hareketi üç gün sürmekteydi.

Dolayısıyla Türk Ordusu'na üç gün yağma hakkını veren bir yerde bizzat İmparator olmuştu!..

Ancak, üç gün süren yağma hareketinde: **"Cana, ırza"** dokunulmamış ve mümkün mertebe zarar verilmemeye çalışılmış ve bilhassa Sultan'ın iradesiyle yağmacılar sıkı bir kontrole tabi tutulmuştu. **Meselâ, Türk askerleri, özellikle serdengeçti çapulcuları bilhassa kontrol altında tutmuş, yağma hareketinden onları uzak tutabilmek için ellerinden geleni yapmıştır.**

AYASOFYA CAMİİ KEBİRİNDE İLK CUMA HUTBESİ "1 Haziran 1453 Cuma"

Yüce Fâtih'in iradesiyle; üç gün zarfında muazzam bir gayret ve çaba neticesi; **"Mimar, mühendis, hattat ve yüzlerce kalfa, işçi"** el birliği ile Katedrali. Camii'e tahvil ederek, İslâmi ibadete hazır vaziyete getirmişlerdi.

"1 Haziran 1453 Cuma" günü; en az **"Feth-i Mübin"** derecesine değer taşımaktaydı. Çünkü; cihanın en büyük Hükümdarı; **"Ebül-Feth - Fetihler Babası"** ünvanına mazhar kılınmış, **Fâtih Sultan II. Mehmed Hân,** yeni Pay-ı Tahtı'nda ilk selâmlık resmine çıkarak Camii'e tahvil edilmiş bulunan Ayasofya Camii Kebirinde. ilk Cuma namazını gazi ve askerleriyle birlikte kılacaktı.

Göz kamaştırıcı muhteşemlikte bir alayla, Selâtin Camii Ayasofya'ya gelen genç Hükümdar, mutluluktan içi titreyerek bu mukaddes Mabed'e girerken, müezzinlerin yanık ve dokunaklı sesleri tüm çevreye yayılarak, Ümmet-i İslâmı ibadete davet etmekteydi.

Sultan Fâtih ve fetih ile alâkalı hutbeyi okuyacak zat-ı muhterem ise o an hutbe için mimbere çıkmış bulunan fethin en değerli şahsiyetlerinden, **Ak Şemseddin veli hazretleri** idi ki; hâliyle mübarek Cuma namazını da değerli adını zikrettiğimiz bu nurâni veliyyullah kıldıracaktı.

Maiyyet ve erkânından kurulu mü'minlerle ön saflarda huşu içinde namazını kılan yüce Fâtih, böylesine eşsiz bir zafere mazhar kılındığı için, Yaradanı'na sonsuz şükranlarını sunarken, tam bir imanla Cenâb-ı Hakk'a yalvararak, hemen herkesin ibret alması icabeden şu değerli dilekte bulunmaktaydı:

– "Yarabbim! Hazreti Peygamberim, Muhammed Mustafa (s.a.v.) aşkına yalvarıyorum! Erişmeye lâyık görüldüğüm bu yüce mertebe sebebiyle mağrur ve kibirli olmayayım! Ben nâçiz kulunu; doğruluktan, adaletten, mütevazılıktan ayırma! Müslim, gayrımüslim, bütün tebama karşı her daim adil olmamı sağla, nâçiz duamı ve niyazımı kabul eyle, ülkemi her daim payidar kıl yarabbim!"

Ayasofya Camii'e tahvil edilirken, Mabed'de bulunan bütün Hıristiyanlık alâmetleri kaldırılmış ve sadece, hemen her birisi birer sanat şaheseri değerindeki, **"mozayik tasvirler"** yerlerinde bırakılmıştı ki, hâlen mevcuttur.(*)

SULTAN FÂTİH'İN DÜNYA GÖRÜŞÜ ve SİYASİ DEHASI!..

"Ortodoks mezhebinden" olan Bizans Rumları'mn, **"Katolik mezhebinde"** olanlardan ve bilhassa **"Avrupa Katolikleri"**nden şiddetle nefret ettiklerini gayet iyi bilen genç Pâhdişâh, şu an bir Patrikleri olmaması sebebiyle, zaman içinde Katolik âleminin kucağına düşebileceklerini ve bu şekilde iki kilisenin birleşmesiyle yeni yeni pürüzler doğabileceği ihtimalini tamamen ortadan kaldırmak gayesiyle, henüz boşta bulunan, **Ortodoksluk Yüksek Makamı'na** derakap bir Patrik seçmeye karar verdi.

Bu isabetli görüşünü, süratle tatbik ederek: **"Ortodoksluğun yegâne hamisi, Asya ve Roma İmparatoru"** olma sıfatıyla, Baş

(*) (**Ayasofya Mabedi'**nin Camii'e tahvil edildiği zaman, Hıristiyanlık âlametleri ile tasvirlerinin sökülüp kaldırıldığı bahsinde bazı; tarihçi ve müellifler: **"Alâmetler, tasvirler ve putlar"** kaldırılmıştı, izahında bulunmaktadırlar ki, bu kısmen değil, tamamen yanlıştır. Zira, **"Hıristiyan dininde", "Putperestlik"** yoktur. Aziz tasvirlerine **"İkona"**, Hıristiyanlığın sembolü **"Haç"**a, sadece saygı duyulur, asla tapınılmaz. Zaten öyle bir durum olsaydı, **Sultan Fâtih,** mozayik-tasvirleri de söktürüp attırır. İslâm mabedinde böyle bir batıla yer verdirmezdi. Bazı tarihçi ve müelliflerin; tarihi mevzulara temas ederken kendi **"Dinlerini esas alıp, diğer inançları hafife alarak, aşağılayıcı kayıtlar düşmeleri."** Külyen hem yanlış ve hem de yeni nesillere milletler camiası hakkında tamamen yanlış ve isnatsız bilgiler aktarmış olurlar ki, buna hizmet diyemeyiz!..)

metrapolit, Georgios Skolarios'u, **"Gennandios I."** adı ve sıfatıyla **"Cihan Ortodoks Patriği"** seçti.

Padişah tarafından tertip ettirilen büyük ve muhteşem bir dini merasimle, Ortodoksluğun en yüce makamına geçen yeni Patrik, bu tastiknameyi kabul etmekle: **(Ortodoks Cihan Patriği olarak, Türk Hâkanı'nı, hukuken "Roma İmparatoru" olarak kabul ve tasdik etmiş olmaktaydı.)** Zira, **"Patrik atanmanın tasdiki, ancak ve ancak Roma İmparatorları'nın iktidarındaydı." Dolayısıyla bu vaziyet Avrupa'nın "Siyasi ve Ruhani tarihi"nin istikbâline birinci derecede tesir etmişti!..**

Patrik'in intihap edilmesinden sonra, özel surette yemeğe davet edilen **Gennandios I.** yüce Türk Hâkanı'nın huzurunda bulunabilme ve sohbet etme şerefine nail olmuştu ki, **"Dini ve felsefi"** konularda olan bu samimi görüşme esnasında, genç Türk Padişahı'nın zekâ ve bilgi hazinesi karşısında son derece hayretlere düşmüş ve sonsuz takdirlerden kendisini alamamıştı!..

Yemek ve sohbetten sonra genç Padişah'ın aldığı son karar ise şuydu: **(Bundan böyle Rum ve dünya Ortodoksları'nın ruhani lideri sıfatını taşıyan Patrik Gennandios I. da Saray protokolünde yer alacaktı.)** Nitekim, sonradan Patrik ilan ve tasdik ettiği Ermeni Patrik'i, Süryani Patrik'i ve Yahudi Hahambaşısı da aynı protokole tabi tutulmuştur. **Yani; Türk-İslâm adaleti hiçbir şekilde haksızlık olunmaması açısından gayet hassas şekilde tatbik edilmekteydi.**

Eşsiz Osmanlı-Türk Padişâhı'nın, kendisine has de ıasından doğmuş olan bu hareketi; bütün cihanda en az fetih vak'ası derecesinde tesir uyandırmıştı!..

Papalık şaşkınlıktan ne yapacağını şaşırmış; kirli ve karanlık emellerine çekilen bu çelik set karşısında tamamen bunalıma girmişti!..

Velâkin, Ortodoks âleminin tümü ise gayet memnundu ve de İslâm adaletindeki şaşmaz doğruluk karşısında, taktirden de öte hisler içinde, minnetlerini sunmaktaydılar!..

Genç Padişah bu asil davranışıyla Pay-ı Taht halkının son derece sevgi ve saygısını kazanmıştı. Üç gün zarfında, başkent tamamen sükuna kavuşmuş ve hemen herkes günlük normal yaşantısına dönmüştü.

PATRİKHANE'NİN TESİS EDİLMESİ

Eski Ortodoks Patrikhanesi, **"Ayasofya Katedrali"**nin bitişiğinde bulunuyordu. Ancak mezkûr Mabed'in Camii'e tahvil edilmiş olmasıyla, vaziyet değişmişti!..

Mezkûr sebeple, **Sultan Fâtih,** Patrikhane'nin bir başka semte aktarılmasının irade buyurmuş ve böylece **Ortodoks Patrikhanesi: "Günümüzdeki Fâtih Camii"** yerinde bulunan **"Ayios-Apostolon -Havariyyun Katedrali"**ne nakledilmişti.

Bizans İmparatorları'nın türbesi bulunan bu Katedralin yerine Camii inşaa edilince, iki sene sonra, **1455 yılında** Patrikhane, **"Panmakaristos"** adındaki **"Rahibeler Manastırı"**na nakledildi.(*)

Gerçi, **Sultan Fâtih**'in yeniden Patriklik tesis etmiş oluşu çoğu zaman tenkit edilmiş ve hâlâ edenler de mevcuttur!..

Ancak şu var ki, o zaman içinde bu bir zaruretti, yani, **"Siyasi açıdan"** kesin bir başarıydı. **Meselâ, Sırplar'ın Macarlar'a karşı, gittikçe Türkler'e meyletmesi ve bundan bir müddet sonra, Mora Kilisesi'nin; resmen Osmanlı müdahalesini istemesi vs. Büyük Fâtih'in bu siyasi tedbirinde ne derece isabet etmiş bulunduğu açıkça görülür!..**

(*) (Patrikhane ikinci nakledildiği yerden, (**132 sene**) sonra, **"III. Murad Hân"** döneminde, Manastır'ın yerine **"Fethiye Cami"** inşaa edildiğinden, oradan da kaldırılarak, **"Haliç Koyu'ndaki meşhur Fener semti"ne nakledilip, "Panaiya Katedral"inde faaliyete geçirildi.** 1597 yılına kadar süren bir süre içinde 10 yıl da burada kaldı. Daha sonra Aya Dimitri Kilisesi'ne nakille üç yıl da burada kaldıktan sonra, nihayet, 1601 yılında beşinci ve son mahali olan **"Aya Yorgi Manastırı"**na nakledildi ki, Fener semtinin en nezih yerinde faaliyet gösteren mezkûr Patrikhane, günümüzde de "2002" aynı yerinde faaliyetini devam ettirmektedir ki; Ordotoks Patrikleri, (350 küsur senedir) Ortodoks dünyasını buradan idare etmektedirler.)

Halbuki, Osmanlı-Türk İmparatorluğu'nun sonlarına doğru, Fâtih'in yüksek siyasetinin inceliklerini kavrayabilmekten pek uzak olan ve yine pek koyu taassupları sebebiyle, **"dış âlemi"** göremez hâle düşenler; meselleri tamamen altüst ederek Arap saçına çevirmiş; **(Azınlıklar yani, "Dinen azınlıklar" Yabancı emparyalist devletlerin "karanlık menfaatlerine" alet durumuna düşerek, Türk Devleti kontrolünden çıkmışlardı.)**

Gayet feci neticeler doğuran bu hayati hatanın ana sebeplerini; **(Eşsiz Türk Hâkam'nın çok âlâ uygulayıp, yürüttüğü yüksek siyasetinde aramak.)** Hem yersiz ve hem de gayet gülünçtür!. Garp müellifleri dahi bu tedbirin o zamanlar için siyasi bir zaruret olduğu hakkında ekseriyetle hemfikirdirler. **Dahası Türkiye'nin tarihini iyi ve sıhhatli okuyabilmiş olanlar. Bunun böyle olduğunu gayet iyi bilirler.**

İMPARATOR KONSTANTİNOS XI. DRAGASES PALEOLOGOS'UN BAŞSIZ VÜCUDU BULUNUYOR

Sultan Fâtih'in daha evvel verdiği emirle, uzun araştırmalardan sonra, **Kontantinos XI. Dragases Paleologos**'un cesedi bulunmuş ve bu talihsiz İmparator'un kimliği; "İmparatorlara mahsus, altun simle işlenmiş kartal tasvirinin bulunduğu kırmızı ayakkabılarından tanınıp, meydana çıkarılmıştı.

Vicdan sahibi Sultan Fâtih, bu bedbaht İmparator'un cesedini, Rum Patriğine göndererek; kahramanlara lâyık bir merasimle, gövdesi ve başı bir arada olarak gömülmesini irade buyurdu.(*)

Bu esnada, artık tarihe göçmüş olan Bizans'ın son Büyük Nazırı **"Büyük Duka" Lukas Notaras, eşsiz Cihangir'in güvenini kazanabilmek için: (Bizans'ın ileri gelen ve arandıkları hâlde henüz bulunamamış "Rum ve Latinler"den müteşekkil bir direniş grubunu) ele verdi.** Ne var ki, onun bu hareketi, Türk Hâkanı'nı daha ziyade tiksindirmiş ve bu iğrenç adamı bir an evvel huzurundan uzaklaştırmak, dahası tamamen ortadan kaldırmayı dü-

(*) (Bizans'ın son İmparatoru, **Konstantinos XI. Dragases Paleologos**'un kabrinin, İstanbul'da olmasına rağmen ki, bu kesindir. Hangi cihette olduğu tam olarak bilinmemektedir!..
Rivayetler çoktur ve bunların en ziyade üzerlerinde durulanlarını özetliyoruz:
– **"Galata'ya nakledilerek oraya gömülmüş"** olduğu. Bu ihtimal pek zayıftır!..
– **"Vücudu Zeyrek Camii'nin altında. Başı ise Camii'den birkaç yüz metre ilerde bulunan meşhur Rum-Ayazması'nın altında gömülüdür!.."**
Ve tabii ki, bütün bunlar birer rivayettir ve zaten Fener Rum Patrikhanesi'nde dahi bu hususta herhangi bir kayıt olmadığı bilinmektedir.
Herhalde Rumlar bu hususu bir sır olarak bırakmayı daha makûl bulmuş olacaklar ki, talihsiz İmparator'un gömüldüğü yer meçhul kalmıştır.)

şünmekteydi ki; bu meyanda birkaç hazine değerinde ve bir koca altun tepsi içinde kendisine sunduğu paha biçilemez hediyeleri de görünce öfkesi bir kez daha artmıştı ve tamamen gazaba gelerek kaşlarını çatıp, âdeta şimşek çakan gözlerini bu iblis ruhlu adamın gözlerine çevirdi!..

Ne var ki, bu şiddetli bakışın mânâsını anında kavrayamayan Notaras, sapsarı kesilerek, sıtma nöbetine tutulmuş gibi tir tir titremeye başladı ki, Padişah'ın gür ve kararlı sesi, bu iblis yaratığı kendine getirmişti:

– Bunlar nedir?..

Notaras: – Bir kulunuzun, değersiz hediyeleri Efendimiz!

Padişah: – Şu serveti Bizans Ordusu'nu kuvvetlendirmek için kullanmış olsaydınız. Daha şerefli bir iş yapmış olurdunuz.

Vatandan esirgenen hazineler, ellere nasip olur!.. Sen ise; vatanından esirgediğin bu kirli servetle bize haram zehiri taddırmak istersin! Bre namert! Bu ne cüret! Bu ne küstahlık!..

Büyük Duka Notaras'ın yüzü bu sefer mosmor kesilmiş ve bu tiksindirici ırorluk, onun karanlık ruhundaki iblislikler sanki tamamen yüzüne vurmuştu... Bir şeyler söylemeye çalıştı, lâkin beceremedi; sanki çeneleri kilitlenmiş, dili tutulmuş ve tamamen felç olmuş gibi bir hâli vardı...

Hemen her yanı derin bir sessizliğin kapladığı o anda Yüce Hâkan'ın sesi yankılar meydana getirerek, tekrar gürledi:

– Kendi ülkesine, kendi tebasma, kendi soydaşına ihanet edenler, başkalarını daha çabuk satarlar! Senin pis kanını taşıyan İmparatoriçe de tehlikeyi görünce, tebasım, soydaşlarını tamamen kaderleriyle başbaşa bırakarak, Mora'ya kaçmamış mıydı?..

Ve sen şimdi karşıma geçmiş, Bizans'ın yıkımını hazırlamış olan, "rüşvet ve riya zehirini" bize taddırmaya çalışıyorsun!..

Bre iblis! Yaşamak sana hak değildir! Tez bu kâfirin başını vurun; soyunu sopunu yok edin! Kendisine lâyık olmayan servetini de yiğit erlerim aralarında bölüşe!

Sultan Fâtih'in gazabı çok korkunç olmuş, lâkin bu ruhu karanlık iblis de hakettiği cezayı bulmuştu. Zira, üzerine iftira atarak karaladığı nice masum arasında, ünlü **Vezir-i â'zam Çandarlı Halil Paşa** da vardı ve Notaras'ın fitneleriyle azledilerek tevkif edilmiş; **"Yedi Kule Zindanları"nda 40 gün hapsedildikten sonra, "19 Temmuz 1453" tarihinde başı vurularak idam edilmiştir.**(*)

(*) (**Büyük Duka Notaras;** İmparatora gelen bazı mektuplarda mukavemet tavsiye edildiğini **Sultan Fâtih**'e ifşa edince, Fâtih'in **Halil Paşa**'dan şüphe ederek Paşa'yı idam ettirmiş olmasının mümkün olduğu bazı kayıtlarda geçmekteyse de, bu çok zayıf bir ihtimaldir. Zira, Sultan Fâtih'in çocukluk yıllarından itibaren **Halil Paşa**'ya garaz bağladığı ve muhasara esnasındaki tutumu sebebiyle daha da kinlenip, Paşa'yı bozgunculukla itham ettiği, birçok ciddi kaynakta geçmektedir. Mezkûr sebeplerden dolayı Paşa'yı idam ettirmiş olması ihtimali, daha inandırıcıdır denebilir!..

Gerçi, Halil Paşa, Bizans İmparatorları'ndan muhtelif hediyeler almıştır. Lâkin bunlar alenen alınan hediyelerdir ve hiçbirisi gizli alınmamıştır. Dolayısıyla bu meselenin ayrıca tetkiki elzemdir!.. Merhumun: **"Yedi Kule Zindanı'nda 20 gün yattığı, kalan mahpusluğunu Edirne'de geçirdiğini, idamını da Edirne'de ifa edildiği ve ayrıca idam tarihi kayıtlarında da çelişkiler olduğu kayıtlarda geçmektedir. Merhumun kabri "İznik"tedir.)**

ANADOLU TÜRKLERİ İLE DÖNME VE DEVŞİRMELERİN MÜCADELELERİ!..

Çandarlı Halil Paşa'nın azledilmesinden sonra, yerine geçirilen, **Mahmud Paşa** olmuştur ki, adı geçen zatın Vezaret makamına geçirilmesinden sonra, **Devletin bu en büyük ve en önemli makamına; hep dönme ve devşirmeler geçer olmuşlar ki, böylece bu en değerli ve en önemli makam tamamen onların hâkimiyetine geçmişti denebilir.**(*)

Daha evvel ise bu önemli makam, devamlı olarak Anadolu Türkleri'nin ellerinde bulunmaktaydı. Ne zaman ki, **"Yeniçeri Ocağı"** kuruldu. O zaman; Dönmeler ve Devşirmeler'in yıldızları da parlamaya başladı ve böylece; **Anadolu Türk aristokrasisiyle, malum kesim arasında kıyasıya bir mücadele baş göstermiş; ikbâl pastasından en büyük payı alabilme kavgası, İmparatorluğun sükûtuna kadar sürüp gitmiştir!..**

(*) **("Dönme Vezir hâkimiyeti"** gibi kayıtlarla, Vezaret makamının Türkler'in elinden alındığı intibaını uyandırmak ve **"Dönme"** yakıştırmasına tabi tutulan bilumum, hidayete erişmiş Vezirleri, hain, kahbe durumuna düşürmek, kısmen değil tamamen yanlış bir yorumdur. Zira, olsun Dönme ve olsun Devşirme kullardan da en az öz Türk derecesinde Padişahı'na ve ülkesine gönülden bağlı şahiyetler yetişmiştir ki, bunlar da tarihen sabittir.

Ve zaten; "Batı'dan ithâl" "Türk Milliyetçiliği" hareketinde de aynı zihniyet rol oynadığı için, koca İmparatorluk yoklara karışmış ve Cenâb-ı Hakk'ın, yüce milletimize sonsuz bir lütfu ihsanı olacak ki, eşsiz önderimiz Gazi Mustafa Kemâl gibi olağanüstü bir şahsiyetin güneş gibi doğuşu ile aziz vatanımız bir bütün olarak yok olmaktan kurtarılabilmiştir.

Biz bu hususta daha fazla mütalaada bulunmak istemiyoruz. Zira, hiçbir zümrenin veya kavmin borozanı değiliz. Yalnız, bu gibi modası geçmiş düşüncelerin veya zihniyetin, ülkemize sadece zarar getirmekten gayrı hemen hiçbir işe yaramayacağını belirtmek istiyoruz o kadar!..)

Meselâ: "**İshak ve Gedik Ahmed Paşalar**" gibi Vezir-i â'zamların hiç birisi **Türk asıllı** değildi. **Mahmud Paşa, "ana-baba"** tarafından halis Rum olmakla birlikte: "**Anadolu'da Türkler'e**" karşı mücadeleleriyle nam salmış "**Filântropinos**"un torunlarındandır.

Mahmud Paşa'dan sonra; Türk İmparatorluğu'nun kalbini teşkil eden, Vezâret-i uzmâ makamına, Türk çoğunluğuna mukabil, hep: "**Rum, Hırvat, Arnavut, Boşnak, Pomak, İtalyan, Arap**" gibi gayrıtürkler geçmişlerdir. Ancak, şu noktayı da zikretmek lâzımdır ki, mevzuumuz açısından elzemdir:

(İster "**Dönme**" ve ister "**Devşirme**" olsun. Bunların hemen hepsi de Osmanlı-Türk İmparatorluğ'nun baş evlâtlarıdır ve temeli İmparatorluğa dayanan ülkelerde "**ırki harsları**" her açıdan ön planda tutmak, fevkalâde yanlıştır. Böyle bir durumda yapılması icap eden; "**diğer kavim mensuplarına da ülkeyi ve insanlarını**" sevdirebilmektir. Onları dışlamak, kendinden görmemek gibi yanlışlar, en ziyade devlete zarar getirir. **Dolayısıyla biz bu noktadaki naçiz görüş ve fikrimizi, dipnotumuzda belirteceğiz. Zira bilhassa günümüz Türkiyesi'nde "Birlik Beraberlik" ruhuna her zamankinden ziyade ihtiyacımız vardır.**)

Genç Türk Hâkanı Sultan Fâtih, Konstantiniyye'yi Türkleştirmek gayesiyle; Anadolu'dan getirttiği Türk ailelerinin emlak vergisinden muaf tutturdu.

Ne var ki, art niyetli olan bazı dönmeler, Sultan Fâtih'in bu arzusuna, gizliden gizliye karşı çıkmaktaydılar..

Ünlü Osmanlı tarihçisi, "**Aşık Paşaoğlu**" bu fesatı şöyle anlatır:

(– Sultan Mehmed Hân Gazi ki Konstantiniyye'yi fethetti. Subaşılığı'na "**Belediye Başkanlığı**" kulu Süleyman Beğ'e verdi. Bütün ülkesine kullar gönderdi ki: "**İsteyen gelsin. İstanbul'da evler, bağlar ve bahçeleri gelip mülk olarak tutsun.**" dedi. Her kim ki geldiyse verdiler. Bu şehir bununla mamur olmadı. Bu defa Padişah hükmetti ki; "**Her ilden zengin ve yoksullardan evler süreler**" "**maddi yardım**" her ilin Kadısı'na, Subaşısı'na hüküm ile kullar gönderdiler. Bu gelen hal'a dahi evler verdiler. Bu sefer şehir me-

mur olmaya yüz tuttu. Bu halka verdikleri evlere mukataa koydular, **"ekin vergisi"** böyle olunca halka güç geldi. Dediler ki:

– "Bizi mülkümüzden sürdünüz, getirdiniz. Bu kâfir evlerine kira vermek için mi getirdiniz?"

Bazıları avradını, oğlanını bırakıp kaçtı gitti.[1] **Kula Şahin** derlerdi, Sultan Mehmed'in babasından, dedesinden kalmış, Vezirlik görmüş bir kulu vardı. Padişah'a dedi ki:

"Hey! Devletli Sultanım! Baban, deden bunca memleket fethettiler. Hiçbirinde "mukataa" koymadılar. Sultanıma dahi lâyık budur ki, yapmaya."

Padişah dahi onun sözünü kabul etti, mukataayı bağışladı. Yine hüküm buyurdu ki:

"Her ev ki, verirsiniz. Mülk olarak verile!"

Ondan sonra her verilen eve yazılı kâğıt verdiler ki, mülkleri ola. Böyle olunca şehir dahi mamur olmaya yüz tuttu. Mescitler yapmaya başladılar. Kimisi zaviye, **"küçük tekke"** kimisi mülk yaptı ve bu şehrin hâli yine iyiliğe döndü.

Sonra Padişah'a bir Vezir geldi ki o, bir **"kâfirin oğluydu."** Padişah'a gayet yaklaştı. İstanbul'un eski **"kâfirleri"** bu Vezir'in babasının dostları idi. Yanına girdiler:

"Hey! Ne yapıyorsun? Bu Türkler yine bu şehri mamur ettiler. Senin gayretin hani? Babanın yurdunu ve bizim yurdumuzu aldılar. Gözümüze karşı tasarruf ediyorlar. Şimdi sen Padişah'ın yakınısın. Çalış ki, bu halk bu şehri imar edilmesinden el çekeler ve yine şehir evvelki gibi bizim elimizde kala." Vezir dahi dedi ki:

1- (Aşık Paşaoğlu Âşıkî'nin; **"Tevârih-i Âl-î Osman"**ında şöyle bir kayıt var: "Bazıları avradını, oğlanını bırakıp kaçıp gitti.."
Şartlar her ne olursa olsun. Bir Türk: "Avradını, oğlanını" bırakıp kaçmaz. Bu töresine aykırıdır, inançlarına aykırıdır ve de karakterine ters düşer. Dolayısıyla böylesi kayıtların tercümesinde hassasiyet göstermek ve dipnotu düşmek elzemdir.)
"Tevârîh-i Âl-î Osman" Âşıkpaşaoğlu Ahmed Âşıkî, Sahife: 193, Bâb: 124, Düzenleme: N. Atsız.

– "Şu mukataa ki evvelce koymuşlardı, onu yine koyduralım. Bu halk dahi mülkler yapmakta çekileler.

Bu şehir o nesne ile yine harap olmaya yüz tuttu. Sonunda yine bizim tayfamız elinde kala."

Bir gün Vezir, Padişah'ın kalbine bir münasebetle soktu. Yine mukataa yaptırdı. Bu aldatıcı kâfirlerin birisi ile bir adı Müslüman olan kul yanyana geldiler. Bu aldatıcı kâfir ne ki dedi ise öyle etti, onu yazdılar.

Sual: **"O Vezir kimdi?"**

Cevap: **"Rum Mehmed Paşa'dır ki, sonra Padişah onu it gibi boğdurdu."**

Sual: **"Sultan Mehmed Hân Gazi, İstanbul'da ne yaptı?"**

Cevap: **"Sekiz medrese, orta yerine bir Ulu Camii, camiinin karşısında bir büyük imaret ve bir darüşşifâ ve bu sekiz medresenin yanında softalar için sekiz küçücük medrese daha yaptı.**

Bundan başka, Hazret-i Eyyûb-i Ensârî üzerine dahi; bir imaret, bir medrese, bir camii ve üzerinde büyük bir türbe yaptırdı."

Bu mukataa sebebinden halk İstanbul'dan kaçmaya başladılar. Bu şimdiki mukataa ki vardır. O'nun kabul edilmesine o **Rum Mehmed** sebep olmuştur.

Fâtih, **"Bursa-Subaşısı"**, karıştıran Süleyman Beğ'i; **"İstanbul Emniyet Müdürü ve Vâlisi"** Hızır Beğ Çelebi'yi ise: "İstanbul Kadısı"; **"yani Belediye Reisi ve en yüksek Hâkimi"** tâyin etti.

Süleyman Beğ'e iki vazife verilmişti. 1- "Surların onarılması. 2- Anadolu'nun muhtelif bölgelerinden sanat sahipleriyle muhtelif sınıflara mensup, Türkler'in celbi ile İstanbul'un iskânını hâl etmesidir."(*)

İlk başta "5.000 aile" getirildi ve daha sonra muhtelif tarihlerde Karadeniz sahilleriyle: **"Karaman, Aksaray, Eğridir, Bursa, Manisa, Tire, Çarşamba, Kastamonu, Samsun, Sivas, İzmir vs."**

(*) (Anadolu'nun muhtelif bölgelerinden İstanbul'a getirtilen sanatkârların çoğunluğunu, Ermeniler teşkil etmiştir ve bu da ayrıca tarihi kayıtlarda mevcuttur.)

taraflarından getirtilen Türk aileleriyle, İstanbul kısa zamanda Türkleşti ve böylece muhtelif semtlere Anadolu kasabalarının adları kondu." Meselâ: "Aksaray, Karaman, Çarşamba" gibi.

Ayrıca Balkanlar'dan da muhacir getirtildi. Ancak, onların yekûnu cüz'i sayılırdı. İstanbul'a iskân edilen Türkler'e: "Evler, dükkânlar, bağ ve bahçeler verilerek, vergiden de muaf tutulmuş ve böylece: (**İktisadî hâkimiyetin, Türkler'in ellerine geçmesi sağlanmıştı.**)(*)

Türk nüfusuna verilmiş emlakın tahririne Bursa-Subaşısı **Cebe Ali** memur edilmiş. Lâkin Bursa'da çok meşgul bulunduğu için, yerine yeğeni, **"Tarihçi Dursun Beğ"** geçirilmiş ve İstanbul emlâkinin tahririni tamamen Dursun Beğ ifa etmiştir ki, bu Dursun Beğ: (Tûr-ı-Sinâ Beğ diye ünlü olup sonradan Mâliye Nazırı olan Dursun Beğ: **"Tarih-i Ebu-ı-Feth"** serlevhalı Fâtih dönemi tarihi ile nam salmıştır.)

1454 yılından itibaren yavaş yavaş müslüman mahalleleri; "Mescitler" çevresinde gittikçe çoğalmaya başlamıştı ki, şahıs isimlerine göre adlandırılmış bu mahallelerin adları şöyledir:

Ahmed Paşa Mahallesi: Bozdoğan Su Kemeri civarı.

Defderdar Sinan Mahallesi: Zeyrek.

Kara Şemsi Mahallesi: Uzun Çarşı.

Kırık Çeşme Mahallesi: Balat.

Blaharna Mahallesi: Tekfur Sarayı civarı.

Aya Kilisesi Mahallesi: Fâtih Parkı'nın bulunduğu mahâl.

Can-alıcı Kilisesi Mahallesi: Fâtih Parkı civarı.

Lips Manastırı Mahallesi: Halıcılar Köşkü civarı, vs.

(*) (**"İktisadî hâkimiyetin"** Türkler'in ellerine geçirebilme çabası. Henüz fethedilmiş bir şehirde ne zaman sosyal düzen yerine oturmuş ve ne zaman **"iktisadî alanda da"** Müslüman Türkler ile gayr-ı İslâmlar arasında rekabet baş göstermiş ise akıl erdiremedik!.. Ancak, **"Gayr-ı İslâm bir vatandaş"** olduğumuz için bu hususta fikir beyan etmekten sarfınazar etmekteyiz. Zira, yanlış anlaşılabilir ve taraf tutuyoruz inancı doğabilir diye düşünmekteyiz!..)

GALATA'NIN FETHİ
"1 Haziran 1453 Cuma"

Galata-Cenevizlileri bitaraf kalacaklarını taahhüt etmişler ve muhtariyetlerinin fetihten sonra da devam etmesini garantilemişlerdi. Fakat sözlerinde durmayıp, Bizans'a fiilen yardım etmiş olduklarından, bu haklarını kaybetmişlerdi.

Meselâ: **Podestat Angelo Zaccharia**'nın kendi torunu olan, "**İmperialis**"in bile Bizans askerleri içinde esir düşmüş olması. Hemen her şekilde ihanetin başlıca delili olmaktaydı. Zira, mezkûr zat; Galata-Ceneviz, Podestat'sının torunu durumundaydı. Yani muharip vaziyetine düşmüşlerdi. **Dolayısıyla, Cenevizlileri'nin muhtariyet hakları tamamen ilga edilmiş ve Cenova Cumhuriyeti'nin, Galata üzerindeki hukuku böylece son bulmuştu. Keza, Bizans devrindeki imtiyazları da tamamıyla kaldırılarak, tamamen bir Osmanlı-Türk toprağı hâline getirilmişti.**

31 Mayıs 1453 tarihinde, Podestat Angelo Zaccharia'nın daha önceki müracaatlarına cevap alamamasıyla etekleri tutuşarak, kayıtsız-şartsız teslim olma girişiminde bulunması ve bizzat Osmanlı Veziri, **Zağanos Paşa** tarafından imzalanan bir Şartnâme mucibince, Padişah'ın şartlarını külyen kabullenmiş ve böylece savaşmadan teslim olan bazı Hıristiyan Devletleri arasına katılarak, bu Galata halkının nahak yere kurban gitmesini önlemişti.

Mezkûr Şartnâme **"1 Haziran 1453 Cuma"** günü, yukarıda belirttiğimiz gibi Vezir, Zağanos Paşa tarafından bizzat imzalanmıştı ve Şartnâme'nin muhtevası ise şuydu:

(Galata kuleleri bazıları yıkılacak, kale duvarları külyen yerle yeksan edilecek, kale topları sökülecek ve sadece günümüzde de mevcut bulunan meşhur **"Galata Yangın Kulesi"** bırakılacaktı. Keza hendekler de ayrıca doldurulacak, vergi verilecek ve Galata halkına sadece **"Din ve ticaret"** hürriyeti verilecekti.)

Daha sonra ise, Galata halkına bir de ferman verilmiş ve bu fermana göre:

(Galatahlar'ın arzettikleri tabiyyet kabul edilip bu kasaba Osmanlı-Türk topraklarına ilhâk edilmiştir. Galatalılar'ın malları ve canlarına dokunulmayacaktır; din ve ticaret serbestliğine mâlik olacaklardır; vergi ve gümrük meselelerinde, bütün ülkenin mükellef olduğu esaslara tâbi tutulacaklardır. Mevcut kiliselere dokunulmayacak, lâkin yenileri de inşaa edilmeyecektir. Yeniçeri Ocağı için, Galatalılar'dan devşirme çocuk alınmayacaktır. Belediye faaliyetleri için bir reis seçebilme hakları mahfuz tutlacaktı.) Evet mezkûr fermanın muhtevası buydu ve böylece Bizans'tan kalma son problem de böylece çözülmüş ve ortadan kaldırılmıştı.[1]

1- (**Sultan Fâtih'**in Galatalılara verdiği fermandaki muhtevadan bahseden merhum İsmail Hami DANİŞMEND. Büyük bir tarihçi olmalarına rağmen; **"Irki** ve **Dini"** hissiyatının ağır basması dolayısıyla: (İZAHLI OSMANLI TARİHİ KRONOLOJİSİ) adlı ve "6 cilt"ten müteşekkil gayet hacimli eserinin. birinci cildinin, 262'nci sayfasında şu talihsiz kaydı geçmişlerdir:

– "Bu ferman mucibince kilise çanlarının çalınması bile men edilmiştir. Bu memnuniyet **"Tanzimat devrine"** kadar, bütün kiliselere teşmil edilerek devam ettikten sonra, tanzimatta **"Müslüman ekseriyetin"** rahatsız olacağı hiç düşünülmeyerek maattessüf ilga edilmiştir.")

Bizim bu hususta nâçiz görüş ve fikriyatımız şudur:

(Kilise çanlarının çalınmasına yasak konmasının asıl sebebi; 53 gün pek müthiş bir boğuşma esnasında şehrin tüm kiliseleri devamlı olarak çan vurmuş ve böylece Hıristiyan Devletlerden yardım dilemişti. **Bu durumun meydana getirdiği olağanüstü gürültü ve bu gürültüye karışan muazzam topların gümbürtüsü. Muhasara esnasında orada bulunan ve bilhassa muharebeye katılanların beyinlerinde âdeta yer etmiş ve bu sebeple Osmanlı askerinin tekrardan çan sesi duyduğunda, rahatsız olup, Hıristiyanlara çan çalınması yasaklanmıştır.** Tanzimat döneminde ise aradan tam dört asır gibi bir zaman geçmiş olması, dikkate alınarak, tekrar müsaade edilmesi münasip görülmüştür. **İslâm olanın kilise çanından rahatsız olması bahsine gelince, böyle birşey ne olmuştur ve ne de olabilir. Zira, kilise çanı; Cenâb-ı Hak için yapılacak dua ve âyin saatinin geldiğini müjdeler. Yani aynen, ezan-ı ilâhe gibi.**

Bir ülkenin tarihi yazılırken: "Çoğunluk ve azınlık" faktörü esas alınıp yazılamaz. Zira, böylesi bir değerlendirme doğrudan **"adaletsizlik"** olur. Kcza; **"Müslüman devlet adamı, Devşirme veya Dönme devlet adamları"** diye de ülkenin insanları iki kategoriye ayıramayız. Hıristiyanından da, müslümanından da

Mayıs ayının 30'uncu ve 31'inci, yani son iki günü, iki sefer Galata'ya giden **Sultan Fâtih,** ikinci ziyaretinde yukarıda kayda geçtiğimiz fermanını, Zağanos Paşa'ya imzalatıp, Galatalılara verdirmişti. Bütün bu işlemler hâlolunduktan sonra ise, derakap şehrin imarına yöneldi ve bizzat imar faaliyetleri ile alâkadar olup şehri mamur edebilme uğraşına girişti.

---

yanlış yapanlar çıkar ve çıkması da tabiidir. Çünkü, bütün insanlar temiz olur diye bir kaide yoktur!..

Dolayısıyla, yüce tarihimizi yeni nesillerimize aktarırken: **"Şu, bu ayırımı"** ile mazideki vak'alar dizisini, **"Irki veya siyasi"** maksatlara alet eder duruma getirmeyelim. Böyle bir davranış iyi niyet mahsulü de olsa. Yine de **"Ülke Bütünlüğüne"** son derece zarar verir.

"Jön Türkler ve İttihatçılar" böyle bir tutum ve davranış ile tarihe göçmüştür. Yüce önderimiz Atatürkümüzün muvaffakiyet ise; "Irkçılık" değil, "Milliyetçiliği" esas almasıyla, yani "Millî Bütünlüğü" esas almasıyla bağlantılıdır.

Şayet **"İttihat-Terakki Fırkası"** şayet Bizans tarihini inceleyip, bir nebze olsun değerledirebilseydi. Herhalde böylesine dehşet verici bir hataya düşmez, muzzam topraklarımız: **"5 milyon km²'lik bir Cihan Hâkimiyeti sergilerken; 782 bin km² dönüp, küçülmezdi!.."**

Denecektir ki; "peki yüce önderimiz Bizans tarihini tetkik buyurmuşlar mıydı?" cevabımız şu olacaktır: "Sadece Bizans değil, cihan tarihini her daim incelemişler ve dünya meselelerini bu esas dahilinde değerlendirmişlerdi ve zaten merhum gazimizi bizlerden üstün kılan bir ayrı özellikleri de budur!..

Gelelim Bizans'tan bazı hususlarda örnekler alıp değerlendirme mesclesine!.. Bizce konumuzun muhtevası açısından bir tek örnek yeterlidir inancındayız. Çünkü, bu örnek hemen her millet ve her ülkenin istikbâli için fevkalâde önemlidir!..

Bizans tarihçisi Prens Dukas, Bizans'ın uğradığı felâketi dile getirirken, şu manidar itirafta bulunmuştur ki, ibret için aynen geçiyoruz:

– "Ey güneş titre! Ey arz, sen de titre ve âdil Hâkim olan Cenâb-ı Hakk'ın, günahlarımız için neslimizi tamamen terk ettiğinden inle, ah ve enin eyle!"

Bakışlarımızı gökyüzüne çevirmeye lâyık değiliz, yalnız secdeye kapanarak, Cenâb-ı Hakk'a hitaben: "Âdilsin ve kararların adalete müsteittir" diye haykırmalıyız!

Günahlar işledik, dini hükümlerden uzaklaştık. Her milletten fazla haksızlık yaptık ve bize her ne yaptıysan, hakiki ve adil kararınla yaptın.

Böyle olmakla beraber, ya Allah! Bize merhamet et, biz de duadan geri durmayacağız.)

OSMANLI-TÜRK İMPARATORLUĞU'NDA ERMENİLER

BİZANS İMPARATORLUĞU DEVRİNDE ERMENİLER

Ermeniler'in, Konstantiniyye'ye ilk hangi tarihte geldikleri sarih bir bilgi yoktur. Çünkü, bu hususta belirgin kayıtlar mevcut değildir!..

Bizans başkentine Ermeniler'in göç durumunun belirginlik kazandığı dönem, daha ziyade; "**Ani Beldesi**"nin sükûtundan sonradır. Şöyle ki: "**Ermenistan'ın başkenti, Ani şehrinin Bizanslılar tarafından hile yolu ile işgâl edilmesinden sonra**" şehrin halkı çoğunlukla kılıçtan geçirilmiş ve kalanları da; başkent Konstantiniyye'ye göçe zorlanmışlardı: "**10 Mart 1044-45.**"

Meselenin en enterasan tarafı ise; aynı tarihlerde Konstantiniyye dahilinde zuhur eden bir ayaklanmanın bahane edilerek, beldede ikâmet eden: "**Türk, Ermeni, Süryani ve Yahudi**" toplulukların, şehirden atılması olmuştur ve bunların içinde gitmek istemeyenlerin, (**Ortodoks mezhebine geçmeyi**) kabul etmelerinin şartı koşulmuştu. Böylece şehirde kalabilenlerin tümü de Ortodoksluk mezhebine geçmişlerdi. Sürgüne gidenler ise çoğunlukla yollarda muhtelif sebeplerle telef olup gitmişlerdi...

Yukarıda kayda geçtiğimiz vak'a dahil, Ermeniler'in Bizans'ın başkentine göçü aslında; (**Ermenistan'ın Bizans ve İran arasında ikiye bölündüğü yıllara tesadüf etmiş: "Yüksek dereceli ordu mensupları, mimar, mühendis ve diğer branşlardaki sanatçılar ile çeşitli zenaat ve meslek erbabı Ermeniler, göçmen sıfatı ile başkente gelmeye başlamışlar ve böylece (MS. 572) yılında mezkûr beldede, ilk Ermeni cemaati vücut bulmuştu.**)

IX. ve X.uncu asırlarda hüküm sürmüş olan Ermeni asıllı meşhur, "**Makedonya Hanedanı**" devrinde ise göç hareketi daha da artmış; nihayet bir de kilise inşaa etmişler ve mezkûr kilise; Papaz ve tüccarlar tarafından yönetilmiştir.

İmparator, Aleksios I. Komnenos (MS. 1081-1118) döneminde daha doğrusu o döneme kadar rahat bir hayat sürdürebilen Ermeniler, meşhur Süryani tarihçisi, **Mikil**'in kayıtlarına göre, Antakyalı bir Süryani Papaz olan **"Simnata"** adındaki sözde ruhani tarafından, **"Jurnal marifetiyle"** Bizans İmparatoruna:

– Ermeniler ve Süryaniler, Türkler ile işbirliği yapmaktadırlar, diye ihbarda bulunmasıyla birlikte, İmparator gazaba gelerek: Ermeni ve Süryani kiliselerinin ikisini birden derhal yıktırmış ve Papazlarını da şehir dışına attırmıştı. Ne var ki, bir türlü hırsını alamayan İmparator bu sefer de; Ermeni cemaatinin **"Ortodoks mezhebine"** geçmesini istemiş ve bu isteği üzerinde ısrarla durarak Ermeniler'e baskı uygulamış; aynen eskisi gibi olanlar şehirde kalabilmiş, olmayanlar ise derhal şehir haricine atılıp, sürgün edilmişlerdi...

Şehirde kalabilmek için **"Ortodoks mezhebine"** geçen Ermeniler ise, ırki ve mezhebi akideleri hiçe saydıklarından, ırkdaşları tarafından: **(HAY-HOROM)-(ERMENİ-RUMU) LÂKABİNA MUHATAP EDİLMİŞLERDİ.**(*)

Ermeni tarihçisi, **"Vartabed Vartan" - "Rahip Vartan"**ın kayıtlarına göre, **(1200-1271).** İmparator İsaakios Angelos **(1185-1195)** Ermeni kadim mezhebi **"Lusavoriçagan"** veya **"Gregoryan"**a bağlı Ermeniler'in, Ortodoks mezhebine girmelerini emret-

(*) (Bin yılı aşkın tarihi içinde Bizans'ın sözde Hıristiyan devlet olarak, başkentinde, Hıristiyan-Ermenilere tanıdığı ibadethâne hakkı: (Bir kilise ve bir manastır - **"Armenianon Manastırı"** olmuştur) ki; sonradan kiliseyi yıktırmışlar ve papazını da şehirden dışarı atmışlardır, yani bir temiz kovmuşlardır!..
Osmanlı-Türk İmparatorluğu devrinde ise, Osmanlı tebası Ermeniler'in zaman içinde: (33. kilise, **"Armaş Manastırı ve Ruhban Mektebi", 32 mektep, 2 hastahâne, 12'si iptal edilmiş bulunan, 26 Ermeni kabristanı)** mevcut olmuştur ki, Anadolu ve Rumelidekiler bunlara dahil değildir. Bizim verdiğimiz rakamlar; sadece İstanbul şehrini kapsamaktadır.
Ermeni milletinden saymadığımız o uğursuz: (TAŞNAK VE HINÇAK FIRKALARI)nın, günümüzdeki artıkları, yukarıdaki kayıtları okuduklarında acaba vicdanları hiç sızlar mı? Hayır hiç sanmıyoruz! Zira onların damarlarında dolaşan kan Ermeni kanı değildir. Olsa olsa; Ermeni milletini felâketten felâkete sürüklemiş bulunan o uğursuz "Beynelmilelciler"in kanıdır. Topuna da lânet olsun!..)

miş(*) ve bunun için gayet şiddetli baskı yapınca, çaresiz kalan Ermeniler'in bir bölümü Ortodoksluğu kabullenmiş. Diğerleri ise derakap şehir haricine atılarak, meçhule doğru terk edilmişlerdi...

ERMENİLER'İN, BİZANSLILAR İLE BARIŞMALARI

(MS. 1261 yılında) Bizanslılar, Konstantiniyye'yi; Latinler'in elinden kurtardıktan sonra, **Rumlar** ile **Ermeniler'in** araları düzelmişti ki, bu Ermeniler açısından sadece bir mecburiyetten zuhur etmiş olması kuvvetle muhtemeldir. **Zira, onca zulümden sonra, ermeniler'in Bizansılar'a kaşı sempati duymalarına hemen hiç bir şekilde imkân yoktur.**

Nitekim, ne Ermeniler'in, Bizanslılar'ı ve ne de Bizanslılar'ın Ermeniler'i hiç mi hiç sevmedikleri. Daha sonraki vak'alar dizisinde görülecektir.

"Ermeniler ile Bizanslılar" arasındaki münasebetleri pembe gözlükle bakarak, olumlu göstermeye çalışan ve günümüzdeki **"tarih dergileri ile ansiklopedilere"** öyle geçmesine sebep teşkil eden başlıca unsur: **Kime ve nereye hizmet verdikleri bilinmeyen bazı Ermeni yazarların sivri akıllıkları olmuş ve hâlâ olmaktadır.**

(MS. 1296)'da **İmparator Mihail IX. Paleologos** (MS. 1294-1320). **Kilikya Kralı, Hatum II**'nin (MS. 289-1301) kızkardeşi,

---

(*) (Ermeni mezhebinin adı: Ne **"Gregoryan"**dır, ne de Rumca adlandırılan **"Apostoslik."** Gerçi Rumcası; **"Havariler Kilisesi"** mânâsını değiştirmez. Lâkin, Ermenicesi var iken "Uğapar" **niçin Rumcası kullanılır bilinmez?!.. Kim bilir belki de Bizanslılar'ın Ermenileri her daim aşağıladıkları, katlettikleri için bazı Ermenilere cazip (!) gelmektedir!..**

Ermeni Kadim kilisesinin kurucusu olan **Aziz, Krikor Partev**'e Ermeniler tarafından takılmış olan, **"Lusavoriç": (Aydınlatıcı, nurlandırıcı)** mânâsını ifade eden bir sözcüktür.

"Gregoryan" tabirine gelince, bu ismin; Ermeni Kadim kilisesi ile uzak yakın hemen hiçbir alâkası yoktur ve 1830'larda Rus Çarı tarafından siyasî maksatlarla takılması bir lâkabdır.

Osmanlı-Türk Devleti, Ermeni adını: Hem kavim ve hem de mezhep adı olarak değerlendirmiştir. Nitekim: **Cumhuriyet devrinde de aynı tabir kullanılmış ve nüfus kayıtlarında: "Dini, mezhebi Ermeni, tabiyeti Türk." kaydı geçilmiştir.**

Prenses Rita ile evlendikten sonra ise Ermeniler'in Bizans'taki vaziyetleri daha da düzelmişti.(*)

"19 Mart 1307" tarihinde Kilikya'nın başkenti, **"Sis Şehri" - "Kozan'da", "Surp Sofya" - "Aziz Sofya"** Katedrali'nde (26 Yebisgobos arasında):(**) Konstantiniyye-Ermenileri'ni temsil eden, **"Husik"** adında birisi bulunmuştur. MS. 1433 yılında **"Hovhannes ve Esayi." Ms. 1438 yılında ise: Ermenice bir el yazmasında: Konstantiniyye Baş Yebisgobos'u olarak, "Hovagim"** adında bir ruhani reis anılmaktadır ki, bu muhterem zatın; sonradan Sultan Fâtih tarafından Patrik intisab edilen, muhterem zat ile aynı şahıs olduğundan asla şüphe edilemez ve zaten Ermeni kaynakları da bu vaziyeti teyit etmektedirler.

(*) (Ermenistan Kralı Hetum II'nin kızkardeşi, Prenses Rita ile Bizans İmparatoru'nun evlenmesinden sonra, Rumlar ile Ermeniler'in, Bizans'taki yaşantıları daha da düzelmişmiş!..
Ne düzelmesi?!..
Bizanslılar'ın, Ermeniler'i asırlarca sömürdükleri yetmezmiş gibi. Bir de, Ermeniler'in yurtlarını ellerinden almışlar ve her daim çeşitli hakaretlerle aşağılayıp durmuşlardır...
Ermenilerle durumların bunlarla mı düzeltmişler?!.. Her ne ise geçelim. Bizim asıl üzüntümüz, bazı Ermeniler'in hâlâ akıllanmamış olmalarıdır!..)
(**) (Ermeni ruhanilerin, ünvan ve mevki adları hâlâ yanlış bilinmekte ve yanlış yazılmaktadır.) **Çünkü, Türk resmi mercilerine, Türk Ansiklopedileri'ne** vs. Hasbelkader yetkili Ermenilerce: **Ya Rumca veya Süryanice** isimler iletilmektedir. Halbuki kendi aralarında yazışmalar olduğu zaman, doğrudan Ermenice karşılıkları kullanmaktadırlar!. **Meselâ: (Despot, Episkopos) gibi deyimler, Ermenice olmayıp: "Rumca ve Süryanice"**dir. Dolayısıyla Ermenice'ye uygun hâle getirilmiş ve Ermeni resmi makamları tarafından kullanılanları ise şunlardır ki, aynen geçiyoruz:
Papaz: Derder, Der-Hayr.
Rahip namzeti: Apeğa.
Rahip: Vartabed.
Baş-Rahip: Zayrakuyn Vartabed.
Rahip üstü: Yebisgobos.
Baş-Yebisgobos: Ark-Yebisgobos.
Patrik: Badriyark.

CENNETMEKAN OSMAN GAZİ
VE
ERMENİLER

Hazreti Muhammed Mustafa (s.a.v.) Efendimizin; "Aziz Kudüs"de, Ermeni kavmine; Mukaddes beldenin kutsal mahallerinde, **"kanuni haklar sağlayan"**, resmi belge mahiyetindeki bir ferman bahşetmelerinden sonraki yıllarda; İslâm'ı temsil eden Halifeler'in hemen hepsi mezkûr fermanı yenilemiş ve ayrıca; **Hz. Muhammed Mustafa (s.a.v.) Efendimizin; Cenâb-ı Hakk'm rahmet-i rahmanına kavuşmalarından altı yıl sonra: "Kudüs Ermeni Patrikliği'ni tesis ederek; diğer gayr-i İslâm tebayı da Ermeni Patriki'nin dirayetine tabi kılıp; Patrik'i, onlardan sorumlu kılmışlardı: (MS. 638)**

Yukarıda kayda geçtiğimiz bu mutlu vak'a **Selçuklular**'ın yerine yeni bir Türk Devleti'nin temellerini atan, **Cennetmekân Osman Gazi (1258-1326)** için bir meçhul değildi ve zaten, Ermeni kavminin; dürüstlüğü, sadakati, **Selçuklular'dan beri bilinmekteydi, ayrıca bu çilekeş kavmin Bizanslılar tarafından ne yaman haksızlıklara uğratılmış olduğu da ayrıca bilinmekteydi!..**

Cennetmekân, **Osman Gazi**'nin 1326'da Bursa'yı fethinden sonra, pay-ı taht ilân edilmesiyle, himayesine aldığı Ermeniler'in **"Ruhani Reislik Merkezi"**ni Bursa'ya naklettirmiş:

– Ermeni kullarımı aranıza alasınız. Onları, Rumlar'a karşı koruyasınız!

Buyruğu ile Ermeni kullarını, Türklerle meskûn meşhur **(KARA AĞAÇ)** semtine yerleştirtmiş; **Hz. Muhammed Mustafa (s.a.v.)** Efendimiz'in mukaddes itimadına mazhar kılınmış bu garip kavmi korumaktan mutluluk duymuştu.

Bursa'ya yerleştirilen Ermeniler çoğunlukla: İç Anadolu'dan getirilmiş; (**Sanatkâr, mimar, mühendis, kalfa ve küçük zenaat erbabları ile işçi, rençber, amele vs.**) gibi hemen hepsi işe yarar insanlardan müteşekkildi ki; kendi branşlarında hemen her biri nice hizmet vermiş ve nice hayır duası ile ünvanlara, iltifatlara mazhar kılınmışlardır.

Ve şimdi insan düşünüyor: "Nerelerden, nerelere gelinmiş, ne imiş ne olunmuş!..

FÂTİH SULTAN II. MEHMED HÂN GAZİ
VE
ERMENİ RUHANİSİ HOVAGİM YEBİSGOBOS

Âdeti veçhile, Şehzâdeliği'nden beri; **"Osmanlı mülkü ve halkı ile yakinen alâkadar olan"** genç Hükümdar, Ermeni kullarını da yakından tanıyabilmek düşüncesiyle, Pay-ı Taht Ermenileri'nin Ruhani Reisi, **"Hovagim Yebisgobos"** ile yakınlık tesis ettikten sonra, kendisinden ziyade hoşnut kaldığından, görüşmelerini sıklaştırmış ve zaman içinde; **"Has bendeleri arasına katmakla"** mükâfatlandırmıştı.

Ermeni kaynaklarından öğrendiğimize göre: **Sultan Fâtih'in** bildikleri **"yedi lisan"** arasında Ermenice de mevcut imiş ve Hovagim Yebisgobos ile özel sohbetlerinde, zaman zaman Ermenice de konuşurlarmış.

Mevzubahis görüşmelerden birinde; Ermeni Ruhani'nin daha evvel **(MS. 438)** yılında Konstantiniyye Ermenileri'nin Ruhani Reisliği'ni de ifa etmiş olduğundan, Bizans başkentinin hemen her yanını, her köşesini, rahatlıkla bildiğini öğrenince, Genç Padişah ziyade sevinmiş. **Zira, Hovagim Yebisgobos'un, Bizanslılar'ı en az kendisi kadar sevmediğini gayet iyi bildiğinden, bilhissa bu yönünden istifade edebilecekti!..**

Nitekim, **Hovagim Yebisgobos;** çoğu zaman Konstantiniyye'ye gitmekte; önemli bulduğu her haberi, genç Hükümdarı'na aktarmaktaydı. Yani bir başka ifadeyle de hak yerini bulmaktaydı!..

Bu neyin hakkıydı?.. Neyin olacak aynen şunu hakkıydı: (Bizanslılar, tebası olan Ermeni kavmine etmedikleri kötülük kalmamış, nice çileler çektirmiş ve çoğu zaman da âdeta kan kusturmuşlardı. Dahası; ayrıca yerlerinden yurtlarından etmiş-

lerdi.. Şimdi ise, sıra Ermeniler'de idi ve onlar, Hz. Allah (c.c.)'ın eşsiz inayetiyle artık sahipsiz değillerdi ve yüce Türk milletinin güçlü kanatları altındaydılar ki; bundan böyle kendilerini Hazreti Allah (c.c.)'tan gayrı hiçbir kuvvet dize getiremezdi.

Böylece güç kazanan Hovagim Yebisgomos; zaman zaman hiçbir açık vermeden Bizans'ın başkentine giderek; her ne görüp, her ne duyabilmiş ise, önem taşıyanlarını derakap genç Padişahı'na iletmekteydi. Ancak, şu noktayı da arz etmek isteriz ki, Hovagim Yebisgobos hizmetinde yalnız değildi ve Osmanlı tebası olan birçok Ermeni; Padişahı'na ve Devletine hizmeti, mukaddes bir borç kabul etmekteydiler. Çünkü; onlar artık Osmanlı'ydı ve Osmanlı kalacaklardı!..

FÂTİH SULTAN II. MEHMED HÂN'A HOVAGİM YEBİSGOBOS'UN MÜJDESİ!..

Cennet mekân **Fâtih Sultan II. Mehmed Hân Gazi.** Bir gün sürpriz olsun diye hiç beklenmedik bir anda, Hovagim Yebisgobos'u ziyaret etmekle şereflendirdi. Ancak, kendisine hiç haber vermeden bir sürpriz ziyaretle şereflendirmekteydi.

Büyük Türk Hâkanı'nı aniden karşısında gören **Hovagim Yebisgobos,** hiç beklenmedik bir ziyaretle Padişahı'nı karşısında görünce, şaşkınlık ve heyecan içinde, Padişahı'nı selâmlayabilmek için ayağa kalkmaya çalışırken, Sultan II. Mehmed Hân Gazi; hafif bir el işaretiyle oturmasını irade buyurmuş ve gayet samimi bir ses tonu ile şu suali tevcih buyurmuş:

– Şu anda ne okuduğunuzu öğrenebilir miyiz?..

O esnada, İncil-i Şerif'in Tevrat bölümünü okumakla meşgul bulunan Hovagim Yebisgobos ise şu cevabı vermiş:

– Mukaddes Kitaptır Hâkanım!

Sultan Fâtih cevaben:

Öyle ise lâletayin bir sayfa açıp okuyunuz!..

Hovagim Yebisgobos, Padişahı'nın buyruğunu derakap yerine getirerek, Mukaddes Kitap'tan lâletayin bir sayfa açınca: "**Peygamberler**" babında şu âyete tesadüf etmişti ki, gayet sakin bir sesle okudu:

– Sen ve senin kavmin, bütün cihana hâkim olacaktır!

Hovagim Yebisgobos, âyet-i kerîmeyi okuduktan sonra, başını yukarı kaldırıp:

– Bütün Cihana hâkim olacağınızı müjdeliyor.

Hâkanım! deyince.

Genç Padişah merakla:

– Bizans da dahil mi?..

Yebisgobos huzur içinde:

– Elbette Hâkanım! O'na ne şüphe! Tekmil Cihan diyor!

Bu müjde üzerine, büyük Türk Hâkanı, ruhani kuluna da ziyade sevindirecek bir müjde ihsan buyurmuştu ki; Hovagim Yebisgobos, gerçekten son derece mutlu olmuş ve **Hz. Allah** (c.c.)'a sonsuz şükranlarını sunmak üzere, secdeye kapanmıştı:

Sultan Fâtih: – "**Öyle ise benim için dua eyle, eğer Konstantiniyye'yi feth etmek nasip olursa; O'nu pay-ı taht edeceğim ve seni de cemaatinle birlikte, pay-ı tahtıma getirtip, seni Patrik intihap edeceğim.**"

KONSTANTİNİYYE'NİN FETHİNDEN SONRAKİ DÖNEM

Sultan II. Mehmed Hân Gazi, Bizans'ı feth ettikten sonra; Anadolu'nun muhtelif bölgelerinden ki, "**Karaman**"a öncelik tanınmıştı. Türk ve Ermeni aileler getirtilerek; "**Belde'nin stratejik**" açıdan önemli görülen mevkilerine yerleştirildi. **Mezkûr mahaller; başkentin kontrolü açısından büyük önem taşıyan, son derece kritik sur kapularından müteşekkildi.** Mevzubahis mevkiler aşağıda kaydı geçilen kapulardır:

(YEDİKULE, TOPKAPUSU, EDİRNEKAPUSU, SAMATYAKAPUSU, YENİKAPU, KUMKAPUSU, BALATKAPUSU)

Yukarıda adlarını geçtiğimiz **"İstanbul'a göç"** uygulaması esnasında, Anadolu'nun çeşitli yörelerinden İstanbul'a göç eden Ermeniler'in nüfusu, her geçen gün daha da artmaktaydı. Dolayısıyla, ikinci bir kilise ihtiyacı hissedilince(*) **Büyük Osmanlı Sultanı, II. Mehmed Hân Gazi;** Samatya Kapu'da bulunan ve harap bir şekilde varlığını sürdürmeye çalışan, Rumlar'a ait tarihi, **SULU-MANASTIR"** Katedrali'ni, Ermeni kullarına bağışladı ve kiliseyi teslim alan Ermeniler; kendi inanç ve âdetlerine uygun şekilde, mezkûr Mabedi temelden yenileyip, düzenledikten sonra, taktis ederek muhteşem bir dini merasimle, **"SURP-KEVOR" - "Aziz Kevork"** adına tesmiye ederek ibadet açtılar ki, günümüzde de varlığını sürdürmektedir. (2003)

(*) **(Türkiye-Ermenileri'nin ilk kiliseleri:** Galata semtinde ve Tophane cihetinde, ana cadde üzerinde bulunan ve o yıllardaki adı, **"SURP-SARKİS",** günümüzdeki adı ise **"SURP-LUSAVORİÇ"** olan Katedral'dir.
Türkiye-Ermenileri Patrikhânesi'nin kütüphâne kayıtlarına göre: Kırımlı Ermeniler'den **"Kozmas"** adında bir dindar tarafından **(MS. 1391-1395)** tarihinde inşa ettirilmiştir.
Bilindiği gibi, Galata cihetinde ikâmet eden Ermeniler'in bir bölümü Konstantiniyye'den sürülen ve bir bölümü de Kırım'dan Galata'ya gelen Ermeniler'dir. Bunların ekseriyeti tüccar olup, Kırımla ticaret yapmaktaydılar.
Mezkûr kilise, günümüzde de (2002) mevcuttur. Ancak, 1957 İstimlâki esnasında; caddenin genişletilmesi maksadıyla, yıktırılarak daha geriye alınmıştır.
Yeni yapı: **"Selçuklu mimarisi üslubunda ve Aziz-Eçmiazin"in şirin bir kopyası olarak inşa edilmiştir.)**

TÜRKİYE ERMENİLERİ PATRİKHANESİ
VE
HOVAGİM YEBİSGOBOS'UN PATRİK İNTİHAB EDİLİŞİ

Büyük ve eşsiz Cihangir, Fâtih Sultan II. Mehmed Hân Gazi: **(CİHAN ORTODOKSLUĞU'NUN TEK HAMİSİ ve ROMA İMPARATORU)** sıfatları ile, **"Metrapolit Gennadios"u: (Cihan Ortodoksluğu'nun Büyük Patrik'i)** ilân ve tastik ettikten sonra, Ortodoks mezhebinin dışında kalan diğer gayr-ı İslâm tebayı da unutmayıp, aynı şekilde; **"Dini ibadetlerinde serbest kılıp"**, onların da dilek ve arzularını yerine getirmiş, gönüllerini hoş tutmuştu. Böylece: Haham, Rabbi Moşe Kapsali, Yahudi Cemaati'nin **"Haham Başılığı"** görevine atandı.

Bizans'ın fethinden 8 yıl sonra, büyük **Türk Hâkanı;** Bursa'da **Hovagim Yebisgobos**'a verdiği sözü yerine getirerek; birçok Ermeni ailesiyle birlikte, kendisini Pay-ı Taht İstanbul'a göç ettirip: **(MS. 1461 yılında, Ermeni kullarının Patrik'i olarak, ilân ve tasdik etti ki, bu suretle; TÜRKİYE ERMENİLERİ PATRİKLİĞİ) resmen tesis edilmiş oluyordu.**

Bilindiği gibi; (MS. 1459) yılında Pay-ı taht İstanbul'daki Ermeniler'in ruhani reisi, **"Mardiros Yebisgobos"**du. Ancak, mezkûr şahıs; **"Kaymakam"** sıfatı ile bu mevki muhafaza etmekteydi. Zira, ermeni Patriklik makamı, henüz mevcut değildi. Hovagim Yebisgobos, Patrik olduktan sonra, mezkûr görevi **Mardiros Yebisgobos**'dan devralmıştır.

Hovagim Yebisgobos'un Patrik intisab edildiği tarih: Rahip, **Mikayel ÇAMİÇYAN**'a göre: **(MS. 1461)**dir. **Mağakya ÇELEBİ**'ye göre ise: **(MS. 1464)**tür. **Biz: Türkiye Ermenileri Patrikhânesi'nin resmen kabul ettiği: (MS. 1461) tarihini esas aldık ki, doğru olanı da budur.**

Fâtih Sultan II. Mehmed Hân Gazi'nin irade ve fermanı ile faaliyete geçen, **"Türkiye Ermenileri Patriki'nin, selâhiyet ve nüfuz vaziyeti"** şu merkezdeydi:

(Osmanlı-Türk İmparatorluğu topraklarında yaşayan ve Osmanlı tebaası olan, **"Rum Ortodoksları"** haricindeki; **"Süryani, Yahudi" dahil, bilumum gayr-ı İslâm tebaa ile "Umum Osmanlı Ermenileri"** üzerine şâmil olup, hemen hepinden sorumlu olacaktı.)

Daha sonraki yıllarda; "Süryaniler ve Yahudiler" Ermeni Patrikhânesi hâkimiyetinden azat edildiler ki, bu onların en tabii hakları idi. Ancak, bu vak'a Osmanlı Devleti'nin ezeli ve ebedi düşmanları durumundaki o yılların Emperyalist Devletleri ki, günümüzde de maalesef aynı devletler, aynı oyunlar peşinde koşmaktadırlar... Ermeni cemaati arasına soktukları "Katolik ve Protestan" mezheblerine mensup Ermenileri, aynı akımın peşine sürüklediler ve bizlerin kardeşleri olan Ermeni Katolik ve Protestanlar; istemeyerek böylesi bir akımın içinde hem kendilerine ve hem de Türkiye Ermeni cemaati bütünlüğüne zarar verdiler!..(*)

(*) (Ermeni asıllı **"Katolik ve Protestan"** kardeşlerimize karşı herhangi bir husumetimiz yoktur ve zaten böylesi bir davranış, bizim ahlâk anlayışımıza ters düşer. **Ancak, "Koca bir İmparatorluğun çöküşüne, Türk Ermeni cemaatinin heba olmasına" başlıca sebep teşkil etmiş vak'aları da "hatır için" de olsa es geçemeyiz. Zira o zaman yazılan değil tarih, sıradan bir roman dahi olamaz.**
Bizim bu hususta ne derece haklı olduğumuzu, yakın zamanda nasipse neşredilecek olan: (TÜRKİYE-ERMENİLERİ TARİHİ) adlı nâçiz eserimizin ikinci cildinde görebilirsiniz. Dileyen alır okur.
(Özet Biyografi: Bahsi geçen Ermeni Patrik'i, Hovagim Yebisgobos'un doğum tarihi ve hangi vilâyetimizde doğmuş olduğu meçhuldur? Zira bu hususta herhangi bir kayıt mevcut değildir!..
"HOVAGİM BURSAZİ" - **"Bursalı Hovagim"** adı ve lâkabı ile anılan bu değerli Ruhani: "Kütahya, Filibe, Konstantiniyye ve Bursa'da Ruhani önderlik yapmıştır. Ölüm tarihini: (1474 veya 1477) gösteren kayıtlar mevcuttur. Lâkin, biz doğrudan Patrikhâne kayıtlarını esas aldık: (1489).

FÂTİH SULTAN II. MEHMED HÂN'IN ERMENİ KULLARINA HEDİYE ETTİĞİ KATEDRAL

1960'lı yılların başlarına kadar, "**Samatya Kapu**" olarak bilinen ve bilahare "**Kocamustafa Paşa**" adı konan ki, mezkûr semtin üstünde zaten bu adla anılan bir semt mevcuttur. Meşhur ve tarihi semtin tam adı: "**Paamathia**", kısaca, "**Samatya**" olarak bilinir. Mânâsı ise: "**Ekmek Diyarı**"dır.

Cennet mekân Fâtih Sultan II. Mehmed Hân Gazi'nin Ermeni kullarına bu semtten Kilise lütfetmesi ve Patritlik makamı sunmasıyla, **Samatya Kapusu** bir anda hayli Ermeni ile dolmuş ve Ermeni münevverlerinin başlıca semti durumuna gelmişti.

Patriklik makamının Samatya'da olmasıyla, mevzubahis Kilise doğrudan Patriklik Katedrali mevkiinde değerlendirilerek, bu konumu esas alınmıştır.

Ancak, Kilise'nin özet hikâyesine geçmeden; Ermeni Ruhani Reisleri'nin Sultan Fâtih'in Hovagim Yebisgobos'u "**Patrik ilân ve tasdik etmesinden**" sonra; Ermeni Ruhani Resileri'ne nasıl bir hitap şekli sunulmuş olduğu bizce meçhuldur!.. Zira, kayıtlarda doğrudan "**Marhassa unvanı**" ile anıldıklarına dair kayıtlar mevcuttur. Meselâ: Hovagim Yebisgobos'un nasıl bir sıfatla değerlendirildiği de meçhulümüzdür? Ancak, mevzubahis değerli Yebisgobos'un da aynı sıfatla adlandırıldığı ve Marhasa unvanı ile şereflendirilmiş olduğu muhakkaktır inancındayız!.. Dolayısıyla bu vaziyetin ayrıca tetkiki elzemdir!..

Samatya Kapu'da Ermenilere hediye edilen ve günümüzde de varlığı devam eden meşhur, "**Surp-Kevork Katedrali**": Ermenilere ait Kilise olarak ikinci, **Patriklik Katedrali olarak da birinci Kilise'dir.**

Mevzubahis Kilise'nin ilk adı, **"Aya-Peribleptos"**dur ve İmparator, **Romanos III. Arkirios** tarafından, **(MS. 1031)** yılında, **Hz. Meryem Ana** adına inşaa ettirmiştir.

1204 yılında "Avrupa Haçlıları" Bizans'ı işgal ettiklerinde, Venedikli askerler tarafından tahrip ve yağma edilip, birçok paha biçilemez dini eserler, Venedik'e götürüldü. (MS. 1261) yılında, İmparator Mihail XVII. Paleologos tarafından külyen onartılıp, ibadete hazır duruma getirtildi.

Mevzubahis Katedral; 1461 yılında Ermeniler'in eline geçtikten sonra: **"Çarkhapan-Surp Asduazazin"**, bilahare ise günümüzde de mevcut, **"Surp-Kevor"** adlarıyla taktis ve tesmiye edildi.

Rum Kilisesi'nden döndürülmüş olduğundan bir de büyükçe **"Ayazma"**sı mevcuttur ki, bu sebeple: **"SULU MANASTIR KİLİSESİ"** adı ile de bilinir.

(MS. 1461-1641) yılları arası olmak üzere; 180 yıl, Ermeni Patrikliği-Katedrali olarak hizmet vermiş ve günümüzde de çok şükür, ibadethâne olarak varlığını sürdürmektedir: (2003)[1]

TÜRKİYE ERMENİLERİ PATRİKHANESİ'NİN SAMATYA KAPU'DA OLDUĞU DÖNEMİN PATRİKLERİ (1461-1641)

1- HOVAGİM YEBİSGOBOS BURSAZİ:

Marhasalık dönemi: (1461-1641)

Özelliği: Sultan Fâtih tarafından ilân ve tastik edilen, Türkiye-Ermenileri'nin ilk Patriki'dir.

2- NİGOĞOS YEBİSGOBOS:

Marhasalık dönemi: (1478-1489)

3- GARABED YEBİSGOBOS:

Marhasalık dönemi: (1489-1509)

1- (TÜRKİYE ERMENİLERİ TARİHİ), Cilt: I, Yazan: Levon Panos DABAĞYAN.

4- MARDİROS YEBİSGOBOS:

Marhasalık dönemi: (1509-1526)

5- KİRİKOR YEBİSGOBOS:

Marhasalık dönemi: (1526-1537)

6- ASDUVAZADUR VARTABED:

Patriklik dönemi: (1537-1550)

Özelliği: Kanuni Sultan Süleyman Hân tarafından: **"Badriark" "Patrik unvanı"** verilen ve bu sıfat ile anılan ilk Ermeni Patriki'dir.

7- ISTEPANOS VARTABED:

Patriklik dönemi: (1550-1561)

8- DİRADUR GATOĞİGOS SİSZİ:

Patriklik dönemi: (1561-1563)

İkinci dönem: (1596-1599)

9- HAGOP YEBİSGOBOS:

Patriklik dönemi: (1563-1573)

10- HOVHANNES YEBİSGOBOS:

Patriklik dönemi: (1573-1581)

11- TOVMAS YEBİSGOBOS KAGADİOY:

Patriklik dönemi: (1581-1587)

12- SARKİS YEBİSGOBOS ULNİOY:

Patriklik dönemi: (1587-1590)

13- HOVHANNES II. YEBİSGOBOS:

Patriklik dönemi: (1590-1591)

14- AZARİA GATOĞİGOS:

Patriklik dönemi: (1591-1592)

Özelliği: Sis Şehri Gatoğigos'u iken; İstanbul'a gelerek bir yıl **Patriklik** makamında oturmuş ve bilahare tekrar memleketine dönerek, **Gatoğigos** olarak görevini devam ettirmiştir.

15- SARKİS II. YEBİSGOBOS:

Patriklik dönemi: (1592-1596)

Özelliği: **"Baron der Zeytunzi"** lâkabı ile bilinir.

16- MELİKSETİG GATOĞİGOS KARNEZİ:

Patriklik dönemi: (1599-1600)

17- HOVHANNES III. ĞUL BOLSEZİ:

Patriklik dönemi: (1600-1601)

İkinci dönem: (1609-1611)

Üçüncü dönem: (1621-1632)

Dördüncü dönem: (1631-1636)

18- KİRİKOR II. GESARYAZİ:

Patriklik dönemi: (1601-1621)

İkinci dönem: (1611-1621)

Üçüncü dönem: (1623-1626)

19- ZAZARYA VANEZİ:

Patriklik dönemi: (1626-1631)

20- TAVİD AREVELZİ:

Patriklik dönemi: (1640-1641)

İkinci dönem: (1643-1644)

Üçüncü dönem: (1644-1649)

Dördüncü dönem: (1650-1651)

Özelliği: Surp-Eçmiazin Yebisgobosları'ndan olan Tavid Arevelzi. İkinci Patriklik döneminde; **"İstanbul Ermenileri içinde, "Latin mezhebi"ni yaymaya çalışan, "Gığmes Kalanos"u Patrikhâne'den uzaklaştırmıştır."**

Önemli vak'a: Tavid Arevelzi'nin 1651 tarihinde Patriklik'ten istifa etmesinden sonra, mezkûr makam: Yeni Patrik seçilemediğinden, "11 ay sivil şahıslar" tarafından idare edilmiştir.

21- GİRAGOS YEREVANZİ:

Patriklik dönemi: (1641-1642)

Özelliği: Patrik intihap edildiği 1641 yılında: Patrikhâne Samatya Kapu'dan, Kum Kapu'ya nakledilmiştir.

Fâtih Sultan II. Mehmed Hân Gazi'nin lütfu ihsanıyla tesis edilmiş bulunan, **"Türkiye Ermenileri Patrikhânesi"**nin mukaddes Patriklik makamını işgal etmiş bulunan Ermeni Patrikleri'nin sayısı: **Günümüzdeki, "Türkiye-Ermenileri Patriki" saygıdeğer, Mesrop II. Baş Yebisgobos Mutafyan Cenapları dahil, tamamı (84)dür: (2002).**

AZINLIK HALLERİ MESELESİNDE CİHAN EMPERYALİZMİNİN SİYASİ OYUNLARI!..

Nâçiz eserimizin başından itibaren kayda geçtiğimiz vak'alar mucibince hareket eden Ermeniler; **"Türkler'den dostluk ve himaye görünce, Türkler'e kalben bağlanmışlar ve Bizans'ın fethinde ise en az Türkler kadar sevinmişlerdi."**

Nitekim, **Fâtih Sultan II. Mehmed Hân Gazi;** Bizans'ın fethinden sonra şehrin imar faaliyetlerinde de Ermeni; mimar, kalfa, mühendis ve işçilerden hayli istifade etmiştir ki, **Hovagim Yebisgobos'un** Patrik intihab edilmesinden sonra, İstanbul'daki Ermeni nüfusu daha da artmış ve şehrin imarında bunların da hayli hizmeti geçmiştir.

Ne var ki, Osmanlı-Türk topraklarında gözü olan Cihan emperyalistleri; Pay-ı Taht İstanbul ve Anadolu'nun muhtelif bölgelerinde, çeşitli faaliyetler gösterip, İmparatorluk topraklarına "fitne, fesat tohumları" ekerek, halkını kutuplara bölerken, diğer taraftan da bilhassa Ermeniler arasına soktukları "misyonerler" kanalı ile Ermenileri, "Katolik ve Protestan" mezheplerine kaydırmaya başlamışlar ve bu gizli faaliyet neticesi üçe bölünen Ermeniler; "Din kardeşliği (!) efsunu" ile fikren ihvâl edilmiş ve diğer taraftan da "Müslüman Kavimler" Ermenilere karşı kışkırtılmış. Böylece Osmanlı-Türk Devleti'ne karşı ayaklanan Ermeniler; bu hayati hataları yüzünden, perişan olup, aynen "Göçebeler" gibi dünyanın her yanma dağılmışlardı.[1] Günümüz Türkiyesi'nde ise (2003) çoğunluğu İstanbul'da olmak üzere takriben (Yüz bin civarı) Ermeni mevcuttur ki, bu durum: **"Et ve tırnak"** misalinin en bariz nişanesidir diyebiliriz!..

1- ("Ermeni İsyanı" mevzuu, (OSMANLI'DA ŞER HAREKETLERİ VE ABDÜLHAMİD HAN), IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2002.

MAĞLUP BİZANSLILAR'IN İLERİ SÜRDÜKLERİ HEZEYANLAR VE VAK'ALARIN SAPTIRILMASI

Fâtih Sultan II. Mehmed Hân Gazi'nin; Osmanlı-Türk topraklarında vatandaş sıfatı ile yaşayan **"Gayr-ı İslâm"** tebaya da sosyal yaşantılarında önemli derecede yeri olan bazı haklara kavuşturmasıyla; **Türk adaletinin yüceliğini tüm cihana bir kere daha isbat etmiş olmaktaydı.**

Ne var ki, mağlup Bizans'ın bazı fitneci tarihçileri ile Museviler'in ileri sürmüş oldukları gibi; Gayr-ı İslâm tebanın edindikleri bazı haklar, **"Fetih esnasında verdikleri hizmetlerinden dolayı"** olmayıp, yukarıda özetlediğimiz zaruretten dolayı verilmiştir. Bu gibi safsatalar; **"Fetih vak'asını küçümsemek veya kendilerine de paye verdirebilmek gayesi güden, sunturlu yalanlardır."**

Şöyle ki, eşsiz **Türk Hâkanı,** umum tebası arasına muvazene teessüs etmek gayesiyle böyle bir karar almıştı ki, Padişah'ın bu davranışı, olsa olsa; **Türk ruhunun yüceliğini belirtmiş olur ve başkaca hiçbir mânâ taşımaz.**

Bu meselede bizi üzen tek husus; "Bazı yazarlarımızın da bu gibi safsatalara" inanarak, eserlerinde aynı fikriyatı paylaşmalarıdır!..

Halbuki, **Osmanlı-Türk Devleti, "XIV."** başında kurulmuş, Bizans ise **"XV."** asrın ortalarında fethedilmiştir. Arada bulunan **(150 yıllık zaman)** zarfında: **Osmanlı hâkimiyeti altında olan yerlerde, külliyetli miktarda Hıristiyan ve bir miktar da Musevi vardı.**

Acaba bunlar; fetihten sonraki İstanbul'da yaşayan Gayr-ı İslâmlar'dan daha mı aşağı hayat yaşıyorlardı?.. Asla! İşte en açık misali; Anadolu Ermenileri'nin, fetihten önceki vaziyetleridir ki; Türk himayesi altında nasıl serbest ve mükemmel bir hayat sürdürdüklerini, önceki sayfalarda belirtmiştik.

Deniyor ki: (Sultan Fâtih, yapılan hizmetler karşılığı olarak bazı haklar vermiş ise, bu hak umuma şâmil değildi; kim hizmet etmiş ise, mükâfatı o alırdı.) Bu kısmen doğrudur. Çünkü, büyük **Türk Hâkanı:** Gayr-ı İslâm tebasının tümüne de aynı hakları vermiştir. Bu asil ve âdil jestin içinde başka sebepler aramak veya icat etmek:

Doğrudan Türk adaletinin yüceliğine gölge düşürmek, daha açığı. inkâr etmek mânâsına gelir ki, böyle bir tutum ve davranış, tek kelime ile "nankörlük" demektir!.. Kısmen doğru olan tarafı ise: (Muharebeler esnasında, muhtelif kahramanlıklar sergileyip, fetih hareketine kanı ve canı ile hizmet ederek, zafere ulaşan yolda üstün meziyetler göstermiş: **"nefer ve komutanlar"**a verilen mükâfatlar babında olandır.) Bunun dışında hemen hiçbir zümre veya kavim, kendisine paye çıkaramaz.

Osmanlı-Türk Padişahı, Bizans başkentinin içinde bulunan "üç buçuk" entrikacı hainin yardımı ile değil; kılıcının kudreti ve şehitlerinin asil kanlarıyla fethetmiştir ki, bu bütün cihan tarafından açıkça bilinmektedir.

Ne var ki, eski ve yeni olmak üzere birtakım tarihçiler, daha doğrusu, **"Tarih tahrifatçıları"** türlü kelime oyunlarına başvurarak; özellikle **"Museviler lehine"** birtakım **"Fetva ve İmtiyazlardan"** dem vurmuşlardır ki, ileri sürülen bu iddiaların hemen hepsi; **"karanlık maksatlarla, ortaya atılmış hezeyan ve tahrifatlardan müteşekkildir."**

Velâkin, buna rağmen bazı iddialara, günümüze kadar erişmiş ve ne gariptir ki, taraftar da bulabilmiştir!.. **Şöyle ki, sözde Bizans'ın fethine, Bizans içinde bulunan "Musevi cemaati"; canla başla gayret gösterip Sultan Fâtih'e yardım için, şehir içinde (beşinci kol) faaliyetinde bulunmuş ve bu sebeple yüce Hâkan, "Musevilere özel bir imtiyaz hakkı tanıyarak." Onları böylece mükafatlandırmışmış!..**

Kayda geçtiğimiz bu iddia, hem isnatsız ve hem de gülünçtür. Çünkü Bizans dahilinde bulunan Museviler, **Bizans tebası oldukları halde: "Üçüncü sınıf vatandaş dahi sayılmazlardı" ve son derece hor görülen ve kavmin mensupları değil Sultan Fâtih'e yardım; kendi canlarını dahi zor koruyabilmekteydiler...** Musevilerin **Bizans dahilinde hiçbir güçleri yoktu. Tamamen silik bir hayat yaşamaktaydılar ve bir Bizanslı Rum için, herhangi bir Museviyi katletmek, olağan işlerden sayılırdı; onun hesabı hiçbir zaman sorulmazdı.** Tek kelime ile Bizanslılar'ın Musevilere karşı hiçbir saygısı hele itimadı hiç mi hiç yoktu!..

Hal böyle iken, bilhassa muhasara zamanında, Bizans Yahudileri acaba evlerinde dışarı ayak atabilmekte miydi?.. Asla yardım edebilme imkânları olmamıştır. Galata-Ceneviz Devleti topraklarında ikamet edenler, yardım etmişlerdir denecek olursa, bu olmuştur. **Ancak, Sultan Fâtih hiçbir zaman Cenevizlilere ve onların tebası diğer kavim mensuplarına itimat etmemiş, yardım maksadıyla yapılan jurnalleri hemen hiç birisine değer vermemiştir. Zira, Cenevizliler'in ikili oynadıklarını Sultan Fâtih çoktan bilmekteydi.** Bizans tarihini ve fetih vak'asını iyi bilenler, yani iyi tetkik edebilmiş olanlar. Bizim iddiamızda nasıl haklı olduğumuzu rahatlıkla görebilirler!..

Lâkin, Musevilerin ileri sürdükleri iddiaları savunan ve maalesef "tarihçi geçinen" birtakım basireti bağlılar ve onların yanısıra birtakım art niyetli kalemşörler. Ne yazık ki aynı yolda yürümekte berdevamdırlar!..(*) Meselâ, bir fetva meselesi vardır ki, pek enteresandır!.. Dolayısıyla vak'ayı aynen geçiyoruz:

(*) (Biz, **"antisemitist"** değiliz. Böyle bir derdimiz yoktur. Bizim ilgi duyduğumu ve meslek edindiğimizi alan: (Siyasetin dışında olmak şartı ile **"Tarih araştırmacılığı"**dır.) Dolayısıyla: **"Ermeni, Rum, Musevi, Süryani** vs. Bizler için, şu veya bu sebeple direkman hedef teşkil etmez. Çünkü, hiçbir kavimle özel bir kavgamız veya husumetimiz yoktur.

Herhangi bir tarihi şahiyeti veya vak'ayı işlerken, en sıhhatli ve hakikatlere en yakın olanını seçebilmek için o konuda birçok kaynak incelemek ve gerçeğe en yakın olanını bulup, tesbit edebilmek yegâne prensibimizdir. **Çünkü: (Tarihin istikbal için en güvenilir kaynak olduğunu) nâçizane en âlâ bilenlerdeniz. Yeter ki, dürüst yazılmış olsun!..**

Musevilerin **"İkinci Cihan Harbi"nden sonra, savaş içinde uğradıkları dehşet verici akibetler dolayısıyla tüm insalığın merhametine mazhar kılınmış olmaları. Bizce de en tabii hakları olmuştur. Ancak, bu hak hemen her sahada ve her şekilde onlarca kullanılmaya başlanınca. Dünya üzerinde bir "düşünce ve tenkit"** yasağı, âdeta doruğuna erişmiştir.

Ancak bu inkâr kabul etmez akım sebebiyle, nâçizane yazdığımız bu tarih eserde: **"Kavimler hanesinde şu veya bu kavme karşı olmamak için"** çok dikkatli davranmamız icap ettiğini düşünmek dahi istememekteyiz. **Zira, başta da kaydettiğimiz gibi hemen hiçbir kavmin karşısında değiliz. Ancak olmamamızın da, "Tarihi vak'aları hatıra binaen eksik veya es geçeceğimiz mânâsına alınmamalıdır. Zira: VATAN SEVGİSİ, HER ŞEYDEN ÜSTÜNDÜR!**

TAHRİF EDİLEN BİR FERMAN

Bir rivayete göre, **Fâtih Sultan II. Mehmed Hân Gazi;** Bizans'ın fethinden evvel, bazı Bizanslı Rum ve Yahudiler ile gizli bir anlaşma yapmış ve bu anlaşma mucibince, kendisi lehine **"beşinci kol"** faaliyetinde bulunanlara; fetihten sonra, mükâfat ve imtiyazlar vereceğine dair bir ferman yazmış!..

İşte bu rivayetten de ileri giden, tamamen uydurma bir iddia dikkate alınarak; sözde Sultan'm fetihten sonra azınlık tebaya vermiş olduğu imtiyazları, bu ferman çerçevesi dahilinde vermiş olduğu ileri sürülmüştür.

Halbuki Bizans Yahudileri'nin vaziyeti yukarıdaki satırlar da açık olarak belirtilmiştir. Dolayısıyla Bizans Yahudileri'nin böylesine riskli bir işe girişemeyeceği en açık şekilde meydandadır!..

Bizanslı Rumlar'a gelince, onların içinde ancak İmparatorun Başnazırı olan **Notaras** ile avanesi olabilir ki, bu da ayrı bir tetkik mevzuudur!.. Ayrıca derin araştırmalara ihtiyaç hissettiren bir husustur!

Fetihten sonra, sözde bir müddet bu **ferman** yürürlükte kalmış ve **Yavuz Sultan Selim Hân** ile **Kanûnî Sultan Süleyman** devirlerinde de bu vaziyet devam etmiş. Ve lâkin, dehşet verici bir yangın neticesi mezkûr ferman yanıp, kül olunca, yenisinin yazılmasına, birtakım kimseler (?) mani olmaya başlamışlar...

Ne var ki, **Kanûnî Sultan Süleyman Hân'ın meşhur, Şeyh-ül-İslâmları'ndan, Ebu-s-Suûd Efendi** tarafından iki yaşlı kişi şahit olarak dinlenince, onların ifadelerine istinaden yeni bir fetva verilmiş!..

Ancak, mezkûr fetvanın **Şeyh-ül-İslâm Ebu-s-Suûd Efendi** tarafından yazılıp, yazılmadığı, pek malûm değildir!.. Zihar şahit olarak dinlenen şahıslardan biri, 117 diğeri ise, 130 yaşlarında imiş ve söz konusu şahısların yaş hadleri, mezkûr fetvada ayrıca belirtilmekte imiş.

Hâl böyle iken, ciddiyetine inanabilmek için pek saf olunması lâzımdır!.. Zira, yaş hadleri belirli sınırları aşmış bulunan kimselerin ifadelerinin; **"İslâm kanunlarına göre"** ilmi değer taşımaz.

Kaldı ki, medeni kanunda da bu madde geçerlidir. **Dolayısıyla, Şeyh-ül-islâm Ebu-s-Suûd Efendi'nin böyle bir çetrefilli isteğe, evet diyebileceği, yani rahatlıkla fetva verebileceği, katiyetle düşünülemez!.. Dolayısıyla bu uydurma fetva, Şeyh-ül-İslâm'ın haberi olmadan evrakına katılmış olabilir!..**

Bu meselede ana maksat; yüce **Türk Hâkanı**'nın fetih hareketine gölge düşürebilmek ve muazzam bir askeri muvaffakiyeti; sözde Bizans içinden yardım görülmüş olduğunu ima ederek, mezkûr başarıyı küçümseyebilmekti. **Museviler de bu vaziyetten bilistifade, kendilerine de bir pay çıkarmaya çalışmışlardı.**

Fakat ne şekilde olursa olsun, işin içine Museviler de katılmış olduklarına göre, şayet böyle bir anlaşma yapılmış ise, bu olsa olsa, **"Galata Cenevizleri"** kanalıyla olmuş demektir ki, böylesi bir durumda da Museviler'in Sultan Fâtih'e nasıl yardım etmiş oldukları, en az birincisi kadar merak konusudur!.. Zira, Galata Musevileri daha ziyade; ticaretle iştigâl eden sıradan tacirler olup, siyasetle pek ilgilenmezlerdi. **Bunun böyle olduğu tarihi kaynaklarda belirtilmiştir. Bu duruma göre onlar sadece maddi yardımda bulunabilirlerdi ki, Sultan Fâtih'in böyle bir yardıma zaten ihtiyacı yoktu. Ancak, Galata Musevileri'nin böylesi çetrefilli oyunlara yanaştıklarına göre, siyasî alanda da birtakım entrikalar çevirdikleri ve bunu gayet gizli uyguladıkları, bu şekilde meydana çıkmış olmaktadır!..**

Gelelim, Cenevizlilerle olan sözde anlaşmaya, bu da pek sıhhatli bir iddia değildir. Zira, Konstantiniyye'nin fethinden sonra; Galata Cenevizi'nin de Fâtih tarafından külyen işgâl edilmiş olduğunu daha önceki bölümlerde okumuştuk. Şayet Sultan Fâtih ile Cenevizliler arasında, olağanüstü imtiyazlar verilen bir anlaşma imzalanmış olsaydı; Galata Cenevizlileri'nin ülkelerini bırakıp kaçmalarına lüzum kalmazdı. Kaldı ki, Sultan Fâtih ile Cenevizliler arasında yapılmış olan anlaşmadaki maddeler, önceki sayfalarımızda görülmüştür. Dolayısıyla bütün bunların ayrı ayrı yeniden tetkik edilmesi lâzımdır!..

Ne var ki, herşeye rağmen bazı kaynaklarca, meseleye kesinlik kazandırabilme gayretine gidilmiştir!..

Mevzubahis fetvayı merhum, İsmail Hami DANİŞMEND'in, (İZAHLI OSMANLI TARİHİ KRONOLOJİSİ)nin, birinci cildinin, 264'üncü sayfasından okuyalım, aynen geçiyoruz:

– Mesele-Merhum ve mağfûrün-leh Sultan Muhammed Hân aleyhi-r-rahmeti ve-l-ğufrân hazretleri mahrûse-i İstanbul ve etrafında vâki olan karyeleri anveten feth mi etmişlerdür?

El-cevâb-Ma'rûf olan anveten fethdür. Emmâ kenâis-i kadime hâli üzerine ibka olunmak sulh ile fethe delâlet ider.

Sene hamse ve erbain ve tis'amie "945" tarihinde bu husus teftiş olunup yüz on yedi yaşında bir kimsene ile yüz otuz yaşında bir kimsene bulunup "Yahud-u Nasârâ el altından" Sultan Muhammed ile ittifak idüp Tekfu'a nusrat itmiyecek olup Sultan Muhammed dahî anları sebyitmeyüp hâlleri üzerine mukarrer idecek oldu.

Bu vechile fetholundu diyü Müfettiş mazharunda şehâdet idüp bu şehâdet ile kenâis-i Kadime hâli üzre kalmuşdur.

Yukarıda aynen kayda geçtiğimiz fetvanın hiç de sıhhatli bir kaynak olmadığını bir tek misalle gösterebiliriz. Şöyle ki: İstanbul surlarının dışında kalan bütün mahalleri, öncü kuvvetler kumandanı ünlü **"Karaca Beğ"**, Akıncı yiğitleriyle, fırtına gibi eserek akınlar düzenlemiş ve fetih ordusunun harekâtına mâni teşkil edebilecek bütün **"ileri garnizonları"** yok ederek, bütün çevreyi temizlemişti ki, Karaca Beğ, bu harekâtı sürdürürken Sultan Fâtih, Edirne'de son hazırlıklarını yapmakla meşgul idi.

Görülüyor ki malum fetva, tarihi belge olabilmekten tamamen yoksundur!..

Ayrıca meşhur, Musevi asıllı Prof. Avram Galanti'nin, "TÜRKLER VE YAHUDİLER" adlı eserinde, III. Mehmed tarafından Yahudilere verilmiş olan bir fermandan söz etmektedir ki, Avram Galanti söz konusu fermanı; Lozan Konferansı'nda **Lord Gürzon**'un simsarı ve Türkiye Yahudileri Hahambaşıları'ndan olan **Hayim Naum**'un elinde bulunan pek süslü bir fermandan kopya ederek eserine geçtiğini belirtmektedir.

Prof. Galanti'nin eserine geçtiği bu ferman ve Galanti'nin sözkonusu fermanı yeni Türkçe'ye çevirmesi hakkında gayet sarih ve dikkate şayan bilgiler veren, değerli yazar, "Ali Rıza SAĞMAN" (İSTANBUL'UN FETHİ HAKKINDA ENTERESAN BİR FETVA) adlı risalesinde şöyle yazmaktadır:

– **Prof. Avram Galanti,** bu fermanı, aslından yeni yazımıza mâni olamamış. **Bu hatalar fermam öyle bir duruma sokmuş ki içinden mânâ çıkarmak, derin bir kuyudan çengelsiz kova çıkarmak gibi bir vaziyet hâsıl olmuş.** Bundan başka Galanti, fermanın ibaresinden bazı çıkarmalar yapmış, bunların yerlerine beş adet "....." nokta koymuştur. Bu noktaların yerlerinde neler vardı? Fermanın arşivde bulunması gereken, aslını bulup tetkik eylemek herhalde icabediyor!.

Söz konusu fermanın en önemli kısmı ise şudur:

– Evlerinde suret ve mihrab yok iken, **"Tevrat okumalarına"** ve ibadet yapmalarına mâni olunduğunu istid'âyı inâyet ile ellerinde bulunan fetvayı şerife ve evâmiri âliyyeyi ibrâz eylediler. Sâdır olan işbu fermanımda buyurdum ki: Mukayyed olunsun!

Kenâis-i kadimeden yine yanan olursa ellerindeki fetvâyı şerife ve ecdâd-ı izâmımın verdikleri evâmir-i âliyye muktezâsınca vaz'ı kadim üzere tecdid ve ta'mir etmek istediklerinde, evlerinde, suret ve mihrab bulunmadıkça, âyinleri üzere Tevrat okumalarına şer'i kavim ve vaz'ı kadime muğayir bir ferd mâni ve dâfiî ve münâzi ve râfi olmayıp ve dahl-ü tearruz eylememek bâbında muhkem tenbih ve te'kid edip men ve def eyleyip ellerinde olan fetvâlarına ve hükümlerine muhâllif, vaz'ı kadime muğayir aslâ kimseneye iş ettirmeyesiz.

Bundan sonra buna aykırı hareket edenleri isim ve resimleri ile yazıp dergâh-ı Hümâyûnuma arzeyleyesiz ki, emrime imkisâl etmedikleri için cezâları verile.

Ammâ bu behâne, vaz'ı kadimden ziyâde bir nesne ihdâs ettirmekten ihtirâz eyleyesiz ve emr-i şerifime ba'dennazar sicill-i mahfûziyyetine kaydettirip ellerinde ibka eyliyesin.

Senden sonra gelen hukkâm, mazmûniyle amel edip hilâfına cevâz göstermiyeler. Fî evâhır-i Şevvâl sene ihdâ aşer ve elf. Bimekan-i Konstantiniyye.)

(Bin on bir yılının Şevvâli sonlarında, İstanbul'da.)

Bu ferman hakkında zihne gelenler:

1- "Görülüyor ki: Avram Efendi'nin (1920-1922) yıllarında Türkiye Hahamnbaşısı, Hayım Nahun'dan alıp kitabına koyduğu ferman, Üstâd Dânişmend'in Ebu-s-Suûd Efendi fetvâsından alıp adı geçen eserine koyduğu fetvâ ile aynı mealdedir. Ancak, ferman ondan daha etraflı ve daha verimlidir.

2- "Bu ferman Sultan III. Mehmed, (1595-1603) tarafından isdâr edildiği belki vâkı'dır. Fakat, hassaten Yahudilere verildiği sabit değildir. Çünkü, fermanda geçen birkaç kelime, bu fermanın Yahudilere verildiğini birkaç kelime ve fıkra da Hıristiyanlara verilmiş olduğunu anlatmaktadır." Şöyle ki:

a) Ferman'da bir iki yerde **"Yahudi"** ve **"Tevrât"** kelimeleri geçiyor. Bunlar bu fermanın Yahudilere verilmiş olduğunu göstermeye çalışıyorlar. Şu kadar var ki, bu iki kelime, bu fermanın umumî selikasına yabancı görünüyorlar. Sonradan atılmış ve katılmış olduklarını imâ eder bir tavırları var. Bu fermanı arşivde bulunan aslı görülmedikçe, bu şüpheden kurtulunamaz kalbe itmi'nân gelmez.

b) Ferman, umumi hey'etiyle Hıristiyanlara verildiğini anlatıyor. Çünkü, hükümlerin sıklet merkezi **"Kenâyis"** yani **"Kiliseler"**dir. Kilise bundan evvelki paragrafta belirttiği gibi, Hıristiyanlık dinine ait mabedin adıdır. Mûsâ dinine aid mabede, **"Kilise"** denmez. **"Havra, Sinagog"** denilir. Eski adamlar, kilise ile havrayı tefrik etmezler. Hepsine birden **"Kilise"** derler, geçerlerdi. Yollu mutalaa serdedilemez.

"Tevrat"ı pek âlâ bilip, onun yerine **"İncil"**i kullanmayan kalem; **Havra** ile **Kilise**'yi pekâlâ ayırt edebilen kalemdir.

Bundan başka, fermanda birkaç kere tekerrür eden ve çok önem verilerek fermanı garantileyen şartlar var ki, bunlar fermanın

Yahudilere değil, Hıristiyanlara verilmiş olduğunu, söz götürmez bir açıklıkla anlatmaktadır.

O mesele, **"Evde sûret ve mihrab"** bulundurulmaması meselesidir. Bu iki din hakkında azdan, çoktan bilgisi olanlar. Hemen hatırlarlar ki, bu sûret ve mihrab meselesi, Hıristiyanlık dini ile ilgilidir.

Musa dininde sûret-resim ve heykel yasağı, İslâm dinindekinden daha çok şiddetlidir. Tevrât: Tesniye 4-16 ve 5-8 ve 27-15 ve Hurc 20-4, 1943'te basılmış olan Yahudi tarihinin 41'inci sayfası ve merhum **Ziya Uygur'un "Siyonizm" kitabının 86'ncı sayfasına bakınız."**

(Biz şu i'tikattayız: Böyle fetvalar ve öyle fermanlar, içten içe yaptıkları fısıltılarla anlatıyorlar ki, ortada gizli bir el, türlü işler kıvırıyor. Ve esrarengiz roller yapıyor.

Samimi olduğu kadar saf olan "çevre" bu yaman elin yaptıklarının farkına varmıyor.)

Ali Rıza Sağman Bey'in; yukarıda kayda geçtiğimiz açıklamalarından aldığımız özetler, **fetva mevzuatındaki birtakım çetrefilli icraatların ne yaman düzenbazlıklar olduğunu açık ve kesin bir şekilde dile getirişleri, cidden taktirlere şayandır!..**

BİZANS KAYNAKLARINDAKİ HEZEYANLAR
VE
PRENS DUKAS'IN FÂTİH YORUMU

Bizans Prensi Dukas'ın, Konstantiniyye'nin fethi hakkındaki kayıtları ve kayıtlarında yer yer yaptığı enteresan yorumlarının içinde: **"Doğru olanı, yanlış olanı, maksatlı ve provokasyonel"** olanları; birbir incelenmesi ve değerlendirilmesi icap eden kayıtlardır. **Ancak, nâçiz intibamıza göre, bizde bu değerlendirmeler, cüz'i reâlist kaleler dışında kalanlar, ekseriyetle kayıtların hemen her nevisini kendi "siyasî inançları" doğrultusunda değerlendirmekte ve böyle olunca da birçok tarihi vak'a sıhhatli değerlendirmelerden tamamen uzak kalmaktadır!..**

Meselâ; **Sultan Fâtih'in**, Bizans'ın Büyüknazırı Lukas Nortaras'ın, **"14 yaşlarındaki mükemmel bir erkek güzeli olan oğluna göz diktiği, Nortaras reddedince de tüm aileyi idam ettirdiği"** sunturlu yalanı, ne acıdır ki, bizdeki bazı maksatlı kalemlere, Osmanlı'yı yerebilmek uğraşında, malzeme teşkil etmiş ve de 1938'lerin o pek çok vatanperver (!) mecmualarından birisinde mezkûr savsata, gayet ciddi bir tarzda tefrika edilmiş ve sözde Fâtih böylece yerilmişti, hem de övüle, övüle...

Prens DUKAS, vak'ayı aynen görüp yaşamışcasına meşhur **(BİZANS TARİHİ)**nde şöyle anlatır:

Sayfa: 187.

– Padişah, o zaman şehrin en büyük kısmını gezdi ve saraya yakın bir yerde ziyafet sofrası hazırlatarak eğleniyordu. Bu ziyarette Padişah fazla şarap içerek, sarhoş olduğundan, harem ağasını davet etti ve kendisine şu emri verdi:

– Büyük Duka'nın evine git ve en genç çocuklarının bu ziyafete gönderilmesini Padişah'ın emrettiğini kendisine söyle!

Genç çocuk güzeldi ve 14 yaşındaydı vs.

Prens Dukas'ın (BİZANS TARİHİ)nde buna benzer birçok safsata mevcuttur. Lâkin bunun yanı sıra tarih açısından değer teşkil eden notları da mevcuttur. **Ancak, bütün bu kayıtları bir tarihçi gözü ile değerlendirmek ve "siyasî fikriyat" dışında ele alıp, tarihi malzeme olarak kullanmak, tabii ki bizlere düşer!**

ÇANDARLI HALİL PAŞA MESELESİ
VE
DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ!..

"Çandarlı Halil Paşa Meselesi"nde, özellikle dipnotlarımızda kısmi yorumda bulunarak, mümkün mertebe bitaraf kalmayı tercih etmiş ve cüz'i bir kayıt ile geçiştirmeye uygun bulmuştuk. **Zira, "Ermeni asıllı" oluşumuzdan dolayı, birtakım yanlış yorumlara muhatap olabileceğimizi düşünmekteydik!..**

Ancak, mezkûr vak'a ile alâkalı kayıtlarda hemen her tarihçi veya tarih araştırmacısının; **"Kendi millî ve siyasî görüşü"** paralelinde, vak'aları değerlendirdiklerini tespit edince, benim de aynı haktan istifade etmemin gayet tabii olduğu kanaatine vardım!..

Bizim **"millî ve siyasî görüşümüz"; Cumhuriyet Türkiyesi'nde "birlik ve beraberliği bütünleyici" bir görüşe tabidir. Bunun tek yolu da; Türkiye tarihi ile alâkalı hemen her vak'ayı en sıhhatli ve en tarafsız bir şekilde meydana koymak ve tarihimizde zuhur etmiş vak'aları, ülkemizde hemen hiçbir zümreyi gocundurmadan meydana koyabilmektir. Yani gerçekleri, sadece gerçekleri yazmayı başlıca prensip edinerek hareket etmek.**

Dolayısıyla **"Çandarlı Halil Paşa meselesinde"** bizlerin de nâçiz fikir ve görüşümüzü değerli okuyucularımıza aktarmak, öyle sanıyoruz ki, başlıca görevimiz olacaktır!..

Çünkü gördüğümüz kadarı ile muazzam ve muhteşem tarihimiz: **"Türk asıllılar, Devşirmeler ve Dönmeler"** üçgeni içinde öylesine bir acımasız çekişmeler arenasına dönüştürülmüş ki: **"Kim, kimdir, kim hayırlı ve kim hayırsız işler yapmıştır?" Bunların tespiti gerçekten pek zordur!..** Zira, görüşler ve yorum-

lar; şahısların ferdi inanç ve görüşleri paralelinde sunulmuştur. Gerçi, istisna teşkil edenleri ve gerçekten taktirlere şayan olanları da mevcuttur. Lâkin ne yazık ki, bunlar azınlıkta olup, parmakla sayılabilecek derecede azdır.

Yeni nesillerimizin sıhhatli bilgi sahibi olabilmesi açısından devlet arşivlerinde bulunan tarihi belgelerin en seri şekilde günümüz Türkçesi'ne çevrilmesi ise, mezkûr meselede yapılabilecek en doğru hizmet olacaktır. Gerçi "eski-Türkçe" öğrenen ve öğrenmeye çalışan gençlerimiz, gittikçe çoğalmaktadır. Lâkin, bu yine de yeterli değildir ve günümüz Türkçesi'ne çevirme çalışmalarının ön plana alınması, böyle bir çalışmaya gidilmesi elzemdir; **"Şu Rum, şu Ermeni, şu Boşnak, bu Pomak" gibi birtakım lüzumsuz yakıştırmalara Türk tarihini âdeta bir bilmece durumuna getirmeye hemen hiç kimsenin hakkı yoktur!**

Bu mesele yıllar yılı öylesine acımasız bir fikriyata dönüşmüş ki, ele alınan kişinin hizmetlerinden ziyade; yaptığı şu veya bu yanlış parmağa dolanmakta ve rahatlıkla veryansın edilmektedir, hem de yanlıştaki yan sebepler veya gerçek olup olmadığı hiç mi hiç dikkate alınmadan!..

Meselâ: **"Osmanlı Tarihi"** bahsinde su götürmez derecede otorite olmakla birlikte, verdiği değerli eserleriyle de bu sahada gayet değerli hizmetlerde bulunmuş olan bir merhum tarihçimiz ki, değerli adlarını zikretmekten sarfınazar etmekteyiz. Zira, bizim muhatabımız şahıslar olmayıp, icraatlardır. **"OSMANLI DEVLET ERKÂNI"** ile alâkalı eserinde, **"Vezir-i â'zamlar"** bahsinde: **"Irk ve Din"** harslarını esas almış ve değerlendirmelerini de baştan sona bu görüş paralelinde zikretmiştir. Buyurun okuyun:

("Köprülü Mehmed Paşa": Milliyeti: "Arnavut"

Anasıyla karısından Türk olduğu rivayet edilir. İhtiyarlığına rağmen kuvvetli bir şahsiyeti olan **Köprülü Mehmed Paşa;** zorbaları sindirip nizam ve intizamı âdeye muvaffak olduktan başka, Bozca Ada ile Limni Adası'nın Venedikliler'den istirdâdı **"düşmandan geri almak"** ve Erdel'de bir kale fethi gibi iki askeri muvaffakiyet de kazanmıştır.

Bununla beraber şiddetinin ifratiyle Anadolu'da birçok ocaklar söndürmüş olduğu için **"Mezâlimi mahâsininden kesir, katl-i nüfûs ve betk-i perde-i nâmusa dilîr"** olmakla ve **"Nice hânedân-ı mekârim semire bi-îcâb-ı mûcib şerbet-i şehâdet içürmüş"** bulunmakla tenkit edilir: Beş senelik sadaretinde 36.000 kişinin kanına girmiştir!)

(Merzifonlu Kara Mustafa Paşa: Milliyeti: "Türk"

"Osmanlı tarihinin en büyük vezirlerinden" olan **Kara Mustafa Paşa,** Merzifon kazası merkez nâhiyesinin Marınca köyündendir.

Bu güzel köy kaza merkezinin 2 kilometre kadar şimali şarkisindedir, vs.

Osmanlı tarihi bahsinde başlıca otoritelerden merhum **Prof. Dr. İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI**'nın **(OSMANLI TARİHİ)**nin üçüncü cildinde merhum, Köprülü Mehmed Paşa'nın ne yaman bir dönem içinde Vezaret makamına geçmiş olduğu rahatlıkla görülebilir.

"Köprülü Mehmed Paşa işi ele aldığı zaman dış tehlikeden başka içerde icraatında engel olmak isteyen zümreler vardı." Bunun için saray mensupları ile bunların tahrik edecekleri **"Kapu Kulu Ocakları"**ndan her birini gözden ayırmayarak işlerini ona göre mahirane çevirmek mecburiyetinde idi; bundan dolayı Padişah'tan geniş selâhiyet alarak işe başladı.

Bundan evvelki bölümde görüldüğü üzere **Kadı Zâdeli** vâizların pek aşırı hareketleri ve nizam-ı âlem için isyan çıkarmak istemeleri üzerine **Köprülü Mehmed Paşa**'dan yedikleri sille ile bu hareketleri bastırıldı ve ileri gelen vâizlar sürüldü.)

Yukarıda kayıtlardan da anlaşılacağı gibi. Köprülü Mehmed Paşa; "Devletin bekasına" zarar vermeye çalışan ve ordunun bir bölümünü isyana teşvik eden birtakım gizli faaliyetlerle, gizli hareketlere karşı tedbir almak ve aman tanımaz şekilde bastırmak mecburiyetinde kalmıştır. Ancak, yine önceki sayfada görüldüğü gibi diğer kaynakta bu durum tersinden gösterilmekte ve Köprülü'nün Anadolu'da nahak yere nice insanı şehit

ettiği ileri sürülmekte ve bu koca Vezir'in kişilik açısından bir cellat da değil. Bir katil mertebesine düşürüldüğü açıkça görülmektedir!.. Tek kelime ile böyle tarih yazılmaz, yeni nesillere böylesi tarafgirlik, tarih diye aktarılamaz!..

Gelelim "Çandarlı Halil Paşa" meselesine, Bizans Prensi Dukas bu meselede şu kaydı geçmiştir ki, tamamı kışkırtıcı ve birbirine düşüdürücü bir taktiğin ürünüdür ve zaten bu taktiğinin semeresini de görmüştür diyebiliriz. Zira, Dukas'ın kayıtlarını hemen her tarih yazarı dilediği yönde değerlendirmiş ve içlerinde gerçeğe eğilen veya bu faktörü kavrayarak hakikatleri kayda geçen **bitaraf** ve **idealist kalemler** azınlıkta kalmışlardır.

Prens Dukas'ın provokasyonel kaydı ise noktasından, virgülüne kadar aynen geçilmiştir buyurun okuyun:

"Padişah mabetten çıktıktan sonra Büyük Dukayı arattı ve onu tekrar huzuruna getirdiler. Büyük Duka gelip etek öptükten sonra Padişah ona dedi ki:

– Şehri teslim etmemekle iyi bir iş yapmadınız. Bak ne kadar zararlar, ne kadar hasarlar yapıldı. Ne kadar kimse esir oldu!.."

Prens Dukas:

– Efendim, sana şehri verecek kadar salâhiyetimiz yoktu. Hatta İmparator'un bile böyle bir salâhiyeti yoktu.

Bundan başka senin adamlarından bazıları da, sözle ve mektuplarla, İmparatora haber göndererek, korkma; Padişah size tahakküm edemeyecektir diyorlardı...

Padişah bu söylenen sözleri **Halil Paşa**'ya atfetti. Zaten ona karşı kızgınlık besliyordu. Padişah Duka'nın ağzından İmparator'un ismini duyunca, İmparator'un gemiler ile kaçıp kaçmadığını sordu. O da bu hususta hiçbir şey bilmediğini, zira, Türkler **"Eğri Kapu"**dan girdikleri zaman, kendisinin **"Balat Kapusu"**nda bulunduğunu söyledi.)

Evet, yukarıda kayda geçtiğimiz Prens Dukas'ın provokasyonel notları. Bizdeki birçok sivri akıllıya başlıca malzeme

teşkil etmiş ve has mal bulmuş gibi yapışmışlar: (Kimi, Türk Vezirler, kimi ise Gayr-ı Türk Vezirler aleyhine kullanıp durmuşlardır.)

Meselâ: **Çandarlı Halil Paşa;** Bizans Başnazırı, Lukas Nortaras'ın Padişah'a jurnallerde bulunduğu ve kendi adının da geçtiği için, bu hain Bizanslı'yı derhal idam ettirmiş ve Padişah'a hiç sormadan bu işi yapmış olduğundan dolayı, Padişah'ın bunu fırsat bilerek onu idam ettirmiştir iddiasını ileri sürenler vardır.

Bu yanlıştır. Zira, Nortaras'ı idam ettiren bizzat Padişah olmuştur. Halil Paşa trajedisi aslında; "Türk ve Dönmeler" arasında devam edegelen bir iktidar çekişmesi ile "Kayı Boyu Türkleri ile Karaman Türkleri" arasında süregelen bir çekişmenin uzantısından gayrı hiçbir şey değildir.

Şöyle ki; Sultan Fâtih, 14 yaşında, II. Mehmed ünvanı ile Padişahlık tahtına geçtiğinde, **Zağanos Paşa** ile **Hadım Şehabettin Paşa,** henüz çocuk yaşlardaki Sultan'ın en yakın bendeleri idi ki, bu iki Paşa da **"Dönme"** idi.

II. Murad Hân'ın Vezir-i â'zamı Çandarlı Halil Paşa ise, mezkûr Paşalar'ın kendisini rakip gördüklerinden emin olarak, onlara karşı cephe almış; **"Sekedin Muahedesi"**nin feshinden ve yeni Hükümdar'ın kestirmiş olduğu paranın ayarındaki noksanlık gibi hâllerden **"tüccar ve esnafın"** tedirginliğinden istifade ile onlara karşı siyasi manevralara girişmişler ve Yeniçeriler'in meşhur **"BUÇUKTEPE İSYANI"** da onların işini kolaylaştırmış ve böylece genç Padişah'ın hal'i ile yerine tekrar II. Murad Hân'ı Hükümdar ilân etmişlerdi. Tarihler; Halil Paşa ile, Amasyalı İshak Paşa ve Uğurlu Oğlu'nun ön ayak olmasıyla **"BuçukTepe Vak'ası"**nın meydana geldiğini yazıyorlar ki, böylece ilk **"Yeniçeri İsyanı"** - Çandarlı ve taraftarları tarafından çıkartılmıştır denebilir!..

MS. 1444 yılında zuhur eden bu vak'adan sonra MS. 1451 yılında **"Karaman Seferi"**nden dönen II. Mehmed Hân'a karşı olan Yeniçeriler'in bir dar geçitte durarak bahşiş istemeleri, ikinci vak'a olmuş ve böylece mezkûr nizamsızlıklar; Ağalar'ın değiştirilmesi, **"Yaya Başların"** dayak yemeleri, aralarına **"Sekban Bölükleri"**nin ilhak edilmesiyle önlenebilmiştir.

Dahası, Fâtih Sultan II. Mehmed Hân Gazi'nin MS. 1481 yılında Gebze'de vefatı üzerine: **"Yeniçeriler İstanbul'a dönerek Karaman Valisi Şehzâde Cem'in hükümdarlığına taraftar olan Vezir-i â'zam Karamani Mehmed Paşa"nın konağını basıp, kendisini öldürmüşler ve saltanata geçmesine taraftar oldukları II. Bâyezid'in Padişahlığı'nı temin etmişlerdi."**[1]

Yukarıda kayda geçtiğimiz vak'alar dizisi öylece uzanıp gider. Dolayısıyla bu bahsi burada kaparken, şu noktayı tekrar hatırlatmakta fayda mülahaza etmekteyiz. **Görülüyor ki, ordunun bütünü veya bir bölümü dahi olsa; şu veya bu maksatla devletin başında bulunan karşı kışkırtmak, hiçbir zaman bir ülkeye fayda getirmemekte ve tam aksi, ülkenin "Millî bütünlüğüne, millî çıkarlarına" kesinlikle zarar getirmektedir. Zira, Yeniçeriler'in isyana teşvik edilmesinden sonra, mezkûr Ocak içine giren siyaset, Ocağın bakir hâline son vermiş ve nice isyan hareketlerinde hep boşa güreşmişlerdir. Bu duruma: "Devşirmeydiler, şunun, bunun tohumlarıydı..." gibi hamaset yakıştırmalarla bakmak ve ona göre değerlendirmek, fevkalâde yanlıştır, hatadır.**

(2003) artık tarihimize de **"millî bütünlük"** paralelinde bakarak, ona göre değerlendirmemiz. Yeni nesillerimize tarihimizin hemen her bölümünü, her dönemin hamaset duyguların dışında değerlendirmemizin elzem olduğunu artık kabullenmemiz lâzımdır. **Zira, "Güneş balçıkla sıvanamayacağı" gibi, hakikatleri gizlemeye çalışmak veya ırki harslara göre değerlendirmek de hemen hiçbir işe yaramaz!..**

Fâtih Sultan Mehmed Hân Gazi'nin şunun veya bunun tesiri altında hareket ettiği imajı ile birtakım hayali senaryolar meydana getirmek. Aynı şekilde fevkalâde yanlıştır. **Zira, Sultan Fâtih hakkında bir nebze olsun bilgi sahibi olabilen hemen her insan. Bu büyük ve eşsiz Hükümdar'm, sadece Padişah değil. Aynı zamanda bir dahi lider olduğunu kesinlikle bilir.** Bunu bilebilmek

1- (KAPUKULU OCAKLARI), Cilt: I. Sahife: 506-507, Prof. Dr. İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI.

için ise ne tarih mevzuunda uzman ne de kâhin olmak lâzımdır. Sadece, yaşadığı ve icraatlarının sergilendiği dönemi okumak ve bir nebze olsun dikkatli tetkik etmek. Bunun için yeterlidir!..

Sultan Fâtih, Vezir-i â'zamı **Çandarlı Halil Paşa**'yı ortadan kaldırabilme çarelerini, hâl edildiği tarihten itibaren kafasına takmış ve ilk fırsatta, yani ortamın müsait olduğu bir anda Veziri'ni gözden çıkarmıştır!.. **Merhum Çandarh'nın Sultan Fâtih'i iyi tanıyamamış ve hatta daha çocuktur düşüncesiyle hareket etmiş olması; kendi akibetini kendisinin hazırlamasına başlıca sebep olmuştur denebilir. Fâtih, hemen herkesi dinler ve fakat, hiç kimsenin fikri ile hareket etmez, tesir etmek isteyeni de bir şekilde yanından uzaklaştırırdı. Zira, yukarıda da belirttiğimiz gibi, Sultan Fâtih: Bir dehâ, bir liderdi. Ne acıdır ki, bu eşsiz Hükümdar'ın bu paha biçilmez yönünü günümüzde dahi hâlâ görememiş, kavrayamamış olanlarımız mevcuttur!..**

Çandarlı Halil Paşa: (İki Türk Boyu'nun ve Devşirme, Dönme zevat ile Türk Paşaları'ndan kurulu asiller arasında zuhur eden iktidar kavgalarının kurbanı olmuş bir büyük şehittir.) Dolayısı ile daha evvelki sayfalardaki dipnotumuzda da belirttiğimiz gibi Çandarlı meselesinin yeniden tetkiki elzemdir!.. **Kaldı ki, Çandarlılar'm dillere destan bir servete sahip oldukları da tarihen sabittir. Dolayısıyla, servetine göz dikenler, kıskananlar tarafından da komploya getirilmiş olabilir ve böylesi iğrenç iblisler hemen her devirde mevcuttur.** Çünkü, Çandarlı'nın hemen her hareketi, devamlı olarak Padişah'a jurnal edildiğine dair kayıtlar da mevcuttur. Yukarıda da dikkatlere çekmeye çalıştığımız gibi bu vak'a çok yönlüdür ve kesin bir karara varmak pek güçtür!..

FÂTİH SULTAN II. MEHMED HÂN GAZİ ATA YADİGÂRI EDİRNE'YE DÖNÜYOR

"18 Haziran 1453 Pazartesi" sabahı küçük **Türk Hâkanı Fâtih Sultan II. Mehmed Hân Gazi;** muhteşem bir görünüm yansıtan ve seçme askerlerinden kurulu göz kamaştırıcı bir alayla, Edirne'ye hareket etti.

Hareketinden önce ise, yeni Pay-ı Tahtı İstanbul'un merkezi olan günümüzdeki üniversite kompleksinin bulunduğu alanda, bir saray inşaa edilmesini irade buyurmuştu ki, mezkûr sarayın bahsi geçtiğinde, **"Eski Saray"** adıyla anılır. İnşaa edildiği yerde ise o tarihlerde bir **Manastır harabesi** bulunmaktaymış ve mezkûr inşaat, bir yılda bitirilmiştir. Daha sonra ise ikinci bir saray daha inşaa ettirmiştir ki, bu yapı **"Yeni Saray"** adıyla anılmıştır ve bahsi geçen saray, günümüzde de mevcut bulunan ve hayli turist celbeden meşhur **"Top Kapusu Sarayı"**dır. Yeni Saray'ın ilk bölümleri tamamlanıncaya kadar, her İstanbul'a gelişlerinde **"Eski Saray"**da ikâmet buyurmuşlardır.

Mehteranların fethi müjdeleyen marşlarla, hemen her tarafı inlettikleri muhteşem bir görünüm içinde Edirne'ye giren; fetihler babası, **Serdar-ı Ekrem Sultan Fâtih,** Edirne halkı ve yollara dökülüp, bu büyük Serdar'ı görebilmek için birbirlerini çiğnercesine öne çıkmaya çalışan onbinlerce insandan kurulu ve de sel gibi akan ahali tarafından pek candan bir tezahüratla karşılandı ki; **"İslâm, Hıristiyan"** hemen herkes bu eşsiz Hükümdara sadece tezahürat değil, aynı zamanda; her dem muzaffer olması için içtenlikle niyaz etmekteydiler. Nitekim, günlerce süren büyük şenlik ve şölenler tertiplenmiş hemen herkes doyasıya eğlenmiş her taraf bayram havasına bürünmüştü. Bu meyanda bütün kışı Edirne'de geçiren Sultan Fâtih, İstanbul'daki imar faaliyetlerini de harfiyen takip etmekte

ve kış olmasına rağmen yeni yapılar ve imar faaliyetleri aralıksız devam etmekteydi ki, bütün her şey hakkında bilgi edinen Fâtih aynı zamanda yeni fütûhât hareketleriyle alâkalı planlar üzerinde çalışmaktaydı.

KONSTANTİNİYYE FETHİNİN AKABİNDE İSLÂM ÂLEMİNDE YARATTIĞI SEVİNÇ...

Konstantiniyye'nin fethi ve Doğu-Roma İmparatorluğu'nun dünya sahnesinden silinmesi; İslâm âleminde tarifi imkânsız bir sevinçle karşılanmıştı. **Nitekim, Kahire'deki Abbâsi Halifesi'nin emri ile; camiilerde, Türk şehitlerinin aziz ruhları için dualar edilmiş, hemen hepsi minnetle anılmış; Kahire'de donanma şenlikleri tertiplenmiş ve mezkûr şenlikler günlerce sürdürülmüştü.**

Keza, **Memlûk Sultanı,** eşsiz Cihangir'e birinci dereceden elçiler göndererek, tebriklerinin kabulünü dilemiş; Türk Memlûk İmparatorluğu'nun büyük şehirlerinde, benzersiz şenliklerle günlerce kutlanmıştı. Bu meyanda: **Güney-Hindistan "Behmeni" Sultan Alâeddin, Ahmed Behmen Şah** aynı düzeyde elçiler göndererek, genç Fâtihi tebrik etmişler ve diğerleri gibi, ülkelerinde şenlikler tertiplemişlerdi.

KONSTANTİNİYYE FETHİNİN BATI DÜNYASINDAKİ AKİSLERİ VE ŞAŞKINLIKLARI

Konstantiniyye'nin **Türkler tarafından fethedilmesi** Avrupa âlemini hem şaşırtmış hem de dehşete düşürmüştü!.. Buna rağmen muhtelif Hıristiyan devletler; tebriklerini arz için genç Fâtih'e birinci dereceden elçiler göndermekteydiler. Bu meyanda haraca bağlanan Hıristiyan devletler ise yıllık olmak üzere, güçlerine göre haraç vermekteydiler:

Trabzon Rum İmparatorluğu: 2.000 Duka: "Altun para"

Sırbistan Krallığı: 12.000 Duka.

Raquza-Dubrovnik Cumhuriyeti: 3.000 Duka.

Mora Despotluğu: 10.000 Duka.

Sakız-Ceneviz Kolonisi: 6.000 Duka.

Midilli-Ceneviz Dukalığı: 3.000 Duka.

Diğer tarafta, Avrupa'nın bütün ülkelerinde matem havası hüküm sürüyor ve bütün Kiliseler'de "matem âyinleri" tertipleniyordu. Ancak, bunlar sadece hissi duyguları yansıtan tezahürlerdi ki, hemen hiçbir kıymet-i harbiyesi yoktu. Çünkü, duygusal bir romantizmin ölçülerini hiçbir zaman aşamazdı!..

İMPARATOR FREDERİCK III. İLE PAPA NİCOLAS V.

İmparator Frederick III. bu vaziyete ziyade üzülen ve ayrıca dehşete kapılan Hıristiyan Hükümdarlar'ın, hemen hemen başta gelenlerindendi. **Nitekim, Avrupa'nın büyük bir tehlike içinde bulunduğunu izah eden ve yardım dileyen bir mektubunu, dönemin Katolik dini lideri, Papa Nicolas V.'e gönderdi ve Papa'yı harekete geçirebilecek mahiyette notlar düşerek: Avrupa'nın içinde bulunduğu büyük tehlikeyi ve Avrupa milletlerinin yanlış ve saçma hareketleriyle nasıl böyle bir duruma gelmiş olduklarını, sert ve kesin bir tarzla belirtmişti...**

İmparator Frederick III. fetihten 45 gün sonra, Avrupa'nın içler acısı durumunu açıkça anlattığı mektubunu gönderirken, pek ümitliydi denemezdi. Çünkü, Avrupa devletleri pek yaman boğuşmalara muhatap olup, âdeta binmişledi...

"12 Temmuz 1453" tarihinde Papa'ya hitaben yazmış olduğu tarihi mektubunda şöyle diyordu:

– Mehmed, çoktandır aramızda hükümfermâ "Hükmediyor" bulunuyor. Türk kılıcı çoktan beri başımızın üstünde asılıdır. Karadeniz, çoktan bize kapalı ve Romanya çoktan Türkler'in hâkimiyetindedir. Oradan Macaristan'ı ve sonra Almanya'yı ele geçirecekler. Bu zaman esnasında biz aramızdaki düşmanlık ve anlaşmazlıkla idameyi hayata devam edeceğiz!..

İngiltere ve Fransa Kralları birbirlerine karşı silaha sarıldılar. İspanya ancak nadir anlardadır ki huzura kavuşuyor. İtalya ise yabancı hükümetler için yapılan kavgalarla asla sulha kavuşamayacaktır.

Eğer ordu ve silahlarımız, imanımızın düşmanlarına karşı tevcih edilebilse idi ne kadar iyi olurdu!.. Bu vazifenin ise Zat-ı Mukaddeslerinden daha ziyade kalbimde yer etmiş olduğunu söyleyemem ey Mukaddes Pederim!

Papa Nicholas V. İmparator Frederick III'ün göndermiş olduğu bu tarihi ve duygulu mektubu okuduktan sonra, Türkler'e karşı yeni bir Haçlı Seferi hazırlayabilmek için, iki defa teşebbüse geçti. Lâkin hemen hiçbir netice elde edemedi. Zira hiç kimse yerinden dahi sallanmaya yanaşmamaktaydı...

Çünkü, **"Avrupa İç Harpleri"** komşu ülkeleri âdeta yemiş bitirmiş; bencilliğin ve savaşın kurbanları olarak, tamamen aciz duruma düşmüşlerdi...

Dolayısıyla, İmparator Frederick III. Alman Prensleri'ne tesir edemiyor; maddi ve siyasî açıdan, herhangi bir sefer için yeterli olabilecek imkân sağlayamıyordu.

Diğer taraftan **Fransa Kralı Charles VII** da hemen hemen aynı durumdaydı; İngiltere ile yaptığı uzun ve kahredici savaşlar **(Yüzyıl Savaşları)** Fransa'yı hem maddi ve hem de mânevi açıdan yıpratmıştı. Yani diğerlerinden hiç farkı yoktu..

Keza, İngiltere de yıpranmış, en az Fransa kadar madden de mânen de zayıf düşmüştü... Dahası, **Kral Henry VI. (1421-1471)** akli melekelerini yitirmişti ve ülkesi dehşet verici bir harp uçurumuna doğru sürüklenmekteydi..

Argon Kralı Alfonso ise hayli yaşlanmış ve sadece İtalya'daki hâkimiyetini korumaya çalışmakta ve bu ona yetmekteydi.

Türklerle savaşı göze alan ve zaten savaşmak isteyen yegâne Hıristiyan Hükümdarı, Macar Kralı Ladislas idi. Ancak onun da tek başına hareket edebilmesine imkân yoktu ve yardıma muhtaçtı. Yani başka ülkelerin yardımı olmadan, yerinden dahi kıpırdayamazdı.

Yukarıda kayda geçtiğimiz sebeplerden dolayı, Batılılar, sadece korku ve şaşkınlık içinde; Kiliseler'de matem çanları vurmakla yetinmekteydiler ki, zaten onlara da bu yakışırdı. Çünkü: "Dini beraberlikleri dahi birtakım menfaatlere dayanan, bu barbar ve talancı milletler topluluğunun; er meydanlarında boy gösterebilmek hem hadleri değil ve hem de yakışmazdı. Dahası onlar ancak bir milleti zayıf bulurlarsa saldırmaya varını yoğunu talan etmeye muktedirdi...

Türk milleti ise; kuvvet ve kudretinin şahikasına erişmiş, aman! dileyene imkân tanıyan asil bir milletti. Bu durumu en âlâ şekilde tecrübeleriyle bilen ve Türk'ün kahredici, ezip geçici gücüne karşı, hemen hiçbir kuvvetin karşı duramayacağını pek acı tecrübelerle öğrenmişler, Türklerle daha evvel yapmış oldukları savaşlarda yeterince boylarının ölçüsünü almışlardı..."

Altıncı Bölüm

Fetihten Sonraki Seferler
Kuzey-Anadolu Seferi
Candaroğlu Devleti'nin Sükutu
Hedef: **"Trabzon-Rum imparatorluğu"**
Kazıklı Voyvoda Vak'ası
Konya'nın Zaptı
Otluk-Beli Savaşı
Otluk-Beli Savaşı'nın Düşündürdükleri!
Ak-Koyunlu Hükümdarı **"Uzun Hasan"**ın Siyasî Hataları!
Sultan Fâtih'in Savaş Hazırlakları
Evet: **"Ya Uzun Hasan ya Fâtih!"**
Otlukbeli'den Sonraki Vaziyet Üzerine!
Son Sefer-i Hümâyûn ve Büyük Cihangir'in Ölümü
Avrupa Haçlıları'nın Fâtih'i Zehirleme Plânları!
Maestro Jacopo Denen İblisin Kimliği!
Üsküdar'a Geçiş ve Büyük Hâkan'ın Şehadeti Vak'ası
Ölüm Haberinin Yankıları!
"Âli Osman Kanunnâmesi" ve Düşündürdükleri!
Sultan Fâtih'in Şahsiyeti, Devletçiliği ve Eserleri
"Ya Vedud Sultan ve Horoz Dede" Vak'aları
Sultan Fâtih'in İlme ve İlim Adamlarına Verdiği Değer!
Sultan Fâtih'in **"Vasiyet-î Hümâyûnu"**
Sultan Fâtih'in Kurduğu Muazzam İmparatorluğa
Kasteden İblisler Taifesinin Melânetlikleri!
Fâtih Sultan II. Mehmed Hân Gazi Devri'nin Eserleri
Yabancı Gözü ile Sultan Fâtih
Sultan Fâtih'in Kabri Vak'ası!
İstanbul'un Milletlere Göre Aldığı İsimler Listesi
İstanbul'un Tarihi Kapuları: **"Bizans ve Osmanlı Devirleri"**
Kronolojik Sıraya Göre: **"OSMANLI PADİŞAHLARI"**

FETİHTEN SONRAKİ SEFERLER

Konstantiniyye'nin fethi gününden, **"Maltepe civarında zehirle şehit edilerek" Cenâb-ı Hakk'a kavuşmuş olduğu güne kadar: "27 sene, 11 ay, 6 gün" yaşamış olan eşsiz Türk Hâkanı Fâtih Sultan II. Mehmed Hân Gazi. Saltanatının bu döneminde irili ufaklı 17 devlet fethetmiştir.**

Bunların 5'i İslâm, 12'si Hıristiyan devletidir. Bu 17 devletin ikisi İmparatorluk, 4'ü Krallık, 6'sı Prenslik, 5'i Dukalık'tır. Milletlere göre sıralandığı taktirde şu tablo meydana çıkar: "4 İtalyan, 3 Rum, 4 Türk, 3 Islav, 1 tatar, 1 Ulâh ve bir de Arnavutluk ülkesi." Bu emsalsiz fetihler zinciri tarih sırasına göre şöyledir:

1- BİZANS İMPARATORLUĞU:	**1453.**
2- ENEZ CENEVİZ DUKALIĞI:	**1456.**
3- ATİNA-İTALYAN DUKALIĞI:	**1458.**
4- SIRBİSTAN KRALLIĞI:	**1459.**
5- MORA DESPOTLUĞU:	**1460.**
6- TRABZON-RUM İMPARATORLUĞU:	**1461.**
7- CANDAR OĞULLARI BEĞLİĞİ:	**1461.**
8- EFLAK PRENSLİĞİ:	**1462.**
9- MİDİLLİ-CENEVİZ DUKALIĞI:	**1462.**
10- BOSNA KRALLIĞI:	**1463.**
11- KARAMAN-TÜRK DEVLETİ:	**1466.**
12- ALÂİYYE BEYLİĞİ:	**1471.**
13- KIRIM HANLIĞI:	**1475.**
14- ARNAVUTLUK ÜLKESİ:	**1478-1479.**
15- TURAL BEYLİĞİ:	**1479.**

16- YUNAN ADALARINDAN ZANTA vs. DUKA: 1479.
17- HERSEK DUKALIĞI FETHİ VE İLHÂKI: 1480.

Yukarıda listede bulunanlardan ayrı: **Dulgadir Beğliği, Boğdan Prensliği** de Fâtih'in hâkimiyeti altına girmiştir. Bütün bu ufak, büyük, müstakil ve yarı müstakil, Deniz ve Kara devletlerinden başka: Cenevizler'in Galata, Amasra ve Şimali Deniz Kolonileriyle başta: Ağrıboz-Eğriboz olmak üzere, **"Kızıl Adalar, Limni, Taşoz, Samothraki" - "Semendirek",** İmroz vs. gibi Marmara ve Ege Adaları'nı da fethetmiştir. Ayrıca, sıralanabilecek olan birçok kaleler, şehirler ve **"Otranto Havalesi"** gibi müstemlekeler bu cetvelin dışında kalmaktadır.

Büyük Hünkâr'ın, ülkelerini tamamen fethederek mağlûp ettiği devletlerin en önemlileri: **"Ak Koyunlu İmparatorluğu, Venedik ve Ceneviz Cumhuriyetleri, Macaristan ve Napoli Krallıkları'dır."**

Bütün Balkan Yarımadası'nı, Türk hâkimiyetine sokup, Kara Deniz'i bir Türk gölü hâline sokup; Boğazlar hâkimiyetini tamamlayarak, İstanbul ve Çanakkale Boğazları'nı kapatan, yine eşsiz Cihangir Fâtih olmuştur.

Yukarıda ufak bir özetini sunduğumuz, Büyük Cihangirimizin başarılı fütûhât seferlerinin tamamını, şeref ve gurur duyarak eserimize almak isterdik. Ne var ki, hemen her bir seferi başlıbaşına bir eser teşkil edebilecek kapasitede olduğundan bizim mütevazı çalışmamıza sığdırabilmemize imkân yoktur. Zira, öyle bir çalışma ancak hacimli ciltlerle karşılanabilir.

Dolayısıyla, hemen her birisi Cihan tarihine altun harflerle yazılmış bulunan emsalsiz seferlerinden hiç olmazsa, birisini özetlememizin, değerli okuyucularımızı da memnun kılacağını düşünerek. **Yüce Türk Hâkam'nın kader çizgisini bir anda değiştirebilecek güçte olan, tarihi "OTLUKBELİ" savaşını mümkün mertebe özetleyerek nâçiz kitabımıza aldık.**

Yukarıda adı geçen savaşın, Türk tarihindeki yeri, bilindiği gibi çok önemlidir. **Zira, iki büyük Türk Devleti arasında vukubulan bu savaşta; "Diyar-ı İklimi Rum Sultanı" belli olmuştur. Şayet muharebe Ak Koyunlular lehine neticelenecek olsaydı. "Diyar-ı İklimi Rum Sultanı", Ak Koyunlu Hâkanı "Uzun Hasan" olacaktı ki, böyle bir durum; Osmanlı Hanedam'nın sonu mânâsına gelirdi.**

İşte bu sebeple, "OTLUKBELİ SAVAŞI"nın önemi çok büyüktür. İleriki sayfalarda okuyalım görelim!..

KUZEY ANADOLU SEFERİ

Konstantiniyye'nin Osmanlı-Türkleri tarafından fethedilmesinden sonra, **Ak Deniz** ve **Kara Deniz** ticaret yolu tamamen Türk hâkimiyetine geçmişti.

Başta **"Venedik ve Ceneviz"** olmak üzere, deniz ticareti ve müstemlekecilikle gelir sağlayan devletler, bu sebepten dolayı, büyük çapta iktisâdi buhrana düşmüşlerdi ve Batı'nın ticaret alanı tamamen çökmek üzere idi. **Devamlı Türk tehlikesi altında bunalan Avrupa; bir de iktisadi krizle karşılaşınca, daha ziyade korkuya kapıldı ve âdeta nefes alamaz duruma geldi... Batının sürüklendiği iktisadi burhana gelince, bu vaziyet muhakkak ki, doğu ülkelerine de sirayet edecek, onları da tesiri altına alacaktı. Nitekim, tesiri görüldü de ve iktisaden rahatsız olan; "Doğu ve Batı"nın, "İslâm ve Hıristiyan Devletleri". Siyasî sebepleri de gözönünde bulundurarak, "Osmanlı düşmanlığı" meselesinde fikren birleştiler ve aralarında, gayet geniş bir ittifak gücü meydana getirdiler. Şöyle ki:**

"Papalık, Venedik ve Ceneviz Cumhuriyetleri, Trabzon-Rum İmparatorluğu ile gizli olarak birleşirken." Diğer taraftan da; Trabzon İmparatoru'ndan "Kız alıp" hısımlık tesis etmiş bulunan Ak Koyunlu Hükümdarı Uzun Hasan Hân, İmparatorla ittifak akdettiği gibi; Venedik Cumhuriyeti ile de **"siyasî münasebetler"** tesis etti. Ayrıca, **Karaman** ve **İsfendiyar** Hükümetleri'nin de **Uzun Hasan Hân** ile gizli ilişkiler kurmuş oldukları, kulaktan kulağa dolaşmaktaydı... **Bütün bu gizli anlaşmaları**(*) **casusları vasıtası ile zamanında haber alan Sultan Fâtih; Osmanlı-Türk Hükümdarlığı**

(*) ("**Irk birliği, din birliği**" gibi mevhumları tabii ki, külyen devreden çıkarmak mantıksızlık olur. Ancak aşırı bel bağlamak da aynı derecede mantıksızlıktır denebilir!..

tahtının tehlikede olduğunu anında teşhis ederek, bu tehlikeli gidişe daha fazla meydan bırakmamak için, Ordu-yu Hümâyûnu ile derakap harekete geçmişti.(*)

O tarihlerde, Anadolu'nun Kara Deniz sahilinde üç devlet mevcuttu: Birincisi, **"Batı'dan Doğu'ya doğru olan Ceneviz-Latin Kolonisi ve bu havalide Ceneviz ticaretinin en önemli giriş deposu olan "Amastris-Amasra". İkincisi; Candar Oğulları'nm Sinop ve Kastamonu Türk Beğliği. Üçüncüsü ise; "Komninos" Hanedam'nın elinde bulunan Trabzon-Rum İmparatorluğu idi."**

Nitekim: **"Doğu ve Batı"nın, "İslâm ve Hıristiyan Devletleri"nin;** Osmanlı-Türk İmparatorluğu'na karşı birleşmeleri bunun en sarih misâlidir. Çünkü: **"Menfaatlerin birleştiği noktada dostluk, ayrıldığı noktada da hasımlık doğar. Bu bir tabii vak'adır. Çünkü, insanoğlunun mayası buna uygundur ve "Irki birlik, dini birlik gibi" harslar sadece bir fantazidir. Cihan tarihi iyice tetkik edildiğinde bizim ne derece haklı olduğumuz, açıklıkla görülür."**

"Ülke bütünlüğü, millet bütünlüğü" gibi faktörlerde birinci derecede önemli olan: **"Ülke bütünlüğünü temsil eden halkın tümüne sahip çıkıp, onları birbirine kaynaştırabilmektir." Yani, hiçbir şekilde din ayırımı, ırk ayırımı yapmadan)**

(*) (**Uzun Hasan'ın Rum bir hatunla evlenmesi** ve bir de Venedikli bir baldızı oluşu ve daha nice Türkler'in, Hıristiyan kızlarla evlenmiş ve hatta onlardan çocuk peydahlamış olmaları kadar tabii şey yoktur. Çünkü, Anadolu fetihleri bu gibi garabetliklere zemin hazırlamıştır.

Ancak, bizim anlayamadığımız ve bir türlü akıl erdiremediğimiz husus şudur: **"O pek ırkçı (!) geçinen birtakım ırkçızâdeler. Sıra Osmanlı'ya geldi mi: "Anaları şudur, babaları budur" diye ahkâm keserler de. Aynı eleştiri diğer Türk Devletleri'ne olunca; dut yemiş bülbüle dönerler!..**

Bunun sebebi açıktır ve de dış kaynaklı bir eleştiri tezgâhıdır. Şöyle ki: "Günümüzde çoktan tarihe mâl olmuş bulunan diğer Anadolu-Türk Devletleri. Hiçbir şekilde, cihan idarecilerine mâni teşkil etmez. Çünkü: "Artık yokturlar, tarihe mâl olmuşlardır."Ancak, Osmanlı-Türk Devleti, bin bir entrikalarla tarihe mâl olmuşsa da enkazı üzerinde yükselen yüce Türkiye Cumhuriyeti, cihan emperyalistlerinin gözlerine âdeta bir diken gibi batmakta ve onları ziyade rahatsız etmektedir. İşte bu sebeple ülkemiz içinde: "Irkçılık, dincilik" gibi tehlikeli akımlar bir diğerini izlemektedir.

Bizlerin ise: "Tarihi değerlerimizle birlikte son kalemiz olan Türkiye Cumhuriyeti Devletimizi, her zamankinden ziyade koruması lâzımdır. Bunun tek yolu ise "Milli bütünlük"tür. Yani: Ülke insanımızın bütününün birliği, hem de: "Irk, din" gibi mevhumlara bakılmadan.)

Sultan Fâtih'in maksadı; Batı'dan Doğu'ya bu üç devleti üstüste fethetmek; Kara Deniz sahillerini boydan boya Osmanlı hâkimiyeti altına alıp; Anadolu Türklüğü'nün siyasî birliğini teminle, Osmanlı Türkleri'ne karşı meydana getirilmiş olan ittifakı, temelden bozabilmek için ilk darbeyi indirmeye dayanmaktaydı.

Bu gaye ile muazzam ordusu ve aynı muhteşemlikte, 150 parçadan müteşekkil donanmasıyla sefere çıkan **Sultan Fâtih'in** hangi devleti hedef seçtiği bilinmemekteydi!.. **Çünkü, çıktığı her seferde son ana kadar hemen hiç kimseye bilgi vermez; maksat ve gayesini, nevi şahsından dahi gizlemeye çalışırdı.** Nitekim çıkılan mezkûr seferde bir **"Kadı Asker" - "Kazasker"**, gaflete düşerek, seferin cihetini sormak cüretini göstermiş ve şu suali sormuştu:

– "Saadetlü Hünkârım! Sefer-i Hümâyûn ne canibe?.."

Böyle bir sualle karşılaşacağını hiç beklemeyen **Fâtih Sultan II. Mehmed Hân Gazi** ise, hiddetle şu cevabı vermişti:

– Bana bak Hoca! Eğer sakalımın tellerinden biri zihnimden ne geçtiğini bilecek olsa. O'nu bile hemen koparır yakarım!

Donanmanın başında, sefere denizden iştirak etmiş olan **Vezir-i â'zam Mahmud Paşa,** Bu sebeple sefer talimatını kapalı ve mühürlü bir zarf içinde almış; İstanbul Boğazı'ndan Kara Deniz'e geçtikten sonra zarfı açarak, talimat icabı ancak o zaman okuyabilmişti. **İlk hedef ise: "Amasra"ydı.**

Stratejik plana göre hareket edilmekteydi ve mezkûr plan ise Sultan Fâtih'in dehasının eseriydi ve bu plana göre hareket edilerek: Sultan Fâtih karadan, Mahmud Paşa denizden, Amasra'yı muharasa edince; hiç beklemedikleri hâlde aniden muhasara ile karşılaşınca, müşkül durumda kalan, Ceneviz Kolonisi, Padişah'ın birinci ihtarı ile derhal teslim olmuştu. İkici hedef ise, meşhur Candar Oğulları idi. Aynen Amasra gibi, Sinop da; karadan ve denizden muhasaraya alındı. Muhasara esnasında, müdafilerin durumu ise şuydu:

Türk Devleti'nin başında, İsfendiyar Oğulları'ndan, II. İbrahim'in mahdunu, İsmail Beğ bulunuyordu. Hükümdar'm bi-

raderi ve amansız rakibi, "Kızıl Ahmed Beğ"; daha önce Osmanlılar'a iltica etmiş ve Sultan Fâtih, onu bu sefer esnasında Kastamonu Beğliği'ne tâyin etmişti.

Ezeli rakibinin, Kastamonu Beyliği'ne tâyinini öğrenen İsmail Beğ. Durumunun tehlikede olduğunu görerek, son derece müstahkem olan **"Sinop Kalesi"**ne çekilmişti.

İsmail Beğ'in sığınmış bulunduğu meşhur **"Sinop Kalesi"** ise, son derece müstahkem olmasıyla birlikte, gayet kuvvetli şekilde harp gücüne de sahipti. Şöyle ki: 400 top, 2.000 topçu, 10.000 gayet âlâ eğitim görmüş asker ve ayrıca; limanında demirli donanması içinde o zamanki şartlara göre, dünyanın en büyük **"900 tonilatoluk"** savaş gemileri de mevcuttu.

İsmail Beğ'in böylesine güçlü bir harp imkânına sahip olması; **"Karadan, denizden hemen her nevi müdafaa kuvvetine sahip bulunduğu aşikârdı. Dolayısıyla şayet arzu ederse, her iki taraftan da oluk gibi de değil, seller gibi kan dökülebilir ve belki de muhasara başarıya ulaşamazdı!.."**

Ne var ki, yüce Türk Hâkanı İsmail Beğ, bütün bu imkânlarını bir kenara iterek, kendisiyle müzakereye girişen Mahmud Paşa'nın verdiği teminat üzerine hiçbir mukavemet göstermeden, teslim olma büyüklüğünü göstermişti: **Çünkü, her iki taraf da "kandaşdı." Soylu Hükümdar; "Türk"ü, Türk'e kırdırmak istememişti."**(*)

(*) (**İsmail Beğ**'in; tek kılıç şaklamadan, tek top patlamadan teslim oluşunun, **"kandaş kanı dökülmemesi"** esas alınmasına rağmen, bir diğer önemli sebebi de, can düşmanı biraderi, Kızıl Ahmed'in, Osmanlı himayesinde, Kastamonu'da saltanat sürmesi idi.

Nitekim, **Mahmud Paşa** ile sulh görüşmelerinde bulunurken, Sinop kalesinin ne derece güçlü olduğunu bizzat göstermiş ve buna rağmen teslim olduğunu isbat etmişti.

İsmail Beğ'in sırf kapris yüzünden kandaş kanı akmasına razı olmaması. Gerçekten büyük ve ibret alınması icap eden bir davranış olmasına rağmen, ne yazık ki, basiretleri bağlı olanlar bu asil Hükümdar'dan feyz almasını bilememişlerdir!..)

Yüce Türk Hâkanı İsmail Beğ: "ilmi, ahlâkı, fazilet ve meziyetleriyle" de dillere destan olmuş bir büyük Başbuğ, bir büyük önderdi. Dolayısıyla, Sultan Fâtih'in ordugâhına gelirken, tüm Osmanlı vüzerâ ve ümerâsı tarafından hürmet ve tâzimle karşılanmış Sultan Fâtih ayağa kalkarak; bu asil Türk Hükümdarı'nı istikbal için, birkaç adım yürümüştü. Bu meyanda İsmail Beğ el öpmek isteyince: Candar Oğulları Ocağı'na şeref veren bu münevver Türk Hükümdarı'nı elinden tutan Fâtih, aynı sorumluluğu, aynı asaleti gösterip:

– İsmail Beğ! Sen benüm ulu kardaşumsun! Revâ mudur kim elim öpesün?!..

diyerek, İsmail Beğ'in gönlünü almış, tahtının yanına oturtmuştu.

Büyük Türk Hâkanı, Fâtih Sultan II. Mehmed Hân Gazi. Bununla da kalmayıp, talihsiz Türk Beği'ne fevkâlâde hürmet göstererek, en âlâ şekilde ağırlamış, dirilik olarak da: **"Yenişehir, İnegöl ve Yarhisar kazalarını vererek; mahdunu Hasan Çelebi'yi de Bolu Sancağı'na tâyin etti."**

CANDAROĞLU DEVLETİ'NİN SÜKUTU

İsmail Beğ, sonradan Rumeli'de **"Filibe Sancağı"**na tâyin edilmiş, 1479 yılında bu sancakta, Cenâb-ı Hakk'ın rahmet-i rahmanına kavuşmuştur: **"Kabri Filibe"**dedir.

18 yıl saltanat sürmüş olan bu değerli Türk Beği; ilmiyle ünlü olup, telifâtı da **"eserleri"** bulunan bir yüce şahsiyettir. **Çeşitli müelliflere eserler yazdırarak, Türk kültürüne büyük çapta katkıda bulunmuş ve ayrıca memleketini baştan sona imâr ettirmiştir.**

İsmail Beğ'in biraderi ve can düşmanı, Kızıl Ahmed Beğ ise, bir sene kadar, Osmanlı hâkimiyeti altında Kastamonu'da saltanat sürdükten sonra, azledilmiş ve o tarihten sonra, Candaroğlu Devleti tamamen sûkut etmiştir.

ÜÇÜNCÜ HEDEF
TRABZON RUM İMPARATORLUĞU

Önceki sayfalardan da bilineceği gibi, üçüncü hedef, **"Trabzon-Rum İmparatorluğu"** idi. Bu İmparatorluğun siyasi vaziyeti Doğu-Anadolu'ya hâkim olan, **"Ak Koyunlu Türkmen Devleti"** ile yakinen alâkalıdır şöyle ki: **Kara Koyunlu Türkmenler,** Osmanlılara yaklaşınca, **Ak Koyunlu Devleti'nin** müessisi sayılan ve **"Kara Yölük"** namıyla anılan, **"Bahâüddin Kara Osman", Timur Leng'e hizmet etti. "Fetret Devri"nin** başında hizmetine mükâfat olarak; **"Diyarbekir-Diyarbakır"** taraflarını aldı. O tarihten sonra ise; Doğu-Anadolu'da **"Ak Koyunlu Hâkimiyeti",** siyasî bir çehreye bürünerek, kademli şekilde yükselmeye başlayıp, güç ve kuvvetini hissettirmeye başladı.

Gittikçe ses duyurmaya, gücünü göstermeye başlayan bu Ak Koyunlu Türkmen Devleti'ni, Doğu-Anadolu'ya hâkim duruma getiren "Kara Yölük"ün torunu, ünlü "UZUN HASAN" olmuştur.

Uzun Hasan; Trabzon İmparatoru, **"David Komninos"**un güzelliği ile meşhur yeğeni, **"Kirya Katherine"** ile evlenmiş ve böylece; Trabzon-Rum İmparatorluğu'nun hamisi durumuna gelmişti.

Uzun Hasan'ın, Trabzon **"Komninosları"** ile hısımlığı sadece kız almak mevzuatına dayanmaktadır. Lâkin, ninesinin de Komninoslar'dan olduğu hakkında bir rivayet vardır ve bir baldızı da Venedik asilzâdelerinden birinin zevcesidir.(*)

(*) (Uzun Hasan'ın **"Ninesi"nin,** eski Bizans Hanedanları'ndan **"Komninos Hanedanı"**ndan olduğu hakkında rivayet edilmesinin; hasımları tarafından düşmanlık hisleriyle uydurulmuş olması, ihtimal dahilindedir!..
Ancak, bu **"yabancılarla hısımlık"** münasebetlerinin o zamanlar **"siyasi yönden"** gayet önemli olduğu için bu gibi hısımlıkların zuhuru tabii karşılanmalıdır denebilir!..
Ne var ki; **"Şunun anası buydu, bunun babası şuydu"** gibi savsata inançların asırlar boyu kol gezmesi ve ne acıdır ki, hemen birçok tarihi vak'anın bu gibi inançların meydana getirdiği düşmanca hisler paralelinde kayda geçilmesi vs. Nice önemli vak'anın ya eksik veya tersinden aktarılmış yüz binlerce şaibeli belgenin zuhuruna sebep olmuştur!..

Uzun Hasan, Trabzon İmparatorluğu'ndan ayrı; Avrupa'nın Osmanlılar aleyhine olan vaziyetlerinden de istifade etmeyi düşünerek, onlarla da temas kurdu ki; bu karmaşık siyasi manevralarından 12 yıl sonra, meydana gelecek olan meşhur "Otluk Beli" savaşı ki, maalesef "iki Türk Devleti arasında" zuhur etmiştir. Mezkûr savaşın başlıca sebebi, yukarıda kayda geçtiğimiz, karmaşık bir siyasetin ürünü olmuştur ve elbette ki, müsebbebi hiç şüphesiz, Uzun Hasan'dır.

(1459-1490) yılları arası, "**Şebin Karahisar**" Beyliğini zaptetmiş olan Uzun Hasan, Trabzon İmparatorluğu'nun cenubunda, Osmanlı hududuna dayanarak, yeğenlerinden **Murad Beğ**'i, Sultan Fâtih'in huzuruna elçilik sıfatı ile gönderip; Trabzon-Rum İmparatorluğu'nun, Osmanlı hazinesine haraç vermekten affını rica etti.

Ne var ki, arzu ettiği cevabı tabii olarak alamamıştı. Zira, Sultan Fâtih'i tanıyabilmek, onun paha biçilmez zekâ ve kudretini anlayabilmekten yoksundu ve zaten bu sebeple olmadık bir istekte bulunmuştu!..

Nitekim, Fâtih'i hiç mi hiç tanımadığı ve bir yerde onu küçümsediğini meydana koyan pek yanlış bir hareketle bulunup, 1461 yılında, ordusunu alıp, Osmanlı hudutlarını aşarak; "**Koyunluhisar**" - "**Koyluhisar Kalesi**"ni zaptederek, açıktan açığa hasım durumuna geçti.

Ak Koyunlu Hâkan'ın bu hareketi üzerine, Sultan Fâtih, Anadolu Beylerbeyi, **Şarabder Hamza Beğ** kumandasında bir kuvvet göndererek, Koyluhisar kalesinin geri alınmasını irade buyurdu.

Ancak, **Hamza Beğ,** Ak Koyunlulara mağlub oldu ve yerine geçirilen **Gedik Ahmed Paşa,** bir Ak Koyunlu kuvvetini mağlûp

---

Bu öylesine bulaşıcı bir hastalıktır ki, günümüzde dahi varlığını sürdürmekte ve yakın tarihimize ait önemli vak'alar dahi aynı zihniyetin kurbanı olarak, hamaset duygular ışığında yeni nesil okuyucularına aktarılmaktadır!..
Gerçi, bunların istisnaları vardır ve gerçekleri yazmanın, bir tarihçi için şart olduğu inancı taşıyan idealist tarihçi ve tarih araştırmacıları da mevcuttur. **Lâkin ne acıdır ki bu değerli insanlar, azınlıkta kalmaktadırlar ve dahası onların meydana getirdikleri eserler, nasıl beceriliyor ise, okuyucuların gözlerinden uzak tutulabilmektedir!..)**

etti. Diğer taraftan ordusunun başında ilerleyen Osmanlı-Türk Hükümdarı, Sultan Fâtih, **Koyluhisar Kalesi**'ni geri alarak, Bulgar Dağına doğru ilerlemeye başladı. Bu meyanda beklenmedik bir vaziyet zuhur etti ve Osmanlı kaynaklarında **"Saru Hatun"** ve **"Sitâre Hatun"** diye anılan, Uzun Hasan'ın anası, **"Sâre Hatun"**, elçiler refakatinde Fâtih'in ordugâhına gelerek; oğlunun sulh isteğini arz edip, hediyeler takdim etti.

Osmanlı Hükümdarı II. Mehmed Hân, bu hatuna karşı saygı duymaktaydı ve ricasını hürmetle kabullendikten sonra, kendisine en büyük iltifatta bulunup, **"Ana"** diye hitap ederek, sulh şartlarını bildirdi:

1- Uzun Hasan, Trabzon seferinde tarafsız kalacaktı.

2- Anası, Sâre Hatun; seferin sonuna kadar, Osmanlı Ordusu'nda rehin olarak alıkonacaktı.

Sultan Fâtih, bu anlaşma ile Trabzon seferinin selâmetini temin etmiş oluyordu. Ve lâkin, Uzun Hasan da pek kârsız sayılmazdı. Zira, bu seferde ordusu yıpranmamış ve rahat bir şekilde, Avrupa'dan müttefikler kazanabilmişti.

Ayrıca şu hususu da bilmek lâzımdır ki, Ak Koyunlu Hükümdar'ın bitaraf kalmasındaki asıl sebep, son hezimeti olmayıp, asıl sebebi; **"Kara Koyunlular"** ile olan rekabetidir ve bunun tesiri büyük olmuştur.

Timur istilâsından beri, Osmanlılarla hoş geçinen Kara Koyunlular'ın tutumu, Uzun Hasan'ın gayesine set çekmekteydi. Yani: Hem, Kara Koyunlu Hükümdarı **Cihan Şah,** hem de Osmanlı Hükümdarı, **Sultan Fâtih** ile aynı zamanda savaşabilmesine imkânı yoktu. Bir başka ifade ile o derece güçlü değildi. İşte asıl bu sebepten dolayı, Fâtih'in isteklerine boyun eğmişti.

Gümüşhane'nin sarp ve karlı dağlarından; yolları tesviye ettirerek, ormanlarda geçitler açtırarak, ordusunu dağlar aşırtıp geçiren Fâtih'in bu icraatı; **"Karadan gemi yürütmesi"** kadar büyük bir başarı sağlamıştı ki, Trabzon İmparatoru böylesine cüretkâr bir hareket katiyyen beklememekteydi!.. Pay-ı Tahtı'nın aniden; hem karadan ve hem de denizden kuşatılmış olduğunu gören İmparator,

şaşkınlık içinde olmasına rağmen, yine de kendisini toparlayabilmiş ve ne yaman bir felâketle karşı karşıya kaldığını anlayarak; hiçbir taraftan yardım görebilmesine imkân kalmadığına kanaat getirerek: **"Kayıtsız, şartsız teslimi"** kabullenmeye mecbur kalmıştı.

Evet: **"Trabzon Rum İmparatorluğu"** külyen sükût etmiş ve böylece tarihin tozlu sayfalarındaki yerini almıştı ve bu duruma göre: **MS. XIII'**üncü asrından, **XV'inci asrına** kadar, iki buçuk asır süren, **Trabzon-Rum İmparatorluğu;** nihayet, 1461 yılında, Osmanlı Hükümdarı, **Fâtih Sultan II. Mehmed Hân Gazi** tarafından fethedilerek, varlığına son verilmişti.

Sultan Fâtih, Uzun Hasan'ın anası, **Sâre Hatun'u** Trabzon'a kadar saygıdeğer bir rehine olarak yanında alıkoyduktan sonra, şehir işgâl edildiğinde; kendisini birçok ganimetler verip, oğluna iade etmişti.

Kuzey-Anadolu Seferi'nin nihayete ermesinden sonra: Amasra, Sinop ve Trabzon İmparatorluğu fethedilmiş. Böylece Kara Deniz sahilleri boydan boya Osmanlı-Türkleri'nin hâkimiyetine geçmişti ki, Kara Denizi bir Türk gölü hâline getirmek isteyen Sultan Fâtih; büyük planının birinci safhasını böylece tahakkuk ettirmişti.

YERYÜZÜNDE EMSALSİZ BİR İBLİS KAZIKLI VOYVODA!..

Macarlar: **"Drakul-Şeytan"**, Ulahlar: **"Çpelpuç-Cellât"**, biz Türkler: **"Kazıklı Voyvoda"** nâmı ile andığımız ve **"vekayînâmeler"**de de bu nâmlarıyla kayıtlara geçmiş ve de **"Yeryüzü İblisleri"**nin en dehşetlisi olan **Eflâk Prensi Vlad.** Bütün hayatı kan dökmek ve kan içmekle geçmiş emsali olmayan bir dehşetengiz mahlûkatmış ki, kimliğinin tam mânâsıyla tarif edilebilmesi en azından bizim mütevazı kalemimizce kabil değildir!..

XV. asır ortalarında Osmanlılar'ın himayesinde bulunan meşhur **"Eflâk Prensliği"** tahtında, Dan'ın mahdunu **Vladislav II.** vardı. Daha sonra ise onun yerini, yine Osmanlı himayesinde 1456 yılında Vladislav'ın mahdunu; **"Vlad Çepeş"** yani **"Cellât"** Vlad Voyvoda intiab edildi ki; baştan beri tüm iğrenç yönlerini sergilemeye çalıştığımız ve Osmanlı Devleti'ni hayli meşgul etmekle birlikte kendi halkına da son derece acımasız olan İblisler İblisi ve Osmanlı tarihlerinde: **(KAZIKLI VOYVODA)** nâmı ile bilinen meşhur **EflakPrensi bu mahlûkattır!..**

Bahsini ettiğimiz bu mahlûkat, **"Osmanlı Sarayı'nda yetişmiş"** olma şansını elde etmiş olmasına rağmen, İblis ruhu hiçbir zaman: **"İyiyi, doğruyu, benimseyebilme"** duygusuna sahip olamamış ve her zaman; **"kötü yönü, iyi yönüne ağır basmıştır."** Hoş gerçekten iyi bir yönü var mıydı, o da bilinmez ya?..

İlk zamanlar Osmanlı'ya tam mânâda sadık hareket ederek, Padişah'ın itimadma mazhar olmak şansını elde etmiş ve daha sonra ise **"Güney Karadeniz seferi" esnasında Sultan Fâtih'e sırt çevirip, Macarlarla anlaşma yolunu tercih etmiş ve Osmanlı'ya olan sadakati böylece son bulmuştu.**

Bu döneminde Bulgaristan topraklarına sarkarak, nice can yakmış ve bu trajik sadırıların zuhur ettiği esnada, Rumeli muhafızı **İshak Paşa** dehşet verici vak'aları öğrenerek, vaziyeti Hükümete derhal bildirmişti. Ancak, **Prens Vlad;** elçiler göndererek Osmanlı'nın zaferlerini tebrik ile nice hediyeler sunup, Osmanlı'ya olan bağlılığını arz ile kendi vaziyetini gözlerden uzak tutmaya çalışmış aklınca da Osmanlı Devleti'ni kandırmıştı. Ne var ki, sadakat gösterisi sebebiyle yaptığı iğrenç icraatlara şimdilik gök yummaya mecbur kalan Osmanlı Devleti ki; **"Aman dileyene, sadakat gösterip, tüm buyruklara biat edenlere"** karşı merhametli olmaya kendini mecbur addederdi. Bu iblis adama da şimdilik dokunmamış ve onun hayati bir hata işlemesini beklemekteydi.

Diğer taraftan hemen her vaziyetten haberi bulunan **Cihan Fâtihi Sultan II. Mehmed Hân** ise gerekli tertibatı aldırarak, Rum asıllı **"Silistre Beği", Kâtip Yunus Beğ**'e onu tatlılıkla ikna ederek İstanbul'a davet etmesini, bu meyanda Niğbolu Sancak Beğ'i, Çakırcı **Hamza Beğ**'e de her ne surette olursa olsun **Prens Vlad**'ın elde edilerek, huzuruna getirilmesini irade buyurmuştu.

Prens Vlad ikna edilmiş ve İstanbul'a gelmeyi kabul etmişti. Ancak, asıl maksadı öğrendiğinde ani bir baskınla **Hamza Beğ** ve yanındaki **kâtip Yunus**'u öldürtüp, tutsak ettiği esirleri de **"bacak ve kollarını kestirdikten sonra kazıklara vurdurttu..."**

Bu İblis Prens daha sonra **"Niğbolu, Vidin ve bütün nehir boyu şehirlerini"** tahrip ile katliam yaparak yağmaladıktan sonra, 25.000 esir ile Eflâk'a döndü.

Evet kan emici canavar, artık tamamen açık kart oynuyor, Sultan Fâtih'e karşı resmen meydan okur bir durum sergiliyordu. Yani: **"Eceli gelen köpek..."** misâli hareket ediyordu...

Nitekim, **Fâtih Sultan II. Mehmed Hân Gazi,** daha fazla beklemeden **"Eflak Seferi"**ne karar vererek, **(MS. 1462)** senesi baharına kadar hazırlıklarını tamamladı. Bu meyanda, İblis Prens'in düşmanı olan Boğdan Prensi de Sultan Fâtih saflarına katılacağını Büyük Cihangir'e bildirdi.

Osmanlı Ordusu hareket ederek, Filibe'de umumi yoklamadan sonra **"150.000 askerle"** sefere çıktı. **Mahmud Paşa** ise daha ev-

vel asıl kuvvetleren önce Tuna'yı geçerek Eflâk'a girmiş ve fakat; Prens Vlad'ın kuvvetlerine tesadüf etmedi.

Sultan Fâtih ise **"25 kadırga ve 150 nakliye gemisi"** ile Kara Deniz'den Tuna'ya girerek, Vidin'e kadar gitti. Bu meyanda **Evrenuz-Zâde Ali Beğ**'in mahdunu, **Evrenuz Beğ,** Eflâk topraklarında akınlara girişti.

İblis Prens Vlad ise bu esnada ordusunu ikiye ayırarak bir kısmını Boğdanlılar'a karşı hazır tuttu. Bunlar şayet Fâtih'e yardım hareketi olursa, Boğdanlılar'a saldıracaklar ve yardıma mâni olacaklardı. Diğer bölümünün başında ise bizzat kendisi vardı ve 10.000 kişiden müteşekkil bir kuvvete kumanda etmekteydi.[1]

Önceki satırlarda kayda geçtiğimiz gibi, Tuna'yı geçen Padişah takriben altı gün yol gitmesine rağmen, geçtiği yerlerde ne bir hayvan, ne bir insan ve ne de bir yiyecek asla göremedi. Çünkü, İblis Prens daha önce: askerlerini geçit yerlerine, ormanlar içine yerleştirerek, ova yerlerini çıplak bırakmış memlekette bulunan her nevi hayvan ve sivil halkı, ülkenin iç taraflarına çekmiş ve kendisi de askerleri ile birlikte güçlü ve ormanlık yerlerde mevzi alarak beklemeye koyulmuştu.

Bu sebeple Sultan Fâtih yol boyunca hiçbir canlıya rastlamamıştı. Ancak açıklık bir araziye geldiğinde ise hayretten âdeta dona kalmıştı!.. Gerçekten de hemen her insan aynı derecede şoke olabilirdi. Zira, böyle feci bir vaziyet ne görülmüş ve ne de duyulmuştu!.. **Vaziyet aynen şuydu: (Geldikleri mâhâl düz ve çimenlik bir yerdi ve yerlere çakılı binlerce kazık, kazıkların üzerlerinde**

1- (Sultan Fâtih'in, **"Kazıklı Voyvoda"**ya karşı savaş açmasındaki asıl sebebin: **"Ulah Voyvodası'na elçi göndererek, tazminatını arzetmek için hemen gelmesini emrettiği ve geleceği zaman yanında "500 delikanlı" ile,** her sene için vergi olarak vremekte olduğu "10.000, altun"u da getirmesini irad etmişti. Padişah'ın bu emrine karşı gelen Voyvoda ise:
– "Altunlar hazırdır verebilirim. Delikanlıları ise veremem. Tazminat arz etmek için ise, gelmekliğim imkân haricindedir."
deyince Padişah ziyade kızmış ve bu suretle aralarında savaş meydana gelmiş vs.) kaydı; tarihçi Prens Dukas'ın, **(BİZANS TARİHİ)** adlı eserinde geçmekkedir, sahife: 212.

de insan cesetleri mevcuttu. Yani tek kelime ile pek ama pek korkunç bir manzara idi!..(*) Meydanın tam ortasında ise şehid edilmiş bulunan **Hamza Beğ**'in cesedi mevcuttu ve üzerindeki, vişne ve kırmızı renkli işlentili urbasından tanmabilmişti ki, başka şekilde de tanınabilmesine asla imkân yoktu. Zira, yüzü müzü kalmamıştı...

Bu vaziyet karşısında hayretten ziyade öfke duyan büyük Osmanlı Sultanı: **"Onu ve ordusunun en basit neferini dahi yok etmeye yemin etmişti!."**

İblis Prens, Osmanlı Ordusu'na bir gece baskını düzenlemeye karar vererek, kıyafet değişikliği ile bazı adamlarını Osmanlı askerleri arasına sokup, hayli bilgi edindikten sonra tasarladığı baskını düzeniedi ancak arzu ettiği neticeye varamadan çekilmeye mecbur kaldı.

İlk saldırı karşısından kısa bir bocalamadan sonra derhal harp saflarını kurabilen Osmanlı Ordusu'nun sağ cenahında: Eski **Mora Beği Turhan**'ın mahdunu **Ömer Beğ; Evranos Oğlu Ahmed Beğ; Mihâl Oğlu Ali Beğ** ile **Malkoç Oğlu Balı Beğ** bulunuyordu.

Sol cenahında ise: **Arnavutluk Beği Nasuh Beğ, Esved Beğ, Mihâl Beğ**'in diğer mahdunu **İskender Beğ** vardı.

Her iki taraf sabaha kadar devamlı mevzii çarpışmalarla yek diğerini gafil avlamaya çalıştı ki, bilhassa İblis Prens; baskın savaşı ile Osmanlı Ordusu'na büyük çapta zaiyat verebilmek ve hatta; Sul-

(*) (Kazıklı Voyvoda'nın işlediği pek iğrenç cinayetlerinin haddi hesabı yoktur. **İslâm, Hıristiyan hangi dinden, hangi ırkdan olursa olsun. En tiksindirici ve en korkutucu ve de akıl almaz metotlarla öldürtmekte ve kendisi de öldürülenlerin işkence çeke çeke ölüşleri seyrederek içkisini zıkkımlanarak, kahkahalarla sözde eğlenmekteymiş!..**
Bilhassa Türkler'e düşman olan bu iblis Prens. Eline geçirdiği Türkler'in. ayak derilerini yüzdürür, açılan yaraya tuz bastırıp oğdurur vs.
Kadınların memelerini kestirerek, yerlerine çocuklarının başlarını mıhlatır; çocuklara analarının etinden kebap yaptırıp zorla yedirtirmiş!..
Yukarıda yazdıklarımız bazı misallerdir. Dolayısıyla okuyucularımızın böylesi tiksindirici vak'alar dizisi okumaya meraklı olacaklarını hiç mi hiç sanmadığımız için, mezkûr kayıtlardan sadece bazı numuneler geçtik o kadar.)

tan Fâtih'in ordugâhını ele geçirmek gibi pek cüretli tasavvurlarla saldırı düzenlemişti ki, tüm hevesi kursağında kalarak, gün doğarken, ric'at ederek âdeta kayıplara karıştı... Ancak, akıncılıkta pek mahir olan **Ali Beğ;** Akıncılarıyla düşmanı takip ederek, **"1.000 tutsak"** ile döndü ve Padişah onları hemen oracıkta idam ettirdi.

Ancak, ülkesindeki araziyi rakip taraftan, tabii olarak gayet iyi bilen bu İblis Prens, Osmanlı Ordusu'nun hemen her geçtiği yerde devamlı olarak rahatsız edebilmiş ve fakat nihayet baş edemeyeceğine kanaat getirip, ülkesinde altı bin asker bırakıp, Moldovya tarafına ricat etmeye mecbur kaldı. Diğer taraftan, ülkeyi müdafaa için bıraktığı 6.000 süvari ise, canları pahasına savaşarak ellerinden geleni ve fakat, Osmanlı kuvveti başındaki **Turhan Oğlu Ömer Beğ;** bu 6.000 süvariden müteşekkil müdafileri tüm gayret ve çabalarına rağmen âdeta yoklara mahkûm ederek, iki bininin kellelerini mızrakların başına taktırarak, zaferle ordugâha dönüp, Sultan Fâtih'e hediye etti. Fâtih ise bu kahraman komutanını mükâfatlandırarak, memnuniyetini belirtti.

Bu meyanda Osmanlı süvarileri karşılarına bir tek olsun düşman bulamamakta ve böylece bütün Eflâk'a yayılıp; **"200.000'e yakın at ve yük hayvanı"** getirdiler.

İblis Prens Moldavya hududu çizgisindeki mevkiinde de tutunamayacağını anlayarak, derhal Macaristan'a kaçtı ve orda **Matyas Korvinos**'dan yardım talebinde bulundu. Ne var ki, Matyas onu hayal kırıklığına uğratarak; **"Ofen'de, yahut Belgrad'da hapsettirdi. Macar Kralı Matyas Hunyadi Korvinus; bu iblisi, birgün Türkler'e karşı kullanabilmek gayesiyle saklamıştı."**

Daha sonra ise, **Radul**'u Eflâk Voyvodası olarak mezkûr makama oturması buyruğu ile Akıncı kumandanı **Ali Beğ**'e bırakan Sultan Fâtih İstanbul'a hareket etti.

Eflâk Voyvodası olan **Radul** ise senelik **"10.000 Duka altun"** vergi karşılığı 10 yıl hüküm sürdükten sonra bir kaza neticesi vefat

edince, İblis Prens Vlad hapishaneden kaçarak veya bırakılarak tekrar Eflâk üzerinde kanlı bir canavar gibi tekrar esmeye başladı ve lâkin iki yıl sonra, kendi kölelerinden birisi tarafından başı kesilerek, bütün dünya bu iblisten kurtarıldı. Kellesi ise Türkler tarafından ibret-i âlem için hemen her tarafta mızrağın ucuna takılarak dolaştırılmıştı. Evet hemen hiçbir kötülük cezasız kalmamaktaydı ve Cenâb-ı Hakk'm yüce inayeti ile hak ettiği cezayı bir köle vermişti ve de er meydanlarında dövüşerek kahramanca yani askerce ölmek bu iblise nasip olmamıştı!..

KONYA'NIN ZAPTI

-1466-

Karaman Hükümdarı **Sultan İbrahim Beğ: "16 Ağustos 1464 Sah"** veya **"17 Ağustos 1464 Çarşamba"** günü, eceliyle Hakkın rahmeti rahmanına kavuşmasından sonra[1] verâset meselesi doğmuştu. Osmanlı kaynaklarına göre, Sultan İbrahim Beğ'in: **"İshak, Pir Ahmed, Kâzım, Alâüddin, Karaman, Süleyman ve Nûre-Sûfi veya Nura-Sofu"** adlarında yedi mahdunu vardı. Bunlardan en büyüğü olan İshak Beğ, bir cariyeden, diğerlerinin hepsi: **"Çelebi Sultan Mehmed'in kerimesi, II. Murad'ın kızkardeşi ve Fâtih'in halası olan Osmanlı prenseslerinin çocuklarıydı."**

Vak'a-Nüvîs ve diğer tarihçilerin vardıkları kanaate ve umumi görüşe göre; Sultan İbrahim Beğ, en ziyade İshak Beğ'i sevmekteydi. Dolayısıyla da veliahd olarak **Şehzâde İshak'**ı seçmişti.

Lâkin, **"Şikârî"**ye göre (**Karaman Tarihi**) en büyük Şehzâde **Kasım Beğ** idi ve babası onu veliahd göstermişti. Halbuki, Konya tahtına; Osmanlı Prensinden olan ve de altı kardeşin en büyüğü olduğu iddia edilen, **Pir Ahmed Beğ** cülûs etmişti.

Bu sebeple; **Süleyman** ve **Nûre-Sûfi** Beğler, Sultan Fâtih'e iltica ederek birer tımar aldılar. İshak Beğ ise; İçel'e giderek orada tutunmaya çalıştı ve lâkin içi kin dolu idi. Zira, hakkının gasp edil-

---

1- (Karaman Hükümdarı Sultan İbrahim Beğ'in ölümü hakkında, şöyle bir rivayet vardır ki, bu çok zayıf bir ihtimâldir. Sözde: **"Sultan İbrahim'in Veziri, Ahmed Paşa, Sultan Fâtih tarafından elde edilerek, Karaman Hükümdarı'na zehirli üzümü yedirtmiş ve Sultan İbrahim Beğ bu sebeple ölmüş!.."**
Bunun sadece Osmanlı düşmanlığından doğan bir yakıştırma olduğundan asla şüphe edilemez. Zira, düşmanını zehir yolu ile saf dışı etme gibi taktikler, Sultan Fâtih'in hiçbir zaman iltifat etmediği bir usuldür.)
Danişmend, "Kronoloji", cilt: I, sahife: 303.

mesini bir türlü hazmedememişti!.. Nitekim daha fazla beklemeden, Ak Koyunlu Hükümdarı **Uzun Hasan**'ı yardıma çağırdı.

Uzun Hasan Erzincan ve Sivas üzerinden süratle Karaman şehrine gelişti. **Pir Ahmed,** Uzun Hasan'la boy ölçüşemeyeceğini anlayınca, biraderiyle birlikte Osmanlı Padişahı'na iltica etti ve Uzun Hasan'ın himayesinde olan **İshak Beğ** de nihayet arzusuna kavuşarak, babasının tahtına çıktı ve Osmanlılarla anlaşabilme yollarını aradı. Ancak, **Sultan Fâtih; "Çarşamba Suyu hududu"**nu ileri sürünce; İshak Beğ kabul etmedi ve böylece anlaşabilme umudu da tamamen ortadan kalkmış oldu. Diğer taraftan, Sultan Fâtih, isteğinin geri çevrildiğini görünce; **Antalya Beğ'i Hamza** emrine kuvvet vererek, **Pir Ahmed Beğ** ile birlikte, **İshak Beğ**'in üzerine sevketti. **"Ermenak"** veya **"Dağ Pazarı"** mevkiinde mağlûp edilen İshak Beğ; refikası, mahdunu ve hazinesi ile birlikte Silifke Kalesi'ne sığındı.(*)

Sultan Fâtih'in himayesinde olan, **Pir Ahmed Beğ** ise ikinci defa olarak, (1464-1465) tarihleri arası Karaman tahtına çıktı.

Neticeden son derece memnun olan Pir Ahmed Beğ, şükran borcu olarak; **"Akşehir, Beyşehir, Ilgın ve Saklanhisar"** şehirlerini Osmanlılara devretti.

Karaman verâsetinden doğan problem dolayısıyla meydana gelen mücadeleler sebebiyle; Osmanlılar ve Ak Koyunlular bu Türk Devleti'nin toprakları üzerinde şiddetli bir rekabete girişmişlerdi.

Mezkûr mücadele dönemi içinde, Sultan Fâtih'e birtakım önemli haberler gelmeye başlamıştı ve bu hayati derecede önemli

(*) (Bir rivayete göre de; İshak Beğ, Uzun Hasan'ı yardıma çağırmamış, doğrudan iltica etmiş. Ancak bu pek zayıf bir ihtimaldir. Zira, her şeye mâl olursa olsun; babasının tahtını ele geçirmeye ahtetmiş olan İshak Beğ'in tahttan vazgeçerek, can kaygısına düşeceğini düşünmek veya ihtimal vermek tamamen yanlış olur. Kaldı ki, daha sonra Osmanlı Sultanına sulh teklifinde bulunduğu zaman bile. Sultan Fâtih'in şartlarına rıza göstermemek gibi bir durum da sergilemiştir!..
Birinci dipnotumuzdaki kayıtta dikkatlere çektiğimiz rivayet ile bu sütundaki rivayetle birlikte ayrıca tetkiki lâzım olan maddelerdir!..

olan habere göre: **"Konya'da saltanat süren Pir Ahmed Beğ ile Silifke'ye çekilmiş olan İshak Beğ'in, Uzun Hasan ve Venediklilerle anlaşarak, Osmanlılara karşı birleşip, cephe aldıkları"** söyleniyordu.

Ayrıca, **Pir Ahmed Beğ'**in, Osmanlılara karşı harp ilân etmiş olduğu da aynı söylentiler arasındaydı!.. Fâtih Sultan I. Mehmed, mezkûr haberlerin verdiği huzursuzluk içinde, **(MS. 1466)** yılında büyük bir orduyla, Anadolu'ya geçip, süratli bir harekâta girişti. Harekâtta ana gaye: **"Karaman Devleti'ni tamamen ortadan kaldırmaya"** dayanmaktaydı. Nitekim, Selçuklular'a vâris durumundaki bu Türk Devleti'nin pay-ı tahtı Konya'yı zaptettikten sonra; Vezir-i â'zam **Mahmud Paşa'**yı da Karaman Oğulları'nın aile ocağı, **"Lârende-Karaman"** şehrine göndererek süratle zaptettirdi. Böylece **"Taşeli"** tarafları hariç, Karaman ülkesi, doğrudan bir Osmanlı vilâyeti şeklini almıştı. Lâkin her şeye rağmen, Karaman Oğulları'nın nüfus ve hâkimiyeti, kısmen de olsa devam etmekteydi. Yani tam olarak son bulmuş değildi.

Pir Ahmed Beğ, ilk Niğde taraflarına çekilmiş ve daha soma Ak Koyunlu Hükümdarı, **Uzun Hasan'**a sığınmıştı. Bir müddet sonra ise Taşeli dolaylarına dönen Pir Ahmed Beğ; biraderlerinden **Kasım Beğ'**le birleşerek, müştereken saltanat ilân ettiler. Yani; **"Bir gemide iki kaptan misâli!.."** Karaman Oğulları'nın elinde kala kala bir tek, **"Kiligya"**nın İçel mıntıkası ile şimalindeki Taşel bölgesi kalmıştı.

Pir Ahmed ve Kasım Beğler, aile ocakları olan **"Lârende"**yi geri aldılar ki, bu suretle; Niğde, Karaman, Silifke üçlüsü ile sahil boylarına hâkim duruma gelmişlerdi.

Ak Koyunlular ve Venediklilerle müttefik olan bu Prensler, Osmanlı-Türk Devleti'ne tamamen cephe almışlardı. **Venedik ile altı yıldan beri harp hâlinde bulunan Osmanlı-Türk Devleti ise, Ak Koyunlu Devleti'nin bütün faaliyetlerini harfiyen takip ediyor, özel habercileri vasıtasıyla; "Siyasî ve askeri faaliyetlerini yakinen izleterek, durum değerlendirmesi yapıyordu.**

Muhtelif tarihler gösterilmesine rağmen, en sıhhatli olanını kayda geçtiğimiz ki, (1455)'tir. Vezaret makamına tâyin edilmiş ve makamında gözü olan (**Rum Mehmed Paşa**)nın iblisli ile; **"Çadırı başına yıktırılarak"** vezaret makamından azledilmesine rağmen Osmanlı tarihinde şerefle anılan: **"Mahmud Pâşâ'y-ı Veli"** namı ile maruf, Vezir-i â'zam Mahmud Paşa'nın azlinden sonra(*) Vezaret makamına geçen, iblis ile eşit, **Rum-Mehmed Paşa: Yukarıda belirtilen vaziyetin daha da vahim bir hâl almasıyla, 1469 yılında Karaman seferine çıkarılmıştı.**

Ancak, sadist ve piskopat bir karakteri olması yanısıra, aynı zamanda sinsi bir "Türk düşmanı" olarak tarihe geçmiş bu Bizans artığı Rum dönmesi: "Lârende-Karaman" âbidelerini tahrip ettirerek, akla gelmedik bir vahşetle zulümler sergileyip, Anadolu Türkleri'ni ezip yok edebilme veya en azından tamamen sindirebilme gayesi güderek Karaman seferini, askerî bir fütûhâttan ziyade; cehennemi bir talan ve soykırımı şekline sokmuştu...

Böylesine bir iblisane maksatla hareket eden **Vezir-i â'zam Rum Mehmed Paşa**, aynı şiddetle, Silifke üzerine yürüyerek,

---

(*) **(Vezir-i â'zam Mahmud Paşa:** (? - 1474) Aynı zamanda, Mahmud Pâşâ'y-ı Veli namı ile de maruf olduğunu yukarıdaki satırlarda yazmıştık. Rum veya Rum-Sırp asıllı olduğu tarihi kaynaklarda geçmektedir. Küçük yaşlarda Serhad gazilerine esir düşmüş, Edirne'ye getrildiğinde, ümeradan Mehmed Ağa adında biri tarafından satın alınarak okutturulmuş ve bilâhare, Saraya takdimden sonra, II. Murad tarafından, mahdunu II. Mehmed'in hizmetine tahsis edilmiş.
Vezaret döneminde, Sultan Fâtih'in; **"Konya ve Karaman Türkleri'nin İstanbul'a naklini irade buyurmasıyla, bir kısım ahaliyi İstanbul'a naklettirdiğinde, makamında gözü bulunan iblis ruhlu, Rum Mehmed Paşa'nın; Padişah'a: "Zenginler rüşvet vererek yerlerinde kaldılar. Yalnız fakirler nakledildi."** demesiyle gazaba gelen Padişah: **"Çadırını başına yıktırmak"** gibi pek ağır bir ceza ile Vezâretten azletmiştir: (1466)
Mahmud Paşa'nın "çadırının başına yıktırılmasıyla" Vezirlerin bu şekilde cezalandırılması âdeti doğmuştur ki, bu aslında çok eski bir "Türk ve Moğol" âdetidir.
Tarihlerin: **"Âlim ve fazilet sahibi, tedbirli iyi bir devlet adamı ve muvaffakiyetli bir Vezir olduğunu yazdığı bu müstesna insan."** Yine fitne fesat neticesi: 15 gün kadar Yedi Kule'de hapsedildikten sonra, (1474 yılı sonları) idam edilmiştir.)

"Varsak Aşireti" ile tutuştuğu muharebede mağlup düşünce ziyade telafât verdikten sonra, ricat etmeye mecbur kalmış ve bu başarısızlığından dolayı, Vezaret makamından azledilmiş, **İshak Paşa** Vezaret makamına getirilmişti ki; bu İshak Paşa'nın ikinci Vezaretidir: (1470)(*)

1472'de **"Ak Koyunlular"** üzerine yapılacak sefer üzerine, **Mahmud Paşa,** daha münasip görüldüğünden, **İshak Paşa**'nın yerine ikinci defa olarak Vezaret makamına geçen **Mahmud Paşa**'nın bu seferki hizmeti (1474)e kadar sürmüş ve azledilmek suretiyle vezareti son bulmuştur. Yerine ise, meşhur **Gedik Ahmed Paşa** vazerete tâyin edilmiş ve 1476'da **"Arnavutluk Seferi"**ne gitmek istemediğinden, derakap azledilmiştir.

"Ak Koyunlular" üzerine yapılacak seferin henüz hazırlıkları yapılırken, 1471'de, Silifke dağlarında bulunan **"Varsaklar"**a hücum ile buranın halkı sindirildi. Diğer taraftan **Kasım Beğ** ise: **Uzun Hasan** başta olmak üzere, Varsak, Kosun, Göğez ve Durgut Oğulları gibi Türkmen boy ve ulusların desteğiyle geniş bir faaliyete girişerek, Alâiye Beğ'i, Kılıç Aslan'la birleşmişti.

Ne var ki, Mut Ovası'nda, İshak Paşa ve Gedik Ahmed Paşa kumandanlarındaki Osmanlı kuvvetlerine mağlup olarak, Uzun Hasan'ın yanına varabilmek için mahirâne bir ricat uyguladı ve onun yanına çekildi. Bu sebep de: **"Karaman, Ereğli ve Aksaray"** ahalileri İstanbul'a göç ettirilmişti.

Artık tamamen çökmek üzere olan Karaman Beğliği'ne, Uzun Hasan ve Venedik Cumhuriyeti, yardım maksadıyla harekete geçtiler.

(*) **(Rum Mehmed Paşa:** (? - 1469)
Konstatiniyye'nin fethi esnasında esir düşen Rum çocuklarından olup, devşirildikten sonra devlet adamı olabilecek seviyede eğitim görmüş ve nihayet iğrenç bir hile marifetiyle Vezaret makamına geçmiş ve bu döneminde **"Türk düşmanı"** olduğunu isbat ettiren nice zulümler sergilemiştir ki, bunların özetini zaten okumuştuk... **Anadolu'da icra ettiği mezalim ve çıktığı seferdeki mağlubiyeti ve "Karamani Mehmed Çelebi"nin teşvikiyle derakap, azledildikten sonra idam edilmiş böylece hak yerini bulmuştur: (1470)**

Ak Koyunlu Hükümdarı Uzun Hasan'ın Veziri, Bektaş Oğlu Emir Beğ'le, yeğeni **Yusufçâ Mirzâ** kumandalarındaki kuvvetler, Sivas'la Tokat'ı yağma ve tahrip ettikten sonra; Karaman beldesini Osmanlılar'dan kurtarıp, eski sahiplerine vermek için, Orta Anadolu'da ilerlemeye başlamışlardı ki, bu esnada, mezkûr sefere; Karaman Oğulları'ndan **Pir Ahmed** ve **Kasım Beğler** de iştirak ettiler.

Osmanlı Ordusu ise, Ak Koyunluları durdurabilmek için derhal karşı harekete geçti ve ordunun başında **Şehzâde Mustafa** vardı. Ordunun sağ cenahını **Gedik Ahmed Paşa,** sol cenahını da Anadolu Beğlerbeği **Davud Paşa** kumanda etmekteydiler.

Her iki ordu, Beyşehir Gölü'nün sahil civarında bulunan, **"Kıreli-Kırili"** mevkiinde, **"19 Ağustos 1472 Çarşamba"** günü karşılaştılar. Her iki tarafın da kıyasıya mücadeleye giriştiği bu aman tanımaz muharebede, Ak Koyunlular mağlûp düştü ve tutsak alınan Türkmen Beğleri'nden birçoğu idam edildi; **Yusufcâ Mirzâ,** boynuna ip geçirilerek, Osmanlı Pay-ı Tahtı, İstanbul'a gönderildi. Bu meyanda, Karaman Oğulları'nın ikisi de kurtulmuşlardı: **Pir Ahmed Beğ, Uzun Hasan**'a iltica etti. Biraderi **Kâzım Beğ** ise İçel'e giderek o havaliye hâkim olduktan sonra, Silifke'yi muhasara etmiş ve emrindeki **"Haçlı Filosu"** ile yardıma gelmiş olan **Amiral Piyetro Moceingo**'nun desteğiyle; gerek bu kaleyi, gerek Kız kalesini geri almıştı.

Pir Ahmed'e gelince; Karaman şehrine geldiğinde, **"Ermenek ve Menhân kalelerini zaptedip, İçel'in kuzey yörelerine hâkim olmuştu."**

Ne var ki, bilahare **"Otluk Beli"** savaşını kazanan Osmanlılar, tekrar Karaman'la ilgilenmeye başlayınca, Venedikliler derhal Karaman sahillerini terk ederek çekilmişlerdi. Karaman şehrine gelen, Gedik Ahmed Paşa, Karaman dolaylarında Pir Ahmed Beğ'i mağlûp ettikten sonra, Ermenek'e taarruz ederek zaptetti. Pir Ahmed Beğ ise; zevcesi ve hazineleriyle birlikte, **"Menân Kalesi"** ne sığındı. Lâkin, Osmanlı Ordusu onun peşini bırakmamış ve kaleyi muhasara ederek tekrar mağlûp etmiş ve böylece dağlara ricat eden

Pir Ahmed Beğ, kahrından hastalanıp, ızdırap içinde vefat etmiştir.(*)

Silifke, Gedik Ahmed Paşa'ya teslim olduktan sonra; **"Develi Hisar ve müstahkem Lûlüe kalelerini de Karaman Vâlisi, Şehzâde Mustafa Çelebi teslim almıştı."** Bu son muvaffakiyetinden sonra vefât eden talihsiz Şehzâde'nin yerine, yine talihsiz olan, Cem Sultan geçmişti.

Üst üste mağlubiyetler neticesi muhtelif mahallere dağılmış bulunan Karaman Beğleri ile çok âlâ münasebetler tesis eden ve beşeri münasebetler mevzuunda, en az babası derecesinde kabiliyetli olduğu kadar, devlet idaresi için de istikbâl vadeden ve fakat son derece talihsiz olan, dillere destan Cem Sultan. **Çok büyük bir talihsizlik neticesi: (Mısır'a, daha sonra ise Rodos'a iltica etmek mecburiyetinde kalınca. İçel ve Karaman dolaylarına hâkim durumdaki Kasım Beğ; Sultan II. Bâyezid ile anlaşarak, Osmanlılar'm himayesinde, vefatına kadar buraların Beğ'i olarak hayatını idame etti. Kasım Beğ'in vefatından sonra ise, "Karaman Beğliği" de tarihe göçtü.(**)**

(*) **(Pir Ahmed Beğ'in kabri:** Mut kazasına bağlı Sinanlı köyünün, Değirmenlik yaylasında, büyük ceddi "Nûre Sûfî"nin yanındadır.)

(**) **(Karamanlılar'ın özel tarihi sayılan "Şikâri" Kasım Beğ ile üç mahdumunun, II. Bâyezid tarafından, zehirletilerek öldürüldüğünü bildirir.)**

OSMANLILAR VE AK KOYUNLULAR ARASI (OTLUK BELİ SAVAŞI: 473)

XIV'üncü asırda Anadolu'da: Doğusunda Van, Güneyinde Urfa, Mardin, Kuzeyinde Bayburt olmak üzere Fırat ve Dicle arasındaki sahada, bir Beylik kuran **Ak Koyunlu Türkmenler;** 1453'ten itibaren 17 yıl gibi pek kısa bir dönem zarfında Hükümdarları olan dillere destan **"Es Sulan-Ül-a'zam Ebû-n Nasr Emir Hasan Bahadur Hân"**ın önderliğinde; Doğu Anadolu, İran. Irak ve kısmen Gürcistan ülkelerinden mürekkep çok büyük bir İmparatorluk kurmuşlardı.

Ak Koyunlu Hükümdarı. Uzun Hasan: Yakın Doğu'daki Türkmen uluslarını etrafına toplamış; Osmanlılar'dan kaçarak kendisine sığman Anadolu Beğleri'ni ve Karaman Oğulları'm himayesi altına almış, böylece güçlü bir İmparatorluğun Hükümdarı olmuştu.

Ve lâkin, karşısında kalmış olan tek hasmı ise; **Fâtih Sultan II. Mehmed Hân Gazi** idi ki, bu problemi halletmeden: Büyük Cihangir ve tek büyük Türk Hâkanı olabilmesine imkân yoktu. İşte bu sebeple Sultan Fâtih ile boy ölçüşmesi elzemdi!..

Ak Koyunlu Hükümdarı **Uzun Hasan'**m böyle bir gayeye bel bağladığını çoktan farketmiş bulunan **Fâtih Sultan II. Mehmed Hân Gazi,** kader günü için sür'atli bir hazırlık içindeydi ki, Uzun Hasan da aynı süratle hazırlanmaktaydı. Bu meyanda her iki taraf **(1472)**'ye kadar, iki ihtilaf meselesinde karşılaşarak, birbirlerinin güç durumunu yoklamışlar ve kesin bir netice sağlayabilecek ciddi bir çatışmaya girişmemişlerdi. Zira, böyle bir duruma meydan bırakmayan Uzun Hasan: **"Bir müddet daha bekleyerek, bütün hazırlıklarını tamamlamak istiyordu. Ancak, fazla oyalayamayacağının da farkındaydı. Çünkü, kader günü her geçen gün biraz daha yaklaşmaktaydı; Sultan Fâtih, bu işi en kısa zamanda**

bitirmek; en büyük Cihangir'in, mukadder savaşını tayin etmesine yardımcı olmak istiyordu ve bu sebeple sabırsızlıkla tarihi anı kolluyordu!.."

Baştan beri dikkatlere çektiğimiz bu meşhur savaşın askeri tarihe geçen adı: **"Otluk Beli"** yerine **"DEVLER SAVAŞI"** olarak geçmesi daha münasip olurdu inancındayız. **Çünkü, "Otluk Beli"de karşı karşıya gelen iki ordu da; cihana "kudret ve kuvvetini" destanlar yazarak isbat etmiş olan, muhteşem Türk Orduları idi.**

Gönül isterdi ki; Türk'ü, Türk'e kırdıran bu uğursuz savaş hiç mi hiç olmamış olsun; "Türk kanını, bir diğer Türk akıtmasın!.."

Gelin görün ki; bu kaçınılmaz akibet gelmiş çatmış ve dolayısıyla nice Türk yiğitini şehid ederek, Hz. Allah (c.c.)'a kavuşturmuştur!..

Büyük ve eşsiz Cihangir, Fâtih Sultan II. Mehmed Hân Gazi'nin kesin zaferiyle neticelenmiş olan **"Otluk Beli Savaşı"; Oğuz Türklüğü ve bilhassa Anadolu-Türklüğü için, hakikaten pek trajik bir vak'adır ve nihayet bir matem hatırası olarak yüreklerinde yer etmiştir ve öylesine yer etmiştir ki; Anadolu Türkleri bu acı hatırayı yüreklerinde hep canlı tutmuş; Osmanlı-Türkleri ile bir türlü yıldızları barışmamıştır!..**

Osmanlı-Türk Padişahı Fâtih Sultan II. Mehmed Hân Gazi dahi, bu uğursuz savaşa gönül isteğiyle gitmemiş; iki Türk Devleti'nin, ciddi bir çatışmaya karşı karşıya kalmaması için önceden hayli çaba sarfetmiştir. **Ancak, Devlet mefhumunun tabii ve zaruri bir sonucu olmasından dolayı savaşmaya mecbur kalmıştır!..**

Bu vaziyetin Ak Koyunlu Hükümdarı için de aynı olduğundan hiç mi hiç şüphemiz yoktur. Ancak, Hükümdar Uzun Hasan'ın, Cihan hâkimiyetine sahip olabilme uğruna, aşırı hareketlere girişmesi ve bu hırs ile basiretinin bağlanmasıyla **"Sultan Fâtih"**in nasıl bir kişiliğe sahip bulunduğunu görememesi ve en acısı da hemen her önüne çıkanı küçümsemesi, gibi eksiklikleri, **O'nun başlıca ta-**

lihsizliği olmuş ve de Baymdıriyye Devleti'nin sonunu istemeyerek bizzat kendisi hazırlamıştır.(*)

"OTLUK BELİ SAVAŞININ" DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ VE TÜRK MİLLETİNİN FELÂKETTEN DÖNÜŞÜ!..

Yukarıda özetle belirtmeye çalıştığımız hayati noktalar dikkate alınacak olursa ki alınması elzemdir: Bu uğursuz savaştan **Türk Milletine** kalmış olan tek teselli veya kazanç: Aman tanımaz bir süratle gelişen dehşet verici muharebenin hitamında: Sadece Ak Koyunlular'ın yenik düşmesiyle noktalanmış olmasıdır. **Zira, her iki ordu da güçlü idi ve muharebenin nihayetinde; kaybeden de kazanan da son derece yıpranabilir ve böylesi bir vaziyet, Türk milleti için pek büyük bir felâket olurdu ve böylece Avrupa Devletleri bu zayıf andan derakap istifade etmeye kalkışabilirdi!..**

Ulu Yaratıcı'ya sonsuz şekilde hamd ü senâlar olsun ki, Sultan Fâtih'in kesin zaferiyle noktalanmış olan bu uğursuz savaşta, Osmanlı-Türk Ordusu yıpranmayıp, esas gücünden hiçbir şey kaybetmeyerek, Batı'nın hevesini kursaklarında bırakmakla da kalmamış; bilahare, "Otranto Boğazı"nda şanlı bayrağımızı dalgalandırabilmiştir.

İşte biz, Türkler'in kalbini ferahlatan yegâne ve gayet hayati olan bu hususdur. Unutmamak lâzımdır ki: **"Yıldırım-Timur"** savaşı da bizlere aynı acıyı tattırmıştır. Aslında kazanan hangi taraf olursa olsun, **Biz Türkler için hiç mi hiç farketmemelidir. Zira, her iki taraf da Türk'tür, Türk evlâdıdır! Önemli olan faktör: "Türk'ün Türk'ü kırmaması olmalıdır."**

(*) (**Ak Koyunlu** veya **Baymdıriyye Hükümdarı, Uzun Hasan**'ın adı Osmanlı kaynaklarında: **"Hasan-ı Tavil", "Hasan-ı Dirâz"** şekillerine de sokulmuştur. Lâkin bunların her ikisi de **"Uzun Hasan"** mânâsını ifade eder.)

Gelin görün ki, olsun siyasî ve olsun başka sebepler dolayısıyla; zaman zaman Türk'ü Türk ile çatıştırabilmiştir!.. Böylesi talihsiz dönemlerde ise, Avrupa Emperyalistleri kısmen de olsa faydalanabilmişlerdir. Dahası Bizans dahi, bu kandaş çatışmaları yüzünden, uzun zaman varlığını muhafaza edebilmiştir.

İşte "**Otluk Beli Savaşı**" böylesi ibret verici bir savaştır. **Öz Türkçesi, biz Türkler'in hâlâ günümüzde dahi ibret alıp, ona göre davranmamıza rehber olabilecek kapasitede bir vak'adır!..**

AK KOYUNLU HÜKÜMDARI UZUN HASAN'IN SİYASİ VE STRATEJİK HATALARI

Ak Koyunlu Hükümdarı **Uzun Hasan** savaş hazırlıklarını tamamlayarak; Avrupa'dan da müttefikler elde ederek, daha güçlü vaziyete gelmişti.

1471 baharında Tebriz'de imzalanan **"Ak Koyunlu ve Venedik İttifakı"**na göre: **(Uzun Hasan, bütün Anadolu'yu Osmanlı-Türkleri'nden zaptedip tamamen kendi hâkimiyeti altın aldıktan sonra, İstanbul Boğazı'na dayanıncaya kadar, iki taraf müşterek hareket ederek, Venedikliler: "Top ve tüfek gibi ateşli silahlar verip, ayrıca mütehassıslar göndereceklerdi.)**

O yılların Avrupası'nda en güçlü ve en kuvvetli Devlet: **"3.600 savaş ve ticaret gemisi"** ve **"36.000 gemicisi"** ile **Venedik Cumhuriyeti** idi. Bu devletin, Asya'nın en mükemmel ordularına sahip **Ak Koyunlu Devleti**'yle ittifak etmesi ve ayrıca; mezkûr ittifaka irili ufaklı birtakım yardımcı devletlerin de iştirak etmesi: Osmanlı İmparatorluğu'nu, **"Karadan ve denizden" çok tehlikeli bir vaziyete düşürmekteydi.**

Ak Koyunlu - Venedik İttifakı'ndan sonra, Ak Koyunlular ile Karamanlılar'a yardım maksadıyla, meşhur **Venedik Amirali, Pietro Mocenigo** kumandasında **"60 parçadan müteşekkil"** bir armada, tüm hazırlıklarını tamamladıktan sonra, **"15 Haziran 1472 Pazartesi"** günü yola çıktı ki: Birkaç gün içinde, **Amiral Roqueseus** kumandasında, **"17 Napoli kadırgası", Kardinal Caraffa** kumandasında **"19 Papalık savaş gemisi"**, Kıbrıs Krallığı'ndan **"5 savaş gemisi"**, Rodos şövalyelerinden **"2 savaş gemisi"** daha mezkûr armadaya katılmıştı.

Ak Koyunlu Hükümdarı'na: **"Top, tüfek ve mühimmat"** getirmeye memur edilen, **"Giosafa Barbaro"** da bir müddet sonra, **"4 parça Kadırga"** ile mezkûr armadaya katıldı.

Böylece **"100 harp gemisi"**ni aşmış bulunan **"Haçlı Armadası"**nın almış olduğu talimat şuydu:

(Uzun Hasan, karadan taarruz ederken, müttefik armadası da Çanakkale Boğazı'nı zorlayıp, Pay-ı Taht İstanbul'a saldıracaklardı.)

Ne var ki, bu harekâtı ve gayeyi zamanında sezen Osmanlı stratejistleri, mukabil tedbir olarak, donanmaları ile Çanakkale'de gerekli savunma tedbirini sağlamışlardı.

Ne var ki, Karaman Oğulları'nın, **Amiral Mocenigo**'dan yardım istemesi, ilk planın değiştirilmesine sebep olmuş; Çanakkale Boğazı yerine, pek önemli olmayan bazı Adalar ile sahil şehirlerine saldırmışlardı.

Böylesine güçlü bir müttefik kuvveti meydana getirebilmiş olan Uzun Hasan, siyasî bir yanılgıya düşerek; uzun zamandır Osmanlı İmparatorluğu ile arası açık olan, Mısır Sultanı ile birleşme yolunu denememişti. Bu hayati hatasının başlıca sebebi ise: (Hem Mısır Sultanlığı'na ve hem de Osmanlı Devleti'ne, aynı zamanda saldırma isteğinden) doğmuştur. Hatta, Mısır Kölemenleri'ne tabi olan Suriye üzerine hiç çekinmeden pervasızca akınlar düzenlemiştir ki, Uzun Hasan'ın en mühim siyasi ve askeri hatası bu olmuştu!.. Kim bilebilir: Belki de bu hayati hatayı, Ak Koyunlu Sultanı'na kendi kader çizgisi yaptırmıştır!..

Uzun Hasan'ın **"Çarşamba günlerini uğurlu sayması"** ve bu uğurlu saydığı günde mağlûp olduğu gözönüne alınacak olursa; Ak Koyunlu Hâkanı'mn kader çizgisi daha açık olarak görülebilir!..

Bu büyük savaşta Osmanlı Ordusu'nun kesin galibiyetini sağlayan başlıca faktör ise: **"Sultan Fâtih'in eşsiz zekâsı ve en az onun kadar tesirli olan silah üstünlüğü olmuştur."**

Rivayete göre; Ak Koyunlular, Osmanlılar'dan hoşlanmayıp, yalnız kendilerini hakiki Türk sayarlar; Osmanlılar'ı "Çıtak" diye tahkir etmekten zevk alırlarmış!.. Dolayısıyla "Otluk Beli Savaşı"nı, Türklüğün, "Çıtaklar"la mücadelesi şeklinde mütalâa eder ve bahsi geçtiğinde, bu yakıştırma ile anarlarmış!.."(*)

(*) (Türk Boyları'nı, Türk Devletleri'ni yekdiğerine düşman kılan böylesine garip bir yakıştırmanın, doğrudan Ak Koyunlular'a mâl etmek, bizce yanlışların en büyüğüdür ki, bu gibi yakıştırmaların temelinde yatan ise: "Böl ve Parçala" zihniyetinin sahipleri olan "Dünya İhilâlcileri"nin saçtıkları tohumlardır...

Unutmamak lâzımdır ki: Eski Roma'da meydana getirilmiş bulunan "Spartakist Hareket." Sadece masum bir köle ayaklanmasından ibaret değildi. Keza, "Büyük Fransa İhtilâli" de aynı şekilde bir tertipti. Yani bütün bunlar "Dünya İhtilalcileri"nin iğrenç icraatları olmuştur. Tarihi biraz olsun tetkik etmek zahmetine katlananlar bu iddiamızda ne derece haklı olduğumuzu rahatlıkla görebilirler!..

Kendimize övünç payı çıkararak: (16 Türk Devleti) der dururuz. Peki niçin bir değil de 16 sefer devlet kurmaya mecbur kalınmış?.. Meselâ: Selçuklu-Türk İmparatorluğu niçin günümüze kadar varlığını sürdürememiş?.. Osmanlı İmparatorluğu'nda: (Yükselme ve Gerileme) dönemleri neyin veya kimlerin hizmet veya ihanet hâllerini sergiler?.. "Dönmelerin mi, Devşirmeler'in mi?.." Yoksa hep ağızlarda sakız edilen: "Ermeni, Rum, Süryani ve Yahudilerin" yani "Azınlık olarak" adlandırılan, "Cankurtaran simitleri"nin mi?.." Hiç birisi değil. Bunun başlıca müsebbebi: "Irki harsların ön planda değerlendirilmesi ile ülkemiz içinde tek bir millet bütünlüğü mevcut iken; "Hamaset duyguları" millet anlayışı zannederek; ülkemiz içinde tek bir halk değil. Halklar zihniyetini hortlatmaktır.

Bu tarihte olduğu gibi, günümüzde de ülkemiz içinde zehirli varlığını sürdürebilmektedir ve ne acıdır ki; günümüzde bile, "Dönmeler ve Devşirmeler"in yanlış ve doğrularına göre koca tarihimizi değerlendirmeye kalkmaktayız!..

Halbuki: (Rum Mehmed Paşa, ne derece sadist ve Türk düşmanı çıkmış ise, Mahmud Paşa da "Rum asıllı" olduğu hâlde, ırkdaşının tam tersi; Osmanlı-Türk Devleti'ne temelden sadık çıkmış ve nice faydalı hizmetler sunmuştur.)

Her ne ise, biz yine asıl mevzumuza dönelim ve vak'alar zincirini takip ederek; bazı hayati yanlışların doğrularını yapmaya çalışalım ve bilelim ki: Hemen her zaman, "Tarih en sıhhatli rehberdir." Yeter ki dürüst yazılmış olsun!..)

("Çıtak": Doğu'da yaşayan ve geçimini odun satarak sağlayanlara takılan ad. Ayrıca: "Kaba, huysuz, kavgacı" demektir.)

FÂTİH SULTAN II. MEHMED HÂN'IN SAVAŞ HAZIRLIKLARI

Fâtih Sultan II. Mehmed Hân Gazi, Osmanlı İmparatorluğu'nun, gayet ciddi tehlikelerle karşı karşıya olduğunu gayet iyi bilmekte, özel habercilerinin ulaştırdıkları hayati derecede değerli haberleri de en âlâ şekilde değerlendirerek, savaş hazırlıklarını ona göre yürütmekteydi. Nitekim, mevzubahis vaziyete göre hazırlıklarını tamamlayan Sultan Fâtih, tarihi kararını vermişti:

– "Ya Bahadur Hân, ya ben!"

diyerek, o tarihlerde henüz 14 yaşlarında olan küçük mahdunu, **Şehzâde, Cem Sultan**'ı, vekâletine tâyinle Pay-ı Taht İstanbul'da beldenin en âlâ şekilde savunulabilmesi için gerekli tedbirleri aldırdıktan sonra, **(150.000 kişiden müteşekkil)** muazzam bir ordu ile Anadolu seferine çıktı.

Bu esnada; Amasya Vâliliği'nde bulunan **Şehzâde Bâyezid**'le Karaman Vâliliği'nde bulunan **Şehzâde Mustafa,** kendi askerleriyle birlikte, Anadolu'da babalarını karşılayıp, ona iltihak ettiler.

Akıncılık görevi ile önden gönderilen, **Mahil Oğlu Ali Beğ;** Tokat'ın intikamını alabilmek azmi ile Ak Koyunlular idaresinde bulunan **Kemah**'ı, acımasızca yağma ve tahrip etti.

Bu esnada, Vezir-i â'zam İshak Paşa; iyi bir savaş stratejisti ve aynı derecede iyi bir komutan olan, Mahmud Paşa lehinde, Vezirlikten azledilmiş ve böylece Mahmud Paşa ikinci defa olarak Vezir-i â'zamlık mevkiine geçmişti. (1472)

Daha sonra ise, **Vezir-i â'zam Mahmud Paşa** ile Rumeli Beylerbeyi **Has Murad Paşa** öncü hareketiyle görevlendirilmişlerdi.

Has Murad Paşa, Fırat nehrini geçip, Uzun Hasan'ın ordusuna doğru, pervasızca ilerlediğinde bu tedbirsizliğinin cezasını pek ağır ödedi. Zira, arka planda pusu kurulmuş olduğunu farkedememiş, hasım kuvvetleri iki taraftan sarınca, Has Murad Paşa emrindeki kuvvetle birlikte umutsuz bir mücadeleye girişmişti ki bu çarpışmalar esnasında hem mağlup olmuş ve hem de maktul düşmüştü.

Tedbirsizlik neticesi meydana gelen bu feci mağlubiyet üzerine, **"12.000 kayıp"** verilmiş: **Turhan Oğlu Ömer Beğ,** Rumeli Defterdarı **Ahmed Çelebi, Aydın Beğ Oğlu, Hacı Beğ** ve **Fenâri Zâde Ahmed Paşa** gibi birçok Osmanlı hümerası esir düşmüş; mühimleri Uzun Hasan'ın ordugâhına ve diğerleri Bayburt Kalesi'ne gönderilmişlerdi.

Ak Koyunlular'ın kazandıkları bu zafer, gerçekten pek büyük bir talihsizliğin hediyesi olmuştu. Zira, **"Tehlikeyi zamanında sezen Mahmud Paşa; Has Murad Paşa'yı ikaz etmişse de, söz dinletememiş"** ve böylece kendisini de maktul düştüğü pek acı bir felâkete bizzat sebep olmuştu. Bu vak'a üzerine, tesir altında kalan Osmanlı Ordusu'nda bozgunluk emareleri belirmeye başlamış; **"fitne, fesat"** mekanizması derakap faaliyete geçmiş ve hatta, İstanbul'da dahi heyecan meydana getirebilmişti!.. Ancak, Sultan Fâtih; Konstantiniyye Muhasarası döneminde tecrübeli idi ve de kısa zamanda askerini teskin ederek, moralini düzeltebildi.

Osmanlılar ve Ak Koyunlular arasında başlamış bulunan ön savaşlar esnasında, **Ak Koyunlular** ve **Karaman Oğulları** ile ittifak etmiş bulunan Haçlı armadası: **Amiral Pietro**'nun kumandasında taarruza geçmiş: **"Antalya, İzmir ve Midilli limanlarını yağma ve tahrip etmekteydi. Bilhassa İzmir'deki vahşetleri pek korkunç olmuş; "Camii ve Kilise"ler birlikte yakılmış ve yerle bir edilmişlerdi!..** Dahası İslâm, Hıristiyan ayırımı yapmadan, hemen hepsi kılıçtan geçirilmiş, velhasıl akla gelmedik her ne türlü vahşet ve rezalet var ise, cümlesi sergilenmişti ki, mevzubahis iblisliğe ve vahşete Papalık kuvvetleri de şerefle (!) iştirak etmişti ki: **Bu vak'a Papalık müessesesinin o şanlı (!) tarihinden hiçbir za-**

man temizlenemeyecek olan dehşet verici pek kara bir lekedir!..(*)

Ak Koyunlular'ın kazanmış oldukları bu zaferden iki gün sonra **"11 Ağustos 1473"** tarihinde Erzurum Vilâyeti'nin Tercan Ovası'nda ve "üç ağızlı" denilen mahal civarında bulunan **"Otluk Beli"** mevkiinde, nihayet iki büyük Türk Ordusu karşılaşmış ve de kader saati gelip çatmıştı!..

EVET: YA UZUN HASAN, YA FÂTİH!..

Fâtih Sultan II. Mehmed Hân Gazi, ordusunun bizzat merkezinde yer almıştı. Sağ cenahını; maiyetinde **Gedik Ahmed Paşa** ile 40 Sancak Beği ve 20.000 Kapukulu ile **Şehzâde Bâyezid** tutmaktaydı.

Sol cenahı ise; maiyetinde Anadolu-Beylerbeyi **Davud Paşa,** 24 Sancak Beği ve 20.000 Zırhlı Azeb ile **Şehzâde Mustafa** tutmaktaydı.

Ak Koyunlulara gelince, ordularının merkezinde en büyük Türkmen Beğleri'nden bazılarıyla birlikte, Ak Koyunlu Hükümdarı **Uzun Hasan** bizzat yer almaktaydı. Ordunun sağ cenahının kumandasını küçük mahdunu **Zeynel Beğ,** sol cenahını ise büyük mahdunu, **Uğurlu Mehmed Beğ** kumanda etmekteydi.

Osmanlı Ordusu'nu henüz beklemeyen ve aniden karşısında bulunca da âdeta şaşıran Hâkan Uzun Hasan, bu meyanda; içleri o devrin en modern silahlarıyla donanmış cephane dolu **"Haçlı Armadası"** ile de temas sağlayamayınca, mukabil taarruzla, yegâne ümidini bu kader savaşına bağlamış ve böylece her iki taraf amantanımaz bir hırs ile taarruza geçmiş ve muharebe alanı dehşet verici bir hâl almıştı...

(*) (Kendilerini; Hıristiyanlığın hamisi tanıtıp, günümüzde milyarlara yaklaşan Dünya Katolikliği'nin mezhebi lideri Papaları; tarih boyunca **"Din maskesi altında"** gizlemiş bulundukları; sonsuz ihtiras, hırs ve daha nice emelleri uğruna, çevirdikleri nice iblisane entrikalarla, sayısız kanlı savaşlara sebep olmuşlardır ki, **"İzmir Vahşeti"** bunun nice misallerinden sadece birisidir!..)

Bu öylesine bir boğuşmaydı ki; her iki taraf da mezkûr savaşın nihaî neticesinde**"kader çizgileri"**nin yazılı olduğu ve bu savaşın: **"var olma veya yok olma"** savaşı olduğunu her iki tarafın da kesin bilmesinden doğan bir endişe ile bütün imkânlarını seferber ederek, var güçleriyle vuruşmaktaydılar ve de muharebenin kısa zamanda böylesine kızışmasında bu faktörün tesiri büyüktü...

Çarpışmaların en kızgın anında, Ak Koyunlu Ordusu'nun sağ cenahına kumanda eden **Zeynel Beğ,** Osmanlı Azebleri'nin ok yağmuruna hedef olarak, şehadet şerbeti içince; **"Azeb Ağası, Mahmud Ağa", bu kahraman Türkmen Şehzâdesi'nin başını keserek, Sultan Fâtih'e göstermişti. Ne var ki, mecburiyetten ve de savaşın kahredici icablarından meydana gelen bu gibi trajik vak'alar Sultan Fâtih'i her daim rahatsız etmişti.** Nitekim, İmparator **Konstantinos XI.**in, başını getirdiklerinde ne derece üzülmüş ise, bu talihsiz Türk Şehzâdesi'nin başını getirdiklerinde aynı şekilde üzülmüştü ki, tabii olarak üzüntüsü daha ziyade idi.

Ak Koyunlu Ordusu bu vak'a üzerine çözülmeye yüz tutmuş ve fazla zayiat vermeden ricat etmeye çalışmaktaydı. Ancak, **Şehzâde Mustafa**'ya yenilen **Zeynel Beğ**'den sonra, Ak Koyunlu Hâkanı'nın büyük mahdunu, **Şehzâde Uğurlu Mehmed Beğ** de, Şehzâde Bâyezid'e mağlup olunca; muharabeyi kaybettiğini anlayan Uzun Hasan Hân, ricat hareketini külyen hızlandırıp, mahir bir şekilde ricat ederek, Pay-ı Taht şehri Tebriz'e çekildi.

"OTLUK BELİ"DEN SONRAKİ VAZİYET!..

Ak Koyunlu Hükümdarı, **Uzun Hasan**'ın kesin mağlubiyetinden sonra başkent Tebriz'e çekilebilmesinde; sadece mahirane ricatinin rolü yoktu. Zira, **Sultan Fâtih** de toleranslı hareket etmiş ve bu Ak Koyunlu Türk Hâkanı'na nisbet dahilinde imkân tanımıştı. Dolayısıyla bu ricat hareketinin muvaffakiyetle neticelenmesinde kısmen de olsa, Sultan Fâtih'in de katkısı olmuştu.

Şöyle ki; Sultan Fâtih, ricat hâlindeki Ak Koyunlu Ordusu'nu takibe lüzum görmemişti. Zira; bu savaşa bir **"Fütûhât Harbi"** gözü ile bakmamış; bütün gayesi; **Doğu'daki en kuvvetli düşmanını zararsız hâle getirebilmeye dayanmaktaydı ki, bunda da ziyadesiyle muvaffak olabilmişti.**

"Otluk Beli" mevkiinde üç gün daha kalan Sultan Fâtih, Osmanlı Ordusu'na esir düşen, Ak Koyunlu âlimleriyle, sanatkârlarını saygı ile karşılayıp, bunlardan; **Kadı Mahmud** ile **Münşî Seyyid Mehmed** vs. gibi bazı değerli şahsiyetleri bizzat kendi hizmetine almakla şereflendirmiş ve diğerlerini de muhtelif hizmetlere atadıktan sonra, geri dönüş hazırlıklarını da tamamlatıp, Pay-ı Taht İstanbul beldesinin yolunu tutmuştu.

Osmanlı-Türk ordusu geri dönüş yolculuğunda; **"Şebin karahisar" - "Şarki Karahisar"**ı; kendiliklerinden teslim oluşları suretiyle işgâl etmiş ve bu şekilde; **"Niksar"**a kadar uzayan Ak Koyunlu hududu buralara kadar gerilemişti.

Uzun Hasan, Şebin Karahisar'ın fethini kabulle, **"Mevlâna Ahmed Bekürci'**yi Fâtih nezdinde elçi olarak gönderip, Osmanlı Padişahı'na **"sulh teklifinde"** bulunup: **"Ak Koyunlu ve Karaman Beğleri"**ni azad etmesi için, ricada bulunmuştu.

Sultan Fâtih ise: (Bir daha Osmanlı topraklarma tecavüz etmemesi şartı ile) sulh teklifini kabul ederek, Ak Koyunlu ve Karaman Beğleri'ni azad ederek, ordusunun büyük bir bölümü ile Pay-ı Taht İstanbul'a döndü.

Padişahları'nı coşkun bir tezahüratla karşılayan İstanbul halkı, Fâtih Sultan II. Mehmed Hân Gazi'nin, kazandığı zaferin verdiği coşku ile **"Erkek ve kadın olmak üzere 40.000 esiri azad etti."**

Sevinmesinde yerden göğe kadar hakkı vardı. Zira hemen hemen, günlük düşüncesi hâline gelmiş bulunan büyük bir gaileden kurtulmuştu.

Ne var ki; **"Huylu huyundan vaz geçmez"** misâli, mağlubiyeti bir türlü hazmedememiş olan **Ak Koyunlu Hükümdarı Uzun Hasan,** yeniden savaşabilmenin çarelerini aramakta ve bu uğurda yeni yeni planlar hazırlamaktaydı ve bu paralelde; Venedikliler ile tekrar temas kurup, birlikte savaşmak için onları da ikna etmeye çalışmaktaydı. **Ancak, Ak Koyulu Hükümdarı'nın, kaderine pek rıza göstermeyip, yeniden şansını deneyebilme faaliyetlerine girişeceğinden şüphesi olan Sultan Fâtih, özel habercileri vasıtası ile vaziyeti öğrenmiş ve Timur ailesinden Herat Hükmdarı Hüseyin Baykara'ya nâme gönderip:** (Uzun Hasan'ı ortadan tamamen kaldırabilmek gayesiyle birlikte hareket ederek iki koldan harekete geçmeyi teklif etmişti.)

Ancak bütün bunlara lüzum kalmamış ve mesele kendiliğinden hallolmuştu. Zira, Ak Koyunlu Hükümdarı Uzun Hasan (1478) senesinin başında, Tebriz'de vefat etmişti. Uzun Hasan'm hakkın rahmetine kavuşmasından sonra, O'nun nüfuz sahasına dahil bulunan Gürcistan ile Trabzon Sancağı dahilindeki bazı mahalleri, Trabzon yolu üstündeki "Torul Kalesi"ni zapteden Sultan Fâtih; böylece, Ak Koyunlular Devleti'nin varlığına tamamen son vermiş olmaktaydı.

Uzun Hasan'ın bir ikinci hatası da: **"Otluk Beli Savaşı"**ndan sonra, Anadolu'da kendisine bağlı **"Boy ve Oymaklar"**dan: **(Ustaçlu, Rumlu, Musulu, Tekeli, Bayburdlu, Çapanlı, Karacadağlı, Karamanlı, Varsak, Avşar ve Kocarları) İran'a götürerek; Doğu Anadolu'da Türkmenler'in azalmasına sebep olmuş ve bu suretle "Safeviler sonradan bu Türkmen Boyları'na istinat etmek "dayanmak" suretiyle, devlet ve tarikatlarını kurmuşlardı.**

SON SEFER-İ HÜMÂYÛN
VE
BÜYÜK CİHANGİR'İN ÖLÜMÜ!..
"3 Mayıs 1481 Perşembe"

On altı yıldır, Osmanlı Devleti'yle **"harp hâlinde"** bulunan Venedik Cumhuriyeti; **"Karada ve Denizde"** peşpeşe yapılan son dönem Osmanlı saldırılarından yılarak nihayet **"25 Ocak 1479"**da Osmanlı Devleti'yle **"sulh muahedesi"** imzalayarak, savaş hâline son vermişti. Muahedeye göre: **"İşkodra'yı boşaltıp, teslim etmeye razı olan Venedik." Ayrıca: "Akça Hisar, Limni, Eğriboz Adaları'nı bırakıyor ve mukadil olarak Osmanlı Padişahı da, Mora'da işgâl etmiş bulunduğu bir kısım mahalleri iade ediyordu.** Yine aynı Ahitnâme'ye göre; Venedik Cumhuriyeti, Doğu'daki ticaret serbestliğine karşılık, her yıl **"10.000 Venedik altunu"** vergi vermeyi ve ayrıca; savaş esirlerinin iade edilmesine karşılık olarak da, borcu olan; **"100.000 Duka"**yı da iki yılda ödemeyi taahhüt etmekteydi."

Nihayet böylesi mükemmel bir ahitnâme karşılığı, Venedik Cumhuriyeti gibi büyük bir **"Deniz Devleti"**ni saf dışı bırakabilmiş olan Sultan Fâtih; **"23 Mayıs 1480"** tarihinde Vezir Mesih Paşa'yı, kuvvetli bir donanma ile **"Saint Jan Şövalyeleri"**nin elinde bulunan **"Rodos Adası"**na gönderdi. Bu meyanda, **Gedik Ahmed Paşa** ise **1479**'da **Tocco Hanedanı**'na ait: **"Aya Mavra, Kefalonya ve Zanta Adaları"**nı zaptederek, Napoli Krallığı'nın iç işlerine karışabilmek imkânını sağlamıştı.

İtalyan yarımadasının topuzunda Türk bayrağının dalgalanmaya başlaması: Roma'nın fethine hazırlanıldığını açıklıkla meydana koymaktaydı!..

Bu durumu sezinleyen Papa; Batılı bütün Hıristiyan Devletleri yardıma çağırmış ve fakat; hiçbir neticeye varamamıştı!..

Bu meyanda Venedik Cumhuriyeti ise korku ve dehşet içinde; her an muhtemel olabilecek bir tararuz hareketi lie yoklara karışabilecekleri vaziyeti düşünerek, âdeta ürperiyordu!.. Nasıl korkmayaydı ki; **"Bizans'ın feci âkibeti meydandaydı!."**

AVRUPA HAÇLILARINA YARAŞIR BİR TARZ: BÜYÜK CİHANGİRİ ZEHİR YOLU İLE ÖLDÜREBİLME PLANI

Osmanlı-Türk Devleti'nin **"Fütûhât Hareketi"**nin, Cihan İmparatorluğu gayesini esas almış olduğunu ve takip edilen bu **strateji** içinde **"Batı Roma"**nın da yer aldığını vs. iyice kavrayan Avrupa Devletleri'nin hemen her birisi bir ayrı gaile içinde bocaladığından, Osmanlı Devleti'ne karşı yeni bir **"Haçlı Seferi"**ne cesaret edememekteydiler ve ancak: **"siyasi ve askeri savunma"** tedbirleriyle avunmaya çalışmaktaydılar...

Ne var ki, Papalık ve Venedik Cumhuriyeti Devletleri diğer Hıristiyan Devletler'in **"kaderciliğini"** paylaşmak niyetinde değillerdi ve de bu dehşet verici gidişe bir son verebilmenin çaresini muhakkak bulmak lâzımdı!.. **Nitekim, Venedik Cumhuriyeti Devleti bu çözülmesi imkânsız gibi görülen problemi kökünden çözebilecek gayet parlak bir çare bulmuştu ve hem de kendi şanına. kendi şöhretine pek lâyık, pek yakışan bir çare: (Büyük Cihangir, zehirletilerek ortadan kaldırılacaktı!..)**

Kendilerine pek de yaraşan bu kahpece planı, 14 defa denemişler ve fakat her seferinde de arzu ettikleri iğrenç neticeyi elde edememişlerdi. Ancak, pek soysuz bu icraatlarından hiçbir zaman vazgeçmediler ve en nihayet kendi isteklerini tam mânâda icra edebilecek iblis yaradılışlı bir **Hekim** buldular ve bu kahpe iblisin yardımı ile tiksindirici gayelerine erişebilmişlerdir ki: **(Bu kancıkça icraatları, Venedik Cumhuriyeti Devleti tarihinde, silinmesine asla imkân olmayan kapkara bir leke sürmüştür!..)**

Yukarıda kayda geçtiğimiz bu trajik vak'a, günümüzde bütün çıplaklığı ile meydana çıkmış ve gizli, kapaklı hemen hiçbir yönü kalmamıştır ve de olsun yabancı ve olsun bizim Türk kaynaklarında, yetkili kalemlerce; vak'a yukarıda özetlediğimiz şekli ile aynen kabul ve teyit edilmektedir.

Dünyaca ünlü, Avrupalı tarihçilerden, **Ord. Prof. Dr. Franz Babinger: "Vesikalara ve resmi makamların belgelerine dayanarak, Venedikliler'in bu kahpece tertipledikleri cinayetlerini açıkça yazmaktadır. Dünyaca ünlü tarihçinin, belgelere dayanan bu tarihi açıklamasını aynen geçiyoruz:**[1]

(1456 yılının Nisanından, 1479 yılına kadar, Venedikliler, en az **14 defa, Fâtih'i zehirle öldürmeye teşebbüs etmişler ve muvaffak olabilmek için İstanbul'a "kiralik kaatil" göndermişler, Pay-ı Taht'ta ajanlar bulmaya çalışmışlar ve bir hayli de bulabilmişlerdir.(*)**

Aradan geçen bu **"23 yıl"** zarfında Venedik Hükümeti'nin, **"10 kişiden kurulu Meclisi"** başvurmadık yer bırakmamış, maddi gider her ne miktar olursa olsun umursamamış ve bu uğurda gidebilecek para her ne miktar olursa olsun, boşa gitmiş olmayacağına doğrudan kaani olmuştur.

Evvelâ, **"Trogirli bir denizci"** bu işe memur edilmiş ve maddi giderin miktarı hiç mi hiç dikkate alınmadan, İstanbul'a gönderilmiş ve aylarca beklendikten sonra hiçbir gelişme olmayınca, bir başka kaatil namzeti aranmaya başlanmış bu meyanda: **"Kartau"da bir Rahip bu kirli işe talip olmuş, İsa'dan Baron Cella adlı bir aristokrat, Kırakovili bir Polonyalı'yı, Arnavud bir berber takip etmiş, bunların hemen hiç birisi en ufak bir gelişme sağlayamayınca, sonunda; İtalya'da doğup büyüyen, Yahudi asıllı "Maestro Iacopo", Türkçe'de, "Yakup Paşa" adını al-**

1- (Ord. Prof. Dr. Franz Babinger'in zehirlenme vak'ası hakkındaki yazısı: "HAYAT TARİH MECMUASI"nın "Mayıs 1969" tarihli sayısından aynen alınmıştır.)
(*) (istanbul'da hayli ajan namzeti bulunduğundan söz etmesine rağmen, hangi kavimlerden olduklarını açıklayan herhangi bir not düşmemiş!.. Babinger buna niçin lüzum görmemiştir bilinmez? Ancak, bilinebilmesi, en azmdan tarihimiz açısından önemliydi diyebiliriz.)

mış ve tam "30 yıl Saray'da" Padişah'ın hususi tabibi ve aynı zamanda "mali müşaviri" olmuş zâtın üzerinde durulmuştu.)

MAESTRO JACOPO'NUN KİMLİĞİ VE VAK'ANIN SEYİR ŞEKLİ!..

(**Yakup Paşa,** Fâtih'in babası, II. Murad zamanında Saray'da çalışmaya başlamış ve babasının ölümünden sonra, kısa zamanda Fâtih'in dikkatini çekmiş ve itimadını kazanmıştır.

O tarihlerde, Osmanlı topraklarına sığınmış **"İshak Sarfati"**nin İtalya'ya gönderdiği mektuplarda belirttiği üzere, Osmanlı toprakları, Yahudiler için bir Cennet, eşi bulunmaz bir serbestlik ve çalışma, kazanma diyarı olduğunu haber alınca, İstanbul'a gelmiş, burada da aradığını bulmuştur.

Düşününüz ki, bu tarihte papalık tahtına oturan **Nicola V. (Yahudi doktorların verdiği ilaçlarla, İtalyanlar'ın Hıristiyan ruhunun zedeleneceğini) ileri sürerek, Yahudi doktorları iş yapamaz hâle düşürmüştü.** Bu yüzden Osmanlı ülkesine sığınan **"Maestro Jacopo"** evvela Edirne'ye gelerek, Saray hizmetine girmiş, fetihten sonra da İstanbul'un yolunu tutmuştur. Saray hizmetine devam etmiş, zamanla ilerleyerek, **"Vezir rütbesine"** yükselmiş ve **Paşa** ünvanı almıştır.

Maestro Jacopo, başlangıçta tabiatıyle doğduğu memlekete karşı sırtını çevirmiş, münasebetlerini kesmiştir. **Zamanla Fâtih'in teveccühünü kazandığını duyan eski hemşerileri onun itibar ve yardımından faydalanabilmek için ilişki kurmaya başlamışlar ve daha 1457 yılında çok kıymetli kumaşlar ve hediyeler göndererek irtibat kurmaya muvaffak olmuşlardır.**

Yakup Paşa'nın Venedikli **"Bali familyasıyla"**(*) eskiden beri sıkı dostluğu vardı ve bu yoldan da hayli eskiden haberler gönderiyor ve bunlar Venedik Hükümeti Başkanına kadar duyuruluyordu.

(*) (Babinger'in kayıtlarında adı ve bahsi geçen (Bali Familyası) daha sonraki yıllarda da değil, asırlar boyunca **"Galata ve Dünya Bankerliğini" tekellerinde bulundurmuş.** Hem Osmanlı'da ve hem de Avrupa'da âdeta Krallar kadar itibar görebilmişlerdir.)

Bir ara kendisi de Venedik'e geldi. Raguza'ya giderek orada **"Arapça'dan, Latince'ye"** çevrilmiş eski Arap hekimlerinin nebati ilaçlar hakkında yazıları tetkik edip, Fâtih Sultan Mehmed'e de bilgi verdiği duyuldu.

1468 yılında yapılan bu ziyaret, Fâtih'in o senelerde artan rahatsızlıkları ile alâkalı idi. Bu tarihe kadar, Fâtih'i zehirleme hakkında bir teklif yapıldığı veya Paşa'nın böyle bir imada bulunduğu duyulmadı.

Ancak, **"Ağrıboz Adası"** Venedikliler'den zaptederek, tehlikenin kapıya dayandığı hissedilince, Vendikliler'den de 25.000 Duka altun istedi.

Bu işe, **"Lando Degli"** adlı Floransalı bir asil, aracı olarak seçilmişti. Çünkü, Lando o vakitler Floransa'ya hâkim vaziyette bulunan Medici ile can düşmanı vaziyetinde idi; Floransa'dan uzaklaşmak ve İstanbul'a sığınmak zorunda kalmıştı. Sonra İstanbul'daki Floransa Konsolosu'nun biraderinin yakın arkadaşı idi. Nihayet Floransalı oluşu, Venedik'in giriştiği teşebbüsün gizli kalmasına daha da hizmet edebilirdi.

İstanbul'a varır varmaz, parasızlık bahanesiyle Beyoğlu'ndaki Floransa Konsolosluğu'na sığınmış ve Konsolos'un biraderi Franseco Barencollo ile irtibat kurmuştu. Bu yolla Yakup Paşa ile ilişki kurabilmiş, Venedikliler'in tekliflerini anlatmış ve kendisinin bu iş için ne talep ettiğini sormuştur.

Lando'nun bilahare Venedik'in on azalı hükümet meclisine verdiği izahata göre, Yakup Paşa'nın uzun düşünmelerinden ve pazarlığından sonra teklifi şu olmuştur:

"1372 senesi Martı'na kadar Fâtih'i zehirleyip öldürecektir. Buna karşılık kendisine, **"10.000 Duka altun"** istediği gibi; bu işi muvaffakiyetle sonuçlandırdıktan sonra, kendisinin de Venedik'e göç etmeye mecbur kaldığı taktirde, Venedikliler'den de **25.000 Duka** altun istemektedir.

Lando da bu aracılık için başlangıçta 500, sonra Floransa'ya gidip yerleşmek için **"1.000 Duka altun"** istiyordu. Bu tekliflerin hepsi Venedik Meclisi'nde kolaylıkla kabul edildi. Çünkü onlar bu

iş için **"200.000 Duka altun"** sarfetmeyi çoktan göze almışlardı. Aracı Lando en azından **"2.000 Duka altun"** alacaktı. Bundan başka Yakup Paşa; Venedik tebası olacak, kendisi ve evlâtları, Venedik tebası haklarından istifade edeceği gibi, **"vergi muafiyeti ve birçok imtiyazlardan da faydalanacaklardı."**

Bu hususlar kararlaştırıldıktan sonra, bunların aracı Lando vasıtası ile ve bizzat Venedik Hükümet Başkanı'nın mektubu ile Yakup Paşa'ya ulaştırmak üzere aracıya verilmiştir.

Bütün bu teşebbüslere rağmen Fâtih, Gebze yakınlarında zehirlenerek ölmesine kadar, kendisini zehirli felâketlerden korumuştur.)

Avrupalı tarihçinin de açıkça yazmış olduğu gibi: Büyük Türk Serdarı, kalleşçe bir tertibe kurban gitmiştir ki, vefat ettiği gün; muhteşem Osmanlı-Türk İmparatorluğu'nun parlak güneşi, kalleşlik kurbanı, eşsiz Padişah için sanki matem tutarcasına sislere bürünmüştü!..

MUHTEŞEM BİR MERASİMLE ÜSKÜDAR'A GEÇİŞ VE YÜCE OSMANLI PÂDİŞÂHI'NIN ŞEHADETİ!..

"27 Nisan 1481 Cuma sabahı", Denizler ve Karalar Hâkanı ve Doğu-Batı Roma İmparatoru ünvanına da haiz, Koca Osmanlı-Türk Padişahı, **Fâtih Sultan II. Mehmed Hân Gazi,** dillere destan, emsalsiz kadırgasına binmiş, Boğazı geçerek, Üsküdar sahiline çıkarken; deryayı kaplamış olan göz kamaştırıcı savaş gemileri, selâm topları ile her tarafı âdeta inletmekteydi.

Maltepe ile Gebze arasındaki **"Sultan Çayırı"**nda ordugâh kurulmuş, Ordu-yu Hümâyûn'un büyük birlikleri, kademeli şekilde yerleşmişlerdi.

Hedefi her zamanki gibi meçhul bir Doğu seferine çıkacak olan büyük Fâtih, o zamana kadar eşi benzeri görülmemiş muazzam toplar ve muhtelif silahlarla donatılmış, **"300.000 kişiden müteşekkil"** pek muhteşem bir orduyla yola çıkmıştı.

Üsküdar'a geçen büyük Türk Hâkanı ordugâhtaki muhteşem ve azametli, Otağ-ı Hümâyûnu'na gelerek, seferi hâle geçip, son hazırlıklarıyla meşgul olmaya koyuldu.

Sultan'ın o an ölüm endişesi duyabileceği herhangi bir ciddi hastalığı yoktu ve sadece; **(Bacak ve ayak mafsallarında "Nikri" denen "damla hastalığından" muzdaripti.)** Ancak, buna rağmen çok ciddi bir vaziyeti yoktu ve zaten olsaydı, böylesine büyük bir sefere çıkamaz vyea çıkabilmeye mecâli olmazdı!..

Hâl böyle iken, nasıl zuhur ettiği bilinmez? Üç gün sonra, "3 Mayıs 1481 Perşembe sabahı" birden sancılanmaya başladı ve her geçen an sancısı biraz daha artarak, âdeta dayanılmaz bir hâl aldı. Hemen herkes ne yapacağını şaşırmış, özel hekimleri çeşitli tedaviler uygulamaktaydılar. Ancak, hiçbirisi işe yaramamış ve öğleden sonra saat 4'te vefat ederek, Cenâb-ı Hakk'ın rahmeti rahmanına kavuşmuştu ve bu esnada, uzayda hâkim bulunan seyare: "Merih Savaş" seyyaresiydi.

Büyük ve eşsiz Türk Hâkanı vefat ettiği an: 49 yaşını bir ay beş gün geçirmekteydi. **Ve de 49 yaş gibi en olgun ve en verimli çağında, hedefi hâlâ meçhul kalmış son seferine çıkamadan bir kalleş suikatçinin iğrenç icraatına kurban giderek, hayata gözlerini kapamıştı!..**

Baştan beri sadece özetin özeti sayılabilecek bir kapasitede yazmaya çalıştığımız c muhteşem hayat hikâyesini dikkatlere alacak olursak, rahatlıkla diyebiliriz ki: **(Şayet bir on sene daha sağlam olarak yaşabilseydi: "Hilafsız Türk Devleti'nin hudutları" doğrudan Avrupa'nın merkezinde olabilecekti.)**

Çünkü, baş tarafta da kayda geçip, dikkatlere çektiğimiz gibi: Fâtih'in, "iki Roma tacını" birleştirebilme fikri kesindi. Kim bilir belki de "Cihan Devletleri"nin gidişi de değişir ve günümüzdeki; "maddeci ve de bencil" duruma gelmezdi. (2003)

Ne var ki, Venedik Cumhuriyeti Devleti'nin tertiplettiği pek iğrenç ve pek alçakça icra edilen suikast hareketi; emsalsiz Cihangir'in, muazzam tasavvurları ile birlikte şehit edilerek Türk tarihinin büyük felâketlerinden birini meydana getirmiş oldu!..

Zehirlenme vak'ası hakkında ünlü tarihçi, **"AŞIK PAŞAOĞLU"** şu satırları kaydetmiştir aynen geçiyoruz:

– "Vefâtuna sebep ayağunda zahmet vardı. Tabibler ilacundan acız oldular. Âhir Tabibler cem'oldular, ittifak ittüler, ayağından kan aldılar. Zahmet ziyâde oldu.

Şarâb-ı fâriğ "müsekkin, uyku ilacı" virdüler: Allah'ın rahmetine vardı."

Eşsiz Türk Hâkanı'nın ani ölümü, **Vezir-i â'zam, Karamânî Mehmed Paşa**'yı; hem şaşırtmış ve hem de müşkül durumda bırakmıştı.

Sultan Fâtih'in ani ölümünü herkesten gizleyerek:

– "Padişahımız mübârek ayaklarından fazlaca muzdariptir, hekimler hemen hamam lâzumdur dediler.

Padişahımızı Üsküdar'a götürdüm. Ordu-yu Hümâyûn'un burada kalup ve bir tek ferdin dahi, ordugâhtan ayrılmayup, avdetlerini beklemenizi ferman buyurmuşlardır!"

deyip. nâ'şı her tarafı kapalı bir arabaya koyarak, gizlice İstanbul'a geçirdi. Ancak, Hükümdar'ın vefat ettiği birkaç saat sonra öğrenilmiş ve "Sultan Çayırı" ordugâhı bir anda dağılıvermişti.

Karamânî Mehmed Paşa henüz yola çıkmadan, "Şehzâde Cem Sultan"a gizli bir haberci göndermişti.

Ne var ki, Şehzâde Cem'e gönderilen haberci hiçbir zaman ona ulaşamayacaktı. Zira, **Mehmed Paşa**'nın rakipleri durumundaki: Rumeli Beylerbeyi **Hersek Oğlu Ahmed Paşa** ve Anadolu Beylerbeyi, **Sinan Paşa** ki, bunlar aynı zamanda **Şehzâde Bâyezid**'in damatları idi. **Haberciyi tuzağa düşürüp tutukladılar. Ayrıca Fâtih'in ölüm haberini de yine bu zevat Yeniçeriler arasına yaymıştı ve Yeniçerileri ayaklandıranlar da onlardı.**

Sultan Fâtih'in özel tabibi, Yakup Paşa ayaklanan Yeniçeriler tarafından linç edilerek feci şekilde öldürüldü ve bu iğrenç adam böylece hem hak ettiği cezayı buldu ve hem de o kirli paralarına asla kavuşamadı...

Ne var ki, ayaklanma öylesine şuursuz bir hâl almıştı ki, bu kargaşa esnasında hemen hiçbir günahı bulunmayan **Vezir-i â'zam Karamânî Mehmed Paşa da aynı usulle şehid edilmişti.**

Yeniçeriler âdeta gazaba gelmiş ve de kontrolden tamamen çıkmışlardı ve yeni hedefleri; günümüzde de mevcut bulunan Bahçe Kapusu semtinde yer alan ve o tarihlerde mevcut olan; **"Yahudi mahalleleri ile Venedikli, Floransalı tüccarların mağazalarına saldırıp yağmaladılar, Yahudi evlerini yakıp, yıktılar bu dehşet verici ayaklanma tam "18 gün" sürdü ve nihayet, İstanbul muhafızı olan İshak Paşa'nın Yeniçerilere dağıttığı altunlarla ancak bastırılabildi.**

Bütün bu vak'alar zuhur ederken, babasının vefat haberini zamanında alabilen Şehzâde Bâyezid maiyetindeki **"4.000 askerle"** Amasya'dan yola çıkarak, 9 günde Üsküdar'a gelerek, bir çırpıda vaziyete el koyup: **"22 Mayıs 1481"** tarihinde Osmanlı tahtına çıktı.

Cihan tarihinin en büyük şahsiyetlerinden birisi olan Fâtih Sultan II. Mehmed Hân Gazi, "Dahice planladığı muazzam bir fikrin ana hatlarını tahakkuk ettirebilmiş olduğu halde, alçakça bir suikaste kurban gittiğinden, ikmâline ömrü vefa etmemiş ve kalanını tamamlayabilmek kendisinden sonrakilere kalmıştı!..

ÖLÜM HABERİNİN YANKILARI!..

Fâtih'in ölüm haberi: (La Grande Aquila é Morta!) - "Büyük Kartal Öldü!) nâmesiyle Avrupa'ya gittiğinde; bütün Batı Dünyası'nda toplar atılmış şenlikler yapılmıştı.

Ne var ki, Batı Dünyası'nın sevinci geçici olarak ve tüm tasavvurları, beyinlerinde çivilenip kalacaktı... **Çünkü, Türk Milleti'nin; ebediyen şükran ve minnetine kavuşabilme şerefine erişmiş bulunan bu mümtaz şahsiyet ve büyük Hâkan: Osmanlı-Türk Devleti'ni sağlam temeller üzerine oturtulmuş bir muhteşem İmparatorluk vaziyetine getirerek, emin ellere teslim etmiş; kendisinden sonra gelen Hükümdarlar ise; tüm cihana Türk güç ve kuvvetini bitmez tükenmez enerjisini, yeniden göstererek, Viyana Kapuları'na dayanmış; "Ak Denizi bir Türk Gölü" hâline getirerek, Avrupalılar'ın heveslerini kursaklarına tıkamışlardı.**

ÂLİ OSMAN KANUNNÂMESİ VE DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ!..

Nâçiz eserimizin başlarında **"Fâtih Kanunnâmesi"**nde; **"Padişah'ın biraderlerini "Şehzâdeler" öldürtebilme hakkı" mevzuunda yer yer mezkûr meseleye temas etmiştim.**

Şehzâde değil, her kim olursa olsun; "Herhangi bir ferdi ikbâl hakkı için katlettirmek", tabii ki doğru değildir. Ancak, hemen her vak'anın, her icraatın ve her kanunmâmenin kendi asrı ve kendi döneminin icaplarına göre değerlendirmek ve bu mihvâl üzere herhangi br fikre sahip olup: **"Doğru veya yanlış"** kararına varmak. Yegâne usuldür ve elzemdir. **Aksi taktirde, kendi yaşadığınız devrin size vermiş olduğu inanç ve değerlendirme çerçevesinde bir fikre varır iseniz ve böylece yanlışların en büyüğünü yaparsınız!..**

Fâtih Kanunnâmesi'nin bir bütün olarak neyi ifade ettiği ve nasıl bir hukuk anlayışı ile kaleme alındığını en âlâ şekilde ifade eden ve değerli eserinde bu nokta için sayfalar ayıran sayın, **Sâmiha Ayverdi**'nin, **(EDEBİ VE MANEVİ DÜNYASI İÇİNDE - FÂTİH)** adlı eserinin "169"uncu sayfasında şöyle buyurmakadır ki, aynen geçiyoruz:

(Fâtih'in medeni bir topluluk kalıbına soktuğu cemiyeti, dört taraftan sağlama bağlarken, kanun yoluyla da teşkilât ve tahkîmat semtine gitmemesi beklenemezdi. "Onun bıraktığı sulh eserleri arasında kanunnâmesi ehemmiyetlidir."

Fâtih, kanunlaştırıcı olarak diğer Osmanlı Padişahları'ndan farklı bir mevki tutar.

Ondan evvel Osmanlılar bir devletten ziyade bir ordu halinde idi. Fâtih'tir ki, devlet müesseselerini sistemleştirerek ve kanunnâmesiyle idareye yeni bir nizam vererek, Hükümetini sağlam bir temele dayadı. Fâtih'in kanunnâmesi, Osmanlı Devleti'nin anayasası, Teşkilât-ı Esâsiye Kanunu idi. Dünyalık bir kanundu ve başlıca üç kısma, o zamanın tâbiriyle, "Üç Devlet Kapusu"na ayrılıyordu:

1- Devlet erkânının sıra ve mertebesi, yani umumiyetle memur kadrosu ve idare teşkilâtı.

2- Âdetler ve Teşrîfât.

3- Ceza ve vergi işleri.)

Şehzâdeler meselesine gelince, Sultan Fâtih'in mezkûr maddeyi Kanunnâmesi'ne almasında ve böyle bir kanuna ihtiyaç hissetmesinde; ilk bölümde zuhur eden hadiselere ve şehzâdeler'in taht kavgası vak'alarını dikkatle okuyanlarımız, bunun ne yaman bir zaruretten doğmuş olduğunu açıklıkla görebilirler!..

Şehzâdeler kavgasında; her iki tarafça savaş meydanlarına sürülen orduların biribirlerini kırıp geçmesi ve böylece nice kardeş kanının nehirler gibi akması, hem Osmanlı tahtını ve hem de Osmanlı halkını, zayıf düşürmekte ve böylece hasım devletler bu uğursuz gidişi daha da körükleyerek, Osmanlı-Türk Devleti'nin sükûta doğru sürüklenmesine keyifle bakmaktaydılar...

Şehzâdeler hakkındaki kanundan sonra ise bu uğursuz gidiş bir şekilde son bulmuş ve binlerce Türk evlâdı yerine sadece birkaç Şehzâde ile mesele hâl yoluna sokulmuştur.

Denecektir ki: **"Bunun bir başka yolu yok mu idi?.."**

Cevabımız: **"Evet yoktu!"** olacaktır. Zira; Şehzâde olmazsa, Hanım Sultanlar, o da olmazsa, Vezâret makamında bulunanlar vs. Bu uğursuz kavgayı bir başka boyutta sürdüreceklerdi ve zaten Osmanlı tarihine bakıldığında niceleri görülebilir!.. **Bunda asıl sakatlık devletin henüz tam oturmamış ve genç bir devlet oluşuyla birlikte, Türk Boyları arasındaki çekişmelerin meydana getirdikleri tezahürlerdir. Şehzâdeler ise, bu meselede birinci derecede değerlendirilecek kozlardı ve rakip tarafın en tesirli silahı durumundaydı!..**

Kaldı ki, başka devletlerde gizli ve entrikal cinayetler usulü ile taht uğruna nice canlar yanmıştır... Dünya tarihini okuyanlar bu durumu iyi bilirler!..

Sultan Fâtih'in, Kanunnâmesi'nde: (Osmanlı Hanedanında Pâdişahlığın, "babadan büyük oğula kalacağını" ve Pâdişah'ın Devlet selâmeti, âlem nizamı için, kardeşlerini idam ettirebileceğini) kayda geçmesi, Kanunnâmede de buyurulduğu gibi: (Devletin bekâsı ve milletin bütünlüğü gayesiyle irade edilmiştir.)

Ayrıca, Türk Boyları arası çekişmelerde, Osmanlı Türkleri'nin her daim müttefiksiz kalması ki, bu tarihen sabittir. Osmanlı Padişahları'nın aşırı tedbirlerle devleti koruyabilme eğilimlerine giriştikleri de bilinen bir ayrı gerçektir. Kaldı ki, Sultan Fâtih'in, mezkûr kanunnâmeyi hazırlayıp tedvin **"toplu hâle sokmak"** ettirdiği dönemin Vezir-i â'zam'ı, meşhur Karamânî Mehmed Paşa idi ve "Kanunnâme-i Âl-i Osman"da Şehzâdelere yazılacak elkab **"saygı duyulan isim"** numunesi gösterilirken, Vezir-i â'zam'ın gayretkeşliği ile **"Şehzâde Cem"**in isminin zikredilmiş olması ve bu kayda Padişah'ın ses çıkartmamış olması: **"Karamânî Mehmed Paşa'nın, Fâtih'in Şehzâde Cem'in ziyade sevmesinden istifade ederek, vaziyeti istismar etmiş olduğu."** cümle kaynaklarca malûmdur, yani bu meselenin ayrıca tetkiki hem de temelden tetkiki, tarihe hizmet açısından katiyetle elzemdir.

Zira, Vezirler arası çekişmeler ile Türk Boyları arası çekişmeler, Osmanlı Devleti'nin her daim birinci derecede rahatsızlığına sebep olmuştur.

Meselâ, okuyabildiğimiz kadarı ile Osmanlı tarihçilerinin ve günümüzdeki Osmanlı tarihi uzmanlarının hemen birçoğu: İsteyerek veya istemeyerek, asırlar sonra ve de günümüz Türkiyesi'nde hâlâ sürdürmekte berdevamdırlar. Hem de tamamen haklı olduklarına ciddi şekilde inanarak!..

Çoğunlukla denir ki: (Filanca Paşa'dan sonra Vezaret makamına hep **"Dönmeler ve Devşirmeler"** geçmiştir vs. Ancak, bunun asıl sebebini söylemekten de çekinir ve her daim meselenin bu yönünü es geçerler. Çünkü, şayet bu yönüne dokunacak olurlarsa, dönme, devşirme dediklerinden ziyade kendileri kabahatli duruma düşeceklerdir!..)

Bu hususta sadece **"Karaman Oğulları"**ndan söz etmemiz yeterlidir sanırız. Şöyle ki: Padişah'ın **"programlı ve sistemli"** hareketlerine yıllar yılı mani olmaya çalışmış ve Osmanlı Devleti'nin başına dert olmaktan bir türlü vazgeçmemişlerdir. **Daha doğrusu diğer Türk Boyları: "Oğuzlardan Kayı Aşireti"ni hiçbir zaman tam mânâda Türk saymamış ve her daim hasım olarak görmüşlerdir.** Meselâ: **Ak Koyunlular,** Osmanlılar'a **"Dağlı"** demiş her daim küçümsemiş ve hiçbir zaman samimi hareket etmemiştir. Keza, **"Karaman Oğulları"** da aynı düşüncelerle hareket etmişlerdir. **Halbuki, adları geçen bu iki Türk Devleti, Osmanlı'yı yok etmeyi düşüneceklerine, birlikte hareket edecek olsalardı, herhalde Cihanın haritası bir başka şekil almış olurdu!.. Ne var ki, tam aksi olmuş ve İmparatorluk kurabilecek kapasitede bir kabiliyete sahip Osmanlı'nın her daim karşısına çıkarak engel teşkil etmişlerdir.** Nitekim, Karaman Oğulları'nın Osmanlı Devleti'ne karşı birtakım hesaplar içinde olduğunu öğrenen **Fâtih Sultan II. Mehmed Hân Gazi** şu tarihi mısraları sunmuştur:

"Bizümle saltanat lâfın edermiş ol Karâmânî

Hudâ fursat verürse ger karâ yîre karam âni"

Günümüzün **"Osmanlı Tarihi"** uzmanlarından ve değerli tarih hocalarımızdan **Prof. Dr. İlber ORTAYLI,** Osmanlı-Türk İmparatorluğu bahsinde açık olarak şöyle buyurmuştur:

– **"Osmanlı'da azınlıklar değil, milletler vardı."**

Yani üst kimlik, **"İslâm kavimleri"**nin olmasıyla birlikte, diğer **Hıristiyan** veya **Yahudi** kavimlerin de kendilerine göre kimlikleri kanun hükmü altındaydı.

Zaten İmparatorluğun özellikleri de bu noktada başlar ve bu hususun en âlâ şekilde uygulanmasıyla, İmparatorluk Devleti'nin ömrü de uzun ve güçlü olur.

Ne yazık ki, ülkemiz içinde çevrilen binbir entrika neticesi; asırlarca birlikte iç içe yaşamış bulunan insanlarımızın yekdiğerine hasım durumuna gelmesine sebep teşkil etmiş ve yine ne acıdır ki, günümüzde dahi bu iğrenç oyunun hakiki çevresi görülememekte: (Sen, Ben!) kavgası sinsice sürüp gitmektedir.

Bizim bu husus üzerinde ziyade durmamızda asıl gaye: **Türk insanının "üst kimlik" meselesinde daha gerçekçi hareket ederek, hamaset değerlendirmelerin dışında olarak, hemen her Türk vatandaşına aynı hakkı tanıması ve Türklüğü "sevgi ile benimsetmesi"nin elzem olduğunu belirtebilmektir. Ülkemizdeki "Millî Bütünlük" inancının temelinde bu yatmalı, bu inanç çerçevesinde hareket edilmelidir. Ve zaten yüce Önderimiz, Gazi Mustafa Kemal'in arzu ve isteği de bu paralelde idi: Merhum Agop DİLAÇAR'ları vs. bu görüş çerçevesinde değerlendirip, görevlendirmişti.**

FÂTİH SULTAN II. MEHMED HÂN'IN (ŞAHSİYETİ-DEVLETÇİLİĞİ VE ESERLERİ)

Cihan Hükümdarı, Fâtih Sultan Mehmed Hân Gazi'nin: **"Şahsiyeti, Devletçilik anlayışı ve eserleri"** bahsine geçmeden. İlk O'nun mensubu bulunduğu Hanedan'ın kimlerden olduğu ve nasıl bir ülküye inanıp, hizmet etmiş olduklarını cüz'i de olsa belirtilmesinin mevzumuzun muhtevası açısından lüzumludur inancındayız!..

Zira, **"Sultan Fâtih'in haşa vâlidesinden başlayıp, II. Selim'in; hamamlarda seks partileri düzenleyip, afyon tüttürerek, şarabını lıkır lıkır içer"** bir Padişah olarak taktimden sonra, diğer Padişahlara da çeşitli iğrenç yakıştırmalardan geri kalmayan bazı zavallıların hiç mi hiç vicdan azabı duymamaları, bizleri gerçekten ziyade üzmektedir!..

Osmanlı Devleti'ni kuran, Uç Beği Osman Gazi; Soyca "Oğuz Hân"a bağlanır. Yazıcıoğlu'nun "Selçuknâme"sinde: (Câm-ı Cem Âyin'de, Düsturname-i Enveri)de; "Oğuzlar"ın, "Kayı Boyu"na mensup oldukları açıklanıyor.

Osmanlılar'ın ilk aşiret devirleri hatta Beylik kurdukları zamanların tarihi pek karışık olup; "eldeki malûmatın mühim bir kısmı sonradan yazılmış eserlere dayanmaktadır."

Osmanlı Devleti'ni kurmuş olan ailenin, tarihi kayıtlarla etnik incelemelere ve gelenekler ile mevcut "damgalarına" göre, Oğuzlar'ın sağ kolu olan "Günhân Kolu"nun, "Kayı Boyu"ndan oldukları tahakkuk etmiştir.

Orhan Gazi'nin (1258-1326) Sikkesi Osmanlılar'ın ilk sikkesi olduğuna göre, şüphe götürür tarafı kalmaz.[1]

1- Ord. Prof. İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI (OSMANLI TARİHİ), cilt: I, sayfa: 97-98-99.

Prof. Paul Wittek, (OSMANLI İMPARATORLUĞU'NUN DOĞUŞU) serlevhası kitabında: Osmanlılar'ın **"Kayı'lar"**dan ve hatta **Oğuzlar'**dan olmadıklarını iddia edecek derecede ileri gitmiştir. Lâkin, mezkûr kitabı **"Türkçe'ye tercüme eden"** sayın **Fahriye Arık** ise, eklediği dipnotlarında meseleyi halletmiş, dahası merhum, **Fuat Köprülü**'nün ilmi delillerini teyid etmiş ve bu buluşla; **Osmanlılar'ın "Kayı'lar"dan oldukları kesinlik kazanmıştır.**

Ancak buna rağmen, Osmanoğulları'nın; **"Kayılar'dan ve hatta Oğuzlar'dan olmadıklarına"** dair iddialar, günümüzde bile sürüp gitmektedir!..

Bunun asıl sebebi ise şudur: **(Osmanoğulları Hanedanı, gayet kısa bir dönem içinde, hiç mi hiç beklenmedik bir dinamizmle, göz kamaştıran dev bir İmparatorluk tesis edebilmiş olmasından kaynaklanmaktadır.)**

Dahası bu muhteşem İmparatorluğu'nun bir "Türk Boyu" tarafından kurulabilmiş olması vs. "Doğu'da da, Batı'da da gayr-ı Türk" hemen her devletin haset duymasına başlıca amil olmuş ve "Gayr-ı Türk" unsurları ziyade kudurtmuştur!..

Ne var ki, "azınlıkta olsalar da" bizler de çıkabilen birtakım sivri akıllı fanatikler; hamaset duygularla meseleye eğilip, yabancı tarihçilerin art niyetlerine istemeden ortak koşmakta ve onların ileri sürdükleri iddialarını, doğrulama talihsizliğine düşmektedirler!..

Hiç düşünülmemektedir ki; Selçuklu-Türkleri'nin, "Malazgirt Meydan Muharebesini" (Ms. 171) kahredici bir zaferle noktaladığı andan başlayarak, Osmanlı-Türkleri'nin "Bizans'ın Fethini" gerçekleştirmeleriyle, "Türk hâkimiyeti"nin süratle yayılmaya başlaması vs. Türk milletinin Cihan Emperyalistleri'nin boy hedefi durumuna gelmelerine başlıca sebep teşkil etmiştir ki, hâlâ değişen hiçbir şey yoktur...

Ancak, bir türlü aklımızın eremediği bir ikinci şık da: (Osmanlılar'ın hemen her fırsatta, bizlerden olan bazılarının boy hedefi durumuna gelmeleridir!..)

Bu niçin böyledir?!.. Hz. Allah'dan sonra, aziz milletimize emsalsiz güzellikleri bulunan bir ülke ve muhteşem bir İmparatorluk bahşetmiş oldukları için midir?..

Şu husus aslâ unutulmamalıdır ki: **(Başı çeken, güçlü ve son derece parlak bir zekâya sahip olamazsa; kabile veya millet, hiçbir olumlu netice elde edemez.)** Nitekim, **"Lider vasfına hâiz Padişahlar dönemlerinde, aziz milletimiz, Cihan tarihine altun harflerle geçen parlak destanlar yazabilmiştir."**

Keza **"İstiklâl Harbimiz"**de de yüce Önderimiz **Gazi Mustafa Kemal Paşa, "Liderlik vasfı ile aziz milletimize destanlar yazdırıp, zaferden zafere koşturabilmiştir."**

Yüce milletimizin: (Atasız, tarihsiz ve lidersiz) kalabilmesini sağlamak kastı ile hareket eden birtakım "dış güçler." Hepimizin de bildiği gibi: **(Yüce önderimiz ve son güvencemiz; "Gazi Mustafa Kemal Paşamızı" da birtakım, isnatsız ve alçakça iftiralarla; Aziz milletimizin gözünden düşürmeye çalışmakta ve bizleri tamamen başsız bir gövde şekline sokmaya çalışmaktadırlar!..)**

Dolayısıyla, "Bizleri biz yapan, eşsiz ve emsalsiz atalarımızın ve diğer değerlerimizin, en cüz'i bir çizik dahi almamaları için, var gücümüzle mücadele etmeli ve her ân; her nevi provokasyonel saldırılara karşı hazırlıklı olmalı ve bu gibi hareketlere aman vermemeliyiz!.."

Osmanlı-Türk tarihini yeterince bilenler: (Osmanoğulları'nın her daim **"Türklükleriyle iftihar ettiklerini"** ve bastırdıkları sikkelerde dahi, bu hususu hiç ihmal etmeden ön planda tutmuş olduklarını rahatlıkla tespit edebilmişlerdir inancındayız ve zaten bu inancımızı kesin doğrulayan münevverlerimiz de çok şükür mevcuttur.)

Osmanoğulları Türk değildi diyenler, bu iddialarını; **"ya yeterince bilgileri olmadığından veya bile bile provoke etmekte ve böylece "yabancı çiyanlara" çanak açmaktadırlar!.. Bizce bunun bir başka izah tarzı yoktur diyebiliriz!.**

Başından itibaren muazzam bir İmparatorluk Devleti tesis edebilmeyi esas almış bulunan Osmanlılar, devlet mekanizmalarını da bu mihvâl üzerine kurup, geliştirmişler ve İmparatorluk sisteminin birinci derecedeki direklerinden olan, **"Milletler topluluğu"** mekanizmasını en âlâ şekilde çalıştırılabilir hâle getirebilmişlerdir.

Meselâ: İmparatorluk idaresinin sağlam temeller üzerine oturtabilmek için. **"Millet mevhumu"** yerine; **"Milletler topluluğu"** esas alınmış ve bu meyanda İmparatorluğun **"elit sınıfı"** durumundaki kavmin, yani **"devletin kurucuları vaziyetindekilerin," (üst kimlik)** özellikleri İmparatorluğun mensubu diğer kavimlerin, rahatsız olmak veya kıskanmak gibi duygulara kapılmamaları için, son derece hassas bir muvazenenin dikkate alınmasına bilhassa dikkat edilmiştir.

Osmanlı bu önemli faktörü, **"din kanalı ile"** hâlletmiş ve böylece **"üst kimlik meselesi": (İslâm dinine mensup olabilme esasına tabi tutulmuştur.)**

Nitekim, **Prof. Dr. sayın İlber ORTAYLI** ki, kendileri: Osmanlı tarihi konusunda, günümüz otoritelerindendirler. Bizim, ileri sürdüğümüz ve bilhassa üzerinde durduğumuz husus hakkında, mülâkatta şu değerli açıklamayı yapmışlardır ki, aynen geçiyoruz:

Soru: **"Osmanlı genel anlamda nasıl bir İmparatorluk?"**

İlber Ortaylı: "Kozmopolit, bu anlamda tarihin son Roma İmparatorluğu, hâkim din Müslümanlık, etnik grup ise Türklük, orduda komuta dili Türkçe'dir. Türk unsurunun ağırlık kazanması için dikkat edilmiştir.

Eyalet ordusunda az miktarda Slav ve Yunan asıllı **"Sipahiler"** var. Yeniçeriler büyük ölçüde **"devşirme"** fakat bunlar süratle ve şiddetle **"İslâmlaştırılıyor ve Türkleştiriliyor."** Komutan idareci olacakları başında bilinen çocuklar ise **Edirne, Galatasaray** ve **Topkapu**'ya alınıyorlar. **"Enderun'a."**

Yukarıda sayın, **Prof. Dr. İlber ORTAYLI**'nın izah buyurdukları gibi. **"Devlet müessesesi"nde uygulanan sistem şekli, öylesine mahir ve adilce uygulanamaktaydı ki, diğer etnik cemaatler asla rahatsız olmamaktaydılar.** Zira; her fert kabiliyeti nis-

betinde olması şartı ile arzu ettiği her hizmette görev alabilmekteydi. Meselâ, bilindiği gibi birçok: **"Paşa, Amiral"** olduğu gibi, vezâret makamına geçenler dahi olabilmiştir.

Diğer etnik cemaatlerden şayet ihanet içinde olan olmuşsa, bu gibi hainler, ön yargı ile yargılanmaz ilk işlediği suçun nevii değerlendirilir ve ona göre cezalandırılırdı. Meselâ, ihanetinin nevii millî değilse, bizzat kendisi cezalandırılır ve mensubu bulunduğu kavmin günahı alınmazdı.

Ancak, **"İslâmi özelliğin"** ağır basması ile Türkler haricinde bulunan İslâmî unsurlar da, İslâm oldukları için, diğer gayrı İslâm kavimlere nazaran, **"etnik üstünlük"** elde ederlerdi.

Nitekim, baştan beri saydığımız faktörler; **Fâtih Sultan II. Mehmed Hân Gazi'nin**, şahsiyetinde de bu görüş kuvvetle yer etmişti. Ancak, üstün zekâsı ve şahsına münhasır meziyetleriyle birleştiğinden, daha bir başka özellik kazanmıştı. Şöyle ki: **(Irki ve dini mevhumları)** bünyesinde öylesine birleştirmişti ki, yalnız İmparatorluğunda değil, aynı zamanda tüm cihanda; **"İslâm hâkimiyetini sağlayabilmek, O'nun başlıca ideali olmuş ve bu uğurda her ne lâzım ise yapmıştır."** Bir başka ifade ile kendisini: **(Tüm Cihana İslâmı müjdeleme ile görevlendirilmiş mü'min hizmetkâr olarak görmekteydi.)**

Nitekim bunun en açık misali, **Uzun Hasan'ın** vâlidesi, **Sâre Hatun:**

– "Hey oğul! Bu Trabzon için çektiğin bunca zahmet nedir?.. diye sorunca, Sultan Fâtih'in cevabı şu olmuştur:

– "Ana! Ana! Bu zahmet din yolundadır!.. Ahirette, Hz. Allah huzuruna çıktığımda: İnayet ola derim.

Bizim elimizdeki kılıç İslâm kılıcıdır, eğer bu zahmeti çekmezsek, bize gazi demek yalan olur!.."

Görülüyor ki, **"Irk"**dan ziyade, **"Dini akideler"** esas alınmakta ve böylece; **"Milletten ziyade, ümmet üzerinde"** durulmaktadır!.. Dahası o çağlarda; **"Hıristiyan ülkelerde"**de vaziyet hemen hemen aynı idi. **Yani, o çağlarda devlet müesssesindeki ana temel "dine ve şeri kanunlara" dayanmaktaydı.** Zira, ne

Doğu'da ve ne de Batı'da **"Milliyetçilik"** gibi bir faktör henüz kök salmış değildi ve ancak, **"Büyük Fransa İhtilali"** ile baş göstermiş ve daha sonra: **"Taçlar, tahtlar ve başlarla birlikte monarşik düzenler peşipeşine yıkılıp, göçeceklerdi!.."**

Görülüyor ki, hemen her mesele kendi devrinin icablarına göre değerlendirilmeli ve ona göre yargıya varılmalıdır. Aksi taktirde tamamen yanlış değerlendirmelerin kurbanı olunur!..

SULTAN FÂTİH'İN KİMLİK ÖZELLİĞİ!..

İlim irfan açısından yeterince nasibini alabilmiş, ilim dünyasına ziyade önem ve değer verdiği, tarihen de sabit bulunan ilim dünyasına ziyade önem ve değer verdiği, tarihen de sabit bulunan büyük Hükümdar, **Sultan Fâtih,** sadece; **"zeki, bilgili ve dehâ deryası olmayıp. Aynı zamanda (seçilmiş bir kişi) oluşuyla da dikkatlere çekmiş bir Zat-ı Şahane idi."**

II. Murad Hân bölümünde okuduğumuz gibi; **Şeyh Hacı Bayrâm-ı Veli Hazretleri,** II. Murad Hân'a hatırlayacağımız gibi şöyle buyurmuşlardı:

– Begim, bu şehri sen alamayacaksın, ben göremeyeceğim. Beşikteki Şehzâde ile bizim köse alacaktır!"

diyerek, **"Ak Şemseddin Veli ile Sultan Fâtihi"** işaret buyurmamışlar mıydı!..

Dahası, Hz. Muhammed Mustafa Efendimiz (s.a.v.)'in tebşir buyurdukları müjdeye nâil olabilmek; onca Müslüman millet var iken, hepsinin içinde Türk milleti ve Fâtih Sultan II. Mehmed Hân Gazi'ye nasip olmamış mıydı!..

FETH-İ MÜBİN

"Konstantiniyye mutlaka feth olunacaktır. O'nun kumandanı ne güzel kumandan ve askeri ne güzel askerdir."

(Hadis-i Şerif)

(28 kere) muhasara edilmiş ki, bunun **(yedisi Araplar)** tarafından uygulanmıştır. Mezkûr vak'aya, **"Yıldırım Bâyezid"** ile **"II. Murad Hân"**ın seferlerini de katacak olursak, hemen hepsi neti-

cesiz kalmış ve ancak (29'uncusunda) Sultan II. Mehmed Hân Gazi muvaffak olabilmiştir ki; **Şeyh Hacı Bayrâm-ı Veli Hazretleri'nin, Sultan II. Mehmed'i işaret buyurmuş olmaları, hem de Sultan Mehmed henüz bir beşik çocuğu iken, bu emsalsiz Hünkâr'ın, "Seçilmiş kişi" olduğunu açıklıkla belirten şüphe götürmez bir belgedir diyebiliriz.**

Hz. Muhammed (s.a.v.) Efendimizin mübarek tebşirlerinden (Hayırlı haber) sonra, mübarek buyruklarına nail olabilmek aşkına harekete geçen tüm İslâm âlemi; **Konstantiniyye**'yi fethedebilmek gayesiyle nice muhasaralar vücuda getirmişlerdi ki; **"Üçüncü Arap Muhasarası"**na iştirak ederek, Bizans surları önünde şehid düşen; **Hz. Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'m "Sancakdarı olabilme şerefine erişmiş, Ebâ Eyyub-ul Ensarî Veli Hazretleri'nin medfun (gömüldüğü) bulunduğu mahali buldurmak da yine bu yüce Padişah'a nasip olunmuştur. Vak'a aynen şudur:**

Günümüzde; **"İslâm Hıristiyan"** nice insanın ziyaretgâhı olan, meşhur **"Türbe ve Camii"**nin bulunduğu mahaldeki kabir, rivayet edilir ki: (**Feth-i Mübin**)in tamamlanmak üzere olduğu günlerde **Sultan II. Mehmed Hân,** her daim hayır duaları ile feyz aldığı ve de sonsuz saygı duyduğu velisi, **Ak Şemseddin**'e rica ile **Hz. Peygamber (s.a.v)**'in Sancakdarı, **Ebâ Eyyüb-ül Ensârî'nin kabrini keşfetmesini ister.**

Bir gün cezbe, (Hz. Allah c.c. aşkıyla kendinden geçmek) hâlinde iken, Haliç Koyu nihayetinde bir koru'yu göstererek:

– "Müjde Padişahım! Alemdâr-ı Resûl Ebâ Eyyüb-el-Ensârî bu mahalde medfundur!"

diyerek; Koru'ya girip bir yere seccadesini serip iki rekât namaz kılar. Selâm verdikten sonra tekrar secdeye varır ve bir müddet uyuyor gibi secdede kalır. Bu vaziyet görenlerden bazıları: "Efendi kabri bulamadı, hicabından uykuya vardı!.." demeye başlarlar. **Ak Şemseddin Veli** ise bir saat sonra secdeden başını kaldırıp:

– "Padişahım! Hikmet-î Hüdâ, seccademizi, kabr-i Eyyûb üzerine döşemişler! Hemen şu mahâli kazsınlar!"

deyince, **Ak şemseddin**'in dervişlerinden üç kişi ile bizzat **Sultan II. Mehmed Hân,** seccadenin döşendiği yeri kazmaya başlarlar. Üç

zürra: **"Ekilmiş toprak parçası"** derinlikte bir dört köşe somâki: (Kızıl veya yeşil renkte damarlı ve gayet sert mermer) çıkar ve üstünde kûfî hat: **"Hâzâ kabr-i Ebâ-el-Ensârî"** kitabesi okunur."[1] Taş kaldırılınca, safranla boyanmış kefeninin içinde **Hazreti Eyyûb'**ün cesedi, ter-ü tâze zuhur eder: **"Sanki henüz ruhunu teslim etmiş misali!.."** Mevtanın, sağ eline bir tunç mühür mevcut imiş. Taş tekrar yerine konur, kapanan kabrin toprağı; **"tevhid ve zikir ile doldurulur ve feth-i mübin tamamlandıktan sonra ise; "Türbe ile Camii'nin inşaasına başlanır.)**

Mevzubahis Türbe ile Camii'nin inşaası ile birlikte, Eyyûb semtini bir an önce mamur hâle getirilebilmesi gayesiyle: **"Camiiler, Mescitler, Medreseler, Hanlar, Hamamlar, İmaretler, Çarşılar ve Pazarlar"** kurularak gönlümüzde kendi başına koca bir şehir hâli almış bulunan muazzam Eyyûb ilçesi meydana getirilir ve İstanbul'a iskân için getirilen göçmen ahâliden, Bursa sakinleri, mezkûr mübarek semte yerleştirilir ki, bütün bunlar; başta Sultan Fâtih olmak üzere: **"Vezirler, âlimler, hayır sahipleri, gaza yoldaşlarının himmetiyle meydana getirilebilmiştir."** Dahası bu müstesna şahsiyetler, Sultan Fâtih'in arzu ve iradesi doğrultusunda; şehr-i İstanbul'u bir bütün olarak, İslâm ve Türk eserleriyle donatmışlar: **(Belde-i Konstantiniyye, belde-i İslâmbol olabilmiştir.)**

Bu mevzuda rahmetli **Reşad Ekrem Koçu,** pek değerli eserlerinde **(FÂTİH SULTAN MEHMED)** şu değerli satırları düşmüşlerdir ki, gerçekten kayda değer satırlardır. Aynen geçiyoruz:

(İki yıla yaklaşan bir ayrılıktan sonra İstanbul'a dönen Sultan Mehmed'in gözüne çarpan ilk hususta; **"Sahiller, vadiler, sırtlar ve tepeler üzerindeki büyük şehre serpilmiş ahşap veya kârgir, tahta veya taş minareli camiiler ve mescitler olmuştu."** Bunların hepsi, kendisiyle beraber İstanbul cenginde bulunmuş onlanların hayratı idi. İsimlerini kaydedelim, rahmete vesile olur:

"Toklu İbrahim Dede-Gazi, Arabacı Bâyezid Ağa, Çoban Ali Fakih, Derviş Ahmed Âşıkî, Sultan Mehmed'in satırlarından: "Vezirlerin yanında giden asker" Uzun Şüâ: "Bir men-

1- (FÂTİH SULTAN MEHMED), yazan: Reşad Ekrem KOÇU, sayfa: 178-179.

kıbeye göre, "Ayasofya'daki pençe nişanının sahibi" Kiremitçi Mehmed, Cerrah İshak Efendi, Sarı Timur, Muhteseb İskender, Kız Ahmed, Kazancı Sâdeddin, Kasab İlyas, Karıştıran Süleyman Beğ, Hacı-Küçük, Silâhtar Ahmed Ağa, Kâtip Kasım, Molla Âşıkî, Kapucubaşı Muslihiddin, Molla Kestel, Kırımlı Molla Şeref, Molla Hüsrev, Mustafa Çavuş, Buharalı Hoca İshak, Yavaşça Şahin, Topçubaşı Hacı İlyas, Yıldız Dede, Kasım Çavuş, Evlicebaba Veliyyüddin, Otakçıbaşı Hüseyin Ağa, Fethi Çelebi, Mehmed Beğ, Handan Ağa, Sekban Yakup, Şeyh Davud, Şeyh Süleyman, Soğancıbaşı Sinan, Sarı Musa, Hoca Ferhad, Çakır Ağa, Derviş Mirza Baba, Softa Sinan, Avcıbaşı Mehmed Beğ, Akşemseddin, Satırcıbaşı Mehmed Ağa, Aksekili Kemâlettin, Hoca Hayreddin, Başıçı Hacı Mahmud, Topçu Süleyman, Bıçakçı Hayreddin, Balaban Ağa, Pirinççi Sinan, Timurtaş, Kıllı Yusuf, Saman Emini Sinan, Hacı Bâyram Kaftanî, Cerrah Ali, Sancakdar Hayreddin, İmam Ali, Ekmekçi Muhiddin, Taht Kadısı Mehmed Efendi, Molla Güranî, Şehsüvar Bey, Ekmekçi Ali vs."

Bu ilk hayır sahiplerini; Fâtih'in devri Vezirlerinden: (Mahmud Paşa'nın, İshak Paşa'nın, Rum Mehmed Paşa'nın, Karamânî Pir Mehmed Paşa'nm; Büyük Camii'leri, Medreseleri, Hanları, Hamamları bir diğerini takip edecekti...)

BİR GARİP CAN: YÂ VEDUD SULTAN VE ERENLERDEN: (HOROZ DEDE)

Bizans'ın fethinden, günümüze kadar, asırlardır dilden dile dolaşan ve İstanbul'un bazı semtlerine de damgalarını basarak, adlarını kazıtabilmiş son derece enteresan canlar vardır ve bu merhum zatların adları; birtakım garip ve cevabı meşgul vak'aların zuhuru ile efsaneleştirilmiştir!..

Kadim İstanbul halkının **"manevi kahramanları"** sayılan bu efsanevi şahsiyetler, kadim İstanbullular tarafından bir nevi **"Evliyalaştırılmıştır"** ve bu muhterem zatlara karşı mânevi sevgileri ve saygıları ise hududsuzdur.

Yukarıda özetle tanıtmaya çalıştığımız bu muhterem ve saygıdeğer yatırların değer hanelerinin de az, çok bilinebilmesi için içlerinden sadece ikisinin hikâyelerini özetle geçiyoruz ki, bu değerli kimseler: **"Yâ Vedud Sultan"** ile yine onun kadar sevilmiş, **"Horoz Dede"**dir. Her iki merhumu seçmemizin başlıca sebebi ise ikisinin de fetih vak'ası ile bağlantılı olmalarından kaynaklanmıştır.

Sırası gelmişken şu noktayı da belirtmek isteriz ki, bilhassa **"yatırlar bahsinde"** elzem olan bir husustur!.

İstanbul'un kadim halkı, asırlar boyu: **(Evliyay-ı muazzama ve birçok yatırları ile âdeta iç içe yaşamış ve onlara karşı her daim saygı duymuştur ki, bu özellik kadim İstanbullular açısından hâlâ geçerlidir.)**

Ancak, günümüzde zuhur eden (2003) bazı batıl inançların kölesi hiçbir zaman olmamış ve bu saygısını ifrat derecesine asla getirmemiştir. Yani: **"Mevtadan meded bekler duruma hiçbir şekilde düşmemiştir."**

Bilindiği gibi, şehr-i İstanbul, asırlar boyu bir Pay-ı Taht beldesi olduğu kadar, bir de, "Evliyay-ı muazzama" şehri olarak da dikkatleri çekmiş bir koca tarihi beldedir.

Dolayısıyla (bir Romalı'nın, bir Floransalı'nın bir Madritli'nin; **"kendi yatırlarına, kendi efsanelerine ve efsanelerinden aktarılmış bazı hikâyelerine nasıl saygı duymakta ise"** bir İstanbullu da aynı hakka sahiptir: Ne bir eksik, ne bir fazla. Üstelik günümüzde bu gibi ziyaret mahalleri hayli de yabancı turist çekebilmektedir.)

İstanbul yatırları hakkında ahkâm kesilirken, meselenin bu yönünü de dikkate almak elbette ki, elzemdir. Çünkü, kadim İstanbullu hiçbir zaman **"hurafeci olmamış ve olmasına da imkân yoktur."** Onlar: **(İslâm'ı ve Hıristiyam)** bütünleşmiş ve de eşsiz emsalsiz beldesinin hemen her nesnesiyle kucaklaşmış ve kısaca bu emsalsiz beldenin aşığıdır.

Şimdi gelelim kayda geçilmiş bulunan iki enteresan vak'aya, rivayet de olsa muhakkak ki, bir gerçek payı vardır!.. **O halde**

okuyalım ve fetih yıllarına ait bu iki muhterem zatın hikâyesini öğrenelim ve böylece fetih günlerinin bir başka yönünü keşfetmiş olalım!..

YÂ VEDUD SULTAN:

Şehr-i İstanbul'un henüz **"Konstantiniyye"** olduğu dönem içinde ve **"Feth-i Mübin"**e yakın günlerde, beldenin içinde **"âşk-ı İlâhî"** ile cezbe kapılmış **"Yâ Vedud Sultan"** adında bir mecnun can varmış ki: Hemen hergün, **"Fetih olmasın"** diye niyaz edermiş, böylece; **"Kale duvarlarının onca top ateşine dayanabilmesine ve muhasaranın uzamasına"** o sebep olmuş muş!..

Fetih günü, Sultan II. Mehmed Hân Gazi, Ayasofya Katedrali'ne girdiğinde, **"Terler-Direk"** mahalinde, İlâhi bir nurun titreştiğini görmüş ve yanına varmış ki; **"Bir beyaz kartal, vücudu kıbleye dönük hâlde yatmakta, göğsünde ise kırmızı ile "Yâ Vedud" yazılı imiş!.."**

Padişah'ın yanında bulunan **"Yetmiş adet"** büyük Evliya buyurmuşlar ki:

– İşte Padişahım! Konstantiniyye'nin Fethini, elliüçüncü günü rica eden ve bugün de ruhunu teslim eden meczup budur."

Bu açıklamanın üzerine, hemen harekete geçen: Âlimler ve salihler cesedi gasletmek istediklerinde:

– "Merhum gasledilmiştir! Hemen defnedin!"

diye bir sadâ gelmiş?!.. Hayret içinde tabuta koyup iskeleye indirmişler ve tabutu bir kayığa bindirmişler ve bu meyanda kayık: **Kürek çekilmeden, yelken açmadan, "Berk-î Hâtıf" - "Kapıp götüren" gibi süzülüp; Eyyûb civarında Ayvansaray dışında karaya yanaşmış!..**

Bakmışlar ki; "Evvelden kazılıp, hazırlanmış bir kabir mevcut ve içinden: (Yâ Vedud!, Yâ Vedud!) diye ses gelmektedir. Meczubu bu kabre defnetmişler.

Günümüzde o semt: **(Yâ Vedud İskelesi)** diye anılır ve sahil boyuncu uzanan caddenin üzerinde de özet hikâyesini okuduğumuz merhum, **"Yâ Vedud Sultan"**ın sembolik kabri mevcuttur.

Merhum **Abdülaziz Hân**'ın vâlidesi merhum, **Pertevniyal Sultan** tarafından oğlunun ruh-i hayatı olarak restore ettirilerek, yeniletilmiştir.

HOROZ DEDE:

Bizans'ın fethi günlerinde muhasara esnasında. Osmanlı-Türk Ordusu'nda, **erenlerden** bir **"Horoz Dede"** varmış. Bu yiğit can'ın başlıca meziyetlerinden birisi; Umum ordunun **"saati olabilme vasfına"** haiz olmasıymış ki, hikâyesi özetle şudur:

(Gece ve gündüz, yirmidört saatte, "yirmidört defa" horoz gibi öter; sesini Haliç Koyu'ndan Marmara Denizi'ne varıncaya kadar cümle erat işitir ve böylece vakitlerini öğrenirlermiş.)

Fetihten sonra, Sultan Fâtih'in **"Sancakdar Ağaları"**ndan **Yavuz Er Sinan Beğ** ki, **"Evliya Çelebi"**nin ceddidir; Unkapanı içinde, **"Sağırcılar Camiî"**ni bu Horoz Dede için yaptırmış.

Horoz Dede vefat ettiğinde, Unkapanı Kapusu dışında cadde üzerinde bir sofaya gömülmüş.

TOKMAK TEPE ŞEHİTLİĞİ:

"Yâ Vedud Sultan" kabrinin gerisindeki tepe, **"Tokmak Tepe"** adını taşır. Fetihten sonra, **Sultan II. Mehmed Hân Gazi; "son umumi hücum şehitlerini"** toplatıp burada defnettirmiştir. Dolayısıyla, mezkûr mahalde; İstanbul'un **"Meçhul Şehitleri"** adına, bir muazzam abide inşaası ile mezkûr şehitler yad edilebilirler!..

CEBEÂLİ KAPUSU:

Muhasara esnasında, Sultan Fâtih'in **"Ekmekçi Başılığı"**nı ifa etmiş ve adı İstanbul halkı tarafından **(Cibâli)** şekline sokulan bu muhterem zât. Adı geçen Kapu'dan şehre girdiği için, kapuya: **(Cebe Âli Kapusu)** adı lâyık görülmüş.

Bahsini ettiğimiz bu değerli zat, aynı zamanda **"Erenler sınıfından"**dır diyebiliriz!..

Cebe Âli merhum; **"Zeyneddin Hâfî Tarikati"**nin müridlerinden olup, ziyade ibadet yapmasıyla da tanınmıştır.

Muhasara esnasında üç beş hamur yoğurucusu ile ekmek yoğurup, bir ağız ekmek atar; sonra fırından nice kere yüzbin; gül pembe misâli **"Hâs ve kar beyaz ekmek çıkarır imiş ki; hemen herkes merak ettiği hâlde, bir türlü sırr-ı hikmetini öğrenememişler?.."**

Son taarruza iştirak eden bu muhterem Can; (Üçyüz kadar, yalınayak, başı açık, göğsü çıplak fukarası ile), Haliç Koyu suları üzerinde yürüyerek ve de "Def ile kudüm" çalarak geçmiş, kalelere: (Allah! Allah! nidalarıyla) saldırmışlar.[1]

Görülüyor ki, **"Kadim İstanbullu"**, hiçbir zaman **"boş saplantılarla"** yatırlarını ziyaret yerine, tam aksi; onların aziz hatıralarını anmak ve bu vesile ile o emsalsiz şehitleri, ululari ziyaretle şereflendirmeyi, mânevi bir borç addetmiştir.

Cümlesine el-Fâtiha!

1- (Kadim İstanbullu'nun mânevi dünyasının birçok mistik yönü vardır. İstanbul'un yatırları: **"İslâm-Hıristiyan"** her iki cenahca da itibar görür. Zira; İstanbul'un evliyaları, yatırları: **"İslâm ve Hıristiyan"** olmak üzere iç içedir. **Meselâ: İstanbullu Hıristiyan'ın bir kulağı "çan sesi" ile dolu ise, diğer kulağı da "ezan sesi" ile doludur.** Ve bu özelliği bir tek İstanbullular bilir ve değerlendirirler. **Ne yazık ki günümüz siyasileri bu pahabiçilmez sihiri bozmuşlardır!..)** (EDEBİ VE MÂNEVİ DÜNYASI İÇİNDE-FÂTİH), Yazan: Sâmiha AYVERDİ.

SULTAN FÂTİH'İN İLME VERDİĞİ DEĞER

Çocukluk yıllarından itibaren son derece mükemmel bir eğitim görebilmiş olduğunu hemen her tarihçi tasdiklemektedir. Ancak, Fâtih'in bütün bilgi ve kudretini: **(Cenâb-ı Hak ve ülkesi halkı için sarfetmiş olması ise): Doğrudan Hz. Allah (c.c.)'ın lütfu ihsanı olan, "karakter yapısı"dır.**

Bu eşsiz dehânın; ilme ve öğrenime vermiş olduğu değer ve duyduğu sonsuz âşk, aynen; büyük Türk filozofu ve **"Doğu'yu, Batı'ya, Batı'yı da Doğu'ya tanıtmakla ün yapmış" Farabi'nin** (MS. 870-950) ilme ve öğrenime duymuş olduğu sonsuz âşk ile ölçülebilir.

Nitekim bu emsalsiz filozof, âşığı ve kölesi olduğu ilim için, şu nezih tanıtımı yapmıştır:

– **"Faziletlerin en büyüğü bilimdir."**

Sultan Fâtih'in, nâçiz inancımız olan "seçilmişliği" babında bir ikinci misâl ise, hocaları ile alâlaklıdır. Zira, hemen her birisi, en az diğeri derecesinde değerli ve bilgedir ve bu emsalsiz hocaların hepsini, tesadüfen yanyana gelmişler şeklinde değerlendiremeyiz. Bu olsa olsa; Cenâb-ı Hakk'ın bir lütfu ihsanı olabilir!..

Bahsi geçen bu bilge hocalar, Sultan Fâtih'i; hemen her alanda eğitmiş ve en âlâ şekilde yetişebilmesini sağlamışlardır ki, mezkûr hocaların hemen her birisi, daha evvel belirttiğimiz gibi pahabiçilmez meziyetlere sahip ulemalardan müteşekkildi: **(Ak Şemseddin, Molla Gürânî gibi emsalsiz dehalardan: "Din ve dil eğitimi" görmüş. Zağanos Mehmed Paşa ile Şahabettin Paşa'dan: "Silâh ve savaş sanatını öğrenmiştir.)** Dolayısıyla bu mübârek zatların bazılarını özetle kayda geçiyoruz:

ŞEYH HACI BAYRAM-I VELİ:

Sultan II. Mehmed Hân, henüz bir beşik çocuğu iken; Bizans'ın ancak onun tarafından fethedilebileceğini, II. Murad Hân'a müjdeleyen **Veli Hazretleridir.**

AK ŞEMSEDDİN-İ VELİ: (MS. 1389-1459)

Tam adı: **"Mehmed Şemseddin Bin Hamza"**dır. II. Mehmed Hân'ın hocası olarak, onu eğiten başlıca şahsiyetlerden olmasıyla birlikte; **"Ebâ Eyyûb-el Ensârî Halid bin Zeyd Hazretleri"**nin metfun bulundukları kabri bulmakla da meşhurdur.

Ak Şemseddin-i Veli Hazretleri: "Tıp ve Eczacılık alanında yoğun ve son derece olumlu çalışmalarıyla, "Lokman-ı Sânî" ünvanına lâyık görülmüş bir hekim ve din bilginidir."

MOLLA GÜRÂNÍ-İ VELİ: (MS. 1416-1488)

Tam adı: **"Molla Şemseddin Ahmed Bin İsmail"**dir. **Sultan Fâtih'**in, çocukluk yıllarından itibaren hocası olmuş, tüm ömrü; velinimetini eğitip, Hak yolunun nurlu aydınlığını işaret buyurmakla geçmiş ve en az; **Ak Şemseddin Veli derecesinde, Sultan Fâtih'in kalbinde yer almış bir büyük velidir.**

MOLLA LÜTFİ: "Sarı Lûtfi" (? - 1494)

Sultan Fâtih'in değer verdikleri ve ilmi ile irşât oldukları, ilim hizmetkârlarından bir ulu şahsiyettir. **"Sarı Lütfi" - "Deli Lütfi"** lâkablarıyla da bulunan bu büyük insana; **"deli"** lâkabı takanların kendisini çekemeyen, haset dolu kimseler olduklarından asla şüphe edilemez.

II. Bâyezid Hân döneminde: **"Eski Yunan felsefesiyle"** ilgilenmesinden dolayı, **"dinsizlikle (!) suçlanmış"** ve **"İbrahim Hatipzâde İzari Çelebi"** ile yandaşlarının, ısrarlarıyla toplanan büyük bir divan: **"İbrahim Hatipzâde İzari Çelebi"**nin gayret ve yargısı ile idama mahkûm edilerek; **"bir yobaz hasetliği"**nin kurbanı olmuştur!..

MOLLA ZEYREK (? - ?)

Aynen diğerlerini kaydettiğimiz gibi, şeref duyarak adını yazdığımız bu muhterem bilge kişinin bütün ömrü ilme hizmetle geçmiş ve Fâtih döneminde ilim erbablarının doyasıya faydalandığı "**maddi ve mânevi**" bolluktan, karınca kaderince nasibini alabilmiş, **Molla Mehmed Zeyrek Efendi, yevmiye olarak aldığı (50 akçe)nin, (20'sini) şahsi ihtiyaçları için sarfeder. Kalan (30 akçeyi) de; müridi olduğu, Hacı Bayrâm-ı Veli Hazretleri'nin fıkarâsına gönderirmiş.**

Bu muhterem âlim zat, Bursa'da müderris "**Dekan**" iken, İstanbul'da Fâtih'in faaliyete geçirttiği medreseye tâyin olundu ve böylece İstanbul'a geldi.

Unkapanı ve Saraçhâne arasında, günümüzdeki Zeyrek Camiî'nin batısında bulunan bir mahalde, "**Pantokrator**" kilisesi mevcuddu ki, Sultan Fâtih, (55. odası bulunan) bu yapıyı, medreseye tahvil ettirmiş ve **Molla Mehmed Zeyrek Efendi**'yi işte bu medreseye müderris kılmıştı ve böylece mezkûr medresede ilmin ışığını talebeler üzerine saçan bu mübarek insan bir gün Padişah'ın huzurunda, Hocazâde ile giriştiği ve bir hafta süren münazarının sonunda mağlûp düşünce, ziyade üzülüp, İstanbul'u terk ederek, Bursa'ya gitmiş ve tüm ısrarlara rağmen bir daha İstanbul'a dönmemiş ve kendisine içtenlikle itibar eden Padişah dahi bu vaziyete hayli üzülmüştü!..

Pantepoptes Katedral ve Manastırı da aynı mahalde bulunmaktaydı ve (1462-1470) yılları arası Fâtih külliyesinin inşaası ile Manastır'm Kilisesi de Camiî'e tahvil edilmiş ve her iki yapı ile birlikte, mezkûr semt de o büyük insanın adını alarak (Zeyrek)'e tesmiye edilmişti.

HIZIR BEY ÇELEBİ: (1407-1458)

Merhum, "**Nasrettin Hoca**"nın torunlarından, "**Kadı Celâlettin Emir Efendi**"nin mahdunudur. **(MS. 1407)** yılında "**Sivri Hisar**"da doğmuş, (1458 yılında) İstanbul'da vefat etmiştir.

Şehr-i İstanbul'un ilk Kadısı'dır. (1452'te Konstantiniyye'nin fethinden sonra) Sultan Fâtih tarafından, "**İstanbul Kadılığı**" göre-

vine tâyin edilmiş ve ömrünün nihayetine kadar bu görevde kalmıştır.

Mevzubahis makam: **"Günümüz izahı ile Vâlilik ve Belediye Başkanlığı arası"** bir konumdadır. Mezkûr makamı işgâl eden zata: **"İstanbul Efendisi"** de denirdi.

Hızır Bey Çelebi: Kuşatma muharebelerinde hayli yıpranmış ve yıkılmış bulunan sur ve şehrin imarı ile bizzat alâkadar olmuş, ayrıca: **"Bâc" - "vergi"** işlerini de bizati kendisi muvaffakiyetle yönetmiştir.

1971 yılında, "İstanbul Belediyesi" tarafından restore edilen, Zeyrek'teki: (Voynuk Şücittin Mescidi'nin haziresinde bulunan kabri de birlikte restore edilmiş ve bir plaketle: "İSTANBUL'UN İLK BELEDİYE BAŞKANI" olduğu belirtilmiştir.

SİNAN PAŞA: (MS. 1440-1486)

(MS. 1440 yılında); **"İstanbul Kadısı",** bilgin ve şair **Hızır Bey**'in mahdunu olarak dünyaya gelmiş, (1486)'da Edirne'de vefat etmiştir.

Annesi tarafından dedesi olan **"Molla Yegân"** da ünlü bir âlim kişi idi. **Sinan Paşa**'nın doğduğu yer kesin olarak bilinmemekte ve **"Bursa, Sivri Hisar veya İstanbul"** gibi çeşitli tahminler ileri sürülmektedir!..

Edirne ve Bursa'da müderrislik yaptıktan sonra, genç yaşlarda bu zorlu görevi en alâ şekilde ifa ettiği dikkatleri çekmiş, böylece, **II. Mehmed Hân**'ın Sarayı'nda, **"Hace-î Sultanî" - "Sultan Hocası"** olmuştur.

Bilge kişiliği ile Saray'da elde ettiği itibar, ona **"Vezirlik rütbesi"** kazandırdı: (1470) ve (1476) yılında, **Sadr-ı Azamlığa** atandı. Ancak, bu âlim insanın süratle yükselmesi, bazılarını rahatsız etmiş olacak ki, hiçbir sebep gösterilmeden Sadr-ı Azamlık'tan azledilip, hapsedildi. Gözden düşmesine sebep olarak: **"Dini inancında, hür bir fikriyata sahip olduğundan dolayı"** denmiş ise de bu sadece söylenti olarak kalmıştır!..

Ancak hapishânede fazla bırakılmaz ve kendisini seven ve destekleyen bilginlerin Padişah'a müracaat ile şefaat dilemeleri sayesinde hapislikten kurtulur ve **"Sivri Hisar"**a sürgün edilir: (1476-1481)

II. Bâyezid devrinde, Vezirlik rütbesi iade edilerek, **"Edirne Darülhadisi"** müderrisliğine getirildi. Bu döneminde: **"Din ve Tasavvufla"** alâkalı Türkçe eserler yazdı.

ALİ TÛSİ: (? - ?)

Zeyrek medresesinin ilk müderrislerinden olan **"Ali Tûsi"**, Sultan Fâtih'in gözde âlimlerindendir. **"Aklî ve naklî bilgilerde ziyade şöhreti vardır."**

Molla Zeyrek, Bursa'ya gittikten sonra medresenin müderrisliğine tâyin edilmiştir. Sultan Fâtih, **Veziri Mahmud Paşa** ile beraber: **"Zeyrek ve bilahare Semâniye Medreseleri"**ne ders dinlemeye gelirdi.

Bir gün. Molla'yı ortaya alarak, sağma kendi, soluna da Mahmud Paşa'yı oturttu. **Ali Tûsi,** Dânişmendlerine - **"Stajyer talebe" "Hâşiye-i şerh-i Adûdî okutuyordu." Hoca şevke gelerek:**

"Neşr-i fezâil ve hall-i müşkilât-ı mesâil" etti.

Fâtih o kadar sevindi ki, kalkıp oturup, Molla'ya "On bin akçe" ihsanda bulundu ve hil'ât giydirdi. Dânişmendlerine **"beşer yüz akçe"** dağıttı.

ALİ KUŞÇU: (? - 1474)

Semerkant'ta doğduğunun bilinmesine rağmen, doğum tarihi meçhuldür... (1474 yılında) İstanbul'da vefat etmiştir.

Timurleng'in torunu; Türkistan ve **Maveraünnehir Emiri,** Ulağ veya Uluğ Beğ'in, **"Doğancıbaşısı", Muhammed el-Kuşçu**'nun mahdunudur.

Uluğ Bey ile Bursalı Kadızâde Rumi'den öğrenim gördü. Bursalı Kadızâde Rumi'nin (1421)'de vefat etmesinden sonra: Uluğ Beğ'in **"Semerkant Rasadhânesi"** başına getirildi.

Uluğ Bey'e Zeyci'nin tamamlanması işinde hayli yardımı dokundu. Kadirşinâs bir âlim olan Uluğ Bey; Zeyc'in[1] önsözünde: **"Ferzend-i ercümendimiz"** yani, **"Şerefli oğlumuz"** kaydı düşerek, **Ali Kuşçu**'nun yardımı için şükranlarını sunmuştur.

Uluğ Bey'in, mahdunu tarafından çıkarılan bir isyan hareketinde öldürülmesinden sonra: (1449). Semerkat'tan ayrılıp, Tebriz'de Ak Koyunlu Hükümdarı, Uzun Hasan'ın yanına vardı ve orada son derece itibar gördü.

Osmanlılarla barış yapılmasına karar veren Uzun Hasan, bu maksatla, bu değerli âlimi, elçi olarak başkent İstanbul'a gönderdi.

Sultan Fâtih ile tanışan bu emsalsiz âlim, ilmi sohbet esnasında Sultan Fâtih'i gayet memnun kılınca, Padişah, kendisini İstanbul'a dâvet etmiş. Dâveti kabul eden Ali Kuşçu ise: Elçilik görevini tam mânâda ifa ettikten sonra, sözünde durarak: Âile efradı ve yüz kişiden müteşekkil maiyetiyle birlikte İstanbul'a gelirken: "Her konak yeri için bin akçe" gibi gayet yüksek bir meblâğ tahsis edilerek, son derece candan bir cömertlikle karşılanmış: **"Ayasofya Medresesi"**nde müderris tâyin olunmuştur.

Önceki sayfalarda kayda geçtiklerimizden ayrı daha birçok değerli ulema; II. Mehmed Hân'ı, dört dörtlük bir hükümdar olabilmesi için, var güçleriyle gayret göstermişler ve bütün bildiklerini öğretebilmek için aralarında âdeta yarışmışlardı denebilir.

O asırlarda, **"Din ve ilim"** mevzuunda söz edilirken, her iki bilimin; **"metodda da, neticede de"** âdeta ikiz kardeş misali olarak değerlendirilmekteydi. Nitekim, o asırlarda bütün cihanda da vaziyet aynıydı; yani Doğu'da da, Batı'da da aynı görüş, bazı nüans farklarıyla paylaşılmaktaydı.

Ve lâkin, Büyük Cihangir için bu husus âdeta temelden farklıydı ve bütün taassuba rağmen, o daha değişik düşünmekteydi zira ufku tahminlerin fevkinde genişti; **"Din ile ilmi"** ayırt etmesini bilmekte, her ikisini de ayrı ayrı kefelerde değerlendirmekteydi ve ilmin hemen her dalı üzerinde hassasiyetle durmaktaydı.

1- "Zeyc veya Zayiçe: "Yıldızların yerini ve heyetini gösteren cetvel."

Ord. Prof. İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI merhum, bu hususta şu değerli kayıtları düşünmüşlerdir ki; **"Osmanlı Tarihi"** bahsinde tam mânâda otorite oldukları, günümüzde de (2003) kabul edilen bu büyük tarihçinin bu hususta ki kayıtları özetle şudur: Sayfa: 151-152.

(Fâtih zamanına kadar Osmanlılar'da **"fıkıh, kelâm, mantık, meânî ve buna müteallik ilimler"** eski İslâmî medreselerde olduğu gibi okutulmuş, fakat müsbet ilimlere karşı pek alâka görülmemiştir.

Fâtih'in cülûsundan itibaren felsefi ve ilmi düşünceler, **"Bu Hükümdar"**m alâkası ile baş göstermiş olduğu görülmektedir.

Fâtih, herhangi din ve mezhebte olursa olsun, ilim adamlarına büyük alâka ve kadirşinaslık göstererek, himaye etmiştir.

Edward Gibbon, Plutarque'ın **"MEŞHUR ADAMLARIN HAYATI"** isimli eseri, Fâtih'in iradesiyle; **"Yunanca'dan, Türkçe'ye çevrilmiştir."**

Fâtih'in Sarayı'nda: **"Biri Lâtince, diğeri Yunanca bilen"** iki kâtip bulunuyor ve bunlar Padişah'a: **"Eski çağlar tarihini"** öğretiyorlardı.

Nitekim, **Plutarque**'den istifade etmesi, **Kritovulos**'un Fâtih'in; **"Büyük İskender ile Pompeyüs'un ve Jül-Sezar'ın hayatlarıyla"** alâkadar olduğunu zikretmesiyle anlaşılıyor.

Berlin Üniversitesi Prof.'larmdan, **"Adolf Deismann":** Topkapu Sarayı'ndaki Fâtih Kitaplığı'nda, yaptığı incelemede, **"585 adet"** gayri İslâmi eser bulunduğunu kaydetmiştir.

(MS. 1685) yılında ve **"Sultan IV. Mehmed (1648-1687) döneminde":** (185 adet kadar **"Yunanca el yazması eser",** Saray Kütüphânesi'nden satılmış. Mezkûr eserler: **XI. ve XV.** asırlara ait olup, Fâtih zamanında elde edilerek kütüphânesine konmuştur.)

Güzel sanatlara karşı da duyarsız olmayan Sultan Fâtih, dünyaca ünlü İtalyan ressamı, **"Jacopo BELLİNİ"**nin **(1400-1464)** büyük oğlu, **"Gentile BELLİNİ"**yi ki, **(1428 veya 1429-1507)** en az

babası derecesinde usta bir ressamdı. (**MS. 1479-1480**) yılları arası İstanbul'da bulunmuş ve bizzat Sultan Fâtih tarafından ağırlanarak, Saray'da ikâmet ettirilmiş ve ayrıca Fâtih'in portresi ile bazı savaş tabloları yapmış ve böylece emeğinin karşılığını ziyadesiyle almakla kalmamış; Fâtih'in portresini yapmış olduğu için ayrıca dünya çapında şöhret yapmıştır. Mevzubahis portre: **"Londra'daki Nasyonal-Gallery"**de bulunmaktadır.)

İlim ve sanat dünyaları ile iç içe yaşarcasına hayatını sürdürürken, diğer taraftan muazzam fütûhât hareketlerine girişip, nice fetihlere damgasını basan Büyük Cihangir, aynı zamanda **"Şehircilik"** mevzuunda da, ne derece mahur bir kişiliğe sahip bulunduğunu, emsalsiz icraatlarıyla meydana koymuştur ki; **Şehr-i İstanbul'un kısa zamanda her açıdan mamur hâle gelebilmesinde, o eşsiz Hükümdar'ın payı büyük olmuştur.**

FÂTİH SULTAN II. MEHMED HÂN GAZİ'NİN VASİYET-İ HÜMÂYÛNU!..

Şehircilik bahsine temas etmişken, aynı zamanda bu örnek insanın: **"Sosyal ve sıhhi açıdan"** da İstanbul insanının dikkate alınmasını bilhassa dikkatlere çekmiş ve bu gayesini vasiyetine geçmiştir.

Buyurun bu ibret levhâsını hep birlikte okuyalım:

Bakınız: **"Fâtih Sultan Mehmed Vasiyeti"** Yazan: Gülçin Telci, "Hürriyet."

SULTAN FÂTİH'İN VASİYET-İ HÜMÂYÛNU

(Ben ki Konstantiniyye Fâtihi abd-ı aciz Fâtih Sultan Mehmed bizatihi alınterimle kazanmış olduğum akçelerimle satın aldığım İstanbul'un Taşlık mevkiinde kâin ve malûmu'hudut olan 136 bap dükkânımı aşağıdaki şartlar muvacehesinde vakfı sahih eylerim şöyle ki:

"Bu gayrımenkulâtımdan elde olunacak nemalarla İstanbul'un her sokağına ikişer kişi tâyin eyledim."

Bunlar ki, ellerindeki bir kap içerisinde "kireç tozu" ve "kömür külü" olduğu halde günün belirli saatlerinde bu sokakları gezerler. "Bu sokaklara tükürenlerin, tükürükleri üzerine bu tozu dökerler ki," yevmiye 20'şer akçe alsınlar."

Ayrıca 10 cerrah, 10 tabip ve 3 de yara sarıcı tâyin ve nasip eyledim. Bunlar ki, ayın belli günlerinde İstanbul'a çıkarlar bilâ-istisna her kapuyu vuralar ve o evde hasta olup olmadığını soralar; var ise şifası, ya da mümkün ise şifayab olalar. Değilse kendilerinden hiçbir karşılık beklemeksizin Darülaceze'ye kaldırılarak orada salâh bulduralar.

Mazallah herhangi bir gıda maddesi buhranı da vâki olabilir. Böyle bir hâl karşısında bırakmış olduğum, "100 silâh, ehli erbaba verile.

Bunlar ki, "hayvanat-ı vahşiye"nin; "Yumurtada veya yavruda olmadığı" sıralarda Balkanlar'a çıkıp avlanalar ki, zinhar hastalarımızı gıdasız bırakmayalar.

Ayrıca, külliyemde bina ve inşâ eylediğim imarethânede, şehit ve şühedânın harimleri ve Medine-i İstanbul fukarası yemek yiyeler.

Ancak, yemek yemeye veya almaya bizzâtihi kendûleri gelemeyûp yemekleri güneşin loş bir karanlığında ve kimse görmeden, kapalı kaplar içerisinde evlerine götürüle.)

FÂTİH SULTAN II. MEHMED HÂN GAZİ'NİN KURDUĞU MUAZZAM İMPARATORLUĞA KAST EDEN HAİN İBLİSLER

Cihan Padişahı, Sultan Fâtih, hemen her başarının müsbet ilmin ışığına muhtaç olduğunu kesinlikle bilen bir eşsiz dehâ olarak, çıktığı seferlerde dahi, ilim adamlarından uzak kalmak istemez ve bir kısmını beraberinde götürür; bazan heyet hâlinde, bazan da tek tek yanına alır ve gittiği yerlerde fırsat zuhur ettikçe, onlarla ilmi sohbetlere girişiği kaynaklarca malûmdur.

Ne var ki, bu üstün vasfının hikmetine bir türlü varılamamış, cehaletin çukurundan bir türlü kurtulamayan birtakım sözde münevver, sözde âlimler: Bin bir zahmet ve bin bir meziyetle gerçekleştirebildiği "Cihan-Türk İmparatorluğu"nun, kademeli şekilde yıprana yıprana, yoklara doğru kaymasına bizzati sebep teşkil etmişlerdir!..

Mevzubahis talihsizliğin başlangıç noktası ise; Fâtih'in vefatından sonra Osmanlı tahtına yanlış bir Şehzâde'nin geçirilmiş olmasıyla başlar.

Şöyle ki, **Sultan Fâtih** hemen her meselede olduğu gibi, kendi hâlefini seçme meselesinde de en isabetli kararı vermiş ve küçük mahdunu **Şehzâde Cem**'i seçmişti. Zira; Şehzâde Cem, saltanatına olduğu kadar, sistem ve metodlarına da sahip olabilecek kaabiliyette, yani kendine benzer bir Padişah olabileceğine kanaat getirilmiş ve bu değer verdiği küçük Şehzâdesi'ne, veliahd gözü ile bakmaya başlamıştı. Nitekim, **Sultan Fâtih**'in bu hususta da yanılmamış olduğunu, Sultan II. Bâyezid Hân'ın saltanat devrinde görmekteyiz. Şöyle ki: (**Sultan II. Bâyezid, babasının tam tersi gayet sofu ve etrafını çeviren mütaassıp âlimlerin tesirinde olduğundan ki, bu âlimler: "Avrupa ilimlerine küfür nazarıyla bakmaktaydı-**

lar." Hemen hiçbir yabancı eser tercüme edilmemiş ve bilhassa Yunanca hiçbir çeviri yapılmamıştı.)

Bütün bunlardan şu anlaşılıyor ki, talihsiz Şehzâde Cem'in mücadeleden mağlûp, çıkması, sadece kendisini değil, aynı zamanda Osmanlı-Türk Devleti'nin de kader çizgisinde çok büyük rol oynamıştır!..

Eserimizin başlarında **"Türk Boyları arası çekişmelerin"** ne yaman hadiselere sebebiyet vermiş olduğunu detaylı şekilde yazmıştık. Bizim o iddialarımızda ne derece haklı olduğumuzu açıklıkla meydana koyan ve gayet titiz bir çalışmanın ürünü olan, sayın **Sâmiha AYVERDİ'nin değerli eseri (EDEBİ VE MÂNEVİ DÜNYASI İÇİNDE-FÂTİH) adlı kitabından bazı pasajları aynen geçiyoruz: Sayfa: 86-87.**

(... Bu devirde Müslüman âleminin hiçbir köşesinde, Fâtih'ten başka bir Hükümdar Ptolemeus'ün eserini yeniden Yunanca'dan Arapça'ya tercüme ettirmek gibi işlerle meşgul olmazdı.

Muhakkak ki Fâtih, İslâm medeniyetinin mükemmeliyetine inanan, hakiki sünnî, fakat realist görüşlere ve liberal fikirlere mâlik bir müslümandı.)

(Yukarıdan beri yazdığımız satırlarla Fâtih'in ilmi faaliyetini gayet sathî bir bakışla gözden geçirmek istedik. **Ne yazık ki, bu bilgi âşıkı büyük Hükümdâr'm ilmî faaliyetinin bilançosunu yapmak isteyenler için de, o devrin müsbet vesikaları, "kadir bilmez", câhil ve gafil ellerin ihmal ve kayıtsızlığı ile âdeta yağmalanmış, değil sistemini devam ettirmek, hâtırası dahi muhafaza olunamamıştır.)**

Sayfa: 88-89-90.

(Dünya ölçüsünde bir Cihangir'in kültür mirasına karşı gösterdiğimiz bu kayıtsızlık, her türlü izah ve düşüncenin üstünde bir tarihi faciadır!..)

(İstanbul'un fethi, yalnız Şarki-Roma İmparatorluğu'nu tarih yapraklarından silmekle kalmamış, Osmanlı Devleti'nin siyasi birliği, sistemli gelişmesi, Avrupa için de, dini ve siyasi olduğu kadar, iktisadî sahada tehdit edici bir tehlike olmuştu.)

(... Fakat Osmanlı İmparatorluğu da, Fâtih'ten sonra bilhassa fikir meydanında pek çabuk yerinde saymaya ve hemen de geri geri gitmeye başladığı için, **"bir çağı kapayıp", "bir çağı açan"** büyük adamın yâdigârı olan medeniyet ve kültür mirası, ileri yürüyüş yaparak, emeklemekten, koşup gezmeye başlayan bir **"Rönesans Avrupası"**nın karşısına çıkamadı.)

(Fâtih'in kurup işletmiş olduğu ilim mekanizmasının, kendisinden sonra ne hâle geldiğini, fikir tarihimizin yaprakları arasında tâkip etmek, pek güç olmasa gerek.

"Osmanlı İmparatorluğu'nun ilmen olduğu kadar idâreten ve siyaseten de en yüksek devri sayılan," "Kanuni Sultan Süleyman" zamanında göze çarpan tedris yolsuzluğuna mâni olmak için (944-1538) de bir kanun yapılmıştır. Bu kanunda tedrisâtın nasıl gevşetilmiş ve bozulmuş olduğu anlatılmaktadır.

Öyle ki bu yüzden **"öğrenme ve öğretme hususunda"** ilim müesseselerinde büyük karışıklıklar baş gösterip, talebe, ders kitaplarından ancak bir iki faslı yalan-yanlış okumakla yetinip, gayretlerini bir an mevki kapmaya sarf ederek böylece ilim ve irfanın seviyesini düşürmüşlerdir.)

Baştan beri bütün yazdıklarımız ve karıştırdığımız ciddi kaynaklar bizlere şu fikri vermektedir: (Şehzâde Bâyezid ve Şehzâde Cem) vak'asının yeni bir görüş ve yeni bir fikir yapısı ile baştan yazılması elzemdir!.. Elde bulunan kaynaklar ise, bu gaye için yeterlidir.

FÂTİH SULTAN II. MEHMED HÂN GAZİ ADALET HUZURUNDA

Fâtih Sultan II. Mehmed Hân Gazi de; illâki bir ihtiras, bir hırs aranıyorsa, o istisnai insanda sadece ve sadece: **(İslâm hukuk ve adaletini, İslâm'daki insan sevgisini, bütün cihana öğretebilmek, taddırabilmek şevkine dayanmaktaydı.)**

Nitekim, İslâm adaletini, İslâm'daki insan sevgi ve saygısını bizâtihi kendi benliğinde uygulamakta, bir Padişah'tan ziyade bir İslâm ulemasına benzemekteydi. Aşağıdaki satırlara geçeceğimiz birkaç enteresan misal, nâçiz görüşümüzün en açık delili olacaktır. Hep birlikte okuyalım.

(İstanbul zaptedildikten sonra, kendisinden aman dilemeye gelen heyet; Fâtih'i tanıyamamamış, onun yerine Ak Şemseddin'e doğru yürümüşlerdi. Sonradan yapılan yanlışlık anlaşılınca, heyet mensupları fena halde utandı ve korktular.[1]

Fâtih onların korkusunu gidermek için:

– "Hareketinizde bir yanlışlık görmüyorum! Eğer affedilmek istiyorsanız, O'na başvurunuz. Çünkü O, benim mânevi tarafımı bütünleyen bir âlimdir."

(Fâtih **"Medreseleri"** ni yaptırdığı zaman, kendisi için buradan bir oda istemişti. Müderris **"Dekân"** kendilerine şu cevabı verdiler:

– "Bu odalardan birinde oturmanız için öğrenci olmanız gerekir. Önce öğrencilik hakkını kazanınız, sonra bizden oda isteyiniz."

Fâtih: **– "Bu hakkı nasıl kazanabiliriz?.."**

1- Fatih Sultan Mehmed, Ziya Tütüncü, s. 208-209-210.

Müderris: – **"Huzurumuzda imtihan verir, başarı kazanırsanız. O'ndan sonra istediğiniz odaya hak kazanırsınız."**

(**Fâtih Camiî**'ni yaptırmak için uzak illerden uzun sütunlar getirtmişti. İstiyordu ki, yaptıracağı eserin kubbesi, Ayasofya'dan daha yüksek olsun.

Camiî'nin mimarı **"Azatlı Sinan"** adında bir mühendisti. Bu derece yüksek bir kubbeyi tutturamayacağını biliyordu. Bu düşünceyle direklerin uçlarını birer arşın kestirdi. Fâtih bu haberi duyunca fena hâlde öfkelendi. **Azatlı Sinan**'ın sağ kolunun kesilmesini irade buyurdu ve azatlının sağ kolu kesildi.

Daha sonra ise bu mühendis, İstanbul Kadısı'na başvurdu ve Fâtih'ten davacı oldu.

Kadı, bir dâvetiye ile Fâtih'i huzuruna çağırttı. Böylece, Büyük Hükümdar yargılanmak üzere mahkemeye gitti ve Kadı'nın yanındaki sedire oturdu. Davaya bakacak Kadı:

– "Oturamazsınız! Çünkü suçlusunuz. Ayağa kalkın ve dava bitinceye kadar ayakta durunuz." dedi.

Kadı'nın bu ikazı üzerine Fâtih ayağa kalktı. Karşısında eski bir köle olan mimar, azatlı Sinan ile omuz omuza yargılandı ve hüküm giydi.

Kadı'nın verdiği hükümde; Fâtih haksız çıkarılıyor, azatlı Sinan'a **"ömür boyunca"** nafaka bağlanıyordu.)

SULTAN FÂTİH DEVRİNİN ESERLERİ

Büyük Cihangir'in devrinde Türk Ordusu'nun **"Kara ve Deniz"** gücü, terakki yönünden büyük gelişmeler göstermiştir. Ordunun silâhları her 2-3 yılda bir yenilerek, yerlerine daha geliştirilmiş olanları konurdu.

Osmanlı-Türk Donanması'nın hakiki mânâda kurucusu, hiç şüphesiz **Sultan Fâtih**'tir ki, cülûsunda donanma **"30 kadırga"**dan ibaretti. Diğer savaş gemileri ise; küçük teknelerden müteşekkil olup, açık deniz muharebelerinde rolleri mahduttu. Buna karşılık, Avrupa'da **"Deniz gücü açısından"** Osmanlı'ya en büyük rakip, Venedik armadası idi ve güç bakımından mukayese kabul edilmeyecek derecede üstündü.

1474 yılından itibaren II. Mehmed Hân: "92 kadırga, 16 başka sınıftan büyük harp gemisi ile birlikte 400 adet nakliye gemisinden müteşekkil bir deniz gücüne sahip olarak: "Denizlerde ben de varım!" demeye başladı. Vefatında ise Osmanlı-Türk Donanması'nda: "250 savaş ve 500 nakliye gemisi" mevcuttu ki, bu miktar, deniz gücü açısından Venedik armadasını kat be kat geçmekle kalmamış; "dünyanın en büyük deniz gücü" seviyesine yükselmişti.

Kitabın başından beri saydığımız ve saymakla da bitirilemeyecek meziyetlere sahip **Fâtih Sultan II. Mehmed Hân Gazi.** Askeri ve siyasî sahaya verdiği önem kadar ve belki de ondan da ziyade: **"Ekonomi ve bayındırlık alanlarına da önem vermekteydi"**

30 yıllık saltanatı müddetince: (57 medrese, 29 bedesten ve büyük ticaret hanı, 59 hamam, 308 camiî inşaa edilmiştir. Kaydedilen, 308 camiînin 184'ü İstanbul'da, 37'si Bursa'da, 28'i Edirne'de, 59'u da öteki şehirlerdedir.)

Sultan Fâtih, 1453 yılında, 152 oda ve salonu bulunan İstanbul Üniversitesi'nin de kurucusudur. Günümüzde bu tarih esas alınarak, her yıl; "İstanbul Üniversitesi'nin kuruluş törenlerle kutlanmaktadır.

Devrinin büyük kültür müesseselerinden birisi de, yine İstanbu'da tesis ettiği, "**Sahn-ı Semân**"dır. Fâtih Külliyesi'nin Fakültelerinden birisi de "**Tıbba**" tahsis edilmiş olup, tatbikat çalışmaları için de "**70 yataklı bir hastahânesi**" mevcuttu.

İstanbul'un dünyaca meşhur "**Kapalı Çarşısı**" ise: "30,700 metrekarelik bir alanı kaplayan bu tarihi kompleks "**1965**"lere kadar şu bölümleri ile hizmet vermekteydi ki, "**4.000 dükkân**"dan müteşekkildi: "**Kavaflar, kolonyacılar, tuhafiyeciler, züccaciyeciler, çehizciler, yorgancılar, fesçiler, örücüler, yazmacılar, halıcılar, köseleciler, meşinciler, patikçiler, kuyumcular, işlemeciler, muhallebiciler**" iki adet idi: Biri 1950'li yıllarda kapandı. Diğeri ise meşhur "**Çukur muhallebicisi**" **1970**'lerden sonra özelliğini yitirdi." Meşhur "**Sandal Bedesteni**" ve yine meşhur "İç Bedesten", "**Kürkçüler Çarşısı**", Çarşı aşçıları ve polis karakolu ile) İstanbul'un başlıbaşına bir simgesidir.

Mimari eserler arasında da aynen Kapalı Çarşı hacminde olanları mevcuttur. Meselâ: "**Fâtih Camiî ve Külliyesi**", "**Eyyûp Sultan Camiî**", Edirne'deki "**Yeni Saray**" misal gösterilebilir. Bütün bu eserler o yılların ölçülerine göre; Fâtih devrinin büyük bir bayındırlık dönemi olduğunu rahatlıkla göstermektedir.

Daha evvel de temas ettiğimiz gibi, **Fâtih Sultan II. Mehmed Hân Gazi;** Osmanlı Padişahları'nın en bilginlerinin başında gelmektedir. Güzel sanatları, edebiyatı, her nevi bilim ve fenni bir bütün olarak değerlendirmekte, bilim adamlarına ziyade önem verip, itibar etmekte ve ayrıca hemen her nevi ihtiyaçlarını ziyadesiyle karşılamaktaydı ki, bu değerli insanların parlak zekâları sadece meşgul bulundukları bilime yönelsin.

Sultan Fâtih'in bir ayrı özelliği de şiir dünyasına aşırı alâka duymasıydı ki, bu alâkasından doğan bir arzu ile gayet değerli şiirler de yazmıştır. (**Avni**) müsteâr adı ile yazdığı şiirlerini, küçük bir

divanda toplamıştır. Kendi devrinde büyük bilginlerin yetişmesi, gayet değerli eserlerin yazılması. Hep kendi çabası ve kendi merakı ile meydana gelmiştir.

Daha önce de kaydettiğimiz gibi, Fâtih'in kendi ismi ile anılan **"Fâtih Kanunnâmesi"** mezkûr kanunnâme. Bilindiği gibi: **"Osmanlı Hukukunu ve Devlet Teşkilâtı'nın temelini teşkil eder."**

Askerlik sanatına yeni esaslar getirmesi ve teknik keşifleri yanısıra, siyasî dehası da dikkate alınırsa; "Tarihin en büyük Hükümdarı olmakla birlikte, en büyük; asker ve siyasî şahsiyeti de olduğu rahatlıkla görülür. Nitekim, yabancı tarihçiler de bu özelliğini bizzat teyit etmişlerdir. Hele bazılarına göre: Yıldızların hareketinden, kralları kendisine tâbi tutabileceğini ve birçok ülkeyi hâkimiyeti altına alacağını kat'iyetle biliyordu.

Bilindiği gibi, âlim ve münevver insanlarla sohbette ve münazarada bulunmaktan büyük bir zevk duyardı. Nitekim, erkek ulemaların yanısıra, hanım nedimelerle de münazaralar yapar, onlarla sohbetten de aynı içtenlikle zevk duyar, bilgilerini taktir ederdi ki, Türk ve İslâm nedimeler dışında, ayrıca Hıristiyan nedimelere de yer verirdi.

Fâtih Sultan II. Mehmed Hân Gazi, Hakkın rahmetine kavuştuktan sonra, arkasında, (2.000.000 kilometre kareyi geçen büyüklükte bir İmparatorluk bırakmıştı ki; bıraktığı bu devlet, "yüz yıl sonra" öylesine genişlemişti ki; "20.000.000" kilometre kareyi bulan bu muazzam İmparatorluk, O'nun attığı gayet kuvvetli temelle o muazzam ve de göz kamaştırıcı seviyeye erişebilmişti.)

YABANCI GÖZÜYLE SULTAN FÂTİH!..

Bizdeki bazı kendini bilmez zavallıların hayasızca ve vicdansızca ileri sürdükleri birtakım iğrenç **"sapıklık"** iddialarına karşı verilmiş en kesin ve onları en ziyade utandıracak cevaplardan sadece ikisini aşağıdaki satırlarımıza geçiyoruz. Okusunlar ve utansınlar!..

"Zorzo Dolfin": Fetih esnasında 21 yaşlarında bulunan bu şahsiyet, **Sultan Fâtih**'in kişiliğini şu ibret verici satırlarla belirtmektedir:

(Nadiren güler, zekâsı daimi bir çalışma halindedir. Çok cömerttir. Lâkin, projelerinde çok inatçı ve her işte fevkâlade atılgan ve cüretkârdır.

Büyük İskender gibi, şan-u şerefe doymak bilmez. İşlek zekâlıdır. "Soğuğa, sıcağa, açlığa, susuzluğa" mütehammildir. Kesin konuşur. Kimseden çekinmez. "Zevk ve sefadan uzaktır." Her mevzuda son derece haristir. Her gün bir müddet okur: "Roma tarihi, başka tarihler, Laerce, Heradot, Tite-Live, Quinte-Curce, Papalar'ın, Almanya İmparatorları'nın, Fransa ve Lombardiya Kralları'nın Vak'a-Nüvûsleri, okuduğu tarihler arasındadır. İtalya'nın coğrafyasını bütün detaylarıyla bilir. Avrupa'daki bütün Hükümetleri de tanır. Büyük bir Avrupa haritasını yanından hiç eksik etmez.

Askerî ve coğrafî ilimleri büyük bir zevkle fasılasız tetkik eder. Hükmetmek arzusu ile yanıp Devleti'nin çeşitli ülkelerideki âdetlere ve şartlara kendisini uydurmakta son derece mahirdir.)

İtalyan Langusto ise; Konstantiniyye'nin fethinden az sonra, Türk Hâkanı'nı şu tanıtımla belirtmektedir:

(İnce yüzlü, ortadan ziyade uzun boylu, silâhlar kuşanmış, asil tavırlı, hürmetten fazla, haşmet telkin eden, nadiren gülen, şiddetli bir öğrenmek ihtirası ile yanan ulüvv-ü cenap sahibi, gayelerinde inatçı ve her mevzuda kendisinden emin, Büyük İskender'inkinden az olmayan bir şöhretin ardındadır. Harp sanatından daha çok hoşuna giden birşey yoktur.

Her şeyi öğrenmek isteyen zeki bir araştırmacıdır. "Sefaat iptilası yoktur." "Nefsine hâkim", uyanık, her türlü şarta mütehammil, cihanda ancak "Tek İmparatorluk ve tek saltanat olmalıdır" fikrinde; bu ittihâtı tahakkuk ettirmek için de cihanda "İstanbul'dan daha münasip" bir yer olmadığı kanaatindedir.)

FÂTİH SULTAN II. MEHMED HÂN'IN KABRİ VE SULTAN II. ABDÜLHAMİD HÂN

Büyük gazeteci, büyük tarihçi merhum **Reşad Ekrem KOÇU**'nun, (**OSMANLI PÂDİŞÂHLARI**) adlı eserinden aynen aktarıyoruz:

(**Sultan I. Bâyezid** İstanbul'a ancak Mayıs'ın 22'sinde gelebildi. Fâtih'in nâ'şı o tarihe kadar Saray'da kaldı Tahnit edildiği muhakkak olmakla beraber, mumyalandığı rivayeti de vardı. Şöyle ki:

"**II. Abdülhamid** devrinin bir yılı; Fâtih semtinden geçen ana su yolları patlamış ve böylece geniş bir saha içinde bulunan bütün evlerin bodrumlarını su basmış, semt sakinlerinden birkaç kişi de rüyalarında; "**Fâtih Sultan I. Mehmed**"i görmüşler: "**Boğuluyorum! Beni kurtarın!..**" diye feryat etmekteymiş.

Görülen rüyalar anlatıla anlatıla kahvehâne sohbetlerine kadar varmış. Durum bu noktaya varınca, mesele **Sultan II. Abdülhamid**'e kadar intikâl etmiş ve bu gibi mevzulara karşı duyarlı olan **Sultan II. Abdülhamid,** büyük ceddinin kabrini gizlice açtırmaya karar vermiş ve bu işe de gayet gizli yapılması şartı ile, Fâtih itfaiye kumandanı **Mehmed Paşa**'yı memur etmiş.

Mehmed Paşa da gayet emin olduğu ve gördüklerini hemen hiç kimseye söylemeyeceklerinden asla şüphe etmediği kimselerle çalışmalara koyulmuş. Türbede sanduka kaldırılmış, kabir açılmış lâkin üç metreden ziyade derinliğe inildiği halde, Fâtih Sultan II. Mehmed'e ait hiçbir iz bulunamamış!..

Nihayet karşılarına bir demir kapak çıkmış, kapağı kaldırınca bir taş merdiven görmüşler. Merdiven gayet büyük bir mahzene iniyormuş, mahzenin ortasında büyük bir mermer yahut profir masa, onun üstünde aynı taştan bir lâhit lahîtin kapağını açmışlar, içinde Fâtih'in mumyasını bulmuşlar; yüzü, ölümünden birkaç yıl evvel "Gentile Bellini" tarafından yapılmış portresindeki simayı tamamen andırıyormuş.

Keyfiyet Abdülhamid Hân'a arz edilmiş, vaziyeti öğrenen Sultan ise nasıl bir fikirle hareket etmiş ise; mahzen yolunun bir daha gerilemeyecek şekilde kapatılmasını irade buyurmuş!..

Ne var ki, **Mehmed Paşa,** bu tarihi sırrı muhafaza edememiş ve vak'ayı aynen **Damad Şerif Paşa'**ya nakletmiş. **Şerif Paşa** da, **Yahya Kemâl'**e söylemiş.)

Rivayete göre: **"Fâtih Sultan II. Mehmed, türbesindeki sandukanın altında değil; camiînin mihrâkı altında yatmaktaymış. İmamlar, okudukları Kur'ân'da kaza eseri yanılırlarsa, derinden bir ses gelir, hatayı düzeltir imiş."**

Merhum Koçu bu rivayet için: (Hoş, güzel bir halk inanışıdır) buyurmuşlar ki, aynı görüşe kalben iştirak etmemek elde değil!..[1]

Ne denir, **"kadim İstanbul halkı"** bir başkadır: **(Kimi sevdiğini "Evliyalaştırır", kimi ruhanileri de, saygılı bir üslup ile ikaz eder!..)**

1- (Daha evvel de temas ettiğimiz gibi: Fâtih Camiî, "Ayii-Apostoli" - **"Havvariyûn"** Katedrali'nin yerine inşaa edilmişti. **Mezkûr kilisenin altında muhtelif mahzenler, dehlizler mevcuttu ve zaten bu vaziyet bütün İstanbul için de geçerlidir. Bizans İmparatorları'nın mezarları ise orada bulunmaktaydı. Fâtih'in inşaa ettirdiği camiî, XVIII. asır sonlarında büyük bir deprem neticesi yıkılınca, yerine 1771 yılında daha muhteşem ve daha büyük olarak, günümüzdeki camiî inşaa edildi.**
Türbe binasının altında da bir mahzenin bulunması kuvvetle muhtemeldir!..
(OSMANLI PÂDİŞAHLARI), Yazan: Reşad Ekrem KOÇU, Sayfa: 86

ŞEHR-İ İSTANBUL'UN MİLLETLERE GÖRE TARİH BOYUNCA ALDIĞI ÇEŞİTLİ İSİMLER CETVELİ

Şehr-i İstanbul'un kadim adı. **"Buzantion"**, daha sonraki telaffuza göre, "Bizantion"dur. Beldenin kurucusu olduğu söylenen **"Vizas veya Bizans"ın ismine izafeten verilmiştir.**

Sekiz buçuk asır sonra şehrin adı Romalılar çağında, İmparator Septimus Severus'un oğlu Antonius Caraalla'ya izafetle, **"Antonia"** veya **"Antoninia"** olmuş, lâkin bu isim pek tanınmamıştır.

MS. 330'un 11 Mayıs'ında, İmparator Büyük Konstantin; İmparatorluk başkentini Roma'dan bu beldeye nakletmiş, şehri yeniden tesis edercesine büyütmüş ve imar ettikten sonra mezkûr beldeye **"Secunda Roma" - "İkinci Roma"** adı verilmiştir. V. asırda ise bu ad. **"Nova Roma" - "Yeni Roma"** olarak değiştirilmiştir. Bu meyanda ayrıca: **"Anthusa"** yani, **"Mâmûre"** de denmiştir.

Ve lâkin, şehrin halkı bu isimleri beğenmemiş ve kendisi bir ad takmış ve hep o adı kullanmaya başlayınca, devlet de benimsemeye mecbur kalmış ve resmen kabul edilmiştir ki bu isim: **"Konstantinopolis" - "Konstantin Şehri"**dir. Ancak, **"Bizantiun"** adı da hiç unutulmamış ve diğeri ile birlikte varlığını sürdürmüştür.

Orta Çağ sonlarında Fransızlar şehre, **"Constantinople"**, İtalyanlar, **"Constantinopoli"** ve bunun kısaltılmışı: **"Cospoli"** demişlerdir.

Ancak, **"Constantinopole"** deyimi Avrupa'da son yıllara kadar kullanılmıştır. Bu meyanda şehir halkı dahil birçok tarihçi yazar da çoğu zaman: **"Polis" - "Şehir"** demekle iktifa etmişlerdir.

Yabancı kavimler mezkûr şehre çeşitli adlar vermişler ve bu isimler de asırlarca rağbet görebilmiştir. Ruslar: **"Tsargorod" - "İmparator Şehri"** demişler ve aynı mânâda Romenler de **"Ta-**

rigrad" deyimini kullanmışlardır. İskandinavlar, **"Miklagard" - "İmparator Mihail Şehri"**, Ermeniler; **"Gostantinobolis"** ve özetle de **"Bolis"** de demişlerdir.

Araplar, "Kustantiniyye" ve nadiren de "Bizantiyye" demişlerdir. Türkler ise, "Konstantiniyye" şeklinde telaffuz etmişlerdir. Lâkin Türkler'in şehir için kullandıkları isim umumiyetle, "İSTANBUL" olmuştur. Bu adın, "İslâmbol"dan bozma olduğu söylenmişse de bu yanlıştır. Mezkûr isim, "İstinbolin"den kaynaklanmıştır.

Türkler bilhassa edebi eserlerde İstanbul'a daha birçok ad tesmiye etmişlerdir: (**"Mahrûse", "Der-i Saâdet", "Belde-i Tayyibe", "Der-i Devlet", "Âstâne", "Âstâne-i Saâdet", "Dârus-Saltane", "Dâru's-Saltanatu'-Âliye"** vs.)

ŞEHR-İ İSTANBUL'UN MEŞHUR KAPULARI

KARA TARAFI:

1- Orea Pili-Hriso Pili veya Aurea Porta: Yaldızlı Kapu, Güzel Kapu, Zafer veya İmparator Kapusu.

2- Pentaprigli Pili: Yedi Kule Kapusu.

3- Defteron Pili: Belgrad Kapusu.

4- Pegana Pili: Silivri Kapu.

5- Meladisya Pili: Mevlevihâne Kapusu.

6- Ayos Romanos Pili veya Aya Varvara Pili: Top Kapu.

7- Totetartors Pili: Totetartos Kapusu.

8- Topentos veya Aya Kiriyaki Pili: Avarlar Kapusu veya Sulu Kule Kapusu.

9- Harisi-Miryandri veya Polgandri Pili: Edirne Kapusu.

10- Kirko Pili "Kerko Porta": Canbazhâne Kapusu.

11- Konstantinus Pili: Konstantin Kapusu.

12- Ayos-Yuanidis veya Kaligarya Pili: İğri Kapu.

13- Ksilina Pili: Ayvansaray Kapusu.

14- Yirolimni Pili: Gümüş Kapu.

15- Kiliyomeni veya Vlakerna Pili:

16- Ayos Kalinikas Pili: Aziz Kalinikas Kapusu.

17- Meyyit Kapusu:

18- Azâp Kapusu:

19- Kürekçi Kapusu:

20- Yağ-kapanı Kapusu:

21- Galata Kapusu:

22- Karaköy Kapusu:

23- Aya Nikola Pili: Aya Nikola veya Kurşunlu Mahzen Kapusu.

24- Kireç Kapusu:

25- Yeni Kapu:

26- Tophâne Kapusu:

27- Küçük Kule Kapusu:

28- Büyük Kule Kapusu:

29- Mihal Kapusu:

30- Kilise Kapusu:

31- İç Azap Kapusu:

32- İç Azap Kapusu:

33- Ebraiki Pili: Yeni Vâlide Camiî Kapusu

34- Palati İmperialis Pili: İmparator Sarayı Kapusu.

DENİZ TARAFI:

35- Kinigo Pili: Avcılar Kapusu.

36-37-38-39-40-41-42: Adı bilinmeyen Kapular.

43- Kineyi veya Palati Pili: Balat Kapusu.

44- Fari Pili: Fener Kapusu.

45- Sidros veya Petri Pili:

46- Aya Teodosya Pili: Aya Kapusu - "Aziz Kapu".

47- Yeni Aya Kapusu: Fetih'ten sonra Türkler tarafından açılmıştır.

48- Puteae Pili: Cebe-Âli veya Cibali Kapusu: Mezkûr Kapuya: "Spigas Pili" de denmiştir.

49- Plateo Mesi veya Karina Pili: Un Kapanı Kapusu.

50- Vigle veya Durungari Pili: Odun Kapusu.

51- Ayos Ano Vapitistos veya Aya Yani Dokarimbos Pili: Zindan Kapusu.

52- Peramatis Pili: Balık Pazarı Kapusu.

53- Evreyki Pili: Yahudi veya Çıfıt Kapusu.

54- Evgeni veya Oera Pili: Bahçe Kapusu.

55- Hikantansia Pili:

56- Porto Veteris Rektori veya Porto Bona: Sirkeci Kapusu.

57- Eviyenyo Pili: Yalı Köşkü Kapusu.

58- Değirmen Kapusu:

59- Demir Kapusu: Fetihten sonra, Türkler tarafından açılmıştır.

60- Ayos Lazaros veya Aya Övdiktriya Pili: Gülhâne Kapusu.

61- Paleti İmperiyali: Ahır Kapu.

62- Jüstinyanus Pili: Jüstinyanus Kapusu.

63- Porto Ferrata: Çatladı Kapu.

64- Kontaskali Pili:

65- Petri veya Sidero Porta:

66- Vlânga Pili: Lânga Kapusu.

67- Yeni Kapu: "Dışarı Yeni Kapu".

68- Ayos-Emilyanus Pili: Aziz-Emilyanos Kapusu veya Davut Paşa Kapusu.

69- Psamatya Pili: Samatya Kapusu veya "Kumluk Kapu".

70- Ayos Yanis Pili: Aziz-Yani Kapusu veya "Narlı Kapu".

71- Hristos Pili: Hz. İsa Kapusu veya Debbağhâne Kapusu.

KRONOLOJİK SIRAYA GÖRE OSMANLI PÂDİŞÂHLARI

1- OSMAN GAZİ: (1258-1326)

Cihana nam salan muhteşem Osmanlı Devleti'nin temelini atan kişidir. 1258'de **"Söğüt"**te doğmuş, 1326'de **"Bilecik"**de vefat etmiştir.

Beylik yılları: 1281 veya 1299'dan, 1324'e kadar.

2- ORHAN GAZİ: (1281-1362)

Babasından devraldığı **"Türkmen Beyliği"**ne: (Siyasî, askerî ve kültürel ilk kurumları kazandıran) **Türk büyüğüdür.**

Beylik süresi: (1324-1362)

"Söğüt"te doğmuş, "Bursa"da vefat etmiştir. Doğum tarihini: 1274, 1279 ve 1281 gösteren kaynaklar da mevcuttur.

3- MURAD HÜDÂVERDİGÂR: (1326-1389)

Orhan Gazi'nin mahdunudur. Bursa'da doğmuş, Kosova'da şehit edilmiştir. **"Yeniçeri Ocağı"**nın kurucusudur. 1326 yılında Osmanlı tahtına çıktı ve 1389'da şehit edildiği ana kadar saltanat sürdü.

(KOSOVA MEYDAN MUHAREBESİ)nde, **"40.000 kişilik"** ordusu ile, **"100.000 kişiden müteşekkil"** dev bir orduyu tamamen perişan etmiş ve harp sahasını gezerken, **"Miloş Kabiloviç"** adında bir Sırp tarafından, kalleşçe şehit edilmiştir: **"9 Ağustos 1389 Pazartesi."**

4- SULTAN YILDIRIM I. BÂYEZİD: (1360-1403)

I. Murad'ın mahdunudur. **"Bursa"**da doğmuş, **"Ak Şehir"**de vefat etmiştir.

Timur'la yaptığı **"Ankara Meydan Muharebesi"**nde mağlûp olarak esir düşmüş ve böylece saltanatı son bulmuştur.

Bu talihsiz Padişah'ın, pek talihsiz bir mağlûbiyetle saltanatını noktalamasında evvel nice değerli ve tarihi hizmetleri olmuştur ki, bunların içinde en yamanı: 28 Eylül 1396 tarihinde emsalsiz bir zaferle taçlandırdığı, **"NİĞBOLU MEYDAN MUHAREBESİ"**dir. Mezkûr savaşta Türk Ordusu: **"30 veya 50.000 askerden müteşekkildi."** Türkler'i, Rumeli'nden atabilmek için gelmiş Haçlı Ordusu ise **"130.000 zırhlı cengâverden" müteşekkil dev bir ordu idi ve de bu ordu, Türkler'in karşısında birkaç saat içinde eriyip, gitmiştir...**

"Anadolu Hisarı"nı inşâ ettiren ve Konstantiniyye'yi niyetle muhasara eden ve fakat fethi nasip olmayan bu kara yazılı Hükümdar: **"8/9 Mart 1403 Perşembe/Cuma gecesi"** başına bir taş veya demir vurarak, **Hz. Allahı'na kavuşmuştur.**

FETRET DEVRİ: (1402-1411) veya (1403-1413)

Osmanlı-Türk Devleti'nin en zayıf ve en karmaşık dönemi olan ve tarihe: **"ŞEHZÂDELER KAVGASI"** kaydı ile geçen: Şehzâde Emir Süleyman ve Şehzâde Musa Çelebi arasında geçen ve taht kavgası yüzünden nice kan akmasına sebep teşkil eden bir talihsiz dönemdir ve bu sebeple mezkûr döneme: **(FETRET DEVRİ)** denmiştir.

EMİR SÜLEYMAN: (1373, 1375-1410)

Osmanlı tahtında, **"Yıldırım"**ın hâlefi olan **Şehzâde Süleyman,** (1373-1375) yılları arasında doğmuştur.

Dokuz yıl süren Padişahlığı'nın, yegâne meşgalesi: "Anadolu-Türk Birliği"ni kurabilmek uğraşı olmuştur.

Ancak zevk âlemine aşırı düşkünlüğü. O'nun ideal edindiği o kutsal tasavvurunu gerçekleştirebilmesine mâni teşkil etmekle kalmamış, **"Şehzâdeler kavgasının"** başlamasına da öncü olmuş ve nihayet, rakibi Musa Çelebi'den kaçarken bir köyden geçtiğinde, köylü tarafından tanınıp, öldürülmüş. Ancak, birlikte kaçtığı hizmetkârları tarafından; beraberinde götürdüğü hazinesini elinden almak gayesiyle öldürülmüş olması da mümkündür!..

MUSA ÇELEBİ: (1376-1413)

Osmanlı Devleti'ni, **"Yıldırım"**ın oğulları arasında bölüştürüp, böylece parçalayabilmek gayesi güden ve aşırı ihtirası yüzünden ne yaman bir hata işlediğini bir türlü idrak edemeyen, **Moğol Hâkanı Timur.** Bu gaye ile **Şehzade Musa Çelebi**'yi, (1403) yılında **"Bursa ve dolayları"**nın Emirliği'ne atadı.

Ancak, Timur Anadolu'dan ayrılınca, **İsa Çelebi** Bursa'yı ele geçirdi. Bunun üzerine Musa Çelebi, biraderi, **Mehmed**'den gördüğü yardımla, İsa Çelebi'yi ortadan kaldırdı. Şehzâde Musa Çelebi, 1411'de Edirne'ye girerek Hükümdarlığı'nı ilân etti ve böylece **Mehmed Çelebi**'yi rakip edinmiş oluyordu!..

Ne var ki, yanlış tutum ve yanlış davranışlarla yalnızlığa sürüklenen Musa Çelebi, Mehmed Çelebi ile savaşmaya mecbur kalınca. Bu onun sonu oldu ve mağlup olup kaçarken yakalanıp, çoktan hak ettiği akibete uğrayıp, öldürüldü: (5 Temmuz 1413).

Ve böylece o uğursuz "Fetret Devri" de son buldu.

5- ÇELEBİ SULTAN I. MEHMED: (1373-1421)

"Fetret devrinden" sonra (1403-1413) Osmanlı-Türk Devleti'nin ikinci kurucusudur. Doğum tarihini: "1375-1379-1386-1388-1390 ve 1391" gösteren kaynaklar mevcuttur. Tek başına saltanat sürmesi: (1413-1421) yılları arasıdır.

Tahtlar ve taçlar nice baş yemiş, nice başı da abideleştirmiştir ki, cihan tarihi bu gibi vak'a kayıtlarıyla dopdoludur!..

Tahta geçer geçmez ilk iş olarak Timur'un açtığı yarayı sarmak ve Anadolu'yu tekrar mamur hâle getirmek olduğunu gayet iyi belleyip, bu yönde gayet hayırlı işler yapabilen bu güçlü ve tecrübeli Hükümdar, ne yazık ki, bir başka meselede pek adil davranamamış ve pek masum bir körpecik Şehzâde'nin hayatını ilelebet karartmıştı ki, hikâyesini özetle geçiyoruz:

– "Emir Süleyman'ın bir oğlu vardı ve onun ölümünde takriben 9-10 yaşlarındaydı ve Şehzâde Musa'nın eline düşmemesi için Bizans'a kaçırıldı. Ancak, Osmanlı tahtına küçük amcası Mehmed oturunca, Bizans İmparatoru bu küçük Şehzâdeyi birkaç hizmetkârı

ile sur dışına çıkardı. Vaziyeti öğrenen bazı menfaatperestler, çocuğu kendi çıkarları uğruna kullanmaya kalkınca, zavallı çocuk zor durumda kaldı ve amcası olan **Çelebi Sultan I. Mehmed,** çocuğu teslim aldığında onu öldürtmedi lâkin, gözlerine sürme çektirerek, tüm hayatını kararttı."

Evet, vak'a bundan ibarettir. Sultan Çelebi I. Mehmed ise bu vak'dan dolayı hayli üzülmüştü, lâkin ne çare, olan olmuştu!..

Daha sonra, hiç beklenmedik bir sırada yeni bir rakip daha çıktı. Bu ise Sultan Yıldırım Bâyezid'in **"Çubuk Ova Muharebesi"**nde kaybolan oğlu Şehzâde Mustafa idi ve saltanat hakkı istemekteydi. Nitekim, güçlü bir ordu toplayıp, Çelebi I. Mehmed'e karşı Sultan I. Mehmed 1421 yılında Edirne'de öldü.

6- SULTAN II. MURAD: (1404-1451)

"Emir Süleyman" ve **"Musa Çelebi"** sayılırsa (8'inci) onlar sayılmazsa, (6'ncı Padişah)tır. 1404 yılında **"Amasya"**da doğmuş ve "3 Şubat 1451"de, Edirne'de vefat etmiştir.

Saltanatı iki devrelidir. Birincisi: "25 Haziran 1421"den, "Ağustos 1444"e kadar sürmüş. İkincisi ise: "Ağustos 1446"dan, "3 Şubat 1451"e kadar sürmüştür.

Bilindiği gibi, Sultan Fâtih'in babasıdır.

7- FÂTİH SULTAN II. MEHMED: (1430-1481)

Bir çağı kapayıp, yeni bir çağı açan ve Osmanlı-Türk Devleti'ni, bir İmparatorluk seviyesine yükselten eşsiz bir Hükümdardır.

8- SULTAN II. BÂYEZİD (1447-1512)

1447'de **"Dimetoka"**da doğmuş, 1512'de **"Çorlu"**da vefat etmiştir. "22 Mayıs 1481"de Padişahı ilân edilen II. Bâyezid, 24 Nisan 1512'de; oğlu Yavuz Sultan I. Selim lehine tahtından feragat etti ve "10 Haziran 1512" tarihinde Çorlu'nun Abalar Köyünde vefat etti.

"Sofu" olarak da bilinen ve çevresini daha ziyade gerici softaların sarmasıyla, İmparatorluğun bilhassa ilmi açıdan gerilemeye başlamasına sebep olan II. Bâyezid Hân, şehrin imarı

yanısıra ordunun gücüne güç katabilmesi için elinden geleni yapmış ve bilhassa donanmanın daha da güçlenebilmesi gayesiyle yeni tip gemiler inşa ettirmiştir.

9- YAVUZ SULTAN I. SELİM (1467-1520)

1467 yılında "**Amasya**"da doğdu ve 1520 yılında "**Çorlu**"da vefat etti. 24 Nisan 1512 Cumartesi günü, babası II. Bâyezid'in oğlu lehine tahtmdan feragat etmesiyle, Padişah oldu.

"**Çaldıran Meydan Savaşı**"nda (1514) Şah İsmail'i acı bir hezimete uğratması, (1517)'de Kahire'yi fethettikten sonra, "**Halifelik Makamını**" elde etmesi ve daha birçok, önemli seferleriyle dikkatleri çekmesiyle birlikte. İlme verdiği değer. hemen her şeyden ziyade olmuştur.

Osmanlı-Türk İmparatorluğu'na büyük çapta daha birçok hizmet verebilecekken, sırtında çıkan bir çıban (**şirpençe**) bu büyük Hükümdarı, "21 Eylül 1520" tarihinde alıp, götürdü.

10- KANUNİ SULTAN I. SÜLEYMAN HÂN: (1494-1566)

Yavuz Sultan I. Selim Hân'ın adına şanına ziyadesiyle yaraşan mahdunu, Şehzâde Süleyman: "**6 Kasım 1494**" tarihinde "**Trabzon**"da dünyaya geldi. Ancak, doğum tarihini "27 Nisan 1495" gösteren kaynaklar da mevcuttur. "7 Eylül 1566" tarihinde, "**Zigetvar**"da seferi vaziyette, "**Otağ-ı Hümâyûn**"unda hakkın rahmeti rahmanına kavuştu.

"30 Eylül 1520" tarihinden, "7 Eylül 1566" tarihine kadar: "45 sene, 11 ay, 7 gün" süren yarım asırlık saltanatının: "10 sene, 3 ay 5 günü" külyen seferlerde geçmiştir.

"**Kanuni**" namını alan ve Batılılarca, (**MUHTEŞEM SÜLEYMAN**) olarak anılan ve nice nice seferlere, zaferlere, başarılara damgasını basan bu eşsiz ve adil Hükümdarın koca bir şanlı tarihle dopdolu hayatını, işlerini özetleyebilmek elbette ki, mümkün değildir ve ancak başlı başına bir hacimli kitapla, kısmen olsun anlatılabilir!.. Dolayısıyla, biz sadece namı, şanı her yanı sarmış "**Akıncı Beyleri**"nden, "**Gazi Bâli Bey**"e göndermiş oldukları ibrete şayan bir mektuplarından küçük bir bölümü aynen geçiyoruz ki, Cennet mekân Kanuni'yi en âlâ şekilde bu mektuptaki değerli satırlar ifade edecektir:

(Her iyiliğin kaynağı adalettir, âdil olmayanın elinden çıkan iş kötü iştir. Peygamberimiz: "Bir günün adaleti, yetmiş yıllık ibâdetten üstündür.) buyurmuşlardır. Öyle insanlar vardır ki, "ellerinde fırsat yok iken sâlih, âbid ve zâhid görünürler, ellerine fırsat geçince Nemrud kesilirler."

Hizmetinde kullandığın adamların dış hâline aldanma, "mala muhabbet edeni" devlet hizmetinde kullanmaz. Zira o adamlardır ki; "Allah'ın bana emanet ettiği halkı ezerler." Rûzîcezâda sorumlu benim.

Ey Gazi Bâli Bey!

Mansıbımın "memuriyetimin" geliri masrafıma yetmez diye gam çekme. Ne dileğin var ise benden iste, sana emanet ettiğim askerlerimin ve tebaamın gençlerini evlâd, ihtiyarlarını baba, yaşıtlarını da kardeş bil.

Bilhassa "fukaraya şefkat ve muhabbetle" ihsan kapularını aç.)

11- SULTAN II. SELİM: (1524-1574)

Kanuni Sultan 1. Süleyman Hân'ın, dillere destan bir aşk ile sevdiği ve Osmanlı Sarayı "entrikaları" bahsinde birinci derecede anılanlardan meşhur "Hürrem Sultan"dan olma, "Sultan II. Selim." Osmanlı Padişahları içinde, bazı açılardan en şanslı olanlarındandı denebilir. Zira, annesi Hürrem Sultan'ın, biraderi Bâyezid'i Padişah yapmayı düşünmesine karşılık, biraderi Bâyezid'in hesapsız atakları ile kendi kuyusunu kazıp, yoklara karışması ve anası Hürrem'in vefat etmesiyle (1558) tahta en yakın aday, daha doğrusu yegâne varisi oldu ve babası vefat edince "30 Eylül 1566"da Osmanlı tahtına geçti ve "15 Aralık 1574" tarihinde vefatı ile (8 yıl) gibi pek kısa süren saltanatı boyunca Devleti; babası Padişah'ın en değerli mirası, Vezir-i â'zam Sokollu Mehmed Paşa'ya emanet etmesiyle en isabetli karara varmıştı. II. Selim devrinde nice başarılı işler olmasında hep, Sokollu Mehmed Paşa'nın rolü olmuştur. Çünkü, Padişah daha ziyade ihtişam içinde yaşamış ve devlet işlerini Veziri'ne bırakmıştı!..

12- SULTAN III. MURAD: (1546-1595)

"Yahudi veya İtalyan" olduğu söylenen anası, Nûrbânû Sultan ve henüz 18 yaşlarında gencecik bir Şehzâde iken kendisine taktim edilen, **"Venedikli bir İtalyan"** güzeli ve Venedik Cumhuriyeti şeref defterinde kayıtlı **"Baffo familyası"**ndan ve babası **"Korfu"** vâlisi iken korsanlar tarafından kaçırılıp, esir pazarında satılan ve bilahare Osmanlı haremine taktim edilen **Safiye Sultan. Aralarında geçen ikbâl çekişmeleri, buna paralel diğer aç gözlülerin aralarındaki dehşet verici acımasız çekişmeler ve de Vezirler Veziri Sokollu Mehmed Paşa'nın bir mecnun tarafından hançerlenerek, katledilmesinden sonra daha da (1579) başsız kalan koca devletin başına geçmiş ve "21 Aralık 1574"ten, "16 Ocak 1595" tarihine kadar dilediğince saltanat sürmüş bulunan, tüm saltanatı müddetine Edirne'ye dahi gitmeyip, sadece İstanbul'daki Sarayı'nda zevkü sefa sürmekten gayrı hiçbir iş becerememiş, "SULTAN III. MURAD".**

Osmanlı Hanedanı'nın adına hiçbir zaman lâyık olamamış ve üstelik "7 Şehzâde biraderini ki, bunlar henüz körpecik çocuklardı." Hiç gözün kırpmadan katlettirmiştir. Hem de Osmanlı tahtına çıkar çıkmaz, ilk icraatı olarak!..

13- SULTAN III. MEHMED: (1566-1603)

III. Murad ile Safiye Sultan'ın mahdunudur. 16 Mayıs 1566 tarihinde **"Manisa"**da doğmuştur. "27 Ocak 1595 Cuma günü" Osmanlı tahtına geçen, Sultan III. Mehmed'in ilk icraatı aynen babası gibi, kardeşlerini öldürtmek olmuş ve (19 kardeşini hiç acımadan boğdurtmuştu.)

Üçüncü Sultan Mehmed'in (8 yıl süren kısa saltanatı) daha ziyade entrika ve cinayetlerle doludur ve bu cinayetlere bir de evlât kaatili olmak da katılınca ki, Şehzâde Mahmud'un, babası tarafından katlettirilmiş olmasıyla alâkalı pek trajik bir vak'adır. **Nihayet koca İmparatorluk bu ruhsuz Padişah'ın döneminde pek ziyade zarar görmüş ve "20/21 Aralık 1603 Pazar gecesi" ölmesiyle, devleti de İmparatorluk halkını da bir büyük beladan kurtarmıştır!..**

14- SULTAN I. AHMED: (1590-1617)

"III. Mehmed ile Haseki Handan Sultan"ın evlatları olan, **Sultan I. Ahmed Hân, iki yüz kızartıcı Padişah'tan sonra, Osmanlı tahtının şeref ve haysiyetine yeniden, itibar kazandıran ve bütün hayatı doğruluk ve ülkesine hizmetle geçen ve fakat, genç yaşlarda vefat etmekle hemen herkesi üzen, dürüstlüğünün yanısıra talihsizliği ile de tanınan değerli bir Hükümdar olmuştur.**

21/22 Aralık 1603 gecesi Top Kapu Sarayı'nda tahta çıkan Sultan I. Ahmed, önceki Padişahlar'ın aksine biraderini "Şehzâde Mustafa'yı" öldürtmedi ve böylece hem devlet erkânının ve hem de İstanbul halkının anında sevgisini kazandı.

Tahta geçtiğinde henüz (14 yaşlarında) bir çocuktu ve diğer Şehzâdelerin aksine sünnet ettirilmemiş ve öğrenim hayatı da pek sönük tutulmuştu. Zira babası oğullarını rakip gördüğü için onları öğrenim açısından zayıf tutmayı uygun bulmuştu.

Ne var ki, Sultan I. Ahmed, Padişahlık döneminde bu eksiğini büyük çapta gidermiş; annesi Haseki Handan Sultan, sağlam bir dini terbiye verip, okuma yazma öğretebilmekle kifayet etmeye mecbur kalmış. **Zira, Safiye Sultan'ın şerrinden korkmuş... Böylesi zor şartlar içinde öğrenimini ancak Padişah olduktan sonra tamamlayabilen genç Hâkan, sünnet durumunu da ihmâl emeyip kendisini derhal sünnet ettirmişti.**

Gayet dindar bir Padişah olan I. Ahmed, Ayasofya Camiî'nden daha muhteşem bir mabed yaptırmayı arzuladı ve bilhassa Ayasofya Camiî'nin karşısında olmalıydı. Nitekim, derhal harekete geçerek, o devrin en büyük mimarlarından olan, **"Sedefkâr Mehmed Ağa"**yı bu mübarek işle vazifelendirdi. Padişah'ın arzusuna uygun olan en münasip yer meşhur **"At Meydanı"**nın denize bakan ciheti idi ve o mahalin en uygun yerinde Camiîn inşaasına, 1610 yılında başlandı ve bânisinin vefatından kısa bir müddet evvel de inşaası tamamlanan Camiî şerif: "9 Haziran 1917 Cuma" günü, **"Sultan Ahmed"** adına tesmiye edilerek ibâdete açıldı. Bizanslılar'ın **"Hipodrom"**, Türkler'in ise **"At Meydanı"** dedikleri o muhteşem alan

ise o günden sonra: (**Sultan Ahmed Meydanı**) adını aldı ki, günümüzde de aynı adı taşımaktadır. **Bu meşhur Selâtin Camiî'nin altı minaresindeki (16 Şerefe), mezkûr Padişah'ın 16'ncı Hükümdar olduğunu belirlemektedir.**

14 yıl gibi kısa bir döneme: (**Celâliler İsyanı'nın bastırılması, 1606'da Avusturya, 1612'de İran ile sulh imzalamak) gibi pek karmaşık işleri sığdırabilmiş; "22 Kasım 1617 Çarşamba gecesi" (28) yaşında, henüz hayata doyamadan bu fani âlemden göçüp gitmiştir.**)

15- SULTAN I. MUSTAFA: (1591-1639)

"1591 yılında Manisa"da doğan Sultan I. Mustafa: Annesinin adı bilinmeyen tek Osmanlı Padişahı'dır. III. Mehmed'in mahdunu olan bu talihsiz Şehzâde; çevrilen "**siyasî entrikalar**" neticesi iki kere tahta çıkmıştır: ("22 Kasım 1617-26 Şubat 1618" ile "19 Mayıs 1622-10 Eylül 1623"). İlk Padişahlığı "96 gün" sürdü. Aradan geçen 4 sene, 2 ay, 21 gün sonra tekrar Osmanlı tahtına geçirildi hem de akli dengesinin bozuk olduğu bilinc bilinc!.. Bu seferki Padişahlığı ise: 1 sene, 3 ay, 22 gün sürdü. 10 Eylül 1623 Pazar günü Davudpaşa Sarayı'ndan alınıp, Saray-ı Hümâyûn'a götürülüp, orada "Kafese kondu" ve böylece tekrar esaret hayatı başladı... "20 Ocak 1639 Perşembe günü" ruhunu teslim ederek, o çile dolu hayatından kurtuldu!..

Çilekeş Padişah Sultan I. Mustafa, Şehzâdeliği döneminde Saray-ı Hümâyûn'un, Harem'deki Şehzâdeler bölümünün bir odasına kapatıldığı gün henüz 11 yaşlarında bir çocuktu ve adına (Kafes) denilen zindan hücresinde tam 14 yıl çile doldurmuş ve her ayak sesi duyuşunda, cellâtın geldiğini sanarak ürkmüş, nihayet korku dolu yıllar geçirirken akli dengesini yitirmişti!..

16- SULTAN II. OSMAN: (1603-1622)

Sultan I. Ahmed ile Mahfirûz Sultan'ın evlâtlarıdır: "**Genç Osman**", "**Şehit Osman**", "**Osman-ı Sanî**" adlarıyla da anılmıştır. "15 Kasım 1603" tarihinde İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Ancak doğum tarihini daha değişik tarihlerle geçen kaynaklar da vardır: "29 Nisan ile 3 Kasım 1604".

Tahsili kasten ihmâl edilmiş olan **I. Ahmed Hân,** çocuklarının cahil kalmaması için elinden geldiğince onların eğitimine güç verdi ve Şehzâde Osman bu sayede 14 yaşlarında tahta çıktığı zaman hayli bilgili idi: "Farsça, Arapça" lisanlarını ana dili gibi bilmekte ve ayrıca: Latince ile Yunanca'yı da rahatlıkla öğrenebilmiş pek parlak bir zekâya sahipti. Dört sene kadar kısa bir Hükümdarlığı olan bu talihsiz Padişah'ın hayatı korkunç bir trajedi ile son bulmuştur ki, bunun temelinde: **Osmanlı-Türk Devleti'ni yıkabilme emeli mevcuttur. Dolayısıyla bu hassas mevzuuya özetlemeye çalışmak, tamamen yanlış olur. Zira, vak'ayı tam mânâda işlemek elzemdir. Yani, ancak bir hacimli kitapta, çevrilen pek iğrenç dolaplar anlatılabilir!..**

17- SULTAN IV. MURAD: (1611-1640)

"9 Temmuz 1611" veya "27 Temmuz 1612 Cuma günü" İstanbul'da dünyaya gelen Şehzâde Murad: Sultan I. Ahmed ile Mahpeyker Kösem Sultan'ın evlâtlarıdır.

Bir kaynakta: (... bir Rum Papazı'nın kızı, asıl adının da "Anastasya" olduğu rivayet edilen. Mahpeyker Kösem Sultan'ın oğludur.) kaydı geçmektedir. Ancak, "rivayete göre" tabirinin kullanılması, mezkûr Vâlide Sultan'ın asıl kimliğini belirtebilmesi açısından yeterli değildir. Zira; "rivayet ile hakikat" ayrı ayrı mânâlar ifade eder!..

Gerçi "Kösem Sultan"; Padişah oğlunu kendi ihtirasları uğruna hiç acımadan kullanıp, işret âlemlerinde eritip, yok etmiş bir iblis kadındır. Bu fikir yapısı ki, ne yazık hâlâ günümüzde de mevcuttur. Koca tarihimizde nice vak'alardaki, nice iblislerin asıl kimliklerinin gözlerden uzak tutulup, böylece tarih açısından yanlış bilgiler günümüze kadar ulaşmıştır. Bir insanın icraatı, karakter yapısı vs. kendisine aittir. Yani kişiye özeldir. Dolayısıyla hayırlı bir iş dahi olsa bu özelliği mensubu bulunduğu kavmine mal edilemez. Böyle bir düşünce tamamen yanlış ve mantıksızlıktır.

"10 Eylül 1623 Pazar günü" Osmanlı tahtına geçen ve 16 sene, 4 ay, 29 gün saltanat sürdükten sonra, "8/9 Şubat 1640 Çarşamba-

Perşembe gecesi hayata gözlerini yumduğu ana kadar ki (28 yaş) gibi pek genç bir yaşta hayata gözlerini yummuştur; **12 yaşlarında bir çocukken Osmanlı tahtına çıktığından, hastalanıp öldüğü tarihe kadar her daim "kin ve nefret içinde" etrafını saran iğrenç mahluklarla boğuşarak mücadele vermiştir ki, bu aşağılık güruha öz anası da dahildir!..**

IV. Murad Hân son derece gaddar ve işret düşkünü idi diyenler, bu büyük Padişah'ın asıl kimliğini gözardı etmekte ve onun asıl kişiliğini ne hikmet ise gizlemeye çalışmaktadırlar.

Nice fetih ve hayırlı işlere de önderlik etmiş olan bu bir yerde Padişah'ın hayatını bir bütün olarak okuyanlar, herhalde bizlere hak vereceklerdir.

18- SULTAN İBRAHİM: (1615-1648)

"I. Ahmed Hân ile Kösem Mahpeyker Valide Sultan'ın küçük oğulları", Sultan İbrahim **(Deli İbrahim),** diye de anılır. Osmanlı Padişahları içinde pek talihsiz olanlar kategorisine mensuptur.

"8 Şubat 1640" tarihinden "8 Ağustos 1648" tarihine kadar saltanat süren ve fakat Padişahlığın sağladığı hemen hiçbir nimetinden istifade edemeyip, "18 Ağustos 1648 Salı günü" cellât eli ile şehit edilen bu talihsiz Padişah için söylenmedik yalan, atılmadık iftira kalmamıştır. **Dolayısıyla hayatı ile icraatlarını ayrıca tetkik etmek elzemdir. Kaldı ki, bu talihsiz Padişah'a "deli" lâkabını takan: (1908-1918) yani II. Meşrutiyet dönemi tarihçileridir.**

Merhum Reşad Ekrem KOÇU Hoca, bu babda şöyle buyurmuştur:

(Ölümünün üzerinden üç asır geçti; ondan bahseden bütün kalem sahipleri bu bahtsız Hükümdar'ın hakiki simâsını göremediler. Hakkında yazılanlar idamı için verilen fetvâ kadar zâlimanedir. Süregelen hatalı görüşün, "deli ve gaddar İbrahim"i yerine hırslı ve hisli politikacıların kurbanı olmuş "mağdur, mazlum ve temiz İbrahim" koymak lâzımdır. Halkın, ölümüne yanıp ağladığı adamdır.)[1]

1- Osmanlı Padişahları, R. E. Koçu, s. 224.

19- SULTAN IV. MEHMED: (1642-1692)

"Avcı Mehmed" lâkabı ile daha çok anılan **Sultan IV. Mehmed,** "1 Ocak 1642" tarihinde İstanbul'da dünyaya geldi ve "17 Aralık 1692" tarihinde Edirne'de vefat etti. Ölüm tarihini: "6 Aralık ile 6 Ocak 1693 Salı" gösteren kaynaklar da mevcuttur. Vefat ettiğinde (52 yaşında idi).

"8 Ağustos 1648 Osmanlı tahtına çıkan ve **"Viyana Bozgunu"**na kadar akla gelmedik bir ihtişam içinde saltanat süren ve de bozgun neticesi, "8 Kasım 1687 Cumartesi" günü tahttan indirilen ve 39 sene, 3 ay, 1 gün süren Padişahlığı müddetince sadece ve sadece "ava çıkmaktan gayrı" hemen hiçbir şeyi tasa etmeyen bu "av kolik" hükümdarın babası, **Sultan İbrahim, anası ise; Rus asıllı olmasına rağmen, Osmanlı mülkünü en az bir Türk derecesinde sevip, koruyan "Baş-Haseki Turan Hadice Sultan"dır ki, oğlunun eksikliğini sağ olduğu müddetçe tamamlamaya çalışmakla ömür tüketmiş ve dürüstlüğü yanısıra hayratlarıyla da meşhurdur:** (Yeni Vâlide Sultan Camiî'ni tamamlatmıştır ki; takriben 50 yıldır metruk bir inşaat kalıntısı olarak durmakta idi. Ayrıca; "Mısır Çarşısı"nı, bir muhteşem sebil ile kendisi için yine muhteşem bir türbe inşaa ettirmiştir.)

Nitekim, bu mümtaz kadın, vefat ettikten sonra Sultan IV. Mehmed bir başına ortada kalmıştır. Zira, oğlunun Padişahlık sanatındaki cehaletini, Turan Hadice Sultan kapamaktaydı.

Henüz bir küçük çocukken (6,5) yaşında tahta çıkmış ve 15 yaşlarında yetişkin bir çocukken de muhteşem İmparatorluğun mukadderatını tam bir güven içinde, İhtiyar Köprülü'ye teslim etmişti. **Olsun Köprülü Mehmed Paşa ve olsun oğlu Fazıl Ahmed Paşa. Padişah'ın güvenine son derece lâyık olduklarını: "Padişah'a ve Devlete" hizmet yolunda, ziyade isbat ettiler. Ancak, Devlet idaresinin hep kendi ellerinde kalabilmesi için, genç Padişahı, Hükümdarlık sanatı yönünde eğitmediler. Ve tabii ki, bu davranışları hiç de iyi bir netice vermemiştir!..**

"Viyana Bozgunu"na gelince, bu içler parçalayıcı vak'anın müsebbepleri: (Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın ikbalini

çekemeyen ve aşırı ikbal hırsı içinde kudurmuş köpeğe dönen, vatan duygusundan tamamen yoksun iblislerdi ki, bunların satıhta görünenleri şu mundarlardır: (Rikâb Kaymakamı Kara İbrahim Paşa, Kızlar-Ağası zenci Yusuf Ağa, Baş-Mirahur Sarı Süleyman Ağa.)

Fâtih Sultan Mehmed Hân Gazi'nin "Kanunnâmesi"ni yerli yersiz kullanan ve böylece nice masum Şehzâde'nin nahak yere öldürülmesine sebep teşkil eden Padişahları bu kıyım yolunda **"fitne fesatla"** zihnini çelenler ve de koca bir İmparatorluğun yoklara karışmasında birinci derecede rol oynayanlar, hep böyle iblisler taifesi olmuş ve ne garip şeydir ki, hemen her trajik vak'ada sadece Padişahlar boy hedefi gösterilmişlerdir!..

Tarihi tetkik ettiğimiz zaman bizleri ziyade üzen "Bozgun Devri" ise böylesi iblisler yüzünden ve Sultan IV. Mehmed'in "Av kolik"liğinden bu dönemde başlamıştır.

1686 yılında düşman Budin'e girdiğinde (2 Eylül 1686) bu namlı kalenin son müdafilerinden: Ak sakallı kahraman **Abdi Paşa'**nın nâ'şının yanında 14 yaşlarında körpecik bir şehit daha yatmaktaydı ve şair bu acıyı şu mısralarla dile getirmiş:

"Çeşmelerde abdest alınmaz oldu

Camilerde namaz kılınmaz oldu

Mâmur olan yerler hep harap oldu

Aldı Nemse bizim nazlı Budin!.."

20- SULTAN III. SÜLEYMAN: (1642-1691)

"15 Nisan 1642" yılında İstanbul'da doğmuştur. "22 Haziran 1691"de Edirne'de vefat eden **Sultan III. Süleyman,** 7 yaşlarında bir çocuk iken **"kafes hapsine"** alında ve acı çilesi 46 yaşında doldu. Yani bütün çocukluğu ve gençliği dört duvar arasında geçmiş, 40 yıl süren esareti onda derin izler bırakmış; ruhen çökerek sıhhatinden olmuş; görgüsüz, bilgisiz bir adam olarak Osmanlı tahtına geçtiğinde ruhi bozukluğu devam etmiş, 3 sene, 7 ay ve 4 gün süren saltanatı boyunca, hemen her gün tahttan indirilip, öldürülmek korkusu ile kâbus dolu bir hayat geçirmiştir.

Sultan İbrahim ile Saliha Dilâşub Sultan'ın mahdunlarıdır. "8 Kasım 1687" tarihinde Osmanlı tahtına geçmiş ve saltanatı bin bir kâbus içinde, "22 Haziran 1691" tarihine kadar sürmüştür.

Daha ziyade **II. Süleyman** olarak tarih kitaplarına geçen bu bedbaht Padişah, merhum, R. E. Koçu Hoca'nın kaydettikleri gibi: (Timur'un Anadolu'daki kahredici akınlarından sonra, yıllarca Osmanlı tahtında saltanat sürmüş, **Vezir'i "Çandarlı Ali Paşa"**nın vefatına kadar, ülkeye tek başına hükümran olabilmiş **"Emir Süleyman":** Tarih yazarlarının vak'aya üstünkörü bakmaları yüzünden, Osmanlı Padişahları arasında saymama hatasına düşmüşlerdir.) Dolayısıyla, merhum, Koçu'nun ikazlarını dikkate alarak, biz de, **II. yerine: "III'ncü Süleyman kaydını düşmeyi"** bir önemli hatanın düzeltilebilmesi gayesiyle münasip bulduk.

Sultan III. Süleyman Osmanlı tahtına çıkar çıkmaz, ilk icraatı olarak: "Kendisi gibi çilekeş biraderi Şehzâde Ahmed'i o çilehaneden kurtarıp, Harem-i Hümâyûn'da gayet ferah bir yere naklettirmek olmuştu.

Sultan III. Süleyman Hân'ın dönemi, Osmanlı'nın pek çalkantılı bir devri olup, şehir halkının korku içinde yaşadığı zamanlar olmuş ve bu durum zaman içinde, zorbalar tepelenmiş; Köprülü Mehmed Paşa'nın küçük mahdunu Fazıl Mustafa Paşa, "Niş ve Belgrad Kaleleri"ni geri aldı ve böylece Viyana Bozgunu'ndan beri ilk defa zafer müjdeleriyle İstanbul âdeta bayram etti.

Sofya'dan Edirne'ye dönmüş olan Sultan III. Süleyman ise bütün bu başarıların zevkine varabilecek durumda değildi. Zira, tahtından edilerek öldürülme korkusu, ona her an galip gelmekteydi!..

21- SULTAN II. AHMED: (1643-1695)

Sultan İbrahim ile **Hadice Muazzez Sultan**'ın mahdunudur. Babasının tahtından alınıp, boğdurulduğu esnada henüz 5 yaşlarında bir çocuktu ve derhal **"Şimşirlik Kasrı"**nda göz hapsine alındı. 43 yıl dört duvar arasında mahpus hayatı yaşayan **Sultan II. Ahmed,** (49 yaşında) Osmanlı tahtına çıktığında (23 Haziran 1691) haklı olarak ruhen rahatsız ve son derece asabi bir vaziyetteydi. Ömrü hayatında şehr-i İstanbul'u bir sefer olsun görememiş, te-

masını tanıyamamış ve Devlet'in sahip bulunduğu ülkelerin hemen hiç birisini görebilme şansını elde edememişti.

Sadrazam ve Serdar Köprülüzâde, Fazıl Mustafa Paşa'nın Slankmen Meydan Muharabesi'nde alnından vurularak şehit olmasından ve Osmanlı Ordusu'nun yeni bir bozguna uğradığı haberi gelmesinden sonra, Devlet yine birtakım âciz, münafık, entrikacı, hain Vezirler'in elinde kalmış ve "6 Şubat 169" tarihinde (52 yaşlarında vefat eden) bu zavallı Padişah'ın bütün bunlardan hiç mi hiç haberi olmamış; Osmanlı Hanedanı'nın silik bir siması olarak: "3 sene, 7 ay, 14 gün" Osmanlı tahtını işgal etmiştir.

22- SULTAN II. MUSTAFA: (1664-1703)

IV. Mehmed'in **"büyük Şehzâdesi"** Sultan II. Mustafa'nın anası, Rabia Gülnûş Sultan'dır. (1642-1715) Gülnûş Sultan: "İmmetullah/Emetullah Rabiâ Gülnûş Vâlide Sultan, Vâlide-i Cedid adlarıyla da anılan Rabiâ Gülnûş Sultan; iki Padişah anası, hayırsever Vâlide Sultan olarak nâm salmıştır." Kendisinin: (Girit'e yerleşmiş Venedikli Verzizi familyasından olduğunu kaydeden kaynaklar vardır.)

Sultan II. Mustafa, "5 Haziran 1664" tarihinde Edirne'de doğdu, "6 Şubat 1695" tarihinde Padişah ilân edildi; 8 sene, 6 ay, 14 gün saltanat sürdükten sonra, "22 Ağustos 1703" tarihinde tahtından indirildi ve "29 Aralık 1703" tarihinde İstanbul Sarayı'nda vefat etti. Ölüm tarihini: (20 Aralık 1703 ve 8 Ocak 1704) veren kaynaklar da mevcuttur.

Sultan II. Mustafa Hân, gayet sağlam bir eğitim gördükten sonra babasının tahttan indirilmesinden sonra (23) yaşlarında bir genç Şehzâde iken ki, babası onun için: (Benim yularsız arslanım) dermiş. Harem-i Hümâyûn'un malûm odasına hapsedilip, (8 yıl esaret çektikten) sonra Padişah olmuştur. **Osmanlı-Türk Devleti tahtına geçtiğinde gerçekten pek parlak tasavvurlara sahipti. Meselâ, henüz Padişah olduğu günlerde, Sadr-ı a'zam'a gönderdiği hatt-ı Hümâyûn'unda inci gibi bir yazı ile şu samimi isteğini belirtip irade etmekteydi ki, gerçekten ibret alınacak tarihi bir belgedir:**

(Cenâb-ı Hak bu aciz, bu günahkâr kuluna bir Cihan Padişahlığı ihsan etti. Padişahların hangisi zevk ve safaya, kendi nefsinin rahatına düşmüş ise, eli altındaki memleketlerin ve tebasının huzuru ve rahatı kaçmıştır.

Biz bugünden zevki ve safayı ve rahatı kendimize haram kıldık. Pederimiz merhum Sultan Mehmed ve amcalarımız Sultan Süleyman ile Sultan Ahmed, Padişahlık vazifelerinden ihmal ve tekâsül gösterdiler. Bu yüzden düşmanlar Devletimizin dört yanını sardı; bunca Müslüman memleketleri istilâ edildi. Ehl-i İslâm'ın serveti yağma edildi ve kendileri kadınlarıyla çocuklarıyla esir oldular.

Düşmana karşı ceddim Sultan Süleyman gibi kendim sefere çıkmaya kat'î niyet ettim. Sizler ki, Vezir-i â'zamım, Vüzerâ, Ulemâ, Vükelâ ve Ocak Ağaları'sınız. Cümleniz bir yere gelip bu Hatt-ı Hümâyûnumu okuyup düşününüz; gazâya gitmem mi maakul, yoksa Edirne'de oturup kalmamız mı münasib?..

Din ve devlet ve halka hangisi faydalı Allah için söyleşip, doğruyu bana bildirdiniz vesselâm!..)

Sonra neler olmuştur: 1695 yılında Avusturya Seferine çıkıldı ve **"Lippa ile Lugos zaferleri"** kazanıldı. 1696 yılında, ikinci Avusturya Seferi yapıldı ve **"Ulas Zaferi"** ile dönüldü.

Ve lâkin, üçüncü sefer olan ve sonu hüsranla neticelenen o malûm **"Zenta Felâketi"**. Pek ağır bir mağlûbiyete (1697) sebep teşkil etmiş: **"Sadr-ı a'zam Elmas Mehmed Paşa"** ile on üç Beylerbeyi ve 30.000 asker şehid olmuştu. Yeni Vezir ise, yaşlı ve tecrübeli bir zat olup, Köprülüler'den amcazâde Hüseyin Paşa idi ve şehid olan genç Vezir'in yerine geçerek, mührü hümâyûnu teslim alan yeni vezir: **"Harbi durdurup, sulh yapmayı ve büyük de olsa toprak kaybını göze alıp, sulh döneminde süratle yeniden toparlanmak ve böylece güçlü duruma gelinerek, müttefik durumundaki düşman devletlerine ayrı ayrı saldırıp, kaybedilen toprakları geri alabilmek"** planını kabul ettirmiş ve böylece 1699 yılında o malûm **"Karlofça Antlaşması"** imzalanmıştı. Bütün bu felâketlerin başlıca sorumlusu ise Padişah'ın sonsuz itimadına maz-

har olmuş bulunan, **Erzurumlu Câmi'ür-Riyâseteyn Seyyid Hacı Feyzullah Efendi idi.**

Kimdir bu Hacı Feyzullah Efendi? Bir de ona bakalım:

(Şems-i Tebrizi ahfâdından, Seyyid Feyzullah Efendi, Erzurum Müftüsü Şeyh Mehmed İbni Pir Mehmed'in mahdunu ve IV. Mehmed devrinde **"Ordu vâizi"** olan meşhur **"Türk ırkçısı"** Vâni Mehmed Efendi'nin damadıdır. Kaynatasının delâletiyle Saray intisâb edip, Şehzâde Mustafa ve Şehzâde Ahmed'in hocalıklarına tâyin edilmiş ve böylece yüksek memuriyet basamaklarını sür'atle çıkabilmenin imkânı eline geçmiştir. Akli ve pek parlak bilgisinden dolayı büyük ilmiye makamlarını bir bir tırmanmıştır.)

Sultan II. Mustafa Hân'ın yukarıda özet biyografisini verdiğimiz bu meşhur Şeyhül-İslâm'ı, kendisine müşavir tâyin edince, birden bire değişip. **"din adamlığım dahi unutan bu aklî değil, akılsız adam: Bir nevi diktatör kesilmiş bütün âile efradını iş başına geçirerek büyük mahdununu, "Meşihat Veliahti" ilân etmiş:** (Osmanlı Devleti'nin Diyanet İşleri Başkanı veya Pir-i Şeyh). Nihayet, tarihçi İsmail Hâmi DANİŞMEND'in buyurmuş oldukları gibi: (Bu vaziyet hem kendisinin, hem Padişahı'nın felâketine sebep olan Edirne vak'asıyla neticelenmiştir.)

31 yaşlarında henüz gençliğinin doruğunda bulunan Sultan II. Mustafa'nın tahta geçmesinden sonra babası gibi saydığı bu sözde **"din âlimi"** adamın aşırı hırs ve kibirliliği ile önüne çıkanı tepelemekten kaçınmayıp: **"Devlet kapusunda hak, kıdem, liyakat, ehliyet aramadan; kendi yakınları ile etrafını saran rezil dalkavukları pek önemli vazifelere getirdi ve bizce sadece Padişah ile kendisine değil. Aynı zamanda da koca OSMANLI-TÜRK İMPARATORLUĞU'na büyük çapta zarar vermiştir!..**

23- SULTAN III. AHMED: (1673-1736)

IV. Mehmed ile Emetullah Rabiâ Gülnûş Vâlide Sultan'ın oğullarıdır. IV. Mehmed Hân, sevgili Hasekisi Rabiâ Gülnûş Sultanı çoğu zaman yanından hiç ayırmadığı, tarihçilerin bilhassa zikrettikleri bir vak'adır. Nitekim 1673 yılında çıktığı Lehistan Seferi'nde yanından ayırmamış ve sefer dönüşü konakladığı: Hacıoğlu Paza-

rı'nda **"Dobruca"** hamile bulunan Gülnûş Sultan bir Bey konağında, "31 Aralık 1673" tarihinde Şehzâde Ahmed'ini doğurmuştur.

"22 Ağustos 1703" tarihinde Osmanlı tahtına geçen ve tahta geçtiği an 30 yaşlarında bir genç olan Sultan III. Ahmed, gayet iyi bir eğitim görmüş olmasına rağmen, o malûm "kafes hapisliğinden" nasibini almış kafeszedelerdendi. Babası tahttan indirilince tamamı 16 yıl süren ve bunun 7 yılını o malûm odada ve kalanı da anasının, aracılığı ile biraz olsun hürriyet elde edebildi. Bütün bunlar genç Padişah'ın tamamen gaddar ve ruhsuz bir insan olmasına yol açmış bu sebeple de kime güvenip, kimlere güvenemeyeceğini kestiremez bir hâl sergileyerek, yapyanlış insanlar seçer duruma gelmişti!..

Meşhur "Lâle Devri"nin şüpheci ve kuruntucu Padişâhı Sultan III. Ahmed devri, Osmanlı-Türk İmparatorluğu'nun birçok açıdan önemli bir dönemidir ve birçok ihanetlerin de ardarda dizildiği bir karmaşık dönemdir.

Sultan III. Ahmed; "27 sene, 1 ay, 11 gün" saltanat sürdükten ve aşırı şüphe ve kuruntusu yüzünden nice masumun kanına girmiş "1/2 Ekim 1730 Pazar/Pazartesi" gecesi 57 yaşında tahtını terketmiş "1 Temmuz 1736" tarihinde 63 yaşında vefat etmiştir.

24- SULTAN I. MAHMUD: (1696-1754)

II. Mustafa ile Saliha Sultan'ın (? - 1739) mahdunudur. "2 Ağustos 1696" tarihinde Edirne'de dünyaya gelmiştir. Ancak, doğum tarihini "10 Nisan 1696" gösteren kaynaklar da mevcuttur.

Sultan II. Mustafa'nın tahttan indirildiği "23 Ağustos 1703" tarihinde babası ile birlikte İstanbul'a getirilip, Topkapu Sarayı **"Kafes Kasrı"**nda göz hapsine alındı ve esareti "30 Eylül 1730"a kadar, aralıksız 27 yıl sürdü. Ancak, büyük anası, Gülnûş Emetullah Sultan sayesinde iyi bir eğitim görebildi.

"30 Eylül 1730" tarihinde gece vakti, Osmanlı tahtına geçtiğinde (35 yaşlarındaydı). 8 yaşından sonraki yıllarını geçirdiği kafes hayatında: (Niçin ve ne gaye ile ve de amcası III. Ahmed'in gizli bir buyruğu ile mi hiç bilinmemiştir? kısırlaştırılmış olması. Bu talihsiz Padişah'ın en içler acısı yönüdür denebilir!..)

Devletini ve tebasını son derece düşünen ve bu uğurda elinden geldiğince hizmet veren âkil ve kültürlü Padişah, hiçbir zaman esaret günlerindeki daha doğrusu yıllarındaki talihsizliklerinin esiri olmadı ve Devleti'ne tebasına hizmet onun başlıca meşgâlesi oldu.

İstanbul'un imar hareketlerine katkısı oldu ve son selâtini camînin temelini atabilme şerefine erişti. Amcası III. Ahmed'in, **"Ayasofya Camiî"** arka meydanında inşaa ettirdiği meşhur meydan çeşmesi gibi bir muhteşem meydan çeşmesi de kendisi inşaa ettirdi ki, Tophâne'dedir. **İstanbul'u serserilerden temizledi: (1736'da İran ile eski hudut üzerinde sulh yapıldı. Aynı yıl içinde Rusya ile savaş başladı ve bir yıl sonra ise Avusturya ile yeniden harp hâline girildi, Rus cephesinde mükemmel bir müdafaa sergilendi, Avusturya cephesinde ise Osmanlı Ordusu galip geldi. Sadr-ı â'zam, Yeğen Mahmud Paşa'nın aman tanımaz muharebesiyle "Belgrad" geri alındı ve Fransa'nın tavasutu ile 1739'da "Belgrad Muahedeleri" imzalandı. 1718'de "Pasarofça Sulhu"nda verilen yerler; "Tameşvar" hariç külyen geri alındı. Ve bu meyanda varılan bir başka antlaşmaya istinaden: Rusya'nın Karadeniz'de "Harp gemisi" bulundurmamasına karar verildi.)**

Sadece İstanbul halkı değil, bütün İmparatorluk huzura kavuşmuş İmparatorluk idaresi düzene girmişti. Daha birçok hizmetleri ile halk tarafından gerçekten sevilen bir Padişah olarak tarihe geçti ki gerçekten ziyadesiyle hak etmiştir.

Sultan I. Mahmud, Padişahlığı'nın son 8. yılında devamlı sulh görebilmiş ve fakat eğlenmesini de bildi.

Bu değerli Padişah'ın son iki yılı hastalıkla geçti. "24 sene, 2 ay ve 12 gün süren saltanatı: **"Dış dünyaya karşı şerefli, dahilde ise mutluluk veren bir devir olmuştur." Hükümdarlık sanatını gayet iyi bilen Sultan I. Mahmud Hân: "13 Aralık 1754 Cuma günü, hasta hasta atına güçlükle binerek Ayasofya Camiî'ne Cuma namazına gitti. Soğuk bir gün olması dolayısıyla daha da hasta düştü ve geri dönerken zorla saraya ulaşabildi ve sarayın kapusunda at üzerinde vefat etti.**

25- SULTAN III. OSMAN: (1699-1757)

Adına, **"Şehzâdegân Dairesi"** denen, Topkapu Sarayı'ndaki Harem Dairesi'nde bulunan meşhur **"Kafes Kasrı."** Sultan III. Osman'ın, takriben yarım asırlık yuvası olmuş, henüz (4 yaşında) iken, babası II. Mustafa'nın tahtından indirilmesiyle 1703 yılında kapatıldığı "Kafes Kasrında", amcası III. Ahmed'in, (1703-1730) ve ağabeyi, I. Mahmud'un (1730-1754) arasında toplam (51 yıl) süren dehşet verici bir yalnızlık içinde dört duvar arasında kalmış: "Çocukluk, gençlik ve yaşlılık yılları bu hücrede heba olup gitmiş ve Osmanlı Hanedanı tarihinde yarım asır gibi en uzun süre esaret çekmiş Şehzâde olarak tarihe geçmiş, bu uğursuz ve dayanılmaz yaşantıda âdeta rekor kırmıştır.

II. Mustafa ile Şehsuvar Sultan'ın evlatlarıdır. (56 yaşında) Padişah oldu. Saltanatı "2 sene, 10 ay, 18 gün" sürmüştür. "13 Aralık 1754" tarihinde Osmanlı tahtına geçmiş, "29/30 Ekim 1757 Cumartesi/Pazar" gecesi vefat etmiştir.

Yarım asırlık esaretin meydana getirdiği deformasyonla; bir omuzu eğri yüzü çirkin etine dolgun göbekli ve orta boylu bir yapıya sahip bulunduğu kayıtlarda geçmektedir.

Bu talihsiz Padişah'ın İstanbul'a kazandırdığı başlıca eserler: (Ahır Kapu Feneri, Nur-u Osmaniye Camiî şerifine yaptırdığı eklentiler, Camiî'nin, Kapalı Çarşı çıkışındaki nefis çeşme, Topkapu Sarayı'nda III. Osman Köşkü, ayrıca devrinde yapılan: Paşa Kapusu, Defterdar Kapusu, Eski Odalar ve Acemi Kışlası." günümüze kadar ulaşan eserlerdir.)

26- SULTAN III. MUSTAFA: (1717-1774)

III. Ahmed ile Mihrişah Sultan'ın mahdunlarıdır. **"Kafes zedelerden"** olup, (27 yıl esaret hayatı yaşamıştır). "28 Ocak 1717" yılında Edirne'de doğmuş, "21 Ocak 1774" tarihinde İstanbul'da vefat etmiştir.

Osmanlı tahtına geçtiği "30 Ekim 1757" tarihinde (40 yaşlarında) idi. "16 sene, 2 ay, 26 gün" saltanat sürdü. Yüreğinde gerçek mânâda **"vatan sevgisi"** taşıyan bu mümtaz hükümdar, öylesine üzüldü ki, teessüründen ağır şekilde hastalandı.

1773 yılında birbiri ardından: "Ruscuk'da Silistre'de, Varna'da", Rus Çarlığı'na karşı üç büyük zafer kazanıldı. Sultan II. Mustafa Hân, hasta olduğu ve hekimlerin müsaade etmemesine rağmen, bizzat harbe gitme hazırlıklarına koyuldu. Ancak, boğazındaki şiş ve nefes darlığı hat safhaya gelmişti ve "21 Ocak 1774 Cuma günü, öğleden sonra gelen bir krizle Cenâb-ı Hakk'ın rahmet-i rahmanına kavuştuğunda (57 yaşında)ydı.

Meşhur "Lâleli Camiî şerifi" ile "Üsküdar'daki Ayazma Camiî şerifi", mezkûr Padişah'ın hayır eseri olmuştur. Yine, Lâleli Camiî şerifi yanında yer alan meşhur türbe de onun yaptırdığı bir hayır eseridir ve kendileri bu türbede metfundur.

Tek kelime ile Osmanlı-Türk Padişahları içinde sayılı büyük hükümdarlardandır. Şahsı ve devrinin vak'aları hakkında tam bir bilgi verebilmek için gerçekten bir hacimli kitap yazmak lâzımdır. Dolayısıyla özet bilgi geçmekle yetinmeye mecbur kaldık.

Mekânı Cennet olsun!

27- SULTAN II. ABDÜLHAMİD (1725-1789)

Sultan III. Ahmed ile Şermî Rabia Sultan'ın mahdunlarıdır. "20 Mart 1725" tarihinde İstanbul'da doğmuştur ve "7 Nisan 1789"da yine İstanbul'da vefat etmiştir.

"5 yaşında" küçücük bir çocukken **"Kafes Kasrına"** kapatılan Şehzâde Abdülhamid, "44 yıl" esaret altında kaldı. "21 Ocak 1774" tarihinde Padişah ilân ve tasdik edildiğinde (49 yaşında) idi. "15 sene, 2 ay, 17 gün süren ve (65 yaşında) iken, "7 Nisan 1789" tarihinde hayata gözlerini yumduğunda, tebası olan "Müslüman ve gayrımüslim" umum halk içten gelen bir üzüntü ile kendisine rahmet okumalarıyla noktalanmıştı.

Saltanat sürdüğü yıllarda türlü gaileler bir diğerini izlemiş, talihsizliğinden işinin ehli ve dirayetli **"siyasî danışman ile Vezirleri"** almamış bu sebeple çok üzüntü çekmiş ve bir nebze olsun gülebilip, huzur duyabilmesine imkân doğmamıştır. Dahası son derece sevdiği, aşkından muzdarip nice ıstırab çektiği; **"duygusuz ve ruhsuz cariyesi"** Ruhşâh adındaki nankör mahlûkat da ayrıca üzüntü kaynaklarından birisi olmuştur!..

Haryatları:

Anadolu sahilinde: "Beylerbeyi Camii" ile yanındaki "Mektep ve Hamam". Rumeli yakasında: "Emirgân Camiî ve hamamı" Kaydedilenleri: Anası Rebia Şermî Sultan ile zevcelerinden Hümâşah Haseki ile bu kadından doğmuş oğlu Şehzâde Mehmed'in adlarına yaptırmıştır.

Kendi adına olanlar: Bahçe Kapusu'nda büyük bir imaret, bir medrese, bir kütüphâne yaptırmış köşesine de türbesini yerleştirtmiştir. Mezkûr türbede metfundur.

28- SULTAN III. SELİM: (1761-1808)

Sultan III. Mustafa ile Gürcü, Mihrişah Vâlide Sultan'ın mahdunlarıdır. Oğlunun eğitimine bilhassa önem veren babası Sultan III. Mustafa, 1774 yılında vefat edince, tahta geçen amcası, I. Abdülhamid geleneğe uyup onu **"Kafes Kasrına"** kapatmasına rağmen, eğitimini ihmal etmemiş ve kısmi serbestlik tanımıştı. Dolayısıyla **Şehzâde Selim,** (15 yıllık esareti) esnasında; müzik ile ilgilendi, besteler yaptı. "7 Nisan 1789 Salı sabahı" Osmanlı tahtına geçti ve cülûsuna müteakip kendisini doğrudan memleket işlerine adadı. Zira Devlet'in vaziyeti hiç de iç açıcı değildi. **Zira ülke çoktandır, Rusya ile Avusturya gibi iki büyük devletle savaş halinde idi.**

Köklü bir ıslahat hareketine girişmenin şart hâline geldiğini gören ve bu zor işe girişen **III. Selim Hân;** Osmanlı Devleti'nin eski güçlü durumuna erişebilmesinin buna bağlı olduğunu gayet iyi bilmekteydi. **Böylece "Nizam-ı Cedit" ifadesiyle tarihimize geçen her sahada ıslahat hareketine girişti. Ne var ki bu ileri fikirli ve son derece münevver Padişah: "menfaatten gayrı hemen hiçbir şey düşünemeyecek derecede basiretsizleşmiş münafıklar ile örümcek kafalılar." Bu eşi zor bulunur Padişah'ın kanına girip, muhteşem bir tasavvuru Padişahları ile birlikte yok ettiler...**

"29 Mayıs 1807 Cuma" günü tahtından feragât ederek, Şehzâde Mustafa lehine çekilip, malûm odaya kapandı. **"28 Temmuz 1808"de kalleşce ve hunharca katledilerek, şehadet**

şerbeti içti ve ulemanın, devlet erkânının katıldığı büyük bir törenle, babası III. Mustafa'nın Lâleli'deki türbesine gömüldü.

29- SULTAN IV. MUSTAFA: (1779-1808)

"Sultan I. Abdülhamid ile Aişe Sineperver Vâlide Sultan'ın mahdunlarıdır." "8 Eylül 1779" tarihinde İstanbul'da doğmuş, "29 Mayıs 1807" tarihinde, **"Kabakçı Mustafa ayaklanması"** neticesi Osmanlı tahtına çıkmış, saltanatı (14 ay) sürmüş, "28 Temmuz 1808" tarihinde tahtından indirilmiş, "17 Kasım 1808" tarihinde biraderi **II. Mahmud** tarafından boğdurularak, çileli hayatına veda etti.

Bu talihsiz Padişah, tarihi kayıtlara göre: "Amcasının oğlu III. Selim'in hükümdarlığı esnasında, **"Kafes Kasrında"** olmasına rağmen gayet serbest bir hayat yaşamış ve fakat: "Muhakeme kabiliyetinden yoksun zekâsı kıt gelişmelerden habersiz" her açıdan saf ve fakat saltanat hırsı olan bir Hükümdarmış."

Merhum, Hükümdar; babası I. Abdülhamid'in türbesinde metfundur.

30- SULTAN II. MAHMUD: (1785-1839)
Saltanata geçiş: (28 Temmuz 1808)

"Sultan I. Abdülhamid ile Nakşidil Sultan'ın mahdunlarıdır." "20 Temmuz 1785" tarihinde İstanbul'da doğmuş, verem illetinden muzdarip olarak "1 Temmuz 1839" tarihinde Hakkın rahmet-i rahmanına kavuşmuştur. (31 yıl süren saltanatı boyunca) devleti ve halkının mutluluğu için çırpınıp durmuştur.

Bazı sorumsuz ve yakıştırmacılığı âdeta marifet bilen kalemler, anası için (Fransız asıllı) derlerse de, bu durum hiçbir resmi vesika ile isbat edilememiş ve doğrudan bir Fransız uydurması olduğu öğrenilmiştir.

Sultan II. Mahmud Hân, reform ve inkılâplar Padişahı'dır. "Vak'ai Hayriye" - "Hayırlı Hadise" ile tamamen dejenere olmuş ve âdeta bir haşerat yuvası hâline gelmiş "Yeniçeri Ocakları"nı temelden yok etmiş: (Harbiye, Tıbbiye, Mektebi Muarif, Adliye Muzika mektepleri açtı. "Rüştiye Mektepleri" adı ile Türkiye çapında "Orta Öğrenimi" tesis etti. "Takvimi Vekayı" adı ile ilk "Resmi Gazete"yi

çıkarttı. Avrupa'ya talebe gönderdi ve Avrupa'dan hocalar getirtti. Tebaasının "malı ve cam" üzerindeki kendi tahakküm hakkını nefretle iptal etti. İdamı kanunun hükmüne yani, mahkemeye bıraktı. Mal müsademesini kökünden kaldırdı. "Tebaasını: din, mezhep, milliyet gözetmeden kanun karşısında eşit haklara sahip gördü."

– "Müslüman Camiî'de, Hıristiyan Kilise'de, Musevisi'ni Havra'da tanıyorum. Mabedlerin dışında hepsi aynı insanlık haklarına sahip, bu vatanın evlâtlarıdır." dedi.

İrticanın amansız düşmanı oldu vs.)

Bu büyük Padişah'ın devrinin karmaşık vak'aları ile kendi gayet üstün kişiliğini en azından bir nebze olsun anlatabilmek için, bu nâçiz sütunlar yeterli değildir. Dolayısıyla bu bahsi burada kesiyor, mekânının her daim Cennet olması için Cenâb-ı Hak'tan niyaz ediyoruz.

Haryatları:

İstanbul Haliç Koyu üzerinde: "Unkapanı ile Azep Kapusu arasında ilk köprü onun zamanında yapılmıştır. Tophane'de Nusretiye camiî, tamir ile ihya ettiği camiî ile mescitler, çeşmeler sayılamayacak kadar çoktur ki, çeşmeleri bizzati kendisi yaptırmıştır. İlk büyük resmi dairelerin inşaasına yine onun devrinde başlanmış: Alemdar vak'asında yakılanın yerine günümüzdeki Selimiye Kışlası'nı inşaa ettirmiştir.

31- SULTAN ABDÜLMECİD: (1823-1861)

II. Mahmud Hân ile Bezmiâlem Sultan'ın oğludur. Anası Vâlide Sultan'ın, **"Gürcü veya Çerkez"** asıllı olduğunu ileri süren kaynaklar vardır. "3 Nisan 1823" tarihinde İstanbul'da doğmuştur. Ancak, doğum tarihini, "25 Nisan 1823" gösteren kaynaklar da mevcuttur.

Küçük yaşta tahta çıkan Padişahlar'm sonuncusu olan ve gayet hassas bir yaradılışa sahip bulunan **Şehzâde Abdülmecid,** babasının ölümü üzerine "1 Temmuz 1839" tarihinde (17 yaşında) tahta çıktı: "22 yıl, 7 ay, 13 gün" saltanat süren **Sultan Abdülmecid Hân,** "25 Haziran 1861" tarihinde "verem illetinden" muzdarip (38 yaşında) vefat etti ve "Sultan-Selim Camiî"ndeki, özel türbesine defnedildi.

Osmanlı Hanedanı'nın en hassas ve en nazik Hükümdarı olarak tarihe geçmiştir. Devlet ve millet hizmetini, hemen her şeyden ziyade değerlendirmiş ve kalben benimsemiş bir Padişah olarak da bilinir. Babası gibi reformcu bir ruha sahip olmuş ve geleneksel eğitimi yanısıra Batılı Prensler'in gördüğü eğitimin aynısı kendisine uygulanmıştır.

"Gülhâne Hatt-ı Hümâyûnu" veya **"Tanzimat-ı Hayriye"** devrini Sultan Abdülmecid başlatmıştır. Hariciye Nazırı ve Londra Sefiri Mustafa Reşid Paşa; (Tanzimat'ın ilânına dair hazırlıkları tamamladıktan sonra: "Yukarısında Padişah'm Hatt-ı Hümâyûnu'nu, altında da Meclis-i Hass-ı Vükelâ'nın "Bakanlar Kurulu" mazbatasını sunan kararı: "3 Kasım 1839"da; Topkapu Sarayı'nın Gülhâne meydanında bizzat okudu.)

Karmaşık birçok meseleden bir diğerine karıştığı ve bilhassa "Kırım Harbi"nin getirdiği "ekonomik sıkıntılar" vs. Dış borçlanmalara başlıca sebep teşkil etmiş: "1855, 1858 ve 1859" Fransa ve İngiltere'ye borçlanılmış ve malûm "Galata Bankerleri" de pastadan pay almayı ihmâl etmemişlerdir...

Görülüyor ki, **Sultan Abdülmecid Hân** devri hemen birçok yönden tetkike muhtaç bir devirdir. Dolayısıyla, bu mütevazı sütunlarda yoruma imkân yoktur!..

Osmanlı-Türk Padişahları'ndan son dört Hükümdar, onun mahdunlarıdır: (V. Murad, II. Abdülhamid, V. Mehmed Reşad ve VI. Mehmed Vahideddin.)

32- <u>SULTAN ABDÜLAZİZ: (1830-1876)</u>

Sultan II. Mahmud Hân ile Çerkes asıllı Pertevniyal Sultan'ın mahdunlarıdır. "9 Şubat 1829 veya 1830" tarihinde İstanbul'da doğmuştur. "25 Haziran 1861 Salı günü" Osmanlı tahtına çıktı ve "30 Mayıs 1876 Salı" tarihinde tahtından indirildi ve nakledildiği Topkapusu Sarayı'nda **"III. Selim Hân"**ın kalmış olduğu daireye yerleştirildi, 34 Haziran 1876 Pazar günü" büyük bir ihtimâlle alçakça şehit edildi. Gerçi, "intihar ettiğine" dair iddialar mevcuttur. **Lâkin, buna inanmak hayli güçtür!..**

(31 yaşında tahta çıkan: "15 yıl, 4 ay, 19 gün" saltanat sürdükten sonra, 47 yaşlarında katledilen merhum, Sultan Abdülaziz Hân, babası II. Mahmud Hân'ın türbesine gömülmüştür.)

Devleti, Orduyu ve milleti canı gibi sevmiş olan bu talihsiz Padişah'm devrini detaylarıyla anlatabilmek için, nâçiz sütunlarımız yeterli olmadığından, sadece şu kaydı geçmekle iktifa etmekteyiz ki, bir fikir verebilmesi açısından herhalde yeterlidir inancındayız:

(... Fuat Paşa ile Âli Paşa'nın pek çabuk vefat edişleriyle Sultan Abdülaziz Hân, "Mahmud Nedim Paşa gibi; yalnız "rütbesi ile vezir" adamların elinde bıraktı. Nedim Paşa'nın tesirleri hem kendi hem de devlet için meş'um oldu...

Bu adam, Padişah'ı: "Rüşvete alıştırdı, nefis zevklerine düşürdü"... vs.)[1]

33- SULTAN V. MURAD: (1840-1904)

Sultan Abdülmecid'in büyük mahdunudur. Anası ise Şevkefza Kadınefendi'dir ki; kendileri "Çerkez asıllı" bir cariyedirler.

(36) yaşlarında ve 30 Mayıs 1876 tarihinde Osmanlı tahtına geçmiştir. "31 Ağustos 1876 Salı" günü tahtından alınan V. Murad, (93 gün) Padişahlık yapabilmiş, (64 yaşında, 29 Ağustos 1904 Pazartesi günü) vefat etmiştir. Metfun bulundukları mahal: Yeni Vâlide Camiî türbesinde anası Şevkefzâ Kadınefendi'nin yanıdır.

Gayet titiz bir eğitim görmüş ve hayli bilgi sahibi olup, sohbetleri zevkle dinlenirdi. Ne var ki, Sultan Abdulaziz'e karşı saltanat darbesi hazırlayıp fiiliyata geçiren: **Hüseyin Avni Paşa, Mütercim Rüştü Paşa, Mithat Paşa ve Şeyhül İslâm Hayrullah Efendi, V. Murad'ı Osmanlı tahtına geçirtenlerdi. Lâkin sonradan yanlış yaptıklarını görerek, Şehzâde Abdülhamid ile gizli bir görüşme yapmışlar, onunla anlaştıktan sonra (1876) yılında "cinnet isnadı ile" tahtından indirdiler. (1878'de) ise yani, "20 Mayıs**

1- Osmanlı Padişahları, R. Ekrem KOÇU, s. 406.

1876 Pazartesi" günü malûm (ÂLİ SUAVİ) peşine taktığı (200 civarında) Rumeli Muhaciri ile "Çırağan Sarayı"na bir baskın düzenleyerek; Sultan II. Abdülhamid'i tahttan indirip bu zavallı mecnunu tahta geçirebilmek için, kendince bir maceraya atılmış ve fakat, acımasız bir şekilde öldürülerek, bu hevesi kursağında kalmıştı ki bu vak'a (ÇIRAĞAN SARAYI VAK'ASI) olarak tarihe geçmiştir.

Anlaşıldığı kadar ile bu talihsiz Hükümdar, hemen her önüne çıkan tarafından kullanılmak istenmiş, bedbaht Hükümdarlar'dan olmuştur.

34- SULTAN II. ABDÜLHAMİD: (1842-1918)

Sultan I. Abdülmecid Hân ve ikinci haremi, "Çerkez asıllı" ve "Şapsık Kabilesi" mensubu, "Tir-i Müjgân Kadmefendi"nin mahdunları olarak, "21 Eylül 1842 Çarşamba günü", "Çırağan Sarayı"nda dünyaya gelmiştir. "31 Ağustos 1876 Perşembe" günü (34 yaşında) Osmanlı-Türk İmparatorluğu tahtına geçti: "32 sene, 7 ay ve 27 gün saltanat süren **Sultan II. Abdülhamid Hân,** "Beylerbeyi Sarayı"nda mahpus bulunduğu dönem içinde, "10 Şubat 1918" tarihinde (76 yaşında) vefat ederek, II. Mahmud Hân türbesinde toprağa verildi.

Tahtından indirilip, sürgüne gönderildiğinde (67 yaşlarındaydı ve takvimle, "27 Nisan 1909" tarihini göstermekteydi ki, o andan itibaren Osmanlı-Türk İmparatorluğu'nun bir yerde sona yaklaştığının işareti verilmiş sayılırdı. Zira, Sultan II. Abdülhamid Hân; "Osmanlı-Türk Devleti'nin (son Padişahı) idi dense yeridir. Zira, takriben (33 yıla yakın zaman) iç ve dış düşmanlara karşı koca İmparatorluğu tek başına müdafaa etmiş ve bu muazzam İmparatorluk, ancak; "İttihatçılar'ın gafleti ile" yoklara karışmıştır.

Cahil, Sultan, Kızıl Sultan, Pinti Hamit ve daha birçok yakışıksız tabirlerle bazılarının aldıkları bu büyük Hükümdar'ın yalnız kültüre ve eğitime verdiği değerin belirtilmesi dahi, böylesi yalancıların nasıl bir kafa yapısına sahip bulunduklarını açıklığa meydana koyar. Meselâ: (Yıldız Sarayı'nda topladığı "10.000 cilt" tutarındaki

kitap ile İstanbul ve İmparatorluk fotoğraf albümleri. Günümüzde üniversite kütüphanesindedir.)

Tasarlayıp, gerçekleştirmiş olduğu diğer "ilim irfan yuvaları ile haryatları" sayılmakla bitmez ve bizim nâçiz sütunlarımızın hacmi dışında kalır.

Ne denir: Mekânı Cennet olsun!

35- SULTAN V. MEHMED REŞAD: (1844-1918)

Sultan Abdülmecid ile Çerkez güzeli, Gülcemal Kadınefendi'nin mahdunları ve Abdülmecid Hân'ın Padişah olan dört oğlunun üçüncüsüdür. "2 Kasım 1844" tarihinde doğmuş, "27 Nisan 1909" tarihinde tahta geçmiş, "3 Temmuz 1918" tarihinde vefat etmiştir.

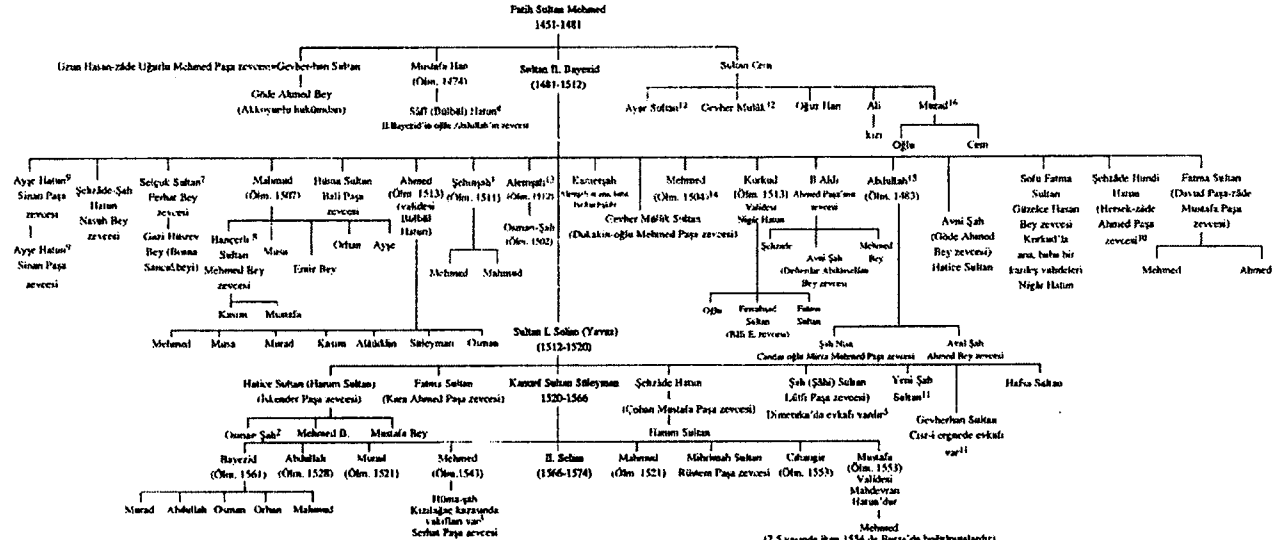
Osmanlı tahtına geçtiğinde (65). Vefat ettiğinde ise (74) yaşlarında idi. **"İttihat ve Terakki Fırkası"nın iktidarda bulunduğu "İkinci Meşrutiyet" yıllarının o karanlık atmosferi içinde bir gölge Padişah olmuştur.**

36- SULTAN VI. MEHMED VAHİDEDDİN: (1861-1926)

Sultan Abdülmecid'in (42'nci çocuğu)dur. Annesi, Çerkez asıllı Gülistû Kadınefendidir. "4 Ocak 1861" tarihinde Dolmabahçe Sarayı'nda dünyaya gelmiştir. "3 Temmuz 1918" tarihinde Osmanlı tahtına geçmiş. "1 Kasım 1922"de; Saltanatın ilkası ile yurt haricine kaçmış, "15 Mayıs 1926" tarihinde "San-Remo İtalya" da (65) yaşında vefat etmiştir.

Aynen Sultan V. Reşad gibi "gölge hükümdar" olarak saltanat sürmüş bulunan merhum, Sultan VI. Vahideddin'in kabri, "Şam"dadır.

XV. YÜZYIL ORTALARINDAN XVI. YÜZYIL ORTALARINA KADAR OSMANLI HÂNEDANINDAN BİR KISMININ ŞECERESİ

[1] Şehzâde Şehinşah b. Bayezid'in validesi Hüma-şah Hatun Karaman-oğulları hânedanından Nasuh Bey'in kızıdır (Bk. Konya Mecmuası, Sayı 32, Mayıs 1940, s. 1795).

[2] Atsız (Şekayık Zeyli), s. 244 Osman-şah validesi Hatice Sultan'ın İstanbul'da Kızılmescid Medresesi vardır. Osman-şah vakfiyesinde validesi (Hanım Sultan) olarak geçiyor (Topkapı Sarayı Kütüphanesi, Emanet Hazinesi, Nr.3038).

[3] Başbakanlık Arşivi 269 numaralı Evkaf defteri sene 976 r. 123.

[4] " " " " " " " " " s. 123.

[5] " " " " " " " " " s. 122.

[6] " " " " " " " " " s. 122

[7] Selçuk Sultan zevcî Mehmed Bey kayıtlı ilk 933 ve 935 rebiü'âhır tarihli (Mevâcib ve İhracât-ı Cemaat-ı Hazret-i Şehzâdegân ve Valide-i Işan) kayıtlı ile Selçuk Sultan'ın herhalde ikinci zevcinin Mehmed Bey olduğu görülüyor. Selçuk Sultan'ın Mehmed Bey'den Şehzâde Sultan isminde bir kız vardır (4 numaralı Masârıf-ı Şehriyarî defteri).

[8] Hançerli Sultana Han-zâde Sultan da denir. 939 ramazan tarihli vakfiyesi vardır (T. Gökbilgin, 15-16 'ncı asırlarda Edirne ve Paşa Livası s. 381).

[9] Sinan Paşa'nın 909 recebde ölümünden sonra Ayşe Sultan'ı Rumeli Beylerbeyi Yahya Paşa almıştır.

[10] Defter-i ve emlâkname sevâhirdan Edirne Paşa Livası (S. 187).

[11] Karye-i Brud tâbi-i Daküb an havâss-ı Yenihan Sultan bint-i merhum Sultan Selim Han (Başvekâlet tahrir defteri Nr. 232-951, S.221.

[12] Cem'in bu iki kızının birinin zevcı Sinan Paşa-zâde Mehmed Bey'dir. (Edirne Paşa Livası, s. 474).

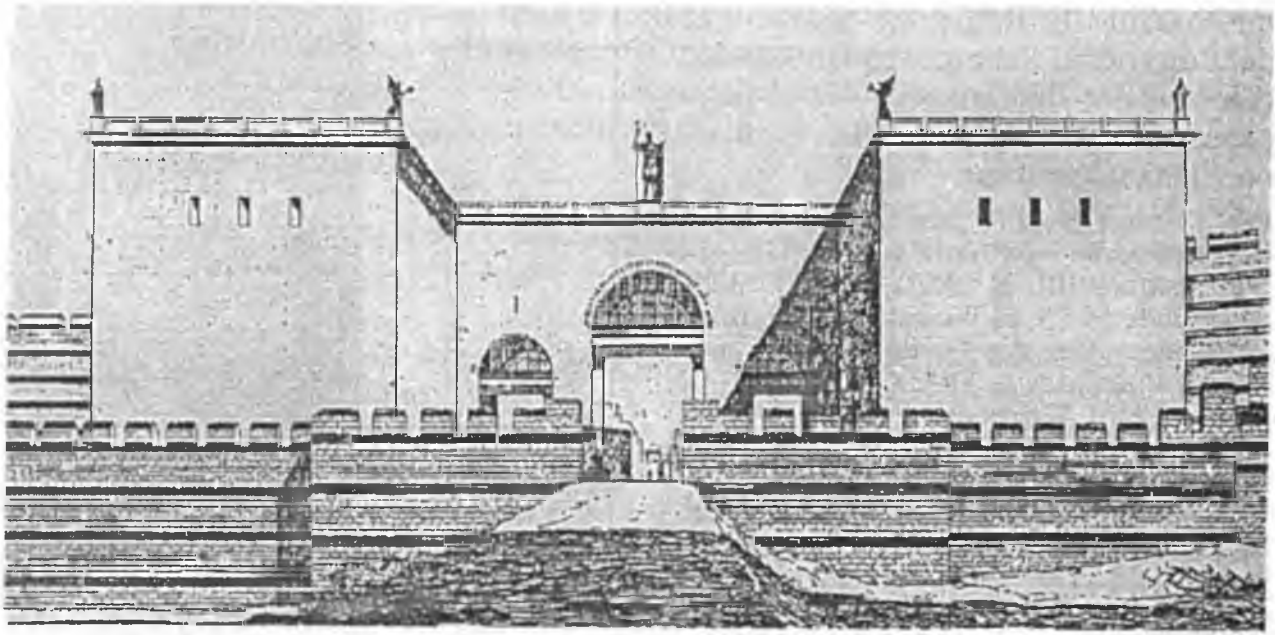
[13] Validesi Feraha şah

[14] Validesi Şirin Hatun

[15] Validesi Gülruh Hatun

[16] Murad, iki oğlu ile beraber Rodos'un zaptında ele geçerek derhal katledilmiş ise Lâz İstanbul'a gönderilmiştir.

RESİMLER

Altın Kapı'nın giriş cephesini kare planlı kuleler ve surlarla birlikte gösteren çizimden ayrıntı.
Fritz Krischen, *Die Landmauer von Konstantinopel*, Berlin, 1938
Alman Arkeoloji Enstitüsü

Delacroix'nin "Haçlılar Konstantinopolis'e giriyor" tablosu

Türkiye-Ermenileri'nin ilk Patriği
Cennetmekân, Bursalı HOVAGİM YEBİSGOBOS Cenapları

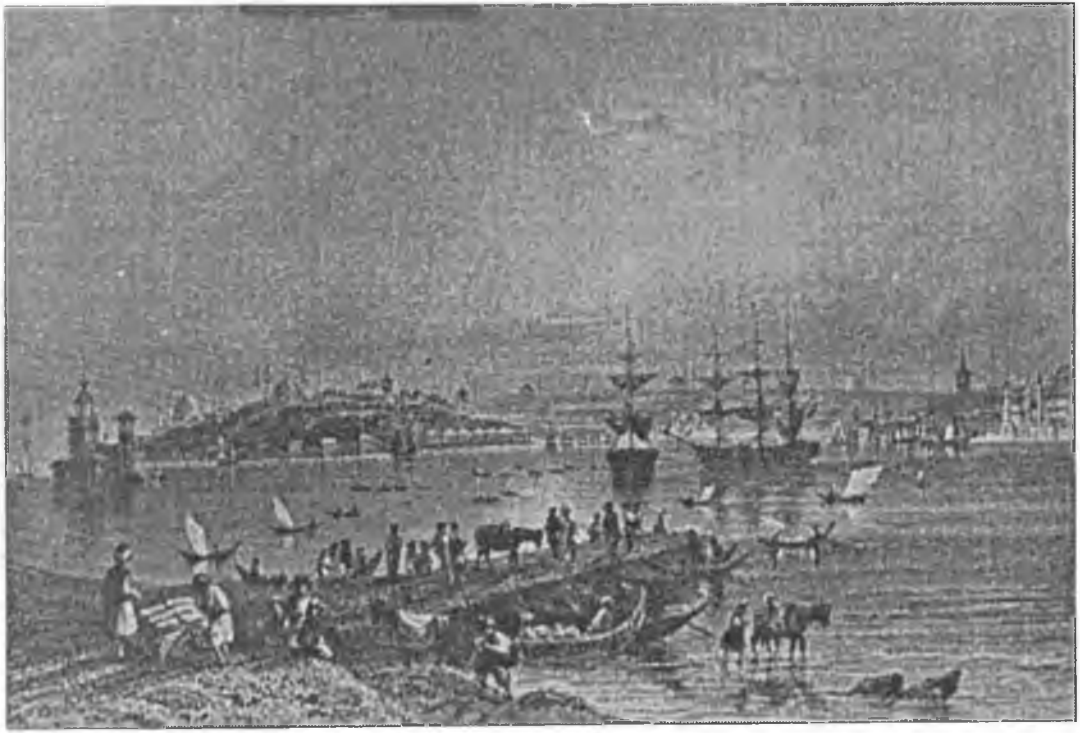
(1461 - 1478)

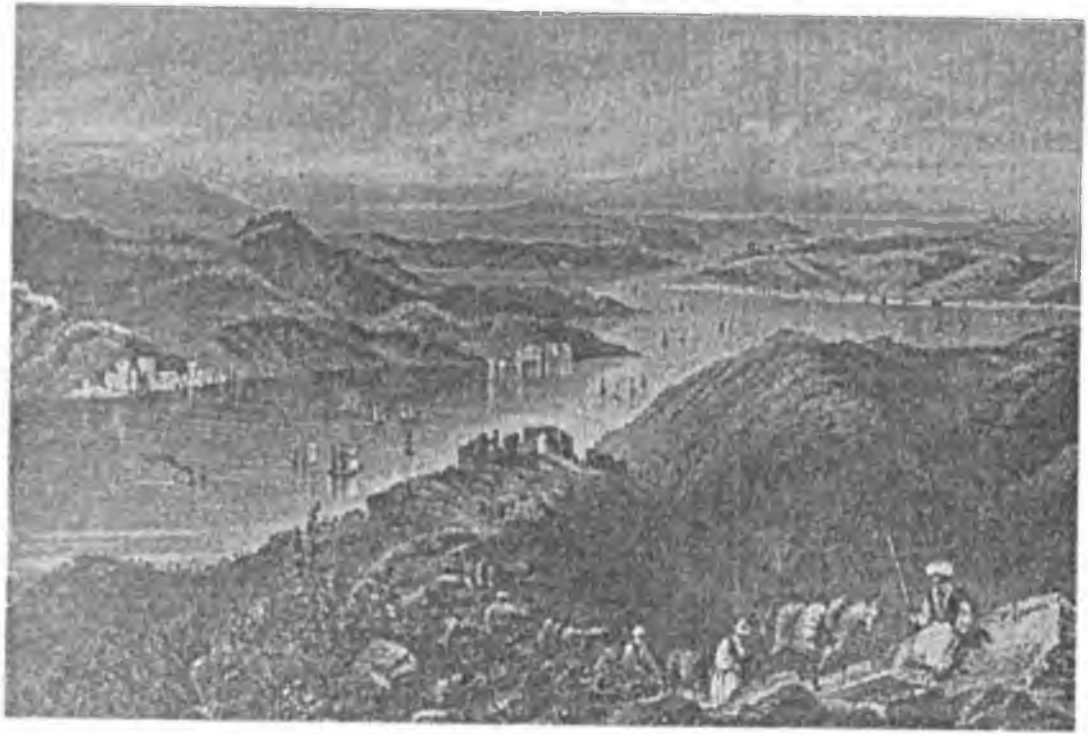
Üsküdar'dan Genel Görünüş

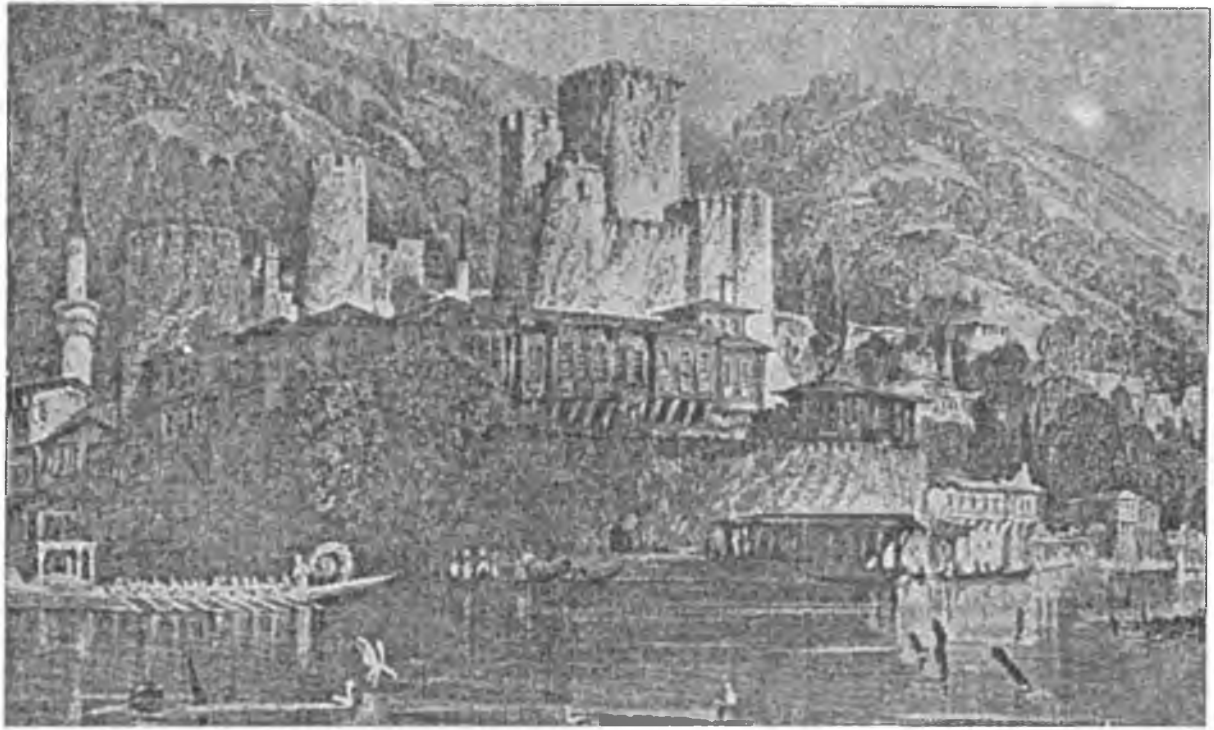
Küçüksu

Üsküdar İskelesi

Boğazın genel görünüşü

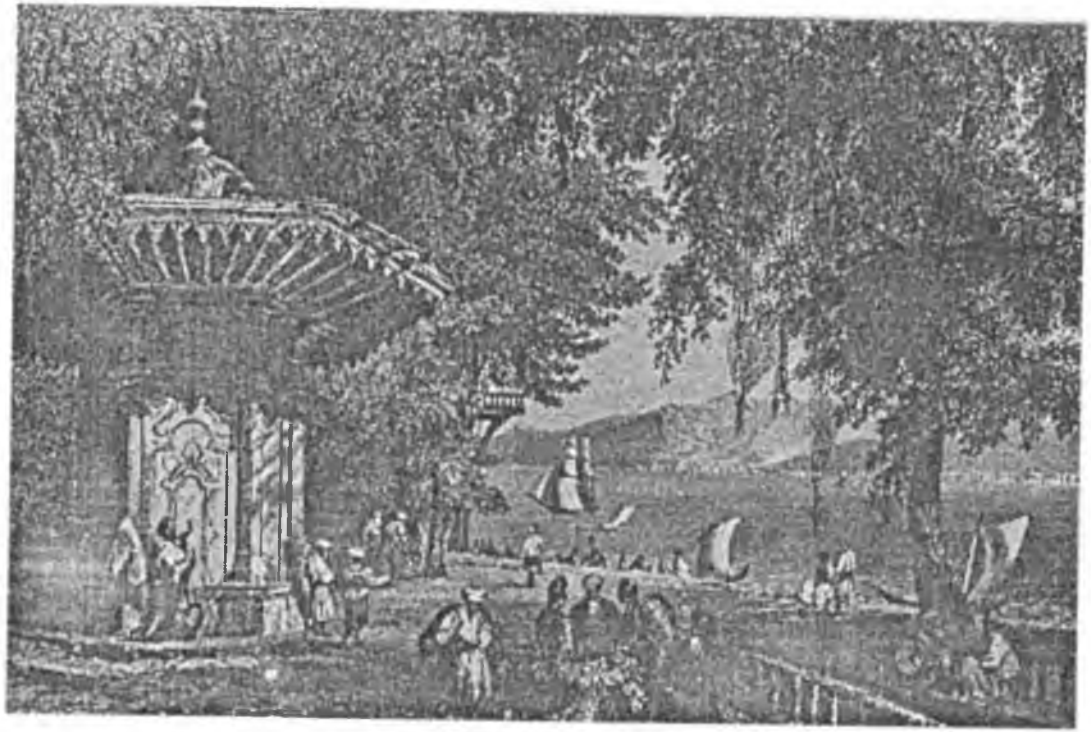
Anadolu Hisarı'nın Genel Görünüşü

Yuşa Tepesinden Karadenize bakış

Eski Boğaziçi

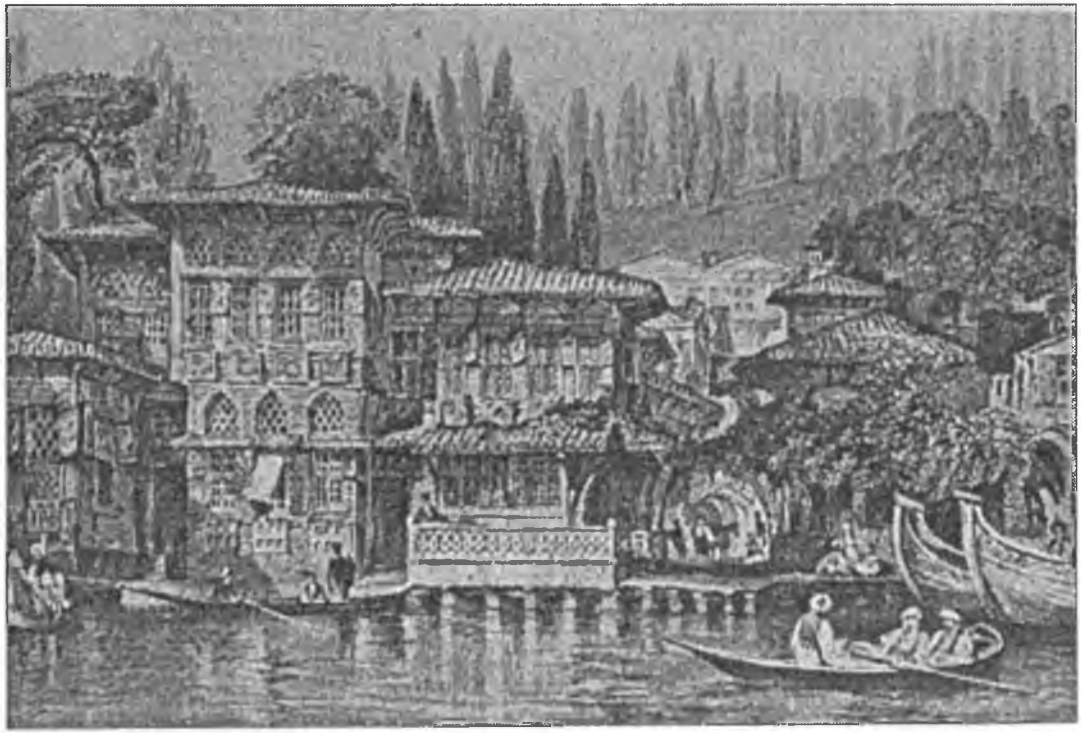
İstinye Çeşmesi

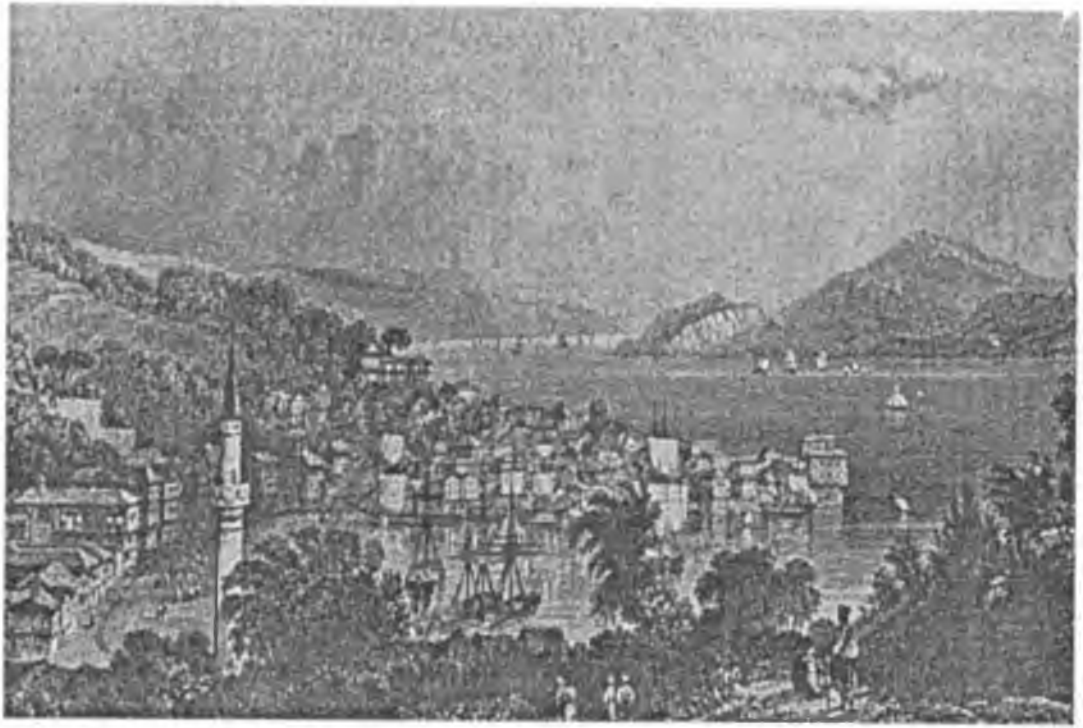
Çengelköy'de Süvari Kışlası (Kuleli)

Boğazda Kayıkçılar

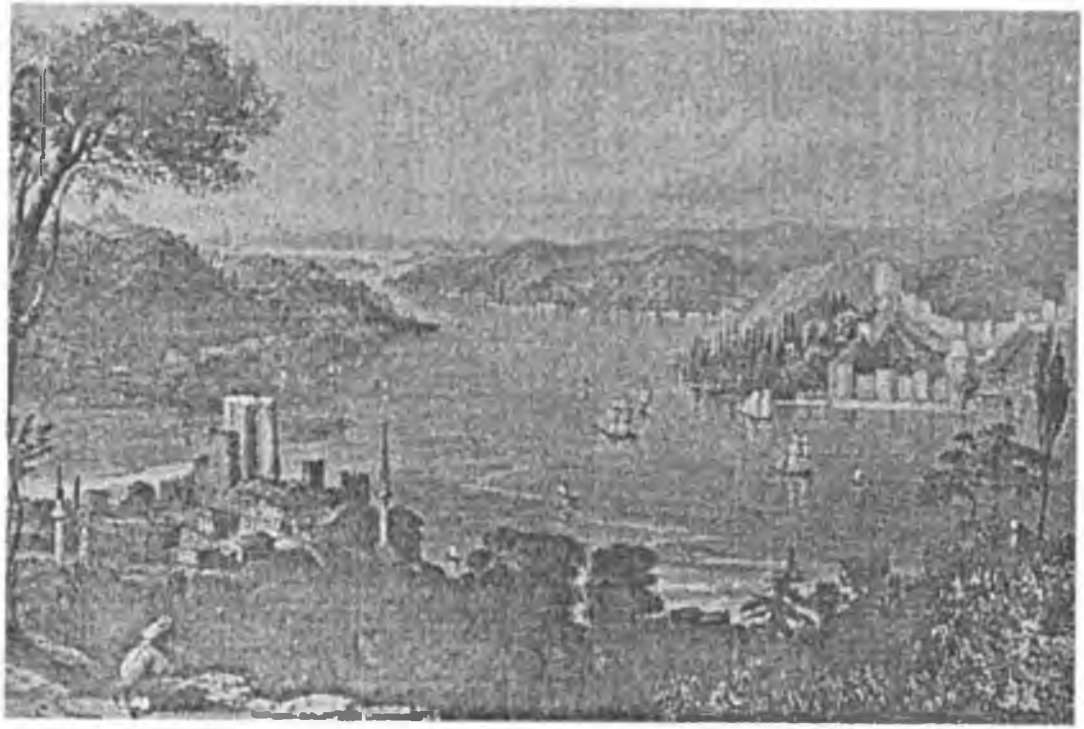
Yeniköy'den Görünüş

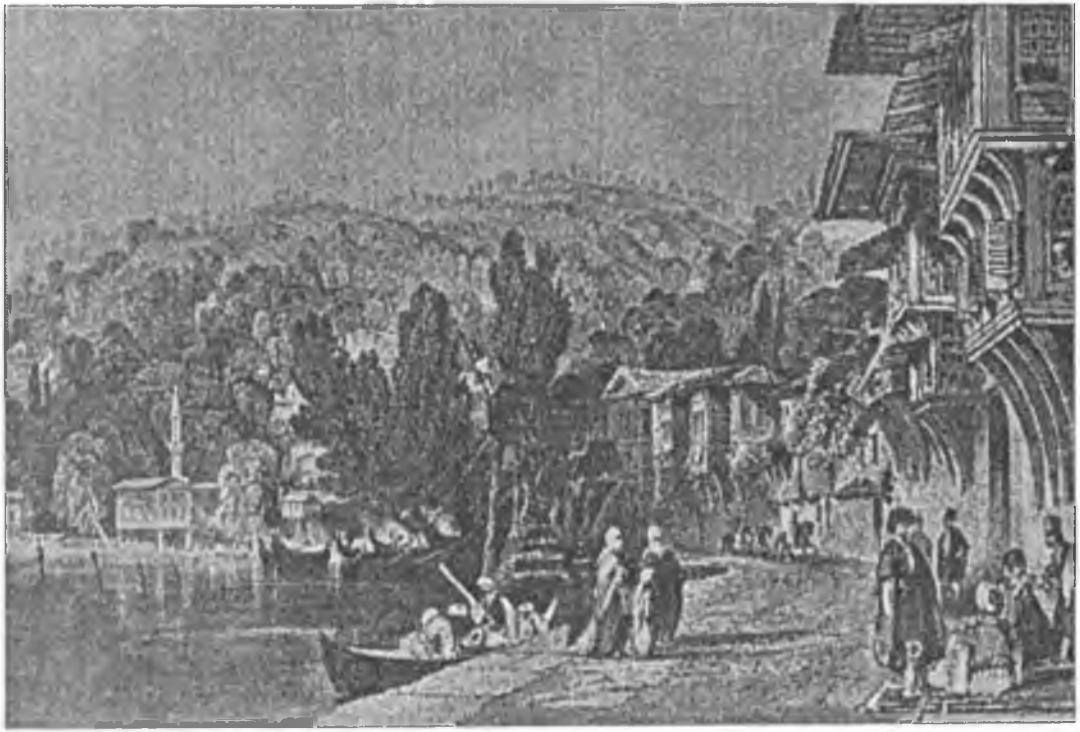
Tarabya Koyu Genel Görünüşü

Beşiktaş Sırtlarından Boğaz

Kanlıca Sırtlarından Hisar'ın Genel Görünüşü

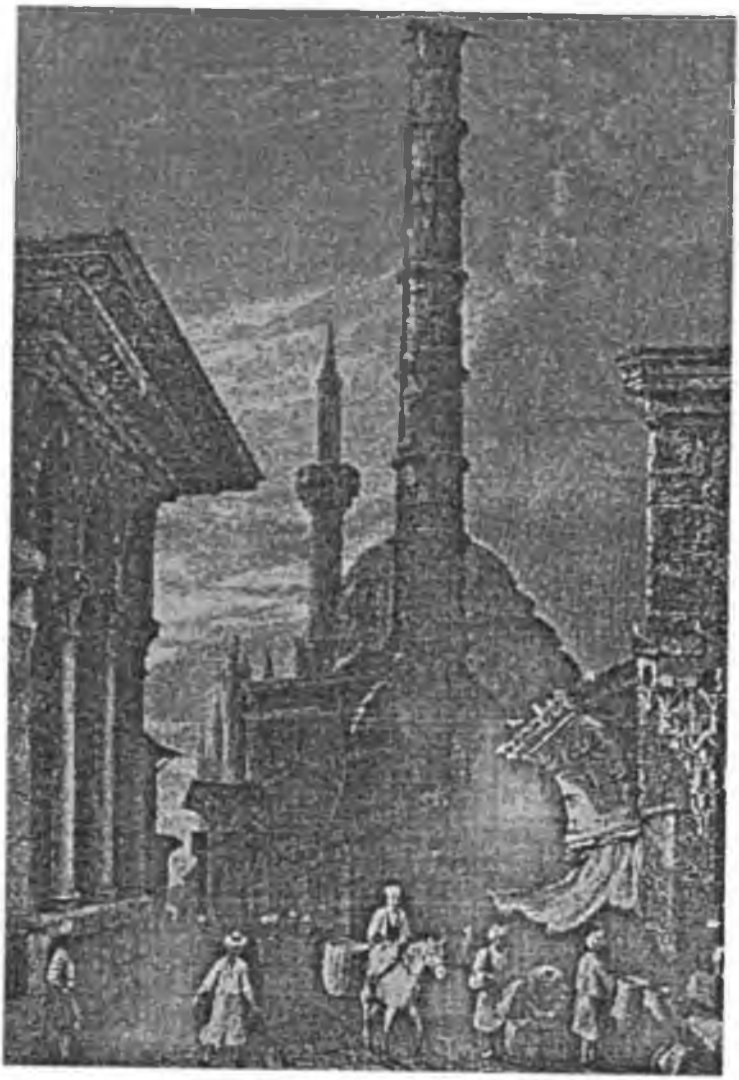

Bebek

Göksu'dan Genel Görünüş

Rumelihisarı'ndan Bir Görünüş

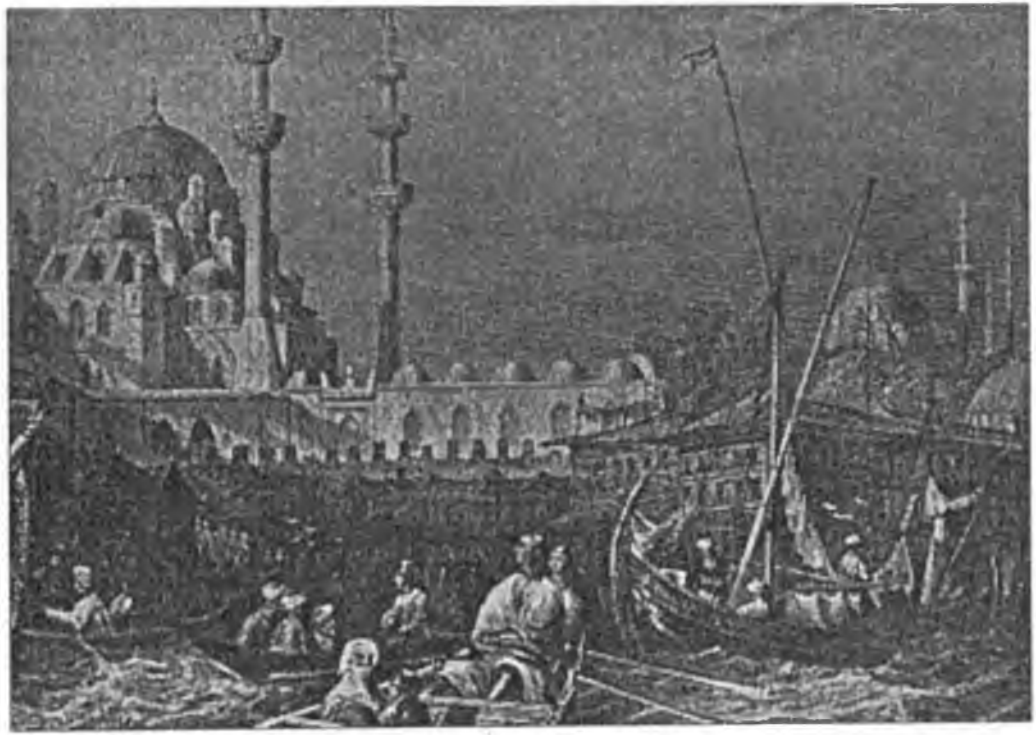
Çemberlitaş

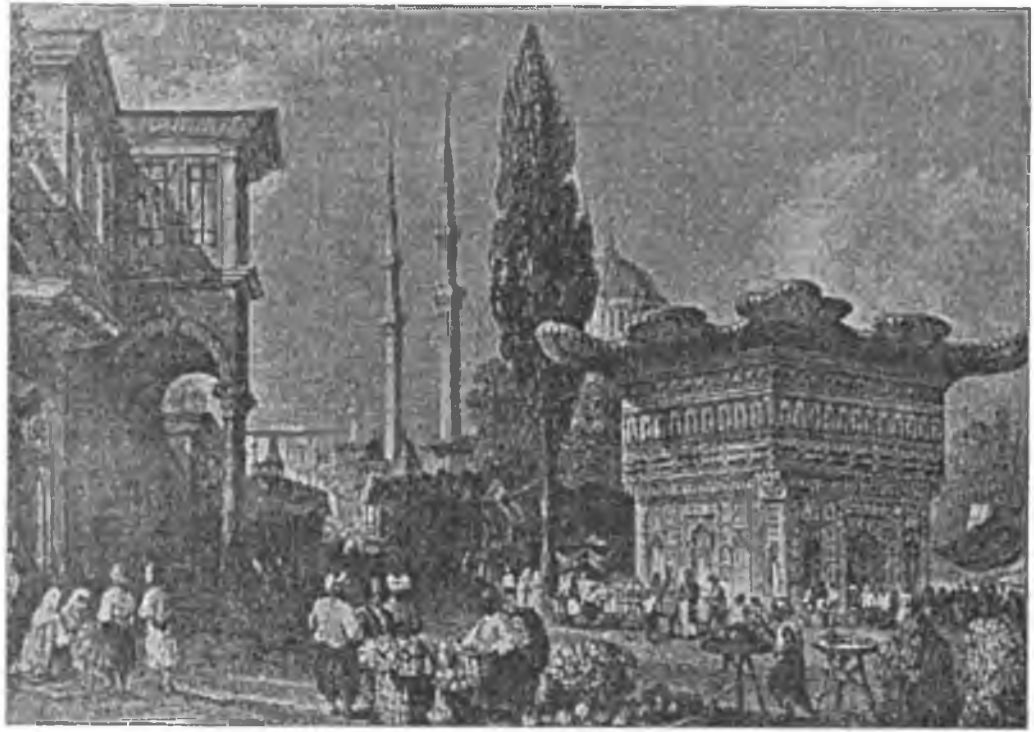
Sarayburnu ve Marmara'nın Genel Görünüşü

Süleymaniye Camii Genel Görünüşü (Beyazıt Kulesi'nden)

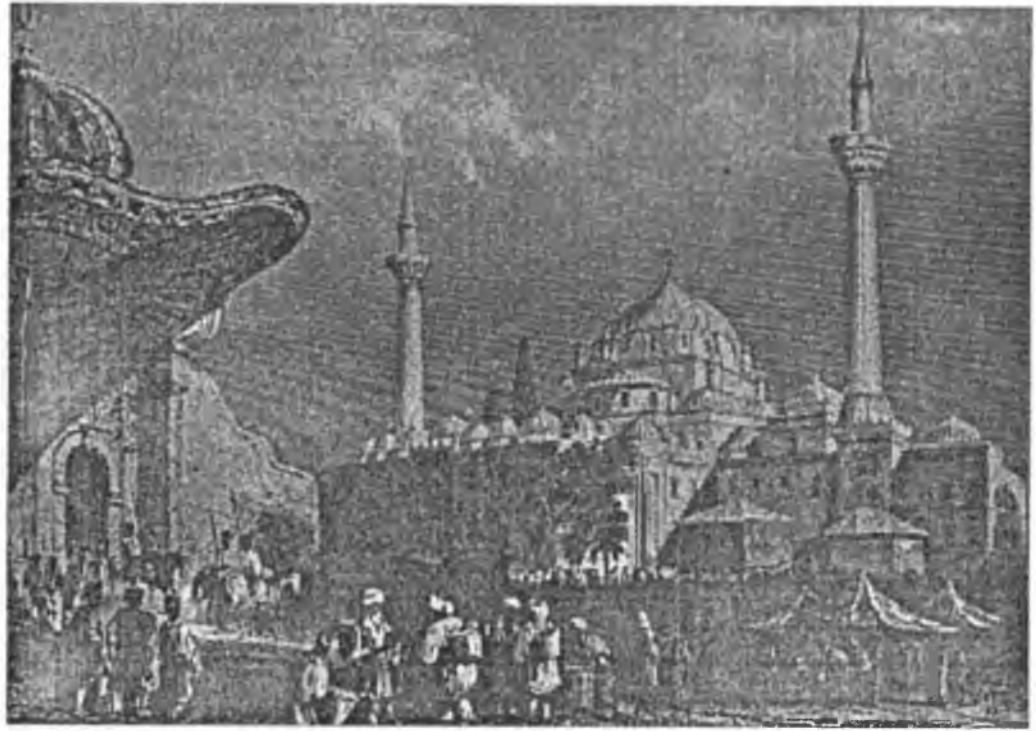
Eminönü Genel Görünüş

Tophane Meydanı Genel Görünüş

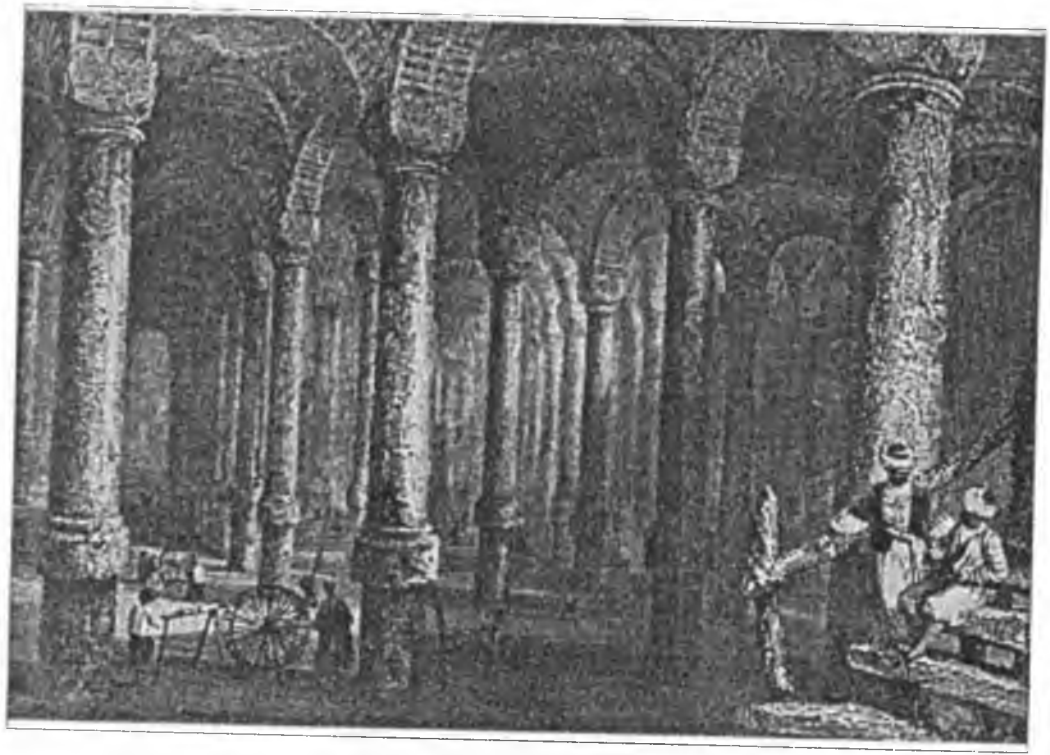
Haliç'te Kayıklar

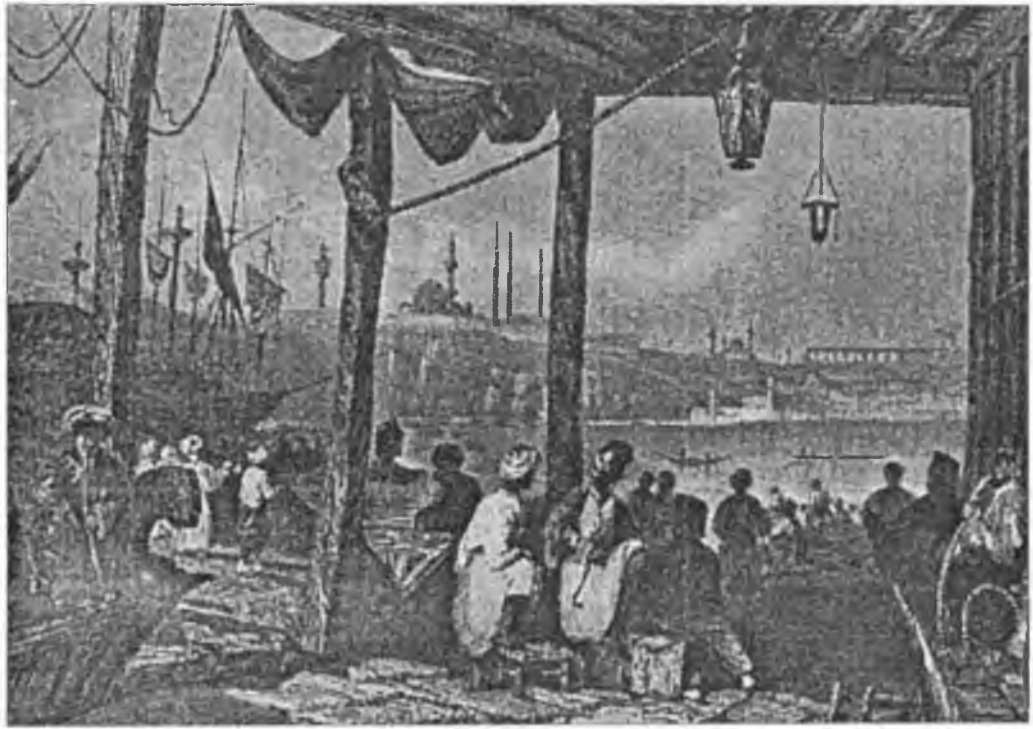
Beyazıt Meydanı

Kızkulesi

Binbirdirek Sarnıcı

Haliç'te Bir Kahvehane

FAYDALANILAN KAYNAKLAR

1- "OSMANLI TARİHİ" Cilt: I, Cilt: II
Yazan: Ord. Prof. İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI

2- "BÜYÜK OSMANLI TARİHİ" Cilt I, Cilt: II
Yazan: Baron Joseph Von Hammer Purgstall
Tercüme: Mehmed ATA
Yayına Hazırlayanlar: Mümin ÇEVİK ve Erol KILIÇ

3- "OSMANLI İMPARATORLUĞU TARİHİ" Cilt: I Cilt: II
Yazan: Baron Joseph Von Hammer Purgstall
Tercüme: Zuhuri DANIŞMAN

4- "İSTANBUL TARİHİ" Cilt: I Baskı tarihi: 1913
Cilt: II. Baskı tarihi: 1932
Yazan: Eremya Çelebi KÖMÜRCÜYAN-"Ermenice"

5- "İSTANBUL TARİHİ" - "XVII ASIRDA İSTANBUL"
Yazan: Eremya Çelebi KÖMÜRCÜYAN "Türkçe"
Tercüme: Hırand Der ANDREASYAN
İlave notlar: Kevork PAMUKCİYAN - "Eren Yayıncılık"

6- "XVIII. ASIRDA İSTANBUL" - "Türkçe"
Yazan: P. Ğ. İNCİCİYAN Tercüme: Hırand Der ANDREASYAN

7- "İZAHLI OSMANLI TARİHİ KRONOLOJİSİ"
Yazan: ismail Hâmi DANİŞMEND Cilt: I Cilt: V

8- "OSMANLI İMPARATORLUĞU'NUN YÜKSELİŞİ VE ÇÖKÜŞÜ"
Yazan: Dimitri KANTEMİR Cilt: I-II
Tercüme: Özdemir ÇOBANOĞLU

9- "OSMANLI TARİHLERİ"
Düzenleyen: Çiftçioğlu N. ATSIZ

10- "ESKİ İSTANBUL" Yazan: Celâl Esad ARSEVEN
Hazırlayan: Dilek YELKENCİ

11- "FÂTİH SULTAN MEHMED"
Yazan: Reşad Ekrem KOÇU

12- "EDEBİ VE MÂNEVİ DÜNYASI İÇİNDE "FÂTİH""
Yazan: Sâmiha AYVERDİ

13- "BU MÜLKÜN SULTANLARI"
Yazan: Necdet SAKAOĞLU

14- "OSMANLI PÂDİŞÂHLARİ"
Yazan: Reşad Ekrem KOÇU

15- "KOSTANTİNİYYE DÜŞTÜ"
Yazan: Steven RUNCIMAN

16- "ŞAHBABA"
Yazan: Murat BARDAKÇI

17- "KOSTANTİNİYYE MUHASARASI - RUZNAMESİ"
Yazan: Nicolo BARBARO - "Venedik Asilzâdesi"
Tercüme: Ş. T. DİLER - "İst. FETİH DERNEĞİ NEŞRİYATI"

18- "BİZANS TARİHİ"
Yazan: Prens DUKAS Çeviri: VL. MİRMİROĞLU

19- "FETİHTEN SONRAKİ İSTANBUL"
Yazan: Feridun DİRİMTEKİN

20- "FÂTİH SULTAN II. MEHMED DEVRİ - TÜRK SU MEDENİYETİ"
Yazan: Dr. SAADİ NAZIM NİRVEN: "İst. Üniversitesi Tıp Fak."

21- "FÂTİH SULTAN MEHMED"
Yazan: Ziya TÜTÜNCÜ

22- "GİZLİ TARİH"
Yazan: Prokopius Çeviri: Orhan DURU

23- "İSTANBUL'UN FETHİ HAKKINDA ENTERESAN BİR FETVA"
Yazan: Ali Rıza SAĞMAN

24- "TARİH KURUMUNA "AÇIK MEKTUP""
Yazan: İsmail Hâmi DANİŞMEND

25- "BİZANS'TA GÜNLÜK YAŞAM"
Yazan: Tamara Talbot RİCE Çeviren: Bilgi ALTINOK

26- "BİZANS İMPARATORLUĞU TARİHİ"
Yazan: Charles DIEHL Çeviri: Tevfik BIYIKLIOĞLU

27- "BİZANS DEVLETİ TARİHİ"
Yazan: George OSTROGORSKY
Çeviri: Prof. Dr. Fikret IŞILTAN

28- "SANAT DÜNYAMIZ - (BİZANS ÖZEL SAYISI)"
Sayfa: 7'den, 12'ye kadar

29- "(COGİTO-DÜŞÜNCE DERGİSİ) - "BİZANS ÖZEL SAYISI"
Sayfa: 13'ten 39'a ve 304'ten 344'e kadar

30- "AŞIKPAŞAOĞLU TARİHİ" - "1000 TEMEL ESER" dizisinden.

31- "OSMANLI TARİHİ DERS NOTLARI"
Yazan: Prof. Dr. Şahabettin TEKİNDAĞ

32- "DÜNYA YÜZÜNDE TARİH YARATAN SİMALAR"
Yazan: Âli Kadri ANIT

33- "MEYDAN LAROUSSE ANSİKLOPEDİSİ" Cilt: II-IV

34- "HAYAT ANSİKLOPEDİSİ" Cilt: 2-3-4-5 "Hayat Yayınları"

35- "RESİMLİ BİLGİ ANSİKLOPEDİSİ" Cilt: I "Hayat Yayınları"

36- "TÜRKİYE TARİHİ" Yazan: Yılmaz ÖZTUNA, "Hayat Yayınları" Cilt: III-IV

37- "HAYAT-TÜRKİYE ANSİKLOPEDİSİ "Hayat Yayınları"

38- "HAYAT-TARİH MECMUASI KOLEKSİYONU" "Hayat Tarih Yayını"

39- "MUHTELİF RİSÂLE VE MAKALELER" "Gazete ve Mecmualardan"

40- "Ana-BRİTANNİCA ANSİKLOPEDİSİ" Cilt: VIII-XV

41- "İSTANBUL ANSİKLOPEDİSİ"

Yazan: Reşad Ekrem KOÇU Cilt: X

42- "Dünden Bugüne - İSTANBUL ANSİKLOPEDİSİ" Cilt: III

43- "BÜYÜK-LAROUSSE: SÖZLÜK VE ANSİKLOPEDİSİ"

Cilt: VIII-XV

44- "İSTANBUL İLE ALÂKALI ŞAHSİ NOT VE FOTOĞRAF ARŞİVİ"

PAYLAŞILAMAYAN BELDE (KONSTANTİNİYYE)

(Bu formda belirteceğiniz görüşler yayınevi olarak gelişmemiz için bize veri oluşturacaktır. Bu da size daha kaliteli ve doyurucu yayınlar olarak geri yansıyacaktır.)

Formu Doldurma Tarihi: .....

1. Adınız, Soyadınız : .....
2. Doğum Tarihiniz : .....
3. Cinsiyetiniz: ❑ Kadın ❑ Erkek
4. Uğraşınız
   - ❑ Öğrenciyim Okul: ..... Bölüm: .....
   - ❑ Çalışıyorum Kurum: ..... Görev: .....
5. Adres Bilgileriniz

   Ev/İş Adresiniz: .....

   .....

   Ev/İş Tel: ..... Ev/İş Fax: ..... e-posta: .....
6. IQ Kültür Sanat Yayıncılık için daha önce böyle bir form doldurdunuz mu?

   ❑ Evet ❑ Hayır
7. Bu kitabı okumayı neden tercih ettiniz?

   .....

   .....

   .....
8. Bu kitapla ilgili düşünceleriniz nelerdir?

   .....

   .....

   .....

9. IQ Kültür Sanat Yaymcılık'tan çıkan başka hangi kitapları okudunuz?

• ..... • .....

• ..... • .....

10. Yayınlarımızın içerikleriyle ilgili düşünceleriniz nelerdir?

.....

.....

.....

11. Sizce insanımızın ve toplumumuzun daha sağlıklı gelişmesi için ne tür yayınlara gereksinim var?

.....

.....

.....

12. Yayınevi olarak bize önerileriniz?

.....

.....

.....

13. Diğer yayınlarımızla ilgili bilgi edinmek ister misiniz?

❑ Katalog istiyorum ❑ Fiyat listesi istiyorum

14. IQ Kültür Sanat Yayıncılık tarafından düzenlenen seminerlerden ve konferanslardan haberdar edilmek ister misiniz?

(Seminerlerimiz ve konferanslarımız çoğunlukla İstanbul'da düzenlenmektedir. 250 kişiyi aşan taleplerde konuşmacının zaman planı elverdiği takdirde başka yörelerde de gerçekleştirilebilir.)

❑ Evet ❑ Hayır

Formumuzu doldurduğunuz için teşekkürler.

Bize ulaşmak için bu formu, lütfen

IQ Kültür Sanat Yayıncılık, Halkla İlişkiler Bölümü

Ticarethane Sokak, Fetih Han No. 33/44-48

Cağaloğlu-İSTANBUL adresine yollayınız.

PAYLAŞILAMAYAN BELDE

KONSTANTİNİYYE

1453-2003

FETHİN 550. YIL

İQ KÜLTÜR SANAT YAYINCILIK

IQ

NE MUTLU O KUMANDANA VE ASKERLERİNE Kİ KONSTANTİNİYYE'Yİ FETH EDECEKT

(hadis-i şerif)

minyatür-özcan özcan

PAYLAŞILAMAYAN BELDE

KONSTANTİNİYYE

LEVON PANOS DABAĞYAN

Niçin İstanbul değil de **"Konstantiniyye"** serlevhası nâçiz eseremizin adı oldu!... Çünkü böylesi yakışırdı. Çünkü hiçbir zaman **"İstanbul"** feth edilemez. Bu mukaddesat, Feth-i Mübin'den sonra mezkûr Beldeye layık görülmüş bir değerli isimdir. Çoğu makale ve tefrikalarda **"İstanbul'un Fethi"** gibi pek yanlış tanıtım başlıkları kullananlar olmaktadır ki bu fevkalâde yanlış ve tam mânâda bir hatadır ki, telafisi gayr-ı kabildir!...

Zira, Hz. Peygamberimiz, Muhammed Mustafa (s.a.v.) Efendimizin mukaddes Hadis-i Şerifleri, **"Konstantiniyye"**i işaret buyurmuştur. İstanbul'u değil.

Dolayısıyle, nâçiz eserimize yukarıda kayda geçtiğimiz adı koymamız, en münasip ve en doğru seçim olduğunu gönül rahatlığıyla söyleyebiliriz.

İslâm ahlâk ve faziletini, Türk'lük şuur ve gururunu en asil şekilde meydana koyan eşsiz Fatih Sultan II. Mehmed Hân, Adalet ve müsamahakâr oluşuyla da Cihan Hükümdarları arasında en başta gelenlerdendir ki, sırf bu meziyeti dahi bizim tam bir titizlikle çalışıp bu mütevazı eseri meydana getirmemize yetmiştir.

Doğu-Roma Fatihi ve Büyük Türk Hâkanı II. Mehmed Hân, Bizans'ın en mukaddes varlığı Aya-Sofya Katedrali'nin önüne geldiğinde, Bizanslılar, başlarında yüksek dereceli Ruhanileri ile birlikte, eşsiz Cihangir'in karşısında ağlıyarak seçdeye kapandıklarında, Genç Türk Hükümdarı, Sultan Fatih, bir el işaretiyle hemen hepsini susturarak, Bizans Patrik'ine hitaben şu tarihi konuşmayı yapmıştı.

(- Ayağa kalk! Ben Sultan Mehmed, sana ve Rahip yoldaşlarına ve bütün Bizans halkına söylüyorumki; Bugünden itibaren artık ne hayatınız, ne de hürriyetiniz hususunda benim gazabımdan korkmayınız!

Hepiniz Dininizde, mezhebinizde, işinizde, ticaretinizde hürsünüz. İsterseniz Şehirden çıkıp gider, isterseniz kalır, diğer tebam gibi mes'ut ve müreffeh yaşarsınız. Elinde silâhı olmayan hiç bir Bizanslı'nın burnu dahi kanamayacaktır.)

ISBN 975-6618-46-9

IQ

KÜLTÜR SANAT YAYINCILIK

www.iqkultursanat.com

E-mail: info@iqkultursanat.com